SIGMUND FREUD

OPERE

17

Proiect de psihologie

3
EDITURA TREI

În seria de *Opere* ale lui Sigmund Freud au mai apărut:

Vol. I: Eseuri de psihanaliză aplicată
Vol. II: Nevroza la copil
Vol. III: Psihologia inconștientului
Vol. IV: Studii despre societate și religie
Vol. V: Inhibiție, simptom, angoasă
Vol. VI: Studii despre sexualitate
Vol. VII: Nevroză, psihoză, perversiune
Vol. VIII: Comicul și umorul
Vol. IX: Interpretarea viselor
Vol. X: Introducere în psihanaliză
Vol. XI: Tehnica psihanalizei
Vol. XII: Studii despre isterie
Vol. XIII: Compendiu de psihanaliză
Vol. XIV: Psihopatologia vieții cotidiene
Vol. XV: Vis și telepatie
Vol. XVI: Viața mea și psihanaliza

SIGMUND FREUD

OPERE, VOL. XVII

PROIECT DE PSIHOLOGIE

Traducere din limba germană de
Daniela Ștefănescu

Cuvânt înainte
Vasile Dem. Zamfirescu

3
TREI

EDITORI
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
Magdalena Mărculescu

COPERTA
Dan Stanciu

DTP
Cristian Claudiu Coban

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FREUD, SIGMUND
Opere / Sigmund Freud ; trad. din limba germană și note introd. de Vasile Dem. Zamfirescu. - București : Editura Trei, 1999 -
~~vol.~~
Vol. 17 : Proiect de psihologie / trad.: Daniela Ștefănescu. ; cuv. înainte: Vasile Dem. Zamfirescu. - 2007. - Index. -
ISBN 978-973-707-168-2

I. Zamfirescu, Vasile Dem. (pref.)
II. Ștefănescu, Daniela (trad.)

159.964.2
615.851.1

Această ediție este bazată pe volumele VIII și Nachtragsband din Sigmund Freud, *Gesammelte Werke, chronologisch geordnet*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1999

© All rights reserved by S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main

© Copyright EDITURA TREI, 2007

ISBN: 978-973-707-168-2

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE (de Vasile Dem. Zamfirescu)
Cum lucra Freud I

PROIECT DE PSIHOLOGIE
(Entwurf einer Psychologie) 7
Introducere editorială 11
Cuprins 29
Planul general 31
Psihopatologia 87
Încercarea de prezentare a proceselor ψ normale 101
ANEXA A: 133
ANEXA B: 137

INTRODUCERE LA DISCUȚIA
DESPRE ONANIE. CUVÂNT DE ÎNCHEIERE
(Zur Einleitung der Onanie-Diskussion. Schlusswort) ... 147
Introducere la discuția despre onanie 149
Cuvânt de încheiere la discuția despre onanie 151

Note originale la un caz de nevroză obsesională
(„Omul cu Șobolani")
(Originalnotizen zu einem Fall von
Zwangsneurose [„Rattenmann"]) 163

VIZIUNE DE ANSAMBLU ASUPRA NEVROZELOR DE TRANSFER (Übersicht der Übertragungsneurosen) 255

Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer [Proiect al celui de-al doisprezecelea Studiu metapsihologic din 1915] Editat de Ilse Grubrich-Simitis.....257

Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer 269

Indice de nume proprii 292

Cum lucra Freud

Cu prezentul volum, publicarea în limba română a primei serii a operei întemeietorului psihanalizei este încheiată. Început în 1999, după ce în anii anteriori tipărisem câteva lucrări disparate, demersul editurii noastre, atunci mai mult decât temerar, învecinându-se chiar cu utopia, a avansat constant într-un ritm de aproximativ două volume pe an. Obstacolele de diferite tipuri nu au reușit să ne demobilizeze. Generala penurie a traducătorilor de limbă germană, care pentru noi s-a concretizat în dificultatea de a găsi persoane cunoscătoare de psihanaliză/ psihologie și filologie germană, lipsa unei terminologii de specialitate consolidate, la a cărei creare prezenta serie a trebuit să contribuie, și nu în ultimul rând dificultățile financiare au constituit principalele probleme. Pentru fiecare dintre ele am găsit la timpul potrivit soluția care să ne permită să continuăm. Mulțumim încă o dată cu această ocazie *Fundației pentru Promovarea Publicațiilor Psihanalitice în România* și *Fundației Frijling Prins*, care au asigurat plata copyrightului pentru primele 11 volume.

Abia acum, când cultura română se află în posesia operei unuia dintre cei mai importanți gânditori ai secolului XX, atitudinile pro și contra psihanalizei se pot întemeia pe lecturi directe. Cum vor reacționa lăutarii culturii noastre care mai vorbesc în secolul XXI despre pansexualismul lui Freud? Vom vedea…

Cuprinsul celui de-al șaptesprezecelea volum reunește scrieri inedite importante. Pe primul loc se situează

încercarea lui Freud din „Proiect de psihologie“ de a schița o teorie psihologică pe baze neurologice. Dată fiind data redactării (1895), la limita dintre perioada prepsihanalitică și cea psihanalitică, ne putem îndoi de valoarea sa pentru cultura științifică a zilelor noastre. Actualitatea acestui text poate fi sintetizată de două aspecte: relația cu psihanaliza matură și concordanțele (sau discordanțele) cu neuroștiințele contemporane. În privința primului aspect, „Proiectul…“ anticipează câteva dintre ideile lui Freud din perioada psihanalitică, în special în ceea ce privește visul. În schimb, nu vom găsi indicii concludente despre viitoarea tehnică psihanalitică. De asemenea, spre deosebire de scrierile propriu-zis psihanalitice, accentul este pus pe influența mediului și pe reacția organismului, și nu pe factorii endogeni numiți mai târziu pulsiuni. În al doilea rând, citită din perspectiva cercetărilor contemporane, lucrarea lui Freud pare a anticipa unele dintre rezultatele acestora. În spatele evenimentelor „neuronale“ descrise de Freud stau idei înrudite cu teoria informației și cibernetică aplicate la sistemul nervos.

Pentru psihanaliști, textul cel mai interesant îl constituie „Notele originale la un caz de nevroză obsesională“, de asemenea inedit, unde pot afla modul în care lucra Freud din punct de vedere tehnic în jurul anului 1908. Materialul brut din care s-a născut prezentarea oficială a celebrului caz „Omul cu șobolani“ conține elemente puțin cunoscute de istoria tehnicii psihanalitice. Constatăm că, la acea dată, Freud intervenea frecvent și masiv, spre deosebire de ceea ce mai târziu a devenit un canon clasic al tehnicii psihanalitice — tăcerea analistului. De asemenea, întemeietorul psihanalizei nu ezita să-i ofere pacientului explicații care țineau de teoria psihanalitică. Astfel, la pagina 175 a prezentului volum citim: „I-am ex-

plicat la începutul orei termenul de rezistență, când a menționat că are multe de depășit în el, dacă trebuie să comunice cele trăite". Putem presupune, în lumina tehnicii contemporane, că „explicațiile" destul de numeroase contribuiau la o accentuată intelectualizare a analizei. În aceeași fază a dezvoltării tehnicii sale, Freud nu ezită să „pledeze" pentru o anumită cauză din dorința de a-l convinge pe pacient sau chiar să „lupte" cu el în același scop. Influențarea sau chiar manipularea pacientului lua adesea forma unor acting-in cât se poate de clare. De exemplu, Freud îi cere pacientului să aducă fotografii ale doamnei pe care o simpatiza pentru a-l determina să renunțe la rezistențele conștiente de a-i dezvălui identitatea. În sfârșit, se pare că Freud tolera cu greu transferul negativ al pacientului, de vreme ce, în loc de a-l interpreta, încerca să-l evite, comunicându-i pacientului că nu trebuie să-l confunde cu căpitanul cel crud care i-a povestit despre cumplita pedeapsă orientală, pentru că lui nu-i place să-l chinuie.

Un alt text major al volumului îl constituie „Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer", scris în 1915 și care reprezintă cea de a douăsprezecea scriere metapsihologică a sa, publicată abia în 1985. Împreună cu cele cinci articole publicate în timpul vieții lui Freud și cu cele șase pierdute sau distruse, scrierea de sinteză dedicată nevrozelor trebuia să alcătuiască un volum metapsihologic care nu a mai apărut niciodată. Prima parte a studiului conține comparația factorilor eficienți în cele trei nevroze de transfer, în timp ce partea a doua se aventurează în reconstituirea filogenetică a predispoziției moștenite la etiologia nevrozelor.

Ultimul volum al seriei românești a operelor lui Freud, care ar trebui să marcheze despărțirea de el, ne

poartă cu ineditele sale înapoi spre începuturile psihanalizei, întregind imaginea pe care o avem despre ideația domeniului cu elemente fundamentale. Adio, Freud, dar rămân cu tine…

VASILE DEM. ZAMFIRESCU 5 noiembrie 2007

PROIECT DE PSIHOLOGIE

(Entwurf einer Psychologie)

(1950 [1895])

PROIECT DE PSIHOLOGIE[1]

1 Titlul *Entwurf einer Psychologie* provine de la cei care au editat *Anfänge*; manuscrisul original nu are nici un titlu. Freud își denumește schița în scrisorile către Wilhelm Fließ (1985 *c* [1889–1904]) în mod diferit, în scrisoarea din 27 aprilie 1895, de exemplu, el vorbește despre „Psychologie für den Neurologen“ („Psihologia pentru neurolog“).

Introducere editorială

(1895 Data scrierii lucrării.)

1950 În *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*, editată de Marie Bonaparte, Anna Freud și Ernst Kris, pp. 371–466, Imago Publishing Co., Londra (1962, ediție broșată, pp. 303–384, S. Fischer Verlag, Frankfurt pe Main; retipărită în 1975, cu unele corecturi).

Traduceri în limba engleză:

1954 În *The Origins of Psycho-Analysis*, editată de Marie Bonaparte, Anna Freud și Ernst Kris, pp. 347–445, Imago Publishing Co., Londra; Basic Books, New York. (Traducere de James Strachey.)

1966 *Standard Edition*, vol. 1, pp. 295–343 și 347–387. (Traducerea îi aparține tot lui James Strachey, dar a fost prelucrată pe baza manuscrisului original și editată ca atare.)

Ediția de față prezintă *Proiectul de psihologie* într-o transcriere cu totul nouă. Aceasta a fost realizată după o fotocopie a manuscrisului de către Ingeborg Meyer-Palmedo, care a corectat tacit numeroase descifrări greșite ale edițiilor apărute anterior și a adăugat note scurte de critică de text. Restul aparatului de note și trimiteri se bazează pe ediția lui James Strachey a *Proiectului*, apărută în *Standard Edition*.

(1) Rezumat istoric

Povestea legăturii lui Freud cu Wilhelm Fließ (1858–1928) este relatată pe larg, abstracție făcând de volumul I din *Standard Edition*, în Capitolul XIII din primul volum al biografiei lui Freud de Ernest Jones (1960) și în Introducerea lui Ernst Kris (1950) la ediţiile menționate în bibliografia de mai sus. Aici vom menționa doar că Fließ, mai tânăr cu doi ani decât Freud, era un medic specialist otorinolaringolog care locuia la Berlin, cu care Freud a purtat o corespondență bogată și intimă din 1887 până în 1902. Fließ era un om extrem de înzestrat, cu interese ample pe tărâmul biologiei generale; el adera însă în acest domeniu la niște teorii care sunt considerate astăzi excentrice și de fapt irealizabile. Dar s-a dovedit mai deschis față de ideile lui Freud decât orice alt contemporan. De aceea, Freud și-a exprimat în fața lui ideile cu toată francheţea, și anume nu doar în scrisori, ci și într-o serie de elaborări (numite de către cei care au editat *Anfänge* „manuscrise“ și „notițe“), care conțin prezentări sistematice ale concepțiilor lui aflate în dezvoltare; în unele cazuri este vorba despre prime proiecte ale scrierilor publicate mai târziu de el. Cel mai important dintre acele texte așternute pe hârtie este voluminosul *Proiect*. Însă întreaga serie, care a fost redactată în anii decisivi ai apariției teoriilor psihanalitice ale lui Freud, culminând cu *Interpretarea viselor* (1900), merită cea mai mare atenție.[2]

Aceste scrieri, chiar și existența lor, erau complet necunoscute până la cel de-al Doilea Război Mondial.[3] Po-

2 Spre deosebire de *Proiect*, care se va mai găsi în viitor în germană doar în ediția prezentă, celelalte manuscrise și notițe au fost preluate în ediția nouă a documentelor Fließ neprescurtate (Freud, 1985 *c* [1881–1904]).

3 Scrisorile lui Fließ către Freud nu s-au păstrat.

vestea dramatică a descoperirii și salvării lor este relatată de Ernest Jones în același capitol al biografiei. Datoria noastră principală de recunoștință se îndreaptă în acest context către Marie Bonaparte, prințesa Georg a Greciei, care nu numai că a obținut manuscrisele, ci a dat dovadă și de curajul de a se împotrivi tuturor eforturilor făcute de autorul lor, profesorul ei, pentru a distruge documentele.

Într-o scrisoare către Fließ din 27 aprilie 1895[4], Freud se plângea: „Din punct de vedere științific sunt într-o situație dificilă, și anume atât de puternic implicat în «Psihologia pentru neurolog», încât mă consumă de fiecare dată total, până ce trebuie să mă opresc din lucru realmente extenuat. Nu am făcut niciodată experiența unei preocupări care să fie atât de intensă. Și oare va ieși ceva de aici? Sper, dar merge greu și încet.“ Într-o altă scrisoare din 25 mai 1895, continuă o lună mai târziu să explice această „Psihologie“: „A fost dintotdeauna țelul meu ce-mi făcea semn din depărtări, care acum, după ce m-am întâlnit cu nevrozele, s-a apropiat cu mult de mine. Sunt frământat de două intenții, să cercetez cum se configurează teoria funcțiilor psihice, dacă introducem abordarea cantitativă, un fel de economie a forței nervoase, și în al doilea rând să obțin din psihopatologie un câștig pentru psihologia normală. Într-adevăr, este imposibil să ne formăm o concepție generală satisfăcătoare asupra tulburărilor neuropsihotice, dacă nu putem porni de la niște ipoteze clare despre procesele psihice normale. Unei

4 La 2 aprilie 1895, într-o continuare a scrisorii adresate lui Fließ, începută la 28 martie 1895, Freud menționase pentru prima dată „Psihologia“. Cf. o notă editorială corespunzătoare a redactorului ediției germane a scrisorilor (Freud, 1985 *c* [1887–1904], p. 124, nota. 3).

astfel de munci i-am dedicat în ultimele săptămâni orice minut liber, am petrecut orele de noapte, de la unsprezece la două, cu astfel de fantasmări, de transpuneri și de intuiri, încetând de fiecare dată abia când mă loveam pe undeva de ceva absurd sau eram de-a dreptul stors, așa încât constatam că nu mai rămăsese în mine nici un interes pentru activitatea mea medicală zilnică. Vei mai avea de așteptat încă mult timp până la niște rezultate." Dar curând a devenit mai optimist, iar la 12 iunie a putut să relateze: „[...] construcția psihologică arată de parcă ar vrea să izbutească, ceea ce ar însemna pentru mine o uriașă bucurie. Desigur, încă nimic cert de spus. A o comunica acum ar fi ca și cum ai trimite la bal un foetus de șase luni al unei fete." La 6 august a anunțat: „Îți comunic că, după o activitate îndelungată de gândire, cred că am ajuns la înțelegerea apărării patologice și astfel și a multor procese psihologice importante."

Dar curând s-a ivit o nouă stagnare. La 16 august a scris: „Am avut o experiență ciudată cu φψω[5]. La scurt timp după comunicarea mea alarmantă, care cerea insistent să fiu felicitat, după ce reușisem să urc pe unul dintre vârfurile secundare, m-am trezit în fața unor noi greutăți și am constatat că nu aveam suflu suficient pentru noua mea muncă. Așa că m-am hotărât rapid, am aruncat deoparte întregul alfabet și mă conving singur că nu mă interesează deloc." Apoi, mai jos, în aceeași scrisoare: „Cu Psihologia este efectiv un calvar. Jocul de popice și mersul după ciuperci sunt în orice caz mult mai sănătoase. Eu nu voiam în definitiv decât să explic apărarea, dar am fost dus de aici la explicarea a ceva pornind din mijlocul naturii. A trebuit să elaborez problema calității,

5 După cum se va vedea în cele ce urmează, Freud a folosit în *Proiect* aceste simboluri de litere, precum și altele.

somnul, amintirea, pe scurt, întreaga psihologie. Nu mai vreau să știu acum nimic despre toate astea."

După cum aflăm de la Ernest Jones (1960, p. 440), Freud l-a vizitat puțin mai târziu, la 4 septembrie, pe Fließ la Berlin. Discuțiile cu prietenul l-au ajutat în mod evident pe Freud să-și facă ordine în idei, redactarea *Proiectului* petrecându-se imediat după această vizită. Căci literalmente imediat, Freud i-a comunicat la 15 septembrie 1895, în prima scrisoare după reîntoarcerea lui, că a început chiar în tren să scrie „un prim proiect al Psihologiei". În scrisoarea din 23 septembrie 1895 se spune: „Continui acum ceea ce [...] am început în compartimentul trenului, o prezentare sumară a φψω, pentru a o supune criticii tale." Acest fragment scris încă în tren constituie într-adevăr primele pagini ale *Proiectului*, scrise cu creionul, așa cum le deținem noi astăzi. Freud menționează apoi ceea ce a mai adăugat între timp: „Este deja un volum considerabil, niște mâzgăliturи desigur, dar sper să fie totuși o bază pentru completările tale, în care îmi pun mare nădejde. Capul meu odihnit rezolvă acum în joacă dificultățile rămase de atunci [...]."

La 8 octombrie, Freud i-a trimis lui Fließ ceea ce realizase până atunci în două carnete cu notițe: „Le-am mâzgălit complet, dintr-un foc, de la întoarcerea mea și ele îți vor aduce doar puține elemente noi. Am păstrat un al treilea carnet care tratează psihopatologia refulării, pentru că și-a urmărit subiectul doar până într-un anume punct. Pornind de acolo a trebuit să lucrez din nou schițând și am fost ba mândru și fericit, ba rușinat și necăjit, până ce acum, după ce mi-am chinuit excesiv mintea, îmi spun apatic: încă nu se leagă, și poate nu se va lega niciodată. Ceea ce nu mi se leagă nu este mecanismul — aici

aș avea răbdare —, ci elucidarea refulării, a cărei cunoaștere clinică a făcut de altfel mari progrese."

După o săptămână, la 15 octombrie, tema este lăsată din nou deoparte, nerezolvată. La 20 octombrie însă, o explozie de încredere: „Într-o noapte prolifică [...] s-au ridicat deodată barierele, au căzut vălurile și am putut zări de la detaliul nevrozelor până la condițiile conștiinței. Toate păreau să se îmbuce între ele, angrenajul se potrivea, îți lăsa impresia că obiectul era acum într-adevăr o mașinărie și că va merge în curând chiar de la sine. Cele trei sisteme de neuroni, starea liberă și legată de cantitate (Qη), procesul primar și secundar, tendința principală și tendința de compromis a sistemului nervos, cele două reguli biologice ale atenției și apărării, indiciul calității, real[ității] și gândirii, starea grupei psihosexuale — condiția de sexualitate a refulării, în fine condițiile conștiinței ca funcție de percepție —, toate se potriveau și se potrivesc încă și astăzi! Desigur că nu încap în mine de atâta satisfacție."[6]

Bineînțeles că dispoziția voioasă a fost doar de scurtă durată. La 8 noiembrie relata: „Am împachetat manuscrisele psihologice și le-am aruncat într-un sertar, unde să dormiteze până în 1896." Se simțea extenuat de muncă, iritat, derutat, incapabil să stăpânească materialul; așa că pusese totul deoparte și se îndreptase spre alte probleme. La 29 noiembrie a constatat: „Nu mai înțeleg starea de spirit în care am clocit Psihologia; nu pot pricepe cum am putut să ți-o tot impun."

Cu toate acestea, Freud i-a trimis lui Fließ, numai o lună mai târziu, acea lungă scrisoare din 1 ianuarie 1896, care conține în esență o revizuire amplă a unora dintre

6 Din *Proiectul* ca atare vor deveni clare semnificațiile diferiților termeni în parte.

poziţiile fundamentale formulate în *Proiect*.[7] Şi astfel, *Proiectul* dispare din câmpul vizual — până la reapariţia sa circa cincizeci de ani mai târziu, împreună cu uitatele scrisori ale lui Freud către Fließ. Însă ideile pe care le conţine au persistat şi au înflorit în cele din urmă sub forma teoriilor psihanalitice.

(2) Textul

După cum se menţionează în bibliografia de la începutul acestei „Introduceri editoriale", prima versiune publicată a textului german al *Proiectului* a apărut în 1950 la Londra în volumul *Aus den Anfängen der Psychoanalyse*, iar o traducere englezească, patru ani mai târziu. Întrucât au existat anumite dubii în ceea ce priveşte exactitatea versiunii germane publicate, era clar că pentru pregătirea unei traduceri revizuite trebuia mai întâi stabilit un text original german care să fie o bază sigură. Acest lucru a fost făcut posibil datorită sprijinului amiabil al lui Ernst Freud, care s-a îngrijit de întocmirea unei fotocopii a manuscrisului.[8] Examinarea lui a confirmat repede că între el şi versiunea publicată existau numeroase divergenţe.

Textul scris de Freud nu este în cazul de faţă deosebit de greu de descifrat pentru cineva care se pricepe la scri-

---

7 Extrase din această scrisoare se găsesc mai jos ca Anexa A la *Proiect*. Cf. şi o notă de subsol editorială a redactorului ediţiei germane a documentelor Fließ (Freud, 1985 *c* [1887–1904], p. 165, nota 5).

8 Manuscrisul *Proiectului* cuprinde o sută de pagini — optzeci mai mici, de circa 25 pe 20 de centimetri, şi douăzeci mai mari, de circa 35 pe 25 de centimetri. Paginile mari încep cu Partea a III-a. Primele patru păginuţe şi jumătate, care cuprind primele două secţiuni, sunt în mod evident cele scrise în tren (cu creionul).

sul german de mână [= scrierea gotică, *N. t.*] și, într-adevăr, în textul însuși există numai puține locuri discutabile. Pentru Freud era realmente adevărat că tăia rareori un rând (așa cum afirma Ben Jonson despre Shakespeare: „he never blotted a line"). În manuscris urmează pagină după pagină fără aproape nici o modificare. În această argumentare densă, care cuprinde circa patruzeci de mii de cuvinte, sunt, dacă privim atent, în total nu mult peste douăzeci de corecturi. Problemele și întrebările nici nu rezultă atât de mult din textul ca atare (cu toate că în textul tipărit din *Anfänge* avem o serie de omisiuni și de descifrări greșite), cât în legătură cu interpretarea afirmațiilor lui Freud și cu modul cel mai bun de a le prezenta cititorului.

Pentru a începe cu punctele mai simple: Freud nu era un autor deosebit de meticulos; în manuscris se găsesc un număr de greșeli făcute evident în pripă sau din neatenție. Ele au fost corectate tacit în versiunea noastră, cu excepția acelor locuri unde există dubii asupra greșelii sau unde aceasta pare să fie de o importanță deosebită. Punctuația este folosită de Freud nesistematic (se întâmplă să lipsească o virgulă sau să deschidă o paranteză, fără a o mai închide). Lucrul este valabil cu atât mai mult pentru împărțirea în paragrafe, care în plus nici nu este întotdeauna ușor de identificat. De aceea nici nu ni s-a părut obligatoriu în versiunea noastră să urmăm în aceste două puncte mereu orbește originalul. Pe de altă parte, am respectat strict metoda foarte caracteristică lui Freud de subliniere: Freud subliniază cuvinte, expresii sau propoziții care îi par deosebit de importante. Am marcat locurile subliniate de Freud prin caractere cursive. În schimb, nu ni s-a părut necesar să preluăm o altă metodă de-a lui de

evidențiere — și anume să scriem un cuvânt sau o expresie în scriere latină în loc de germană.*

Problema principală pe care o pune manuscrisul reiese însă din folosirea de către Freud a prescurtărilor. Există diferite feluri de prescurtări. Ele ating apogeul pe primele patru pagini și jumătate, deci în acel fragment scris de Freud cu creionul în tren. Scrisul nu este aici mai puțin clar decât în restul textului, poate că este chiar mai clar. Doar că aici nu sunt, ca în multe alte locuri, abreviate numai diferite cuvinte, ci propozițiile însele sunt notate în stil telegrafic: articolele hotărâte și nehotărâte sunt omise, propozițiile nu conțin verbul principal. De pildă, prima frază din lucrare sună astfel: „Intenția de a oferi psih științif, adică de a prezenta procesele psih ca pe niște stări determ cantit ale unor particule materiale detectabile de a face astfel clare și lipsite de contradicții.“** Acolo unde sensul este clar, ni s-a părut corect să completăm omisiunile, prin intercalarea parantezelor drepte fiind marcate numai completările de sens mai puțin sigure.

După primele patru pagini și jumătate, o transformare radicală: de acum încolo abrevierile sunt limitate aproape în totalitate la cuvinte individuale. Dar și aici trebuie făcute diferențieri. (a) Freud folosește bineînțeles prescurtări uzuale: de exemplu „usw.“ (pentru „und so weiter“ = etc.) și „u“ (pentru „und“ = și). (b) Întâlnim apoi abrevieri pe care Freud le întrebuințează în mod regulat în manuscrisele sale, cum ar fi prescurtarea terminațiilor „ung“ și „ungen“ în „g“ și „gen“: „Besetzg“ pen-

---

* Referire tot la alfabetul gotic. (*N. t.*)

** Cf. cu forma primei fraze din *Proiect*: „[Este] intenția de a oferi o psihologie științifică, adică de a prezenta procesele psihice ca pe niște stări determinate cantitativ ale unor particule materiale detectabile [și] de a [le] face astfel clare și lipsite de contradicții.“ (*N. t.*)

tru „Besetzung“ [investire]. (c) Mai există apoi prescurtări care apar foarte des pentru accelerarea scrisului în întreg manuscrisul *Proiectului* sau în anumite părți ale lui. Tipic în acest sens este, de pildă, „Cschr“ pentru „Contactschranke“ [barieră de contact]. Acest cuvânt este scris în întregime la prima sa apariție în manuscris, fiind apoi prescurtat de fiecare dată. Într-un mod asemănător se procedează cu alți termeni folosiți frecvent, cum ar fi „Qualz“ pentru „Qualitätszeichen“ [indiciul calității]. În cazul tuturor acestor prescurtări, nu ar face decât să-l deranjeze pe cititor dacă am vrea să le păstrăm ca atare în versiunea tipărită, în loc de a scrie tacit în întregime cuvintele respective, al căror sens nu este nicăieri îndoielnic. (d) Acum ne apropiem de ceea ce sunt mai degrabă simboluri decât prescurtări, acele semne alfabetice pe care lui Freud îi plăcea atât de mult să le folosească: de exemplu, „N“[9] pentru „Neuron“ [neuron], „W“ pentru „Wahrnehmung“ [percepție], „V“ pentru „Vorstellung“ [reprezentare], „Er“ pentru „Erinnerung“ [amintire]. Toate sunt întrebuințate de Freud foarte frecvent, doar că din când în când el scrie respectivele cuvinte în întregime. O particularitate se semnalează referitor la „W“ și „Er“. Aceste prescurtări stau uneori pentru „Wahrnehmungsbild“ [imaginea percepției] și „Erinnerungsbild“[10] [imagine mnezică], și nu pentru „Wahrnehmung“ și „Erinnerung“. Un indiciu pentru decizia asupra scrierii corecte a cuvântului întreg a rezultat din faptul că termenii mai lungi sunt întotdeauna neutri, iar cei mai scurți sunt feminini. Deseori, în text se află un articol sau un adjectiv, după care s-a putut orienta decizia; numai că nu se în-

9 Pentru detalii legate de această abreviere, folosită uneori și pentru „Nerven“ [nervi], cf. explicația editorială de la p. 32, nota 17.

10 Mai întâlnim și prescurtările „Wbild“ și „Erbild“.

tâmplă de fiecare dată așa. Dacă nu există dubii legate de ceea ce a vrut să exprime Freud, folosim în mod tacit, de cele mai multe ori, forma neprescurtată, altminteri marcăm completarea prin paranteze drepte. Astfel de paranteze de completare intercalăm mereu și acolo unde vrem să indicăm scrierea inițială. (e) Rămâne o a cincea clasă: literele grecești φ, ψ și ω (*phi*, *psi* și *omega*) sunt folosite de Freud în această lucrare — precum simbolurile unui limbaj în formule — ca prescurtări pentru niște concepte destul de complicate, care sunt explicate atunci când sunt introduse; le preluăm de aceea neschimbate în versiunea tipărită. Iată o teorie plauzibilă despre ω și raporturile sale cu W [= P]: Freud pornise inițial de la două „sisteme" de neuroni, pe care le-a numit din motive ușor de întrezărit φ și ψ. A trebuit să constate apoi că mai avea nevoie de încă un simbol pentru un al treilea sistem de neuroni, legat de percepții. Pe de o parte, exista posibilitatea alegerii unei alte litere grecești — ca și celelalte două, eventual de la sfârșitul alfabetului grecesc. Pe de alta, era de dorit o oarecare legătură cu „percepția" [„Wahrnehmung"]. Așa cum am văzut, majuscula „W" stă pentru „Wahrnehmung", iar litera grecească *omega* seamănă cu un w mic. Așa că Freud a ales „ω" pentru sistemul de percepție. Distincția dintre „W" și „ω" este clară în manuscrisul său. În *Anfänge* a rămas adesea neluată în considerare — cu urmări uneori nefaste pentru sens.

Printre semnele alfabetice trebuie menționat în final Q cu partenerul său enigmatic Qῆ. Ambele stau indubitabil pentru „Quantität" [cantitate]. Atunci de ce această diferențiere între ele? Și mai ales: de ce *eta* grecesc cu aspirație? Fără îndoială, aici este vorba realmente despre ceva diferit, cu toate că Freud nu comunică sau nu explică ni-

căieri clar acest lucru. Există un loc (p. 60) unde a scris mai întâi Qḧ și apoi a tăiat „ḧ"-ul; în altă parte (p. 104) el vorbește despre „cantitatea compusă din Q și Qḧ". *De facto* Freud pare să explice diferența chiar el însuși cu o pagină înaintea acestei expresii. Q înseamnă în mod evident „cantitate exterioară", iar Qḧ „cantitate psihică"; totuși formularea nu este foarte lipsită de ambiguitate. Să adăugăm și că Freud nu procedează întotdeauna consecvent în folosirea acestor semne; el scrie într-adevăr cuvântul „Quantität" adesea întreg sau îl prescurtează doar puțin. În ceea ce privește reproducerea lui „Q" și „Qḧ" respectăm manuscrisul; cuvinte compuse precum „Qablauf" [cursul Q] sau „Qḧablauf" [cursul Qḧ], pe care Freud le scrie de obicei unit, le redăm însă de dragul unei citiri mai ușoare cu cratimă. În cazurile celorlalte abrevieri folosite pentru „Quantität" scriem în mod tacit tot cuvântul când este vorba de situații clare și introducem paranteze drepte numai ocazional, pentru lămurire.

În general, ne ținem, după cum am spus, cât se poate de aproape de original: oriunde ne distanțăm de el în puncte importante sau acolo unde avem la dispoziție diferite modalități de a citi, marcăm acest fapt fie prin paranteze drepte, fie printr-o notă. În această privință ne deosebim de editorii volumului *Anfänge*, care și-au făcut toate modificările tacit. Paranteze drepte mai folosim și pentru a-i comunica cititorului clar în locurile deosebit de dificile modul de scriere al originalului. Necesitatea stringentă de a corecta numeroasele greșeli ale ediției princeps a versiunii germane (1950 *a*) — precum și din edițiile broșate din 1962 și 1975 — ne-a constrâns să alcătuim multe note. Pe unii cititori acest lucru îi va deranja; nouă ni s-a părut necesar în ideea unei documentări istorice precise.

Iată cheia abrevierilor folosite de Freud în *Proiect:*

Q	=	cantitate [*Quantität*] — (în general sau de ordinul de mărimi al lumii exterioare).
Qη	=	cantitate (de ordinul de mărimi al lumii intercelulare).
φ	=	sistem de neuroni permeabili.
ψ	=	sistem de neuroni nepermeabili.
ω	=	sistem de neuroni perceptivi.
P	=	percepție (și: imaginea percepției) [în original W de la *Wahrnehmung*, *N. t.*].
R	=	reprezentare [în original V de la *Vorstellung*, *N. t.*].
M	=	imagine motorie.
Am și mn	=	amintire (și: imagine mnezică) [în original Er de la *Erinnerung*, *N. t.*].

(3) Importanța lucrării

A meritat oare să supunem textul *Proiectului* unei prelucrări atât de atente? Freud ar fi dat foarte probabil un răspuns negativ la această întrebare. El produsese textul în două sau trei săptămâni, îl lăsase neterminat și îl criticase sever în perioada în care îl așternuse pe hârtie. Ulterior pare să fi uitat de el, în orice caz nu s-a mai referit niciodată la acest text. Când a fost confruntat din nou cu el la bătrânețe, a făcut totul ca să-l distrugă.[11] Poate, așadar, *Proiectul* să valoreze ceva?

Există motive de presupus că Freud nu îl judeca obiectiv. Importanța lui se poate susține pe două direcții foarte diferite de argumentare.

---

11 Pentru o relatare pe această temă, a se vedea Capitolul XIII din volumul I al biografiei Freud de Ernest Jones (1960, pp. 337–339).

Cu toate că *Proiectul* este un document așa-zis neurologic, el conține nucleul unei părți considerabile a teoriilor psihologice ulterioare ale lui Freud. În această privință, descoperirea lui nu a fost numai de interes istoric; el a aruncat într-adevăr pentru prima dată lumină asupra unora dintre ipotezele fundamentale, mai degrabă obscure, ale lui Freud. În Introducerea editorială la *Interpretarea viselor* (*Traumdeutung*, în *Studienausgabe*, vol. 2, pp. 16 și urm.), se prezintă cu o anumită etalare de detalii în ce mod a contribuit *Proiectul* la înțelegerea Capitolului VII teoretic al acestei scrieri. De fapt, *Proiectul* bântuie ca o fantomă invizibilă în toate scrierile lui Freud, chiar și în acelea teoretice cele mai târzii.[12]

Faptul că între *Proiect* și concepțiile ulterioare ale lui Freud există multe legături evidente nu trebuie să ne facă să trecem însă cu vederea deosebirile fundamentale dintre ele.

În primul rând ne vom lămuri imediat că în aceste pagini există efectiv doar foarte puține elemente care să ducă la o anticipare a tehnicii psihanalitice de tratament. Asocierea liberă, interpretarea materialului inconștient, transferul — abia dacă există vreun indiciu asupra lor. Doar în pasajele despre vise găsim câte o anticipare a dezvoltărilor clinice ulterioare. În general, materialul clinic este limitat aproape în exclusivitate la Partea a II-a, care are ca obiect psihopatologia. Partea I și a III-a sunt edificate pre-

12 Cititorul interesat poate să urmeze acest drum lung; el duce de la scrisorile către Fließ de la 1 ianuarie și 6 decembrie 1896 (a se vedea Anexa A și 1985 *c*) la Capitolul VII din *Traumdeutung* (1900 *a*), *Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens* [1911 *b*), scrierile metapsihologice din 1915 (1915 *c*, *d*, *e*), *Jenseits des Lustprinzips* (1920 *g*), *Das Ich und das Es* (1923 *b*), la *Wunderblock* (1925 *a* [1924]) și în cele din urmă la *Abriß der Psychoanalyse* (1940 *a* [1938]).

ponderent pe baze teoretice și pe baze *a priori*. În acest context, se conturează o altă deosebire. În timp ce în pasajele clinice mai degrabă izolate ale Părții a II-a sexualitatea stă în prim-plan, ea abia dacă joacă un rol în pasajele teoretice ale Părții I și a III-a. Într-adevăr, cercetările clinice ale lui Freud pe tărâmul nevrozelor se concentrează în momentul scrierii *Proiectului* pe sexualitate. Să ne amintim că în aceeași zi (la 1 ianuarie 1896) în care Freud i-a trimis lui Fließ scrisoarea sa lungă, ce revizuia unele dintre ipotezele fundamentale ale *Proiectului*, i-a expediat și *Povestea de Crăciun*, care reprezintă un studiu preliminar la cea de-a doua sa scriere despre neuropsihozele de apărare (1896 *b*) și tratează în esență efectele experiențelor sexuale. Această separare inconfortabilă dintre semnificația clinică și cea teoretică a sexualității a putut fi suprimată abia unul sau doi ani mai târziu, prin autoanaliza lui Freud, care a dus pentru prima dată la recunoașterea sexualității infantile și a importanței fundamentale a impulsurilor pulsionale inconștiente.

Asta ne duce la o altă distincție de bază între teoriile freudiene din *Proiect* și cele ale lucrărilor sale mai târzii. În *Proiect*, accentul cade pe influența mediului înconjurător asupra organismului și pe reacția corespunzătoare a organismului. Ce-i drept, pe lângă stimulii externi există și excitații endogene; dar natura lor de-abia dacă este luată mai îndeaproape în considerare. „Pulsiunile“ sunt exclusiv niște entități în umbră, neavând aproape niciodată un nume. Interesul față de excitațiile endogene se limitează în esență la operațiunile de „apărare“ și mecanismele lor. Este de remarcat că ceea ce urma să devină aproape atotputernicul „principiu al plăcerii“ este privit aici doar ca un mecanism de inhibiție. Chiar și în *Interpretarea viselor* publicată după

patru ani el mai figurează încă drept „principiul neplăcerii". Iar forțele interne nu sunt cu mult mai mult decât niște reacții secundare la unele externe. Desigur, Se-ul abia urma să fie descoperit.[13]

Având aceasta în minte, putem ajunge eventual la o considerare mai generală a dezvoltării teoriilor lui Freud. Ceea ce avem în fața noastră în *Proiect* este o descriere pre-Se — de „apărare" — a aparatului psihic. Prin cunoașterea sexualității infantile și analiza pulsiunilor sexuale, interesul lui Freud a fost apoi abătut de la apărare și timp de circa douăzeci de ani el s-a dedicat cu precădere Se-ului. Abia atunci când aceste cercetări s-au epuizat treptat, el s-a îndreptat din nou, în ultima fază a lucrului său, spre investigarea apărării. S-a arătat în repetate rânduri că tocmai în *Proiect* ni se conturează o idee preliminară despre Eul structural, așa cum l-a elaborat Freud în 1923 în *Eul și Se-ul*.

Reflecția asupra acestor aspecte ale *Proiectului* ne duce la un alt motiv pentru care scrierea prezintă interes — desigur, un motiv care are puțin de-a face cu însăși psihanaliza și care nici nu poate fi tratat aici în mod adecvat. Apropierea de acum aproape nouăzeci de ani a lui Freud de o descriere a fenomenelor psihice în termeni fiziologici pare să aibă unele similarități cu anumite abordări moderne pentru rezolvarea aceleiași probleme.[14] De

---

13 Prezentarea generală a modului de funcționare a psihicului în Capitolul VII (B) din *Traumdeutung* arată încă multe asemănări cu *Proiectul*, mai cu seamă în accentuarea psihicului ca aparat *receptor*: „Întreaga noastră activitate psihică pornește de la stimuli (interni sau externi) și ia sfârșit în inervații." [Citat din Sigmund Freud, *Opere*, vol. 9, *Interpretarea viselor*, Editura Trei, 2003, p. 492, *N. t.*]

14 Cf. în acest context mai ales analiza foarte elaborată și detaliată a edițiilor anterioare ale *Proiectului* semnată de Pribram (1962 și 1965) și importantul studiu al lui Pribram și Gill (1976).

curând s-a susținut concepția că sistemul nervos al omului ar funcționa asemănător sau chiar identic cu un computer. La ambele ar fi vorba despre mașinării pentru recepționarea, înmagazinarea, prelucrarea și emiterea de informații. S-a arătat cu argumente plauzibile că putem vedea efectiv în complicațiile descrise aici de Freud ale anumitor evenimente „neuronale" și în legitățile care le stăpânesc indicii ale unor ipoteze din teoria informațională și cibernetică în aplicările lor asupra sistemului nervos. Pentru a spicui câteva exemple ale acestei asemănări a abordării, să menționăm mai întâi insistența lui Freud asupra necesității de a înzestra mașinăria cu o „memorie"; apoi sistemul „barierelor de contact", care înlesnesc ca mașinăria să facă o „alegere" propice, bazată pe amintirea unor evenimente anterioare, între posibilități alternative de răspuns la un stimul extern; și în cele din urmă luarea în considerare de către Freud a mecanismului percepției, introducerea reprezentării unui feed-back ca mijloc de corectare a unor greșeli în raportul mașinăriei cu mediul din jur.

Astfel de asemănări ar fi, dacă s-ar confirma, în mod indubitabil o nouă dovadă a originalității și fertilității gândirii lui Freud; ar putea părea tentant pentru unii să vadă în el chiar un precursor al behaviorismului modern. Pândește însă pericolul ca un exces de zel să facă să se interpreteze greșit înțelegerea lui Freud a anumitor termeni și să introducă în formulările lui uneori obscure semnificații moderne, pe care ele nu le au. În definitiv, nu trebuie nici să uităm că însuși Freud a dat deoparte în cele din urmă întregul cadru neurologic. Știm și de ce. Întrucât a considerat că mașinăria sa de neuroni nu oferea nici un fel de mijloc pentru a lămuri ceea ce a descris în *Eul și Se-ul*, în 1923, ca fiind în cele din urmă singura

lumină în întunericul psihologiei abisale, și anume însușirea de a fi conștient sau nu. În ultima sa lucrare, din 1938, *Compendiul de psihanaliză* publicat postum, el explică în legătură cu investigarea structurii aparatului psihic: „Punctul de pornire pentru această cercetare ni-l dă faptul incomparabil, împotrivindu-se oricărei explicații și descrieri, al conștiinței." Și adaugă următoarea notă de subsol: „O direcție extremă a behaviorismului inițiat în America crede că poate alcătui o psihologie care face abstracție de acest fapt fundamental."* Ar fi efectiv absurd dacă am încerca să-i imputăm chiar lui Freud o trecere similară cu vederea. *Proiectul* este și rămâne o scriere fragmentară, respinsă chiar de către creatorul ei.

---

* Citat din Sigmund Freud, *Opere*, vol. 13, „Compendiu de psihanaliză", Editura Trei, 2005, p. 159. (*N. t.*)

Cuprins

[Partea I] Planul general 31
Introducere 31
[1] a) Primul principiu de bază 32
Concepția cantitativă 32
[2] [b)] Al doilea principiu de bază 34
Teoria neuronilor 34
[3] Barierele de contact 35
[4] Punctul de vedere biologic 39
[5] Problema cantității 43
[6] Durerea 44
[7] Problema calității 46
[8] Conștiința 49
[9] Funcționarea aparatului 51
[10] Conducțiile ψ 55
[11] Trăirea de satisfacere 57
[12] Experiența dureroasă 59
[13] Afecte și stări de dorință 61
[14] Introducerea „Eului" 63
[15] Proces primar și secundar în ψ 65
[16] Cunoașterea și gândire[a] reproductivă 70
[17] Rememorarea și judecarea 73
[18] Gândire și realitate 75
[19] Procese primare — somnul și visul 78
[20] Analiza viselor 81
[21] Conștiința visului 84
Partea a II-a Psihopatologia 87
A: Psihopatologia isteriei 87

[1] Compulsia isterică 87
[2] Apariția compulsiei isterice 90
[3] Apărarea patologică 92
[4] Proton pseudos isteric 93
[5] Condiții ale πρῶτον ψεῦδος ὑστ [ερικόν] 97
[6] Tulburarea gândirii prin afect 98

[Partea a III-a] Încercarea de prezentare
a proceselor ψ normale 101
Anexa editorială A: Extras din scrisoarea lui Freud
către Wilhelm Fließ de la 1 ianuarie 1896 133
Anexa editorială B: Natura lui Q 137

[Partea I]

Planul general

Introducere

[Este] intenția de a oferi o psihologie științifică, adică de a prezenta procesele psihice ca pe niște stări determinate cantitativ ale unor particule materiale detectabile [și] de a [le] face astfel clare și lipsite de contradicții. [Sunt] implicate două idei principale:

[1.)] de a concepe ceea ce deosebește activitatea de odihnă drept Q[15]*, care [este] supusă legii generale a mișcării,

2.) de luat drept mici particule materiale neuronii[16].

---

15 Într-o notă de subsol la contribuția lui la *Studien über Hysterie* (1895), Breuer scrie: „Concepția energiei sistemului nervos central ca o cantitate cu distribuție oscilantă și alternantă pe creier este veche.“ El dă apoi un citat din medicul francez Georges Cabanis (1802; în 1824, vol. 3, p. 153) din secolul al XIX-lea. O explicare a lui Q se găsește în Anexa B, „Natura lui Q“. A se vedea mai jos.

* Am selectat din abundența notelor editoriale doar pe acelea pe care le-am considerat că pot fi de interes pentru cititorul român. Am eliminat, de exemplu, note precum: „În manuscris scrie aici «entsprechen» [corespund] în loc de «entspricht» [corespunde]“ etc. Din alte note am extras doar informațiile principale. Astfel, am renunțat la anumite menționări, în genul celei care încheie nota 2 din *Proiect* (aici 16) despre neuroni: „Aici este trecut cuvântul «Neurone» în manuscris neprescurtat; păstrăm în text forma de plural folosită de Freud.“ (*N. t.*)

16 Termenul „neuron“ ca descriere a unității de bază a sistemului nervos a fost introdus de W. Waldeyer în 1891. Propriile cercetări his-

N[17] și Qή — niște experimente asemănătoare sunt frecvente acum.[18]

[1] *a) Primul principiu de bază*

Concepția cantitativă

Ea este derivată direct din observația patologic-clinică, mai cu seamă acolo unde era vorba despre o reprezentare foarte puternică, așa ca la isterie și compulsie, dar, după cum se va vedea, caracterul cantitativ iese în evidență mai clar decât în [procese] normal[e]. Procese precum substituția, conversia, descărcarea, care trebuiau descrise acolo, au influențat nemijlocit conceperea excitației n[ervoase] drept cantitate curgătoare. O încercare de a generaliza cunoștințele dobândite aici ni s-a părut legitimă. Pornind de la această considerație s-a elaborat un principiu fundamental al activității n[ervoase] cu referire la Q, ce promitea să aducă multă lumină, deoarece părea să cuprindă întreaga funcție. Aceasta este principiul inerției n[ervoase][: el arată] că n[euronul] tinde să se dispenseze de Q. Structura și dezvoltarea precum și funcțiile [neuronilor trebuie] înțelese pe această bază.

---

tologice ale lui Freud îl duseseră la aceeași descoperire. A se vedea mai ales Freud (1884 *f*), ca și prezentarea lui Jones (1960, pp. 70–73).

17 Freud folosește în *Proiect* două litere majuscule „N" diferite. Una dintre ele — în scriere latină, cu linii ondulate subțiri, trase în sus — pare s-o fi rezervat pentru „Neuron(e)" [neuron(i)]; celălalt „N", folosit de el în mod normal în scriere germană de mână [= gotică, *N. t.*], servește în general prescurtării lui „Nerven" [nervi].

18 Cf. de exemplu Exner (1894) cu o denumire asemănătoare și un program asemănător, însă executat într-un mod cu totul diferit.

Principiul *inerției* explică mai întâi dihotomia structurală [a nervilor] în motori și senzoriali ca mecanism pentru a neutraliza preluarea de Qη prin cedarea de Qη. Mișcarea reflexă se poate înțelege acum ca formă fixă a acestei cedări. Principiul [inerției] dă motivul pentru mișcarea reflexă. Dacă o pornim de aici mai departe înapoi, atunci am îmbinat sistemul nervos mai întâi ca succesor al iritabilității generale a protoplasmei cu suprafața exterioară iritabilă [a unui organism], care este risipită prin segmente mai mari de [suprafață] neiritabilă. Un sistem nervos primar se servește de această Qη astfel dobândită pentru a o ceda prin legarea de mecanismele musculare și se păstrează astfel fără stimuli. Această descărcare constituie funcția primară a sistemului nervos. Aici este spațiu pentru dezvoltarea unei funcții secundare, căci dintre căile de descărcare [sunt] preferate și menținute acelea care implică încetarea stimulului, *fuga de stimuli*. Există aici în general o proporție între [cantitatea de] excitație și efortul necesar pentru fuga de stimuli, așa încât principiul *inerției* nu este astfel perturbat.

Numai că principiul inerției este încălcat de la început de o altă circumstanță. O dată cu complexitatea [crescută a] interiorului [organismului] sistemul nervos preia stimuli chiar din elementul somatic, stimuli endogeni, care și ei trebuie să fie descărcați. Aceștia provin din celulele corpului și produc marile nevoi, foamea, respirația, sexualitatea.[19] Organismul nu li se poate sustrage ca stimulilor externi, el nu poate să se folosească de Q lor pentru fuga de stimuli. Ei încetează numai în condiții speciale care trebuie să fie realizate în lumea exterioară. De exemplu, nevoia de hrană. Pentru a îndeplini această acțiune, care merită să fie numită *specifică*,

19 Acești „stimuli endogeni“ sunt deci precursorii „pulsiunilor“.

este nevoie de un efort care este independent de Qη endogenă; în general [el este] mai mare, întrucât individul este transpus în niște condiții pe care le putem desemna drept *exigențele vieții*. Astfel, sistemul nervos este constrâns să renunțe la tendința sa primordială spre inerție, adică la nivelul = 0. El trebuie să accepte o provizie de Qη suficientă pentru a satisface cerința acțiunii specifice. În felul în care o face se manifestă persistența aceleiași tendințe, modificate spre năzuința de a ține măcar Qη cât se poate de scăzută și de a se apăra de creșterea ei, adică de a o ține constantă. Toate funcțiile sistemului nervos pot fi încadrate fie sub aspectul funcției primare, fie sub [cel] al funcției secundare, impusă prin exigențele vieții.

[2] [*b*)] *Al doilea principiu de bază*

Teoria neuronilor

Ideea de a combina cu această teorie Qη cunoașterea neuronilor așa cum [a] rezultat ea din histologia recentă este al doilea pilon al acestei teorii. Conținutul principal al acestei noi descoperiri este că sistemul nervos e alcătuit din neuroni distinși, structurați la fel, care au contact reciproc prin intermediul unei mase străine, care se termină unii în alții ca în particule tisulare străine, în care sunt prefigurate anumite direcții de conducție, ei preluând cu prelungiri celulare [dendrite] și cedând cu cilindri axiali. Aici se mai adaugă ramificații abundente cu calibru diferit.

Dacă combinăm această prezentare a neuronilor cu concepția teoriei Qη, obținem imaginea unui neuron

investit[20], care uneori poate fi umplut cu o anumită Qη, iar alteori poate fi gol. Principiul inerției își găsește expresia în ipoteza unui *flux* care este orientat dinspre corpul celulei sau prelungirile celulare spre cilindrul axial; un neuron individual este astfel modelul întregului sistem nervos cu dihotomia structurii sale, iar cilindrul axial — organul de descărcare. Însă funcția secundară, care cere acumulare de Qη, este înlesnită prin preluarea de rezistențe care se opun descărcării, iar structura neuronilor ajută la transpunerea tuturor rezistențelor în *contacte* care capătă astfel valoarea de *bariere*. Ipoteza *barierelor de contact* este rodnică în multe direcții.[21]

[3] *Barierele de contact*

Prima îndreptățire a acestei ipoteze reiese din considerația că aici conducția are loc prin protoplasmă nediferențiată, și nu ca de obicei în interiorul neuronului prin [protoplasmă] diferențiată, probabil mai adecvată. Avem astfel un indiciu să legăm conductibilitatea de diferențiere, așa încât putem să ne așteptăm că prin însuși procesul conducției se va crea o diferențiere în protoplasmă și deci o conductibilitate mai bună pentru conducții ulterioare.

În afară de aceasta, teoria barierelor de contact permite următoarele valorificări: o caracteristică principală a

20 Termenul de „investire“ fusese deja folosit de Freud, chiar dacă nu cu mult înainte, și anume în *Studien über Hysterie* (1895 *d*; *G. W.*, vol. 1, p. 145). Pentru o dezbatere mai detaliată, a se vedea prima notă de la Anexa B.

21 Termenul de „sinapsă“ a fost introdus în această semnificație abia în 1897 (de Foster și Sherrington), deci doi ani după ce a scris Freud aceste rânduri. — Manuscrisul este scris cu creionul numai până în acest loc, după aceea și prescurtările sunt mult mai puțin drastice.

tesutului nervos este memoria, adică foarte general capacitatea de a fi permanent modificat prin procese unice, ceea ce oferă un contrast atât de izbitor cu comportamentul unei materii care permite să treacă o mișcare ondulatorie și se reîntoarce apoi în starea ei anterioară. O teorie psihologică demnă de a fi remarcată trebuie să ofere o explicație a „memoriei". Orice astfel de explicație se lovește însă de dificultatea că trebuie să presupună, pe de o parte, că neuronii sunt după excitație permanent altfel decât erau înainte, în timp ce nu se poate tăgădui totuși că noile excitații dau în general de aceleași condiții de preluare ca și cele dinainte. Neuronii trebuie deci să fie atât influențați, cât și nemodificați, neprejudiciați. Nu ne putem imagina momentan un aparat capabil de această funcționare complicată; salvarea constă deci în faptul că atribuim influențarea permanentă prin excitație unei clase de neuroni, nemodificabilitatea în schimb, deci caracteristica de a fi proaspeți pentru noi excitații, alteia. Astfel a luat naștere separarea curentă între „celule de percepție" și „celule de memorie", care nu se potrivește altminteri în nici un alt context și nu se poate raporta ea însăși la nimic.

Dacă teoria *barierelor de contact* adoptă această soluție, atunci ea îi poate da următoarea expresie: există două clase de neuroni: [1.)] cei care permit să treacă Qη, ca și cum nu ar avea bariere de contact, care sunt deci după fiecare curs de excitație în aceeași stare ca și înainte și 2.) cei ale căror bariere de contact se impun, astfel încât permit numai cu greu sau numai parțial să treacă Qη. Aceștia pot fi după fiecare excitație într-o stare diferită decât înainte, produc deci o *posibilitate de a reprezenta memoria*.

Există, așadar, neuroni *permeabili* (care nu produc rezistență și nu reține nimic), care servesc percepției, și ne-

uroni *nepermeabili* (care sunt dotați cu rezistență și reține Qη), care sunt purtătorii memoriei, deci probabil ai proceselor psihice în general. Voi desemna de acum încolo primul sistem de neuroni cu φ, pe celălalt cu ψ.

Este bine să ne lămurim acum ce supoziții despre neuronii ψ sunt necesare pentru a acoperi caracteristicile cele mai generale ale memoriei. Argumentul este: ele sunt permanent modificate prin cursul de excitație. Cu inserarea teoriei barierelor de contact: barierele lor de contact ajung într-o stare permanent modificată. Și, întrucât experiența psi[hologică] arată că există o supraînvățare[22] pe baza memoriei, modificarea trebuie să constea în aceea că barierele de contact devin mai conductibile, mai puțin nepermeabile, deci mai asemănătoare celor ale sistemului φ. Această stare a barierelor de contact vrem să o desemnăm drept grad al *facilitării* [*de acces*].[23] Atunci putem spune: *memoria este reprezentată prin facilitările de acces existente între neuronii ψ.*

Să presupunem că toate barierele de contact ψ ar fi la fel de bine facilitate sau că ar oferi aceeași rezistență, ceea ce este același lucru; atunci, evident nu am afla caracteristicile memoriei. Căci memoria este, în raport cu cursul excitațiilor, în mod clar una dintre forțele determinante, indicatoare de drum, și în caz de facilitare de acces pretutindeni egală nu s-ar putea vedea de ce să fie preferat un drum. De aceea putem spune mai corect: *memoria este reprezentată prin <u>diferențele</u> în facilitările de acces dintre neuronii ψ.*

De ce depinde însă *facilitarea de acces* din neuronii ψ? După experiența psi[hologică], memoria, adică forța ce

---

22 Sau o reînvățare [în original: „ein Über-Erlernen"]. A se vedea mai jos, notele 30 și 46.

23 Termenul german de „Bahnung" utilizat aici de Freud fusese deja folosit (Exner, 1894).

continuă să acționeze a unei trăiri, depinde de un factor pe care-l numim „mărimea impresiei" și de frecvența reiterării aceleiași impresii. Tradus în teorie: facilitarea de acces depinde de Qṅ, care trece în procesul de excitație prin neuron, și de cifra de repetare a procesului. Qṅ se dovedește deci ca elementul eficient, *cantitatea* și *facilitarea de acces* ca rezultat al lui Qṅ, concomitent și ca ceva ce poate înlocui Qṅ.

Fără să vrem ne gândim aici la strădania inițială, rămasă nealterată de toate modificările, a sistemului nervos de a-și evita împovărarea prin Qṅ sau de a o diminua pe cât posibil. Constrâns de exigențele vieții, sistemul nervos a trebuit să-și facă o provizie Qṅ. [I-a] trebuit pentru aceasta o înmulțire a neuronilor săi și aceștia trebuiau să fie nepermeabili. Acum își evită *umplerea* cu Qṅ, investirea, cel puțin parțial, realizând *facilitările de acces*. Vedem deci că *facilitările de acces servesc funcției primare* [a sistemului nervos].

Încă ceva reclamă aplicarea cerinței memoriei asupra teoriei barierelor de contact: fiecărui neuron ψ i se pot atribui în general mai multe căi de legătură cu alți neuroni, deci mai multe bariere de contact. În aceasta constă, într-adevăr, posibilitatea *selecției*, care este determinată de facilitarea de acces [a se vedea mai sus]. Acum este foarte limpede că starea de facilitare a uneia dintre barierele de contact trebuie să fie independentă de cea a tuturor celorlalte bariere de contact ale aceluiași neuron ψ; altminteri iar nu s-ar obține o preferință, deci un motiv. De aici se poate trage o concluzie negativă asupra naturii stării „facilitate". Dacă ne închipuim un neuron umplut cu Qṅ, deci investit, atunci putem presupune această Q numai uniform peste toate regiunile neuronului, deci și peste toate barierele de contact ale acestuia. În

schimb nu este dificil de imaginat că în cazul unei Qη care curge este abordat doar un drum anume prin neuron, așa că numai o barieră de contact este supusă acțiunii fluxului Qη și după aceea își mai păstrează de aici facilitare. Deci facilitarea de acces nu își poate avea baza într-o investire reținută; nu ar rezulta atunci diferențele din facilitarea barierelor de contact ale aceluiași neuron.

Rămâne în suspensie în ce constă în rest facilitarea de acces. Am putea gândi mai întâi: în absorbția de Qη prin barierele de contact. Poate că se va clarifica mai târziu această problemă. Qη, care a lăsat în urma sa facilitarea, este desigur descărcată, tocmai ca urmare a facilitării de acces care, într-adevăr, mărește permeabilitatea. De altfel, nu este necesar ca facilitarea de acces care rămâne după cursul Qη să fie atât de mare cum trebuia să fie în timpul cursului. Este posibil să rămână doar un anumit „cât" din aceasta ca *facilitare de acces permanentă*. Similar, nici nu se poate constata încă dacă este același lucru când o Q:3η se scurge deodată sau o Qη se scurge de trei ori. Toate acestea sunt rezervate unor adaptări ulterioare ale teoriei la faptele psihice.

[4] *Punctul de vedere biologic*

Cu ipoteza a două sisteme de neuroni φ și ψ, dintre care φ este compus din elemente permeabile, iar ψ din elemente nepermeabile, una dintre particularitățile sistemului nervos de a reține și totuși de a rămâne apt de a prelua pare a fi gata să fie explicată. Orice achiziție psihică ar consta atunci în structurarea sistemului φ prin suprimarea parțială și determinată topic în barierele de contact a rezistenței, care distinge φ și ψ. Cu progresul aces-

tei organizări, capacitatea sistemului nervos de preluare proaspătă și-ar fi găsit într-adevăr o barieră.

În orice caz, oricine se preocupă științific cu emiterea de ipoteze va începe abia atunci să își ia elaborările în serios când acestea se pot insera prin mai mult de un aspect în știința noastră și când caracterul arbitrar al construcției *ad hoc* se poate îndulci la ele. Împotriva ipotezei barierelor noastre de contact se va obiecta că ea presupune două clase de neuroni cu o diferență fundamentală în condițiile lor de funcționare, deși pentru diferențiere lipsește mai întâi o altă îndreptățire. Cel puțin morfologic, adică histologic, nu se cunoaște o susținere a acestei distincții.

De unde să luăm altfel un temei pentru această împărțire în clase? Dacă este posibil, din dezvoltarea biologică a sistemului nervos, care este pentru naturalist ca toate celelalte ceva ce a devenit treptat. Am dori să știm dacă cele două clase de neuroni au putut avea din punct de vedere biologic o semnificație diferită, și dacă da, prin ce mecanism și-au putut dezvolta caracteristicile atât de diferite ale permeabilității și nepermeabilității. Firește că ar fi mai satisfăcător dacă mecanismul căutat ar rezulta el însuși din rolul biologic primitiv [al celor două clase de neuroni]; atunci am fi îndepărtat ambele chestiuni cu un singur răspuns.

Să ne amintim că sistemul nervos avea de la început două funcții, să preia stimulii *din exterior* și să descarce excitațiile apărute *endogen*. Din ultima îndatorire a rezultat prin exigențele vieții compulsia spre o continuare a dezvoltării biologice. S-ar putea însă presupune că sistemul nostru φ și sistemul nostru ψ ar fi cele care ar fi luat asupra lor, fiecare, câte una dintre aceste îndatoriri primare. Sistemul φ ar fi acel grup de neuroni la care ajung

stimulii din exterior, iar sistemul ψ ar conține neuronii care primesc excitațiile endogene. Atunci noi nu am fi *inventat* cele două sisteme, pe φ și pe ψ, ci le-am fi găsit ca *preexistente*. Mai rămâne să le identificăm cu elemente cunoscute. Într-adevăr, știm din anatomie un sistem de neuroni (materia cenușie spinală) care este legat numai de lumea exterioară și unul supraordonat (materia cenușie cerebrală) care nu are legături periferice directe, de care sunt însă legate dezvoltarea sistemului nervos și funcțiile psihice. Creierul primar nu cadrează rău cu caracteristica noastră a sistemului ψ, dacă putem presupune că creierul are căi directe, și independente de φ, cu interiorul corpului. Proveniența și importanța originară biologică a creierului primar nu le sunt însă cunoscute anatomiștilor; după teoria noastră ar fi un *ganglion simpatic*, spus așa direct. Aceasta este prima posibilitate de a verifica teoria pe material real.

Deocamdată considerăm sistemul ψ drept identificat cu materia cenușie a creierului. Înțelegem acum cu ușurință din remarcile noastre biologice introductive că tocmai ψ este supus dezvoltării în continuare prin înmulțirea neuronilor și acumularea de Q, și constatăm și cât de oportun este că ψ e alcătuit din neuroni nepermeabili, căci altfel nu ar putea să facă față cerințelor acțiunii specifice. Numai că, pe ce cale a ajuns ψ la proprietatea nepermeabilității? Doar are și φ bariere de contact, dacă acestea chiar nu joacă absolut nici un rol, de ce [ar face-o] barierele de contact ale lui ψ? Supoziția unei diferențieri inițiale între valența barierelor de contact ale lui φ și ψ are din nou caracterul problematic al arbitrarului, deși acum ne-am putea raporta conform liniei darwiniste de idei la indispensabilitatea și deci supraviețuirea neuronilor nepermeabili.

O altă cale de ieșire pare a fi mai rodnică și mai puțin pretențioasă. Să ne amintim că și barierele de contact ale neuronilor ψ sunt supuse într-un final facilitării de acces și că Qη̄ este cea care le facilitează. Cu cât este mai mare Qη̄ în cursul excitațiilor, cu atât este mai mare facilitarea de acces, asta înseamnă însă o apropiere de caracteristicile neuronilor φ. Să deplasăm de aceea deosebirile nu în neuroni, ci în cant[itățile] cu care au de-a face. Atunci este de presupus că spre neuronii φ se scurg cant[ități] împotriva cărora nu intră în discuție rezistența barierelor de contact, că însă la neuronii ψ nu ajung decât cant[ități] care sunt de ordinul de mărimi al acestei rezistențe. Atunci un neuron φ ar deveni nepermeabil și un neuron ψ permeabil, dacă am putea să le schimbăm între ele topica și legăturile; ei își păstrează însă caracteristicile, pentru că ele sunt legate — neuronul φ numai de periferie, neuronul ψ numai de interiorul corpului. Diferențierea de esență este înlocuită printr-o diferențiere de mediu de destinație.

Acum trebuie să verificăm însă supoziția că de la periferia exterioară ar ajunge cant[ități] de stimuli de un ordin mai înalt la neuroni decât de la periferia interioară a corpului. Există unii factori care chiar pledează pentru această idee.

Mai întâi nu-i o problemă că lumea exterioară este proveniența tuturor marilor cantități de energie, întrucât ea se compune conform cunoștințelor fizice din mase puternice, care se mișcă viguros, care își propagă mișcarea. Sistemul φ, care este întors spre această lume exterioară, va avea sarcina să descarce rapid Qη̄ ce pătrund la neuroni, va fi însă în orice caz supus acțiunii unor mari Q.

Sistemul ψ nu este, din câte știm noi, în legătură cu lumea exterioară, el primește Q pe de o parte chiar de la

neuronii φ, pe de alta de la elementele celulare din interiorul corpului, și se pune acum problema să facem probabil ca aceste c[antități de stimuli] să fie de un ordin de mărimi mai mic. Poate că mai întâi deranjează faptul că trebuie să le admitem neuronilor ψ două surse de stimuli atât de diferite ca φ și celulele interiorului organismului; numai că tocmai aici ne ajută în măsură suficientă histologia recentă a sistemului nervos. Ea arată că *terminația* neuronilor și *legătura* neuronilor sunt construite după același tip, că neuronii se termină unul în celălalt ca în elementele corpului; probabil că și funcționalitatea celor două procese este asemănătoare. Va fi probabil vorba la terminația nervoasă de cant[ități] asemănătoare ca la conducția intercelulară. Putem să ne așteptăm și ca stimulii *endogeni* să fie de ordinul de mărimi *intercelular*. În rest, aici se deschide un al doilea acces la verificarea teoriei.

[5] *Problema cantității*

Nu știu nimic despre mărimea absolută a stimulilor intercelulari, îmi voi permite să emit însă presupunerea că sunt de un ordin de mărimi mic și de același ordin de mărimi ca rezistențele barierelor de contact, ceea ce este atunci ușor de înțeles. Cu această presupunere este salvată identitatea neuronilor φ și ψ, iar diferența lor în ceea ce privește permeabilitatea este explicată biologic și mecanic.

Ducem lipsă de dovezi aici, cu atât mai interesante sunt însă anumite perspective și concepții care derivă din ipoteza de mai sus. Mai întâi, dacă ne-am făcut o impresie corectă despre mărimea lui Q în lumea exterioară, ne vom întreba dacă, la urma urmei, tendința originară a

sistemului nervos de a menține Qη la [nivelul =] 0 este satisfăcută cu descărcarea rapidă, dacă ea nu se manifestă deja la preluarea stimulilor. Într-adevăr, vedem că neuronii φ nu se termină liber la periferie, ci cu formațiuni celulare care primesc în locul lor stimulii exogeni. Aceste „aparate de terminații nervoase" în sensul cel mai general ar putea să aibă scopul să nu lase Q exogene să acționeze nediminuat asupra lui φ, ci să le micșoreze. Ar avea atunci semnificația de ecrane Q, prin care trec numai „câturi" de Q exogene.

Asta se potrivește atunci cu faptul că celălalt tip de terminație nervoasă, cea *liberă*, fără organe terminale la periferia interiorului corpului, este de departe cel preferat. Acolo nu pare să fie nevoie de ecrane Q, probabil pentru că Qη ce trebuie primite acolo nu cer abia atunci scăderea la nivelul intercelular, ci sunt așa de la bun început.

Întrucât putem calcula Q care sunt primite de terminațiile neuronilor φ, rezultă aici probabil un mijloc pentru a ne face o idee despre mărimile care se scurg între neuronii ψ, care sunt deci de tipul rezistențelor barierelor de contact.

Intuim aici în continuare o tendință care poate eventual să domine structura sistemului nervos din mai multe sisteme: o reținere tot mai mare de Qη de la neuroni. Structura sistemului nervos ar putea deci servi *reținerii*, iar funcția, *descărcării* de Qη de la neuroni.

[6] *Durerea*

Toate mecanismele de natură biologică au barierele lor de eficiență, în afara cărora eșuează. Această ratare se

manifestă în fenomene care frizează patologicul, care dau, ca să zicem așa, modelele normale pentru patologic. Am găsit sistemul nervos astfel alcătuit încât marile Q exterioare sunt reținute de la φ și încă și mai mult de la ψ: [de către] ecranele terminațiilor nervoase, legătura numai indirectă a lui ψ cu lumea exterioară. Există un fenomen care poate să coincidă cu ratarea acestor mecanisme? Eu cred că este vorba de *durere*.

Tot ceea ce știm despre durere se potrivește aici. Sistemul nervos are înclinația cea mai categorică spre *fuga de durere*. Noi întrezărim aici manifestarea tendinței primare contra unei creșteri a tensiunii Qη și conchidem că *durerea* constă în *iruperea de Q mari în ψ*. Atunci cele două tendințe sunt una singură. Durerea pune φ ca și sistemul ψ în mișcare, pentru ea nu există o piedică de conducție, este procesul cel mai categoric dintre toate. Neuronii ψ par deci să fie permeabili pentru ea; ea constă, așadar, în acțiunea unor Q de un ordin superior.

Cauzele durerii sunt pe de o parte creștere cantitativă; orice excitație senzorială tinde spre durere prin amplificarea stimulului, chiar la organele senzoriale superioare. Asta se poate concepe firește ca ratare. Pe de altă parte, există durere când cantitățile exterioare sunt mici, și aceasta este legată atunci în mod regulat de o breșă în continuitate; adică o Q exterioară, care acționează direct asupra terminațiilor neuronilor φ, și nu prin aparatele terminațiilor nervoase, produce durere. *Durerea* este astfel caracterizată ca iruperea unor Q excesiv de mari în φ și ψ, adică a unor Q care sunt de un ordin și mai înalt decât stimulii φ.

Că durerea o ia pe toate căile de descărcare este lucru ușor de înțeles. În ψ ea lasă în urma ei, după teoria noastră, că Q face facilitări de acces, pesemne facilitări per-

manente, ca și cum ar fi lovit trăsnetul, facilitări care este posibil să înlăture în totalitate rezistența barierelor de contact și să stabilească acolo o cale de conducție așa cum există și în φ.

[7] *Problema calității*

Până acum nu s-a spus deloc că orice teorie psihologică trebuie să mai îndeplinească în afara realizărilor de natură științifică încă o altă mare cerință. Ea trebuie să ne explice ceea ce cunoaștem în modul cel mai enigmatic prin „conștiința" noastră și, întrucât această conștiință nu știe nimic despre presupozițiile de până acum — cantit[ăți] și neuroni —, trebuie să ne mai explice și această necunoaștere.

Imediat ne clarificăm asupra unei ipoteze care ne-a ghidat până acum. Noi am tratat procesele psihice drept ceva care ar putea duce lipsă de această cunoaștere prin conștiință, ceva ce există independent de ea. Suntem pregătiți să constatăm că unele dintre presupunerile noastre nu sunt confirmate prin conștiință. Dacă nu ne lăsăm derutați din această cauză este datorită postulatului că conștiința nu ne conferă o cunoaștere completă a proceselor neuronilor, nici una pe care să ne putem baza; acestea trebuie privite la întreaga lor amplitudine mai întâi ca inconștiente și trebuie descifrate ca și alte lucruri naturale.

Atunci însă conținutul conștiinței trebuie încadrat în procesele noastre cantitative ψ. Conștiința ne conferă ceea ce numim *calități*, senzații care sunt *altfel* într-o mare variație și a căror *alteritate* este diferențiată după relațiile cu lumea exterioară. În cadrul acestei alterități există serii, asemănări ș.a., dar cantități de fapt nu există aici. Putem

să ne întrebăm *cum* apar calitățile și *unde* apar calitățile. Sunt chestiuni care necesită cea mai atentă cercetare și pe care aici putem să le abordăm numai aproximativ.

Unde apar calitățile? Nu în lumea exterioară, căci conform concepției noastre științifice, căreia aici îi va fi subordonată și psihologia, afară există numai mase mobile, nimic altceva. În sistemul φ cumva? Acesta se potrivește cu faptul că respectivele calități sunt legate de percepție, este contrazis însă de tot ce pledează cu drept pentru sediul conștiinței în etaje *superioare* ale sistemului nervos. Deci în sistemul ψ. Putem aduce totuși aici o obiecție importantă. În timpul percepției operează împreună sistemul φ și sistemul ψ; dar există un proces psihic care se desfășoară desigur exclusiv în ψ, reproducerea sau amintirea, și acesta este general vorbind *lipsit de calități*. Amintirea nu produce *de norma* nimic de tipul special al calității de percepție. Astfel ne încumetăm să presupunem că ar exista un al treilea sistem de neuroni, să zicem ω, care este excitat și el la percepție, la reproducere nu, ale cărui stări de excitație produc diferitele calități, adică sunt *senzații conștiente*.

Dacă reținem că conștiința noastră furnizează numai *calități*, în timp ce științele naturii recunosc numai *cantități*, atunci rezultă ca din regula de trei o caracteristică a neuronilor ω. Căci, în timp ce știința și-a luat ca sarcină să deducă toate *calitățile* senzoriale din *cantit*[*ate*] *exterioară*, este de așteptat de la structura sistemului nervos ca acesta să fie alcătuit din mecanisme pentru a transforma *cant*[*itățile*] exterioare în calități, prin care iarăși apare victorioasă tendința inițială de reținere a *cantit*[*ății*]. Aparatele terminațiilor nervoase erau un ecran pentru a lăsa să treacă numai „câturi“ ale cant[ității] exterioare ca să acționeze asupra lui φ, în timp ce φ procură simultan des-

cărcarea cant[ității]. Sistemul ψ era deja ferit de vreun ordin mai înalt de cant[itate], avea de-a face numai cu dimensiuni intercelulare. În continuare este de presupus că sistemul ω este mișcat de cant[ități] și mai mici. Bănuim că numai acolo ia naștere caracterul calității (deci senzația conștientă) unde cant[itatea] este pe cât posibil eliminată. Ea nu se lasă chiar complet înlăturată, căci trebuie să ne imaginăm și neuronii ω ca investiți cu Qη și tinzând să fie descărcați.

Astfel se ivește însă o greutate aparent imensă. Am văzut că permeabilitatea depinde de acțiunea Qη, iar neuronii ψ sunt deja nepermeabili. La o Qη și mai mică, neuronii ω ar trebui să fie și mai nepermeabili. Numai că noi nu putem acorda această caracteristică purtătorilor conștiinței. Cu schimbarea conținutului, cu repeziciunea conștiinței, cu îmbinarea ușoară a unor calități percepute concomitent corespunde numai permeabilitatea totală a neuronilor ω cu *restitutio in integrum* completă. Neuronii ω se comportă ca niște organe de percepție, și în ele nu am putea găsi loc pentru o memorie. Deci permeabilitate, facilitare de acces completă, care nu provine de la cantita[te]; atunci de unde?

Văd o singură cale de ieșire, să revizuim ipoteza de bază despre cursul Qη. L-am privit până acum numai ca transfer al lui Qη de la un neuron la altul. El mai trebuie să aibă însă o caracteristică, de natură temporală, căci și celorlalte mișcări de masă ale lumii exterioare mecanica fizicienilor le-a lăsat această caracteristică temporală. Eu o numesc pe scurt: *perioada*. Vreau astfel să presupun că orice rezistență a barierelor de contact este valabilă numai pentru transferul Q, că însă *perioada* mișcării neuronilor se propagă neinhibat peste tot, asemenea unui proces de inducție.

Se pot face multe pentru clarificarea fizică, fiindcă legile generale ale mișcării trebuie să fie și aici valabile fără contradicții. Ipoteza merge însă mai departe, că neuronii ω sunt incapabili să preia Qη, în schimb își însușesc *perioada* excitației, și că această stare a lor de a fi afectați prin perioadă în timp ce sunt umpluți cu o Qη foarte mică este fundamentul conștiinței. Și neuronii ψ au, desigur, perioada lor, numai că aceasta este lipsită de calități, mai bine zis: *monotonă*. Abateri de la această perioadă psihică proprie lor se conștientizează drept calități.

De unde provin diversitățile *perioadei*? Totul trimite la organele senzoriale, ale căror calități trebuie să fie reprezentate tocmai prin diferite perioade ale mișcării neuronilor. Organele senzoriale nu acționează numai ca ecrane Q aidoma tuturor aparatelor terminațiilor nervoase, ci și ca *site*, ele lăsând să treacă stimuli doar de la anumite procese cu o perioadă anume. Probabil că ele transferă apoi asupra lui φ această diversitate, comunicând mișcării neuronilor perioade care diferă în vreun mod analog (energie specifică) și aceste modificări sunt cele care se continuă prin φ via ψ spre ω și acolo, unde sunt aproape lipsite de cantitate, generează senzații conștiente de calități. Această propagare de calități nu este durabilă, ea nu lasă urme, nu este reproductibilă.

[8] *Conștiința*

Numai prin astfel de supoziții complicate și nu foarte limpezi am reușit până acum să includ fenomenele conștiinței în structura psihologiei cantitative. Nu trebuie desigur încercat să se găsească o explicație cum de procesele de excitație din neuronii ω aduc cu sine conștiin-

ță. Este vorba numai de a stabili o coincidență între proprietățile cunoscute nouă ale conștiinței și procese paralel modificabile în neuronii ω. Acest lucru este oarecum posibil în anumite situații.

Un cuvânt despre relația dintre această teorie a conștiinței și altele. După o teorie mecanicistă anterioară, conștiința este un simplu adaos la procesele fiziologic-psihice, a cărui lipsă nu ar schimba nimic în cursul psihic. După o altă teorie, conștiința este latura subiectivă a oricărui eveniment psihic, deci inseparabilă de procesul mental fiziologic. Între cele două se află teoria dezvoltată aici. Conștiința este aici latura subiectivă a unei părți a proceselor fizice din sistemul nervos, și anume a proceselor ω, și absența conștiinței nu lasă evenimentul psihic nealterat, ci include în sine lipsa contribuției din ω.

Dacă reprezentăm conștiința prin neuroni ω, atunci se pot trage mai multe concluzii. Acești neuroni trebuie să aibă o descărcare, oricât ar fi ea de mică, și trebuie să existe o cale de a umple neuronii ω cu Qη în cantitatea mică necesară. Descărcarea merge ca oricare spre latura motilității, și este de remarcat că la transformarea motorie se pierde în mod evident orice caracteristică de calitate, orice particularitate a perioadei. Umplerea cu Qη a neuronilor ω poate să aibă loc desigur numai dinspre ψ, întrucât nu am dori să admitem acestui al treilea sistem vreo legătură directă cu φ. Nu se poate sugera care era valoarea biologică originară a neuronilor ω.

Până acum am descris însă incomplet conținutul conștiinței; el manifestă în afara seriilor de calități senzoriale o altă serie foarte diferită de ele, cea a senzațiilor de *plăcere* și *neplăcere*, care necesită acum să fie explicată. Deoarece ne este cu siguranță cunoscută o tendință a vieții psihice de *a evita neplăcerea*, suntem tentați să o iden-

tificăm cu tendința primară de inerție. Atunci *neplăcerea* ar trebui echivalată cu creșterea nivelului Q̑ sau creșterea cantitativă a presiunii, ar fi senzația ω când există o creștere a Q̑ în ψ. Plăcerea ar fi senzația de descărcare. Întrucât ω ar trebui umplut dinspre ψ, ar rezulta ipoteza că la un nivel ψ mai înalt investirea în ω crește, la un nivel descrescător în schimb scade. Plăcerea și neplăcerea ar fi senzațiile propriei investiri[,] propriului nivel în ω, aici ω și ψ reprezentând oarecum vase comunicante. În acest fel s-ar conștientiza și procesele cantit[ative] din ψ, iarăși drept calități.

Cu senzația de plăcere și neplăcere dispare capacitatea de a percepe calități senzoriale care constau așa-zis în zona de indiferență dintre plăcere și neplăcere. Asta s-ar traduce prin faptul că neuronii ω arată la o anumită [forță de] investire un optim de a prelua *perioada* mișcării neuronilor, că ei produc la o investire mai puternică neplăcere, la una mai slabă plăcere, până ce capacitatea de preluare dispare cu lipsa de investire. Pe baza unor date ca acestea ar trebui construită forma corespunzătoare de mișcare.

[9] *Funcționarea aparatului*

Putem să ne formăm acum următoarea imagine despre funcționarea aparatului alcătuit din φψω.

Din exterior pătrund cantitățile de excitație la terminațiile sistemului φ, dau mai întâi peste aparatele terminațiilor nervoase și sunt fracționate de acestea în „câturi", care sunt probabil de un ordin mai înalt decât stimulii intercelulari (poate totuși de același ordin?). Există aici un prim prag; sub o anumită cantitate nu se obține un „cât"

eficient, așa încât capacitatea de acțiune a *stimulilor* este oarecum limitată la cantități[ile] *medii*. Pe lângă aceasta, natura învelișurilor terminațiilor nervoase acționează ca o sită, așa încât la diferitele puncte terminale nu pot opera stimuli de orice tip. Stimulii care chiar ajung la neuronii φ au o cantitate și un caracter calitativ, ei formează în lumea exterioară o serie de calitate egală și cantitate crescândă începând de la prag până la limita durerii.

În timp ce în lumea exterioară *procesele* reprezintă un continuum în două direcții, după cantitate ca și după perioadă (calitate), *stimulii* corespunzători lor sunt, în privința cantității, în primul rând *reduși*, în al doilea rând *limitați* printr-o excizie, iar în privința calității sunt *discontinui*, așa că anumite perioade nu acționează deloc ca stimuli [fig. 1].

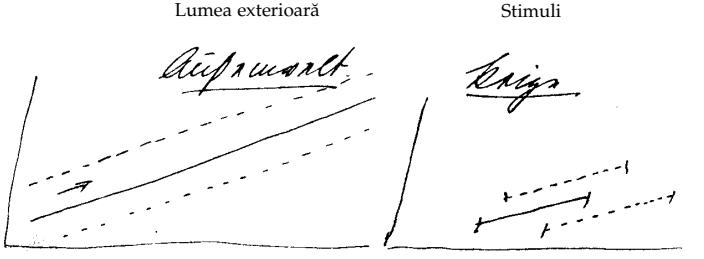

[fig. 1]

Caracterul calitativ al stimulilor se continuă acum nestingherit prin φ via ψ spre ω, unde produce senzații; el este prezentat printr-o perioadă specială a mișcării neuronilor, care cu siguranță că nu este aceeași cu cea a stimulului, dar are o anumită relație cu ea conform unei formule de reducere necunoscute nouă. Această perioa-

dă nu persistă mult timp, dispare spre latura motorie; fiind lăsată să treacă, ea nu lasă în urmă nici amintiri.

Cantitatea stimulului φ excită tendința de descărcare a sistemului nervos, transpunându-se în excitație motorie proporțională. Aparatul motilității este atașat direct de φ, cantitățile astfel traduse creează un efect superior lor din punct de vedere cantitativ, intrând în mușchi, glande etc., acționând deci acolo prin *eliberare*, în timp ce între neuroni nu are loc decât *transfer*.

În neuronii φ se termină apoi neuronii ψ, asupra cărora este transferată o parte din Qη, dar numai o parte, un „cât" care corespunde unei mărimi intercelulare de stimul. Se pune aici întrebarea dacă Qη transferată asupra lui ψ nu crește proporțional cu Q care curge în φ, așa încât un stimul mai mare exercită un efect psihic mai puternic. Aici pare să existe un mecanism special care reține din nou Q de la ψ. Căci conducția ψ senzorială este structurată într-un fel special, ea se ramifică mereu și are orbite mai late și mai înguste, care se sfârșesc în numeroase puncte terminale, probabil cu semnificația următoare: un stimul mai puternic o ia pe alte căi decât unul mai slab. [Cf. fig. 2.] 1 (Qη) de exemplu va merge numai pe calea 1 și va transfera în punctul terminal α un „cât" asupra lui ψ.

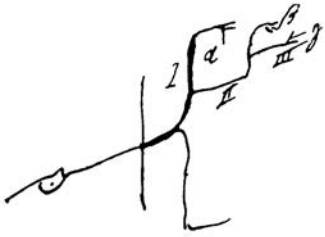

[fig. 2]

2 (Qṅ) nu va transfera în α „câtul" dublu, ci va putea să meargă și pe calea II, care este mai îngustă, și să deschidă un al doilea punct terminal [β] spre ψ. 3 (Qṅ) va deschide orbita cea mai îngustă [III] și transfera și prin γ. Astfel, orbita individuală φ va fi despovărată, cantitatea mai mare în φ se va exprima prin aceea că ea investește în ψ mai mulți neuroni în loc de unul singur. Diferitele investiri ale neuronilor ψ pot fi aproximativ egale. Dacă 1 (Qṅ) în φ produce o investire în ψ, atunci 3 (Qṅ) se exprimă prin investire în $\psi_1 + \psi_2 + \psi_3$. *Cantitate* în φ se exprimă deci prin *complicație* în ψ. Astfel, Q este reținută de la ψ, cel puțin până la anumite limite. Aceasta amintește foarte mult de raporturile legii Fechner, care s-ar lăsa astfel localizată.[24]

În acest fel, ψ este investit dinspre φ în Q, care sunt în mod normal mici. Cantitatea de excitație φ se exprimă în ψ prin complicație, calitatea prin *topică*, conform raporturilor anatomice diferitele organe senzoriale în parte stând prin φ în relație numai cu anumiți neuroni ψ. Dar ψ mai capătă investire dinspre interiorul corpului și este probabil ca neuronii ψ să fie divizați în două grupe, neuronii *manta* [*pallium*] care sunt investiți dinspre φ și neuronii *nucleu* [*nucleari*][25] care sunt investiți dinspre conducțiile endogene.

---

24 Legea Fechner determină relația dintre modificările în intensitatea stimulilor și modificările senzației senzoriale ce rezultă de aici.

25 „Mantelneurone" și „Kernneurone". Histologii de pe la mijlocul secolului al XIX-lea au deosebit două straturi de bază în celulele cortexului cerebral și au dat numele de „pallium" (sau „manta") stratului exterior. Mai târziu s-a descoperit că stratificarea este mult mai complexă.

[10] *Conducțiile ψ*

Nucleul lui ψ este conectat cu acele orbite pe care se urcă niște cantități de excitație endogene. Fără să excludem posibile legături ale acestor orbite cu φ, trebuie să reținem totuși presupunerea noastră inițială că un drum direct duce din interiorul corpului la neuronii ψ. Atunci însă ψ este expus pe această latură fără apărare Q-urilor, și în aceasta constă *motorul* mecanismului psihic.

Ceea ce știm despre stimulii *endogeni* se poate exprima în supoziția că sunt de natură intercelulară, că iau naștere în mod continuu și că devin numai periodic stimuli psihici. Ideea unei acumulări este incontestabilă și intermitența efectului psihic permite numai concepția că ele dau pe drumul lor de conducție spre ψ de rezistențe care sunt depășite abia când crește cantit[atea]. Sunt deci conducții de o structurare felurită, cu intercalarea mai multor bariere de contact până la nucleul ψ. Începând cu o anumită Q ele [adică excitațiile endogene] acționează însă constant ca stimul și fiecare creștere a Q este percepută ca o creștere a stimulului ψ. Există deci atunci o stare în care conducția a devenit permeabilă. Experiența ne învață apoi că după descărcarea stimulului ψ conducția își reia rezistența ei.

Un astfel de proces se numește *sumare*. Conducțiile ψ se umplu prin sumare, până ce devin permeabile. În mod evident micimea stimulului individual este cea care permite sumarea. Sumarea este dovedită și pentru conducțiile φ, de exemplu pentru conducția durerii, ea este valabilă acolo numai pentru cantit[ăți] mici. Rolul mai mic al sumării pe latura φ pledează pentru faptul că acolo este vorba într-adevăr de Q mai mari. Cele foarte mici par reținute prin efectul de prag al aparatelor terminați-

ilor nervoase, în vreme ce pe latura ψ ele lipsesc și operează numai Qη mici.

Este foarte remarcabil că neuronii de conducție ψ se pot menține între caracteristicile permeabilității și nepermeabilității, ei aproape reluându-și, în ciuda trecerii lui Qη, rezistența în totalitate. Aceasta contrazice complet proprietatea presupusă a neuronilor ψ de a fi facilitați permanent printr-un flux Qη. Cum se poate explica această contradicție?

Prin presupunerea că restaurarea rezistenței în cazul încetării fluxului este o proprietate generală a barierelor de contact. Aceasta se poate armoniza atunci fără greutate cu influențarea neuronilor ψ în direcția facilitării. Trebuie numai să presupunem că facilitarea de acces care rămâne în urmă după cursul Q nu constă în suspendarea fiecărei rezistențe în parte, ci în scăderea acesteia până la un minim ce rămâne în mod necesar. În timpul cursului Q rezistența este suspendată, după aceea ea se reinstalează, numai că în funcție de Q pătrunsă până la valori diferite, așa încât data următoare poate să treacă deja o Q mai mică etc. În cazul facilitării complete de acces rămâne atunci o anumită rezistență egală pentru toate barierele de contact, care cere deci și creșterea lui Q până la un anumit prag, pentru ca aceasta să poate trece. Această rezistență ar fi o constantă. Deci influența Qη endogene prin sumare nu înseamnă nimic altceva decât că această Qη este alcătuită din cantități de excitație foarte mici, aflate sub constanță, conducția endogenă este totuși de aceea complet facilitată.

De aici rezultă însă că barierele ψ de contact ajung în general mai sus decât barierele de conducție, așa încât în neuronii nucleu poate să se producă o nouă acumulare de Qη. După reajustarea conducției, acesteia nu îi sunt

puse alte limite. ψ este lăsată aici în seama Q, și astfel se creează în interiorul sistemului imboldul care susține întreaga activitate psihică. Noi cunoaștem această putere ca fiind *voința*, derivatul *pulsiunilor*[26].

[11] *Trăirea de satisfacere*

Umplerea neuronilor nucleu în ψ va avea drept consecință o tendință de descărcare, o *presiune* care se eliberează de-a lungul căii motorii. Conform experienței este orbita spre *modificarea interioară* (exprimarea afectului, țipătul, inervarea vasculară), care este abordată prima. Toată această descărcare nu va avea însă, după cum am arătat la început, un efect de despovărare, întrucât preluarea stimulului endogen continuă totuși și reinstaurează tensiunea ψ. Suprimarea stimulului este aici posibilă numai printr-o intervenție care înlătură pentru moment în interiorul corpului eliberarea de Qη, și această intervenție necesită o modificare în lumea exterioară (aducerea hranei, apropierea obiectului sexual), care se poate desfășura ca *acțiune specifică* numai pe anumite căi. Organismul omenesc este mai întâi incapabil să producă acțiunea specifică. Ea are loc prin *ajutor străin*, prin aceea că un individ care experimentează [este] făcut atent asupra stării copilului prin descărcarea pe calea modificării interioare.[27] Această orbită de descărcare capătă astfel funcția secundară extrem de importantă a *comunicării*, și neajutorarea inițială a omului este *sursa primordială* a tuturor *motivelor morale*.

---

26 Acesta este unul dintre puținele locuri în care apare în scrierile timpurii ale lui Freud cuvântul „Trieb“ (pulsiune).

27 De exemplu, prin țipătul copilului.

Dacă individul care este gata să ajute a realizat munca acțiunii specifice în lumea exterioară pentru individul neajutorat, atunci acesta este în stare să înfăptuiască fără multă vorbă prin mecanisme reflexe în interiorul corpului său acțiunea necesară pentru suprimarea stimulilor endogeni. Totul reprezintă atunci o *trăire de satisfacere*, care are consecințele cele mai radicale pentru dezvoltarea funcțiilor individului, căci în sistemul ψ se întâmplă trei lucruri. 1. Are loc o descărcare permanentă și astfel se pune capăt presiunii care produsese în ω neplăcere, 2. în manta are loc investirea unui neuron (sau a mai multora), care corespunde perceperii unui obiect, 3. ajung în alte locuri din manta informațiile de descărcare ale mișcării reflexe declanșate, care se alătură acțiunii specifice. Între aceste investiri și neuronii nucleu se formează atunci o facilitare de acces.

Informațiile descărcării reflexe se formează prin aceea că fiecare mișcare devine prin urmările ei secundare prilej de noi excitații senzoriale (ale pielii și mușchilor), care alcătuiesc în ψ o „imagine a mișcării" [chinestezică]. Facilitarea de acces se formează însă într-un fel care îngăduie o privire mai profundă în dezvoltarea lui ψ. Până acum am făcut cunoștință cu influențarea neuronilor ψ prin φ și prin conducții endogene; diferiții neuroni ψ erau însă blocați reciproc prin bariere de contact cu rezistențe puternice. Există o lege de bază a *asocierii prin simultaneitate*, care operează în caz de activitate ψ pură, de amintire reproductivă și care este fundamentul tuturor legăturilor dintre neuronii ψ. Aflăm că conștiința, deci investirea cantitativă a unui neuron ψ, α, trece asupra unui al doilea, β, dacă α și β erau o dată investiți simultan dinspre φ (sau din altă parte). A fost deci facilitată prin investire simultană α–β o barieră de contact. De aici rezul-

tă în modalitățile de exprimare ale teoriei noastre că o Qη trece mai ușor dintr-un neuron într-unul investit decât într-unul neinvestit. Investirea celui de-al doilea neuron acționează, așadar, ca investirea mai puternică a primului. *Investirea se dovedește aici din nou a fi echivalentă cu facilitarea de acces pentru cursul Qη*.

Facem cunoștință aici, prin urmare, cu un al doilea factor important pentru direcția luată de cursul Qη. O Qη în neuronul α nu va merge numai în direcția barierei celei mai bine facilitate, ci și în aceea investită din partea opusă. Cei doi factori se pot sprijini reciproc sau eventual pot acționa unul împotriva celuilalt.

Se formează astfel prin trăirea de satisfacere o facilitare de acces între două imagini mnezice și neuronii nucleu, care sunt investiți în starea de presiune. O dată cu descărcarea de satisfacere se scurge pesemne și Qη din imagini[le mnezice]. Cu reapariția stării de *presiune* sau de *dorință* investirea trece acum și asupra celor două am[intiri] și le animă. Probabil că mai întâi este atinsă de *animarea prin dorință* imaginea mnezică a obiectului.

Nu mă îndoiesc că această animare prin dorință produce mai întâi același lucru ca și percepția, și anume o *halucinație*. Dacă după aceea este inițiată acțiunea reflexă, nu întârzie să se instaleze dezamăgirea.

[12] *Experiența dureroasă*

ψ este în mod normal expus lui Q dinspre conducțiile endogene, într-un mod anormal, chiar dacă încă nu patologic, în cazul în care Q excesiv de mari străpung mecanismele ecran în φ, deci în cazul *durerii*. Durerea provoacă în ψ 1. o mare creștere de nivel care este resimțită

de ω ca neplăcere, 2. o înclinație spre descărcare ce poate fi modificată în anumite direcții, 3. o facilitare de acces între aceasta și o imagine mnezică a obiectului ce produce durere. Nu se pune problema decât ca durerea să aibă o calitate specială, care să se impună pe lângă neplăcere.

Dacă imaginea mnezică a obiectului (ostil) este într-un fel sau altul nou investită, de exemplu printr-o nouă P[ercepție], atunci se creează o stare care nu este durere dar care se aseamănă totuși cu ea. Ea include *neplăcere* și înclinația spre descărcare ce corespunde experienței dureroase. Întrucât neplăcerea înseamnă creșterea nivelului, ne întrebăm de originea acestei Q̇. În trăirea propriu-zisă a durerii era Q exterioară care irupea și care creștea nivelul ψ. În reproducerea sa — *afectul* — s-a adăugat numai Q, care investește amintire, și este clar că aceasta, de natura oricărei percepții, nu poate să aibă drept consecință o creștere generală de Q̇.

Nu ne rămâne decât să presupunem că prin investirea de amintiri este *eliberată* neplăcere din interiorul corpului, că este din nou transportată în sus. Mecanismul acestei eliberări ni-l putem reprezenta numai în felul următor: așa cum există neuroni motori, care, la o anumită umplere, conduc și prin urmare descarcă Q̇ în mușchi, trebuie să existe și neuroni „secretori", care, dacă sunt excitați, generează în interiorul corpului ceea ce acționează asupra conducțiilor endogene spre ψ ca stimul, care influențează deci producția de Q̇ endogenă, prin urmare nu descarcă Q̇, ci o aduc pe căi ocolite. Acești neuroni „secretori" îi vom numi „neuroni-cheie". Ei sunt în mod evident excitați abia la atingerea unui anumit nivel în ψ. Prin experiența dureroasă [imaginea] mn[ezică] a obiectului ostil a căpătat o facilitare de acces excelentă

la acești neuroni-cheie, în virtutea căreia se eliberează acum în afect neplăcere.

Această ipoteză stranie, dar indispensabilă este susținută de comportamentul în cazul eliberării sexuale. Concomitent se impune și supoziția că stimulii endogeni ar fi alcătuiți și aici și acolo din *produse chimice*, al căror număr poate fi considerabil.[28] Deoarece eliberarea neplăcerii la o investire cât se poate de neînsemnată a [imaginii] mn[ezice] ostile poate fi una extraordinară, putem conchide că durerea lasă în urma ei facilitări de acces deosebit de abundente. Facilitarea de acces, intuim noi, depinde total de Qη atinsă, astfel încât efectul de facilitare a 3 Qη ar putea fi cu mult mai mare decât cel al 3 x Qη.[29]

[13] *Afecte și stări de dorință*

Resturile celor două feluri de trăiri tratate sunt afectele și stările de dorință, cărora le este comun că ambele includ o mărire a tensiunii Qη în ψ, realizată în *afect* prin eliberare bruscă, în *dorință* prin sumare. Ambele stări sunt de cea mai mare importanță pentru cursul [cantitativ] din ψ, întrucât lasă în urma lor motive compulsive pentru acesta. Din starea de dorință rezultă de-a dreptul o *atracție* spre obiectul dorinței, respectiv spre imaginea sa mnezică, din experiența dureroasă rezultă o respingere, o repulsie de a ține investită imaginea mnezică ostilă. Acestea sunt *atracția* primară *de dorință* și *apărarea* primară.

---

28 Toată viața Freud a fost interesat de ideea unui posibil substrat chimic al pulsiunilor, mai cu seamă al pulsiunilor sexuale, el punându-și această idee în legătură cu anumite considerații ale lui Fließ.

29 Aici „3 Qη" stă pentru o cantitate de trei ori mai mare decât 1 Qη, și „3 x Qη" stă pentru o cantitate Qη repetată de trei ori. În alt loc el a folosit, după cum am văzut, și versiunea „3(Qη)", ca și „Q:3η".

Atracția de dorință ne-o putem explica ușor prin presupunerea că investirea [imaginii] mn[ezice] prietenoase în starea de dorință nestăpânită, de poftă, o depășește în Qη cu mult pe cea care are loc la simpla percepție, așa încât de la nucleul ψ la respectivul neuron manta duce o facilitare de acces deosebit de bună.

Mai dificil de explicat este *apărarea* primară sau *refularea*, faptul că o imagine mnezică ostilă este părăsită în mod regulat cât se poate de curând de investire. Explicația ar putea consta în aceea că experiențele dureroase primare au fost duse până la capăt de apărarea reflexă. Apariția unui alt obiect în locul celui ostil a fost semnalul pentru faptul că experiența dureroasă este încheiată și că sistemul ψ încearcă, instruit *biologic*, să reproducă starea în ψ care desemna încetarea durerii. Prin expresia *instruit biologic* am introdus o nouă bază de explicație, care trebuie să aibă valabilitate independentă, chiar dacă nu exclude o recurgere la principii mecanice (factori cantitativi), ci o cere. În cazul de față poate cu ușurință să fie creșterea Qη ce apare de fiecare dată la investirea de [imagini] mn[ezice] ost[ile], care impune o activitate mai intensă de descărcare, deci și curgerea am[intirilor].

[14] *Introducerea „Eului"*

Într-adevăr însă, cu ipoteza „atracției de dorință" și cu înclinația spre *refulare* am atins deja o stare de ψ care încă nu a fost dezbătută; căci aceste două procese indică faptul că în ψ s-a format o organizare, a cărei prezență tulbură cursul [de cantitate] care s-a desfășurat pentru prima dată într-un fel anume (adică însoțit de satisfacere sau durere). Această organizare se numește „Eul" și

poate fi lesne reprezentată prin considerația că preluarea repetată regulat de Qη endogene în anumiți neuroni (ai nucleului) și efectul de facilitare ce emană de acolo vor produce un grup de neuroni care este constant investit, deci corespunde *purtătorului de provizie* solicitat de funcția secundară. Eul poate fi, așadar, definit ca totalitate a respectivelor investiri ψ în care o parte componentă permanentă se distinge de una ce se schimbă. După cum se vede ușor, facilitările de acces între neuroni ψ fac parte, ca posibilități de a-i indica în momentele următoare Eului alterat extinderea sa, și ele din posesia Eului.

Strădania acestui Eu trebuind să fie să-și cedeze investirile pe calea satisfacerii, asta nu se poate întâmpla altfel decât că el influențează repetarea de experiențe dureroase și afecte, și anume prin următoarea metodă, care este denumită în general cea a *inhibiției*:

O Qη, care pătrunde de vreundeva într-un neuron, se va continua spre bariera de contact a celei mai mari facilitări de acces și va provoca un flux direcționat într-acolo. Mai exact spus, fluxul Qη se va repartiza invers proporțional cu rezistența spre diferitele bariere de contact, și acolo unde o barieră de contact este lovită apoi de un „cât", care se află sub nivelul rezistenței ei, pe acolo practic nu va trece nimic. Pentru fiecare Qη în neuron se poate configura ușor această relație în mod diferit, căci atunci se formează „cături" care depășesc pragul și la alte bariere de contact. Așa, cursul este independent de Qη și de relația facilitărilor de acces. Noi am cunoscut însă al treilea factor puternic. Dacă un neuron învecinat este investit concomitent, atunci asta acționează ca o facilitare de acces temporară a barierelor de contact care se află între cei doi și modifică cursul care altminteri s-ar fi îndreptat spre una dintre barierele de contact facilitate. O *inves-*

tire laterală este deci o *inhibiție pentru cursul Q̇*. Să ne imaginăm Eul ca pe o rețea de neuroni investiți, bine facilitați reciproc, aproximativ așa [a se vedea fig. 3]:

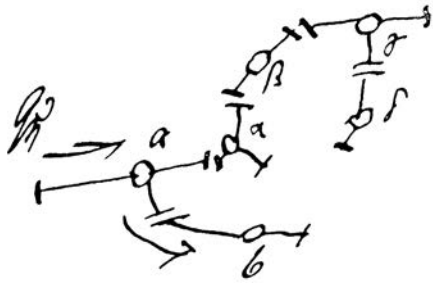

[fig. 3]

O Q̇, care pătrunde dinspre exterior (φ) în *a* și ar fi mers neinfluențată spre neuronul *b*, este astfel influențată prin investirea laterală în *a* α, încât nu cedează decât un „cât" spre *b*, eventual nici nu ajunge deloc la *b*. Dacă există deci un Eu, el trebuie să *inhibe* procese psihice primare.

O astfel de inhibiție este însă un avantaj categoric pentru ψ. Să presupunem că *a* este o [imagine] mn[ezică] ost[ilă], *b* un neuron-cheie spre neplăcere, atunci la trezirea de *a* s-ar elibera primar neplăcere, care poate că ar fi lipsită de scop și este în orice caz așa [după este eliberată] în cantitatea ei deplină. În cazul efectului inhibitor al lui α eliberarea de neplăcere va fi foarte redusă, sistemul nervos va fi scutit de dezvoltarea și descărcarea de Q fără alte daune. Ne putem imagina acum cu ușurință cum, cu ajutorul unui mecanism care atrage *atenția* Eului asupra reinvestirii imaginii mnezice ostile, Eul poate ajunge să inhibe prin investire laterală îmbelșugată, ce poate fi întărită în funcție de nevoie, cursul [cantității] mn[ezice] spre eliberarea de neplăcere. Da, dacă presupunem că

eliberarea inițială de (Qη) de neplăcere este preluată de însuși Eul, atunci avem chiar în ea sursa pentru cheltuiala pe care o cere de la Eu investirea laterală inhibitoare. Apărarea primară este atunci cu atât mai puternică, cu cât este și neplăcerea mai puternică.

[15] *Proces primar și secundar în ψ*

Din dezvoltările anterioare urmează că Eul în ψ, pe care îl putem trata conform tendințelor lui ca pe sistemul nerv[os] în totalitate, ajunge, dacă procesele în ψ sunt neinfluențate, în două condiții să fie neajutorat și să sufere vătămări. Și anume, mai întâi când reinvestește în *starea de dorință* amintirea obiectului și apoi lasă să se producă descărcarea, și atunci satisfacerea nu are loc, întrucât obiectul nu este prezent *real*, ci numai în *reprezentarea* fantasmatică. Pentru început, ψ nu este capabil să facă această distincție, fiindcă poate să lucreze numai pe baza succesiunii unor stări analoage între neuronii săi. Îi trebuie deci de altundeva un criteriu pentru a deosebi *percepția* și *reprezentarea*.

Pe de altă parte, ψ are nevoie de un semn spre a deveni atent la reinvestirea imaginii mnezice ostile și a preveni prin investire laterală eliberarea de neplăcere ce urmează de aici. Dacă ψ poate să inhibe destul de devreme, eliberarea de neplăcere și deci și apărarea sunt minore, în caz contrar există o neplăcere enormă și o apărare primară excesivă.

Investirea de dorință, ca și eliberarea de neplăcere în cazul reinvestirii respectivei am[intiri] pot fi dăunătoare biologic. Investirea de dorință este așa de fiecare dată când depășește o anumită măsură și ademenește

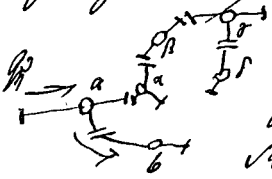
a
b

astfel la descărcare, eliberarea de neplăcere este așa cel puțin de fiecare dată când investirea imaginii mnezice ostile nu are loc dinspre lumea exterioară, ci chiar de la ψ (prin asociație). Este vorba deci și aici de un indiciu, pentru a distinge P (percepție) de Am[intire] (reprezentare).

Probabil că acum sunt neuronii ω cei care furnizează acest indiciu, *indiciul realității*. La fiecare percepție exterioară ia naștere o excitație de calitate în ω, care însă mai întâi nu are semnificație pentru ψ. Mai trebuie adăugat că excitația ω duce la descărcarea ω și [că] de la aceasta, ca de la orice descărcare, ajunge o informație la ψ. *Această informație de descărcare a lui ω este astfel indiciul calității sau realității pentru ψ.*

Dacă obiectul dorinței este investit din abundență, așa încât este activat în manieră halucinatorie, atunci rezultă și același indiciu al descărcării sau realității ca la percepția exterioară. Pentru această situație criteriul eșuează. Dacă însă investirea de dorință are loc sub *inhibiție*, cum devine posibil la un Eu investit, atunci se poate imagina un caz cantitativ în care investirea de dorință, nefiind suficient de intensă, nu produce un *indiciu al calității*, în vreme ce percepția exterioară l-ar produce. Așadar, în această situație criteriul și-ar păstra valoarea. Diferența este că *indiciul calității* se produce dinspre exterior oricare ar fi intensitatea investirii, dinspre ψ însă numai dacă intensitățile sunt mari. Prin urmare, *inhibiția Eului este cea care înlesnește un criteriu pentru a distinge între percepție și amintire*. Experiența biologică ne va învăța atunci să nu inițiem descărcarea până ce nu s-a ivit *indiciul realității* și în acest scop să nu împingem dincolo de o anumită limită investirea [imaginilor] mn[ezice] dorite.

Pe de altă parte, excitația neuronilor ω poate servi și la protejarea sistemului ψ în al doilea caz, adică făcând atent ψ asupra faptului unei percepții sau al absenței acesteia. În acest scop trebuie să presupunem că neuronii ω se află inițial în legătură anatomică cu conducția de la diferitele organe senzoriale și își direcționează descărcarea din nou asupra aparatelor motorii care aparțin acelorași organe senzoriale. Atunci ultima informație de descărcare (cea a *atenției reflexe*) va deveni pentru ψ din punct de vedere biologic un semnal spre a trimite în aceleași direcții o cantitate de investire.

Prin urmare: în cazul inhibiției prin Eul investit, indiciile de descărcare ω devin la modul foarte general *indicii ale realității*, pe care ψ învață să le valorifice biologic. Dacă Eul se află la apariția unui astfel de *indiciu al realității* în starea tensiunii produse de dorință, atunci va lăsa să urmeze descărcarea spre acțiunea specifică; dacă cu *indiciul realității* coincide o amplificare a neplăcerii, atunci ψ va organiza printr-o investire laterală adecvat de mare la locul indicat o apărare de o amploare normală; dacă nu este valabil nici unul dintre cazuri, atunci investirea va putea să se desfășoare neîmpiedicată conform condițiilor de facilitare. Investirea de dorință până la punctul halucinației, generarea deplină a neplăcerii, care aduce cu sine o cheltuială mare de apărare, le denumim *procese psihice primare*; în schimb, acele procese care sunt înlesnite doar prin buna investire a Eului și reprezintă o temperare a celor de sus le denumim *procese psihice secundare*. Condiția celor din urmă este, după cum se vede, o aplicare corectă a *indiciilor realității*, care este posibilă numai în caz de Eu inhibat.

[16] *Cunoașterea și gândire[a] reproductivă*

După ce am introdus ipoteza că în procesul de dorință inhibiția Eului aduce cu sine o investire temperată a obiectului dorit, care permite cunoașterea lui ca nereal, putem să continuăm analiza acestui proces. Se pot ivi mai multe situații. În primul rând: o dată cu investirea de dorință a imaginii mnezice este prezentă și percepția acesteia; atunci cele două investiri coincid, ceea ce nu este valorificabil biologic, apare însă în plus indiciul realității pornind de la ω, după care, conform experienței, descărcarea reușește. Această situație se rezolvă ușor. În al doilea rând: investirea de dorință este prezentă, există și o percepție care nu corespunde cu ea total, ci numai parțial. A venit timpul să ne amintim că investirile de percepție nu sunt niciodată investiri ale unor neuroni individuali, ci întotdeauna ale unor complexe de neuroni. Am neglijat până acum această trăsătură; este timpul să ținem acum cont de ea. Investirea de dorință ar viza la modul foarte general neuronul *a* + neuronul *b*, iar investirea de percepție pe neuronul *a* + neuronul *c*. Întrucât acest caz se va întâlni mai frecvent, deci mai des decât cel de identitate, el necesită o considerare mai exactă. Experiența biologică ne va învăța și aici că este nesigur să inițiem descărcarea dacă indiciile realității nu adeveresc întregul complex, ci numai o parte din el. Acum se găsește însă o cale pentru a perfecționa asemănarea într-o identitate. Complexul de percepție se va descompune prin comparația cu alte complexe de percepție tocmai într-o parte componentă neuron *a*, care de obicei rămâne identic cu sine, și într-un al doilea, neuronul *b*, care de regulă variază. Limbajul va concepe mai târziu pentru această descompunere termenul de *judecată* și va desco-

peri asemănarea care există cu adevărat între nucleul Eului și partea componentă constantă de percepție [și între] investirile alternative în manta și partea componentă inconstantă; va numi neuronul *a*, *lucrul*, iar neuronul *b*, activitatea lui sau însușirea lui, pe scurt *predicatul* lui.

Judecarea este, așadar, un proces ψ, pe care abia inhibiția Eului îl face posibil și care este suscitat prin neasemănarea dintre *investirea de dorință* a unei [imagini] mn[ezice] și o investire de dorință similară ei. Putem să pornim de la faptul că coincidența celor două investiri devine semnalul biologic pentru a încheia actul gândirii și a lăsa să intervină descărcarea. Lipsa coincidenței dă imboldul pentru travaliul gândirii, care este iarăși încheiat cu coincidența.

Putem să analizăm procesul în continuare: dacă neuronul *a* coincide, iar neuronul *c* este în schimb perceput în locul neuronului *b*, atunci travaliul Eului urmează legăturile acestui neuron *c* și face să apară prin fluxul de Qη de-a lungul acestor legături noi investiri, până ce se deschide un acces la neuronul *b* absent. În general, rezultă o imagine de mișcare ce este intercalată între neuronul *c* și neuronul *b*, și cu reanimarea acestei imagini printr-o mișcare executată realmente survine percepția neuronului *b* și astfel este instaurată identitatea căutată. De exemplu, imaginea mnezică dorită ar fi imaginea pieptului matern și a mamelonului său văzute din față, prima percepție ar fi o vedere laterală a aceluiași obiect fără mamelon. În memoria copilului există o experiență, făcută întâmplător în timpul suptului, că printr-o mișcare anumită a capului imaginea frontală se transformă în imaginea laterală. Imaginea laterală văzută acum duce la mișcarea capului, o încercare arată că trebuie executată replica ei, și astfel este realizată percepția vederii frontale.

Aici avem doar puțin din ceea ce numim judecată, numai că este un exemplu pentru posibilitatea de a ajunge prin reproducerea de investiri la o acțiune care ține deja de latura accidentală a acțiunii specifice.

Nu există nici o îndoială că Qη din Eul investit este cea care e supusă acestor migrări de-a lungul neuronilor facilitați și că această migrare nu este dominată de facilitări de acces, ci de un țel. Care este acest țel și cum este el atins?

Țelul e să se întoarcă la neuronul *b* absent și să declanșeze senzația de identitate, adică momentul în care numai neuronul *b* este investit și investirea migratoare trece în neuronul *b*. El este atins prin deplasarea cu titlu de probă a lui Qη pe toate căile, și este clar că pentru aceasta este nevoie de o cheltuială ba mai mare, ba mai mică de investire laterală, în funcție de faptul că ne putem servi de facilitările de acces existente sau trebuie să acționăm împotriva lor. Lupta dintre facilitările fixe și investirile alternative caracterizează procesul secundar al gândirii reproductive spre deosebire de succesiunea asociativă primară.

Ce conduce în această migrare? Că reprezentarea de dorință [a] am[intirii] [adică a neuronului *b*] este ținută investită, în timp ce urmărim de la neuronul *c* asociațiile. Noi știm că printr-o astfel de investire a neuronului *b* toate eventualele lui legături devin mai facilitate și mai accesibile.

Pe parcursul acestei migrări se poate întâmpla ca Qη să dea de o amintire care se află în relație cu o experiență dureroasă, oferind astfel prilejul pentru o eliberare de neplăcere. Deoarece acesta este un semn sigur că la neuronul *b* nu s-ar putea ajunge pe această cale, fluxul se abate imediat de la respectiva investire. Orbitele neplă-

cerii își păstrează însă înalta lor valoare, pentru a dirija fluxul reproducerii.

[17] *Rememorarea și judecarea*

Gândirea reproductivă are deci un scop practic și un final stabilit biologic, și anume de a aduce înapoi la investirea de neuroni pierdută o Qη care migrează de la percepția excedentară. Identitatea și dreptul de descărcare sunt atinse dacă în plus mai apare și indiciul realității de la neuronul *b*. Procesul poate să se facă însă independent de ultimul scop și să tindă doar la identitate. Atunci ne aflăm în fața unui act pur de gândire, care poate fi însă în orice caz valorificat mai târziu practic. Iar Eul investit se comportă aici exact în același mod.

Ajungem acum la o a treia posibilitate care se poate produce în starea de dorință, și anume că în cazul prezenței investirii de dorință o percepție survenită nu coincide deloc cu [imaginea] mn[ezică] dorită (mn +). Atunci se trezește un interes, de a *cunoaște* această imagine a percepției, pentru a găsi totuși eventual de la ea un drum spre mn +. Este de presupus că în acest scop [imaginea] p[ercepției] este suprainvestită și dinspre Eu, cum era în cazul precedent numai o parte componentă, neuronul *c*. Dacă [imaginea] p[ercepției] nu este complet nouă, ne va *aminti* acum de o mnω (Amω)*, o va *invoca* pe aceasta, cu care coincide cel puțin parțial. La această imagine mn[ezică] se repetă acum procesul de gândire dinainte, numai că într-o oarecare măsură fără *scopul* pe care îl oferea mai devreme reprezentarea de dorință investită.

---

* În original „Erω“ (Er = Erinnerung, amintire), deci o imagine perceptivă mnezică. (*N. t.*)

Atât timp cât investirile coincid, nu sunt prilej pentru travaliul gândirii. În schimb, părțile care nu coincid „trezesc interesul" și pot fi prilej pentru două feluri de travaliu al gândirii. Fie fluxul se îndreaptă spre am[intirile] *trezite* și declanșează un travaliu mnezic, fără scop, care este deci urnit prin diferențieri, nu prin asemănări, fie el rămâne în părțile componente nou apărute și constituie atunci o *activitate de judecată* tot lipsită de scop.

Să presupunem că obiectul care oferă P[ercepția] ar fi asemănător subiectului, un *semen*. Interesul teoretic se explică atunci și prin faptul că un *astfel* de obiect este în același timp primul obiect de satisfacere, apoi primul obiect ostil, precum și singura putere care ajută. Din acest motiv, este pe baza semenului că omul învață să cunoască. Atunci complexele de percepție, care pornesc de la acest semen, vor fi în parte noi și incomparabile, *trăsăturile* sale, cum ar fi cele pe plan vizual; alte p[ercepții] vizuale, de pildă cele ale mișcărilor mâinilor lui, vor ajunge însă în subiect prin intermediul am[intirii] unor impresii vizuale proprii foarte asemănătoare ale propriului corp, cu care se asociază am[intirile] unor mișcări trăite de el. Alte percepții ale obiectului, de exemplu când acesta țipă, vor trezi amintirea unor țipete proprii și deci a unor experiențe dureroase proprii. Și astfel, complexul semenului se separă în două părți componente, dintre care una impune printr-o structură constantă și rămâne reunită ca *lucru*, în timp ce cealaltă poate fi *înțeleasă* prin travaliul mnezic, deci poate fi dedusă dintr-o informație despre propriul corp. Această descompunere a unui complex de percepție înseamnă a-l *cunoaște*, implică o *judecată* și își găsește sfârșitul o dată cu realizarea scopului ultim. Judecata nu este, după cum se vede, o f[uncție] primară, ci presupune investirea dinspre Eu a părții disparate; mai

întâi nu are scop practic și se pare că în timpul judecării este descărcată investirea părților componente disparate, căci astfel s-ar explica de ce activitățile, „predicatele", se despart de complexul subiectului printr-o facilitare de acces mai laxă.

Am putea pătrunde de aici adânc în analiza actului de judecată, numai că atunci ne-am abate de la temă. Să ne mulțumim să reținem că interesul inițial pentru crearea situației de satisfacere este cel care a produs într-un caz *reflecția reproductivă*, în celălalt caz *aprecierea* [judecarea] ca mijloc de a ajunge de la situația de percepție existentă real la cea dorită. Premisa rămâne aici ca procesele ψ să nu se desfășoare neinhibat, ci cu un Eu activ. Sensul eminamente practic al oricărui travaliu de gândire ar părea însă astfel dovedit.

[18] *Gândire și realitate*

Scopul tuturor proceselor gândirii este deci producerea unei *stări de identitate*, trecerea unei [cantități de] investire Qη [sic] ce provine din exterior într-un neuron investit dinspre Eu. Gândirea *cognitivă* sau *care judecă* va căuta o identitate cu o inervație corporală, gândirea *reproductivă* cu o investire psihică proprie (trăire proprie). Gândirea care judecă operează înaintea celei reproductive, oferindu-i facilități de acces gata pregătite pentru continuarea migrării asociative. Dacă după încheierea actului gândirii *indiciul realității* ajunge la percepție, atunci se obține *judecata realității*, *credința*, și se atinge scopul întregii activități.

Referitor la judecare mai trebuie remarcat că baza sa este în mod evident existența unor experiențe corporale,

senzații și imagini de mișcare proprii. Atât timp cât acestea lipsesc, partea variabilă a complexului de percepții rămâne neînțeleasă, adică ea poate fi reprodusă, dar nu dă o direcție pentru alte căi cogitative. Astfel, de exemplu — ceea ce va fi interesant în continuare (Partea a II-a) —, experiențele sexuale nu pot manifesta un efect, atât timp cât individul nu cunoaște senzația sexuală, adică în general până la debutul pubertății.

Judecarea primară pare să presupună o influențare mai mică din partea Eului investit decât actele de gândire reproductive, căci este vorba aici [totuși] de urmărirea unei asociații datorate coincidenței parțiale, o asociație care nu suferă nici o modificare. Astfel apar și cazuri în care procesul asociativ de judecare se derulează în cantitatea integrală. P corespunde oarecum cu un nucleu de obiect + o imagine de mișcare. În timp ce percepem P, imităm noi înșine mișcarea, adică inervăm propria imagine de mișcare, ce este stârnită spre a coincide [cu percepția], atât de tare, încât mișcarea se efectuează. De aceea putem să vorbim despre *valoarea de imitație* a unei percepții. Sau percepția trezește imaginea mnezică a unei senzații dureroase proprii, și atunci simțim neplăcerea corespunzătoare și repetăm mișcările de apărare ce țin de ea. Aceasta este *valoarea de simpatie* a unei percepții.

În aceste două cazuri trebuie să vedem desigur *procesul primar* în privința judecării și putem presupune că orice judecare secundară a apărut prin temperarea acestor procese pur asociative. Judecarea, mai târziu un mijloc pentru *cunoașterea* obiectului care ar putea fi de importanță practică, este deci inițial un proces asociativ între investiri ce vin din exterior și ce vin din propriul corp, o *identificare de φ și informații interne sau investiri*. Poate că nu este incorect de presupus că ea [judecarea] constituie

în același timp o metodă prin care să poată fi transmise și descărcate Q ce vin de la φ. Ceea ce numim *lucruri* sunt resturi care se sustrag aprecierii.

Din exemplul de judecată rezultă mai întâi un indiciu pentru diferențierea din caracteristica lor cantitativă care trebuie statuată între *gândire* și procesul primar. Suntem îndreptățiți să presupunem că în timpul *gândirii* se scurge un flux lent de inervație motorie de la ψ, firește numai atunci când pe parcurs a fost inervat un neuron motor sau un neuron-cheie. Însă ar fi incorect ca această descărcare să fie luată drept procesul însuși de gândire, din care ea este numai un efect secundar neintenționat. *Procesul de gândire* constă în investirea de neuroni ψ cu modificarea compulsiei de facilitare printr-o investire laterală dinspre Eu. Este de înțeles din punct de vedere mecanic că numai o parte din Qη poate urma facilitările de acces și că mărimea acestei părți este mereu reglementată prin investiri. Este însă clar și că astfel se economisește în același timp suficientă Qη pentru a face reproducerea în genere profitabilă. Altminteri, *orice* Qη, care este necesară în final pentru descărcare, ar fi cheltuită la punctele motorii de scurgere în timpul circulației ei. *Procesul secundar este deci o repetare a cursului ψ inițial [de cantitate] la nivel mai scăzut, cu cantități mai mici.*

Qη și mai mici, se va obiecta, decât trec de obicei prin neuronii ψ! Cum se reușește să se deschidă unor Qη atât de mici drumurile, care doar sunt practicabile numai pentru Qη mai mari decât primește de regulă ψ? Singurul răspuns posibil este că trebuie să fie o consecință mecanică a investirilor laterale. Trebuie să conchidem că situația este de o asemenea natură, încât la investirea laterală se scurg mici Qη prin facilitări de acces, unde altmin-

teri numai unele mari ar fi putut trece. Investirea laterală *leagă* oarecum un cuantum al Qη ce curge prin neuron.

Gândirea trebuie apoi să satisfacă o altă condiție. Nu are voie să modifice substanțial facilitările de acces create prin procese primare, căci altfel înseamnă că falsifică urmele realității. Pentru această condiție este suficientă observația că facilitarea de acces este probabil rezultatul [cursului] unei unice cantități majore și că investirea, pe moment foarte puternică, totuși nu lasă în urma sa vreun efect durabil comparabil. Q mici, care trec în timpul gândirii, nu pot în general prevala împotriva facilitărilor.

Este însă neîndoielnic că procesul gândirii lasă totuși urme durabile, întrucât o a doua supragândire[30] cere cu mult mai puțină cheltuială decât prima. Pentru a nu falsifica realitatea, este deci nevoie de urme speciale, semne pentru procesele gândirii, care constituie o memorie a gândirii ce nu poate fi configurată până în acel moment. Vom auzi mai târziu prin ce mijloace sunt distinse urmele proceselor gândirii de cele ale realității.

[19] *Procese primare — somnul și visul*

Acum apare întrebarea din ce mijloace cantitative este oare susținut *procesul primar* ψ. În cazul experienței dureroase este evident Q ce irupe din afară, în cazul *afectului* este Q endogenă, ce este eliberată prin facilitarea de acces; în procesul secundar al gândirii *reproductive* poate fi transferată în mod evident asupra neuronului *c* o Qη mai mare sau mai mică din Eu, pe care o putem numi *interes de gândire* și care [este] proporțională cu *interesul de*

30 Sau regândire [în original: „ein Überdenken"]. A se vedea și notele 22 și 46.

afect, acolo unde s-a putut dezvolta așa ceva. Ne întrebăm acum dacă există procese ψ de natură primară, pentru care ajunge Qη adusă din φ, sau se adaugă la investirea φ a unei percepții o contribuție ψ (atenție) în mod automat, care abia ea face posibil un proces ψ. Această întrebare rămâne deschisă dacă nu poate să fie elucidată eventual prin adaptare specială la fapte psihologice.

Un fapt important este că nouă ne sunt zilnic prezentate în timpul somnului *procese primare* ψ, așa cum au fost treptat reprimate biologic în cursul dezvoltării ψ. Un al doilea fapt de aceeași însemnătate [este] că mecanismele patologice, pe care analiza cea mai atentă le revelează la psihonevroze, au o foarte mare asemănare cu procesele onirice. Din această comparație care va fi explicitată mai târziu reies cele mai importante concluzii.

Mai întâi trebuie introdus în teorie faptul somnului. *Condiția esențială* a somnului se poate recunoaște clar la copil. Copilul doarme atât timp cât nu-l chinuie vreo nevoie sau vreun stimul extern (că îi este foame sau că este ud și i se face frig). Adoarme satisfăcut (la piept). Și adultul doarme ușor *post coenam et coitum*. Condiția somnului este deci *scăderea încărcării endogene în nucleul* ψ, care face superfluă funcția secundară. În somn, individul este în starea ideală a inerției, debarasat de provizia Qη.

Această provizie este acumulată la adult în „Eu"; putem presupune că *despovărarea Eului* este cea care condiționează și caracterizează somnul. Astfel, după cum devine clar imediat, avem dată *condiția pentru procese psih[ice] primare*.

Nu este sigur dacă în somn la omul adult *Eul* se debarasează complet de povara sa. În orice caz, el își retrage o grămadă dintre investirile sale, care sunt însă de îndată și fără efort reinstaurate o dată cu trezirea. Asta

nu contrazice nici una dintre ipotezele noastre, dar atrage atenția că între neuroni bine legați sunt de presupus fluxuri care privesc ca în vasele comunicante întregul nivel [al investirii], deși înălțimea nivelului în neuronul individual trebuie să fie numai proporțională, nu însă egală.

Particularitatea somnului revelează un număr de lucruri ce nu s-ar putea ghici:

Somnul este caracterizat prin *paralizie motorie (a voinței)*. Voința este descărcarea întregii ψ Qℌ. În somn, tonusul spinal este *relaxat* parțial; este probabil ca descărcarea φ motorie să se manifeste în tonus; alte inervații persistă împreună cu sursele lor de excitație.

Este extrem de interesant că starea de somn începe și poate fi provocată prin închiderea acelor organe senzoriale ce sunt capabile să fie închise. *Percepțiile* nu trebuie să fie făcute în somn, nimic nu perturbă mai mult somnul decât apariția unor impresii senzoriale, investirea dinspre φ în ψ. Asta pare să indice că în timpul zilei se trimite spre neuronii manta, care primesc percepții dinspre φ, o investire constantă, chiar dacă deplasabilă (*atenție*), așa încât procesele primare ψ se pot desfășura foarte bine cu această contribuție ψ. Rămâne de văzut dacă neuronii manta sunt ei înșiși deja preinvestiți sau neuronii nucleu învecinați. Dacă ψ își retrage aceste investiri manta, atunci percepțiile au loc asupra unor neuroni neinvestiți, sunt reduse, poate incapabile să dea dinspre ω un indiciu al calității. Așa cum am presupus, încetează apoi o dată cu golirea neuronilor ω și o inervație de descărcare ce amplifică atenția. Și enigma hipnotizării ar trebui să abordată de *aici*. În această retragere a investirii atenției va consta aparenta neexcitabilitate a organelor senzoriale.

Printr-un mecanism automat deci, replica mecanismului atenției, ψ exclude impresiile φ, atât timp cât el însuși este neinvestit.

Cel mai ciudat este însă că în somn au loc procese ψ, visele care au multe caracteristici neînțelese.

[20] *Analiza viselor*

Visele arată toate tranzițiile spre starea de veghe și amestecul cu procese ψ normale, numai că ceea ce este propriu-zis oniric poate fi ușor detectat și cernut.

1. Visele *duc lipsă de descărcare motorie*, și de cele mai multe ori și de elemente motorii. În vis suntem paralizați.

Explicația cea mai la îndemână a acestei caracteristici este absența preinvestirii spinale prin încetarea descărcării φ. Excitația motorie nu poate să depășească bariera pi [sic][31] când neuronul este neinvestit. În alte stări onirice mișcarea nu este exclusă. Nu-i caracteristica cea mai esențială a visului.

2. Legăturile din vis sunt parțial *absurde*, parțial *prostești*, sau ele sunt ilogice, rareori nebunești.

Ultima caracteristică se explică prin faptul că în vis prevalează *compulsia la asociație*, așa cum se întâmplă primar în viața psihică în genere. Două investiri prezente simultan *trebuie*, se pare, să fie puse în legătură. Am adunat exemple comice despre funcționarea acestei compulsii în starea de veghe. (De exemplu: Unii ascultători din provincie au tras concluzia în timpul atentatului din Ca-

31 În manuscris apare aici cuvântul „Pyschranke", Py fiind scris foarte clar. Aceste două litere fiind inexplicabile au fost omise în unele ediții ale Proiectului sau înlocuite cu „bariera [?]".

mera Franceză că după fiecare discurs bun al unui deputat... se trage un foc în semn de aprobare.)

Celelalte două caracteristici, de fapt identice, demonstrează că o parte din experiențele psihice este uitată. Doar sunt uitate într-adevăr toate acele experiențe biologice care inhibă de obicei procesul primar, și asta din cauza lipsei investirii Eului. Probabil că absurditatea și nonsensul visului pot fi raportate la aceeași caracteristică. Par să se echilibreze investiri ψ neretrase, în parte spre facilitările lor cele mai apropiate, în parte spre investirile învecinate. În caz de despovărare completă a Eului, somnul ar trebui să fie fără vise.

3. Reprezentările onirice sunt de tip halucinatoriu, trezesc conștiință și sunt crezute.

Aceasta este caracteristica cea mai importantă a somnului. Ea apare imediat la adormirea intermitentă, [când] închidem ochii și halucinăm, îi deschidem și gândim în cuvinte. Există mai multe explicații pentru natura halucinatorie a investirilor onirice. În primul rând am putea presupune că *fluxul* de φ spre motilitate ar fi împiedicat o investire regresivă, dinspre ψ, a neuronilor φ; cu încetarea acestui flux, φ ar fi investit regresiv și astfel ar fi îndeplinită condiția calității. Împotriva acestei explicații pledează doar ideea că neuronii φ ar trebui să fie feriți prin neinvestire față de investirea dinspre ψ, așa cum este motilitatea. Este caracteristic pentru somn că el inversează aici întregul raport, înlătură descărcarea motorie de la ψ și o înlesnește pe cea regresivă spre φ. Am putea fi înclinați să atribuim aici rolul decisiv marelui flux de descărcare al stării de veghe, motilitatea φ. Am putea, în al doilea rând, să recurgem la natura procesului primar, să arătăm că amintirea primară a unei percepții este întotdeauna o halucinație și că abia inhibiția Eului ne-a învățat să nu in-

vestim niciodată [imaginea] P[ercepției] în așa fel, încât să poată transfera regresiv [Q̓] asupra lui φ. Am putea menționa pentru a face presupunerea mai acceptabilă că conducția φ–ψ are loc în orice caz mai ușor decât cea ψ–φ, așa încât chiar și o investire ψ a unui neuron, care depășește cu mult investirea de percepție a aceluiași neuron, tot nu trebuie să conducă încă regresiv. În plus, în favoarea acestei explicații pledează faptul că în vis vivacitatea halucinației este direct proporțională cu importanța, deci cu investirea cantitativă a respectivei reprezentări, ceea ce ne arată că Q este cea care condiționează halucinația. Dacă ajunge o percepție dinspre φ în starea de veghe, atunci ea devine, ce-i drept, mai clară prin investirea ψ (interes), dar nu și mai vivace, ea nu-și schimbă caracterul cantitativ.

4. Scopul și sensul viselor (ale celor normale, cel puțin) pot fi stabilite cu certitudine. Ele sunt *realizări de dorință*, deci procese primare după trăirile de satisfacere, și nu sunt recunoscute ca atare numai pentru că eliberarea de plăcere (reproducerea de urme de descărcare de plăcere) este la ele redusă, o dată ce ele decurg aproape fără afect (fără eliberare motorie). Această natură a lor poate fi însă foarte ușor dovedită. Tocmai de aici aș dori să concluzionez că *investirea primară de dorință era și ea de natură halucinatorie*.

5. Remarcabile sunt memorarea proastă a viselor și vătămarea scăzută pe care o produc visele în comparație cu alte procese primare. Asta se explică însă ușor prin faptul că visele decurg de obicei după facilitări vechi, deci nu fac vreo modificare, că trăirile φ sunt ținute departe de ele și că ele nu lasă urme de descărcare din cauza paraliziei de motilitate.

6. Interesant mai este și cum *conștiința* oferă în vis calitatea cu la fel de puțină tulburare ca și în starea de ve-

ghe, ceea ce arată că ea nu este aderentă Eului, ci poate deveni un adaos la toate procesele ψ. Ne previne și să nu identificăm cumva procesele primare cu cele inconștiente; *două indicii nepreţuite pentru viitor!*

Dacă interogăm conștiința, în caz că s-a păstrat memoria unui vis, despre conținutul lui, atunci reiese că semnificația viselor ca realizări de dorință este camuflată de o serie de procese ψ, care se regăsesc toate la nevroze și le caracterizează natura patologică.

[21] *Conștiința visului*

Conștiința reprezentării onirice este mai cu seamă una discontinuă, conștient nu a devenit un întreg proces asociativ, ci s-au conștientizat numai diferite etape în parte. Între ele se află verigi intermediare inconștiente pe care le descoperim cu ușurință în starea de veghe. Dacă investigăm cauzele acestor omisiuni, constatăm următoarele [fig. 4]:

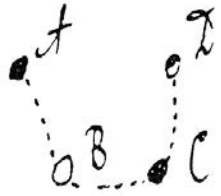

[fig. 4]

Fie *A* o reprezentare onirică devenită conștientă, care duce la *B*; în loc de *B* se găsește însă în conștiință *C*, și anume pentru că se află pe drum între *B* și o investire *D* prezentă concomitent. Rezultă deci o abatere produsă de

o investire concomitentă, diferită, de altfel ea însăși neconștientă. *C* s-a substituit de aceea lui *B*, în vreme ce *B* corespunde mai bine legăturii de gânduri, realizării de dorință.

De exemplu[32]: R. i-a făcut lui A. o injecție cu *propil*, atunci eu văd în fața mea foarte viu *trimetilamină*, haluc[inată] ca formulă. Explicație: Gândul [*D*] prezent concomitent este natura sexuală a bolii lui A. Între acest gând și propil [*A*] există o asociație din chimia sexuală [*B*], pe care am discutat-o cu W. Fl[ieß], care mi-a atras atenția asupra trimetilaminei. Asta se conștientizează acum [*C*] prin stimulare din ambele părți.

Este foarte de neînțeles că nu se conștientizează și veriga intermediară (chimia sexuală) [*B*] sau reprezentarea care abate (natura sexuală a bolii) [*D*], și aici este nevoie de o lămurire. Am putea crede că investirea lui *B* sau *D* nu ar fi ea singură suficient de intensă pentru a se impune la halucinația regresivă, că *C* investit în comun ar realiza asta. Numai că, în exemplul ales, *D* (natura sexuală [a bolii]) era desigur la fel de intens ca *A* (injecția cu propil), și derivatul ambelor, formula chimică [*C*], era extraordinar de viu. Enigma verigilor intermediare inconștiente este la fel de valabilă pentru gândirea trează, unde incidente asemănătoare sunt la ordinea zilei. Caracteristice pentru vis rămân însă *ușurința deplasării de Qη* și, prin urmare, *înlocuirea lui B printr-un C favorizat cantitativ*.

---

32 Avem aici o relatare foarte succintă a renumitului vis despre injecția Irmei, care este menționat în *Interpretarea viselor* ca model de vis (*G. W.*, vol. 2–3, pp. 110–126 și 298–301; *Studienausgabe*, vol. 2, pp. 126–140 și 293–296). În manuscrisul lucrării de față pacienta este denumită cu inițiala A., medicul cu R. În relatarea sa detaliată Freud folosește pseudonimul „Irma“ pentru pacientă și inițiala O. (de la „Otto“) pentru medic.

[Este] similar în genere în cazul realizării de dorință în vis. Nu se conștientizează întâi dorința și abia după aceea se halucinează realizarea lui, ci rămâne de dedus numai cea din urmă, veriga intermediară. A fost străbătută cu siguranță, fără a se putea dezvolta calitativ. Vedem însă că este imposibil ca investirea reprezentării de dorință să fie mai puternică decât motivul care îndeamnă spre ea. Cursul psihic are deci loc în vis în concordanță cu Q; dar nu Q este cea care decide asupra conștientizării.

Din procesele onirice se mai poate conchide, de pildă, cum conștiința ia naștere *în timpul* unui curs Qη, deci nu este trezită de o investire *constantă*. Apoi, ar trebui să ajungem să presupunem că un flux intens de Qη nu este favorabil apariției conștiinței, întrucât aceasta se leagă de reușita mișcării, ca să zicem așa de o zăbovire mai calmă a investirii. Este greu de pătruns printre aceste aserțiuni ce se contrazic reciproc la adevărata condiționare a conștiinței. Va trebui să ținem cont în acest sens și de condițiile în care ia naștere *conștiința* în procesul secundar.

Poate că particularitatea indicată mai sus a conștiinței onirice se explică prin faptul că un flux invers de la Qη la φ este incompatibil cu un flux mai energic spre piste asociative ψ. Pentru procesele de conștiință φ par să fie valabile alte condiții.

25 sept. 95[33]

33 Ziua lunii ar putea fi descifrată și ca „28“.

Partea a II-a

PSIHOPATOLOGIA

Partea I a Proiectului conține ceea ce s-a putut oarecum deriva *a priori* din ipotezele de bază, modelat și corectat după anumite experiențe reale. Partea a II-a încearcă să afle din analiza unor procese patologice alte determinări ale sistemului întemeiat pe ipotezele de bază; o a treia trebuie să formuleze din cele două anterioare caracteristicile cursului psihic normal.

A: Psihopatologia isteriei

[1] *Compulsia isterică*

Încep de la lucruri care se întâmplă în isterie, fără ca ele să îi fie neapărat proprii numai ei. — Pe orice observator al i[steriei] îl frapează mai întâi că i[stericii] sunt supuși unei *compulsii* care este exercitată de reprezentări *excesiv de puternice*. Apare de exemplu deosebit de frecvent o reprezentare în conștiință, fără ca ea să fie justificată de curs; sau stârnirea acestei r[eprezentări] este însoțită de consecințe psihice, care nu pot fi înțelese. De apariția reprezentării excesiv de puternice sunt legate urmări care, pe de o parte, nu pot fi reprimate, pe de alta, nu pot fi înțelese, o eliberare de afect, inervații motorii, impedimente. Individului nu-i scapă nicidecum caracterul ieșit din comun al situației.

Reprezentări excesiv de puternice există și în mod normal. Ele îi conferă Eului particularitatea. Ele nu ne miră dacă le cunoaștem dezvoltarea genetică (educația, experiențele) și motivele. Suntem obișnuiți să vedem în astfel de reprezentări *excesiv de puternice* rezultatul unor motive mari și îndreptățite. *Reprezentările* isterice *excesiv de puternice* ne surprind în schimb prin caracterul lor ciudat, fiind *reprezentări* care la alții sunt lipsite de urmări și din a căror importanță nu *înțelegem* nimic. Ele ne apar ca intruși, ca uzurpatori, de aceea ca ridicole.

Compulsia isterică este deci 1. *de neînțeles*, 2. *nerezolvabilă prin travaliul gândirii*, 3. *incongruentă* în structura sa.

Există o compulsie *nevrotică simplă*, pe care o putem pune în contrast cu cea isterică; de exemplu: un bărbat a căzut dintr-o mașină, a fost în pericol și de atunci nu mai poate călători cu mașina. Această compulsie este 1. de înțeles, căci îi știm proveniența, 3.[34] congruentă, căci asocierea cu pericolul justifică legătura dintre călătoria cu mașina și teama. Ea este însă și [2.] de nerezolvat prin travaliul gândirii. Cea din urmă caracteristică nu se poate numi în totalitate patologică, ideile noastre normale excesiv de puternice fiind și ele adesea nerezolvabile. Am putea considera că compulsia nevrotică nu este deloc patologică, dacă experiența nu ar arăta că o astfel de compulsie persistă la omul sănătos numai scurt timp după declanșarea ei, dezagregându-se apoi cu vremea. Persistența compulsiei este deci patologică și indică o *nevroză simplă*.

Analizele noastre arată cum compulsia isterică este *rezolvată* imediat ce este *elucidată* (făcută de înțeles). Aceste două caracteristici sunt deci în esență una. La analiză aflăm și procesul prin care s-a conturat aparența de

34 Cifra „3“ se referă desigur la enumerarea din paragraful trecut.

absurditate și *incongruență*. Rezultatul analizei este, exprimat în termeni generali, următorul:

Înainte de analiză, *A* este o reprezentare excesiv de puternică; ea se înghesuie prea des în conștiință și produce de fiecare dată plâns. Individul nu știe de ce plânge la *A*, consideră că este un lucru absurd, dar nu îl poate împiedica.

După analiză s-a constatat că există o reprezentare *B*, ce produce în mod justificat plânsul, care se repetă în mod justificat de multe ori, atât timp cât o anumită acțiune psihică complicată nu este efectuată împotriva ei de către individ. Efectul lui *B* nu este absurd, este de înțeles pentru individ, chiar poate fi combătut de el.

B se află față de *A* într-un anumit raport.

Căci a existat o trăire care s-a compus din *B* + *A*. *A* era o circumstanță secundară, *B* era potrivit să facă acea acțiune cu efect durabil. Reproducerea acestui eveniment în amintire s-a configurat acum așa, de parcă *A* ar fi trecut în locul lui *B*. *A* a devenit substitutul, *simbolul* lui *B*. De aici provine incongruența. *A* este însoțit de urmări de care nu pare a fi demn, care nu se potrivesc cu el.

Formările de simboluri au loc și în mod normal. Soldatul se jertfește pentru o cârpă multicoloră pe un băț, fiindcă acesta a devenit simbolul patriei sale, și nimănui nu i se pare că asta este ceva nevrotic.

Simbolul isteric se comportă însă altfel. Cavalerul care se luptă pentru mănușa doamnei lui *știe* în primul rând că mănușa își datorează semnificația doamnei, în al doilea rând, el nu este prin adorarea mănușii în nici un fel împiedicat să se gândească la doamnă și să-i servească și altminteri. *Istericul* care plânge la *A* nu are habar că el face așa din cauza asocierii *A*–*B*, iar *B* însuși nu joacă nici un rol în viața lui psihică. Simbolul s-a substituit aici complet *lucrului*.

Această afirmație este corectă în sensul cel mai strict. Ne convingem că la toate stârnirile din afară și dinspre asociație, care de fapt ar trebui să-l investească pe *B*, în locul lui apare în conștiință *A*. Da, din cauzele care — în mod ciudat — îl stârnesc pe *A*, putem conchide asupra naturii lui *B*.

Putem rezuma starea de lucruri: *A* este compulsiv; *B* este refulat (cel puțin din conștiință).

Analiza a dat rezultatul surprinzător că fiecărei *compulsii* îi corespunde o *refulare*, fiecărei intruziuni exagerate în conștiință, o amnezie.

Termenul „excesiv de puternic" indică niște caracteristici cantitative; este plauzibil de presupus că *refularea* are sensul cantitativ al unei despuieri de Q și că suma ambelor [compulsie și refulare] ar fi egală normalului. Atunci s-a schimbat numai repartizarea, lui *A* i s-a adăugat ceva ce i s-a sustras lui *B*. Procesul patologic este cel al unei *deplasări*, așa cum am cunoscut-o la vis, este deci un proces primar.

[2] *Apariția compulsiei isterice*

Acum apar mai multe întrebări esențiale: În ce condiții se ajunge la o astfel de formare patologică de simbol [și] (pe de altă parte) la refulare? Care este forța motrice aici? În ce stare se află neuronii reprezentării excesiv de puternice și cei ai reprezentării refulate?

Aici nu ar fi nimic de dezlegat și nimic de edificat mai departe, dacă experiența clinică nu ne-ar învăța două lucruri. Primul: refularea vizează întotdeauna reprezentări care îi trezesc *Eului* un afect penibil (neplăcere); al doilea: reprezentări din viața sexuală.

Putem bănui deci că acel afect de neplăcere este cel care impune refularea. Doar am presupus deja o *apărare primară*, care constă în aceea că fluxul gândirii se inversează de îndată ce dă de un neuron a cărui investire eliberează neplăcere.

Justificarea în acest sens rezulta din două experiențe, 1. că această investire de neuroni nu era cu siguranță cea căutată, unde procesul de gândire țintea inițial producerea situației de satisfacere, 2. că la încheierea prin reflex a unei experiențe dureroase percepția ostilă era înlocuită cu o alta.

Numai că ne putem convinge mai direct de rolul jucat de afectul de apărare. Dacă investigăm starea în care se află [reprezentarea] *B* refulată, descoperim că aceasta poate fi găsită ușor și adusă în conștiință, ceea ce ne surprinde, căci am fi putut crede că *B* este într-adevăr uitat, că nu a rămas nici un fel de urmă mnezică a lui *B* în ψ. Nu, *B* este o imagine mnezică așa ca oricare alta, nu s-a șters, dar dacă, așa ca de obicei, *B* este un complex de investiri, atunci se formează o *rezistență* imens de mare, greu de înfrânt, față de travaliul gândirii cu *B*. Putem constata firește în această rezistență față de *B* care este mărimea *compulsiei* exercitate de *A* și putem conchide că vedem aici din nou la lucru forța care l-a refulat la vremea sa pe *B*. În același timp aflăm și altceva. Noi știam doar că *B* nu poate deveni *conștient*, despre atitudinea lui *B* față de investirea gândirii nu cunoșteam nimic. Acum aflăm că rezistența se întoarce împotriva oricărei preocupări cogitative cu *B*, chiar dacă e deja parțial conștientizat. Așa că putem să punem, în loc de exclus de la conștiință: *exclus de la procesul de gândire*.

Este deci vorba despre un proces de apărare care emană de la *Eul investit* ce are drept urmare refularea isteri-

că și deci compulsia isterică. În această privință procesul pare să se detașeze de procesele primare ψ.

[3] *Apărarea patologică*

Suntem însă departe de o soluție. Reușita *refulării isterice* se deosebește, din câte știm, foarte mult de cea a apărării normale, despre care avem informații precise. Este un lucru foarte comun să evităm să ne gândim la ceea ce ne produce numai neplăcere, și facem așa, gândindu-ne la altceva. Numai că dacă obținem astfel ca [reprezentarea] *B* insuportabilă să survină rar în conștiința noastră, pentru că am păstrat-o cât se poate de izolat, nu izbutim totuși niciodată să uităm [reprezentarea] *B* într-atât, încât să nu ne putem aminti de ea printr-o nouă percepție. O astfel de trezire de amintire nu poate fi evitată nici la isterie, deosebirea constând numai în faptul că în loc de *B* devine conștient, deci investit, întotdeauna *A*. Deci *formarea de simbol* de un tip atât de stabil este acea funcție care merge dincolo de apărarea normală.

Explicația cea mai la îndemână pentru această funcție mărită ar fi că trebuie acuzată intensitatea mai mare a afectului de apărare. Numai că experiența ne arată că amintirile cele mai penibile, care trebuie să provoace în mod necesar cea mai mare neplăcere (amintirea remușcării din cauza unor fapte urâte), nu pot să fie refulate și înlocuite prin simboluri. Existența celei de-a doua condiții pentru apărarea patologică — sexualitatea — indică și că explicația trebuie căutată în altă parte.

Este total imposibil de acceptat că afectele sexuale penibile ar depăși într-atât în intensitate toate celelalte afecte de neplăcere. Trebuie să existe o altă caracteristică a re-

prezentării sexuale care poate să explice că numai reprezentările sexuale sunt supuse refulării.

Aici mai trebuie adăugată o remarcă. Refularea isterică are loc în mod evident cu ajutorul *formării de simbol*, al *deplasării* asupra altor neuroni. Am putea să considerăm acum că enigma ar consta numai în mecanismul acestei deplasări, că nu ar fi nimic de lămurit la refularea însăși. Numai că vom auzi la analiza, de exemplu, a nevrozei obsesionale că acolo are loc *refulare fără* formare de simbol, ba că refularea și substituția se separă acolo temporal. Astfel, procesul *refulării* rămâne în continuare nucleul enigmei.

[4] *Proton pseudos*[35] *isteric*

Am văzut că compulsia isterică provine de la un fel special al mișcării Qη (formare de simbol), care este probabil un *proces primar*, întrucât se poate ușor detecta în vis; că forța motrice a acestui proces este *apărarea* Eului, care realizează însă aici mai mult decât normal. Ne trebuie o explicație pentru faptul că la un *proces al Eului* apar urmări cu care suntem obișnuiți numai la procese primare. Aici trebuie să ne așteptăm să găsim condiții psihice speciale. Din perspectivă clinică știm că toate acestea se petrec doar pe tărâm *sexual*; poate că trebuie să explicăm, așadar, condiția psihică specială din caracteristicile naturale ale sexualității.

---

35 Expresia se găsește în *Prima analitică* a lui Aristotel (Cartea a II-a, cap. 18, 66a, 16), o scriere care se ocupă de teoria silogismului și a fost preluată ulterior în așa-numitul *Organon*. Capitolul tratează despre premise false și concluzii false; respectiva propoziție spune că o afirmație falsă este rezultatul unei incorectitudini precedente („proton pseudos“).

Pe tărâm sexual există desigur o constelație psihică specială care ar putea fi de folos intenției noastre. Vrem să o ilustrăm pe baza unui exemplu, ea fiindu-ne cunoscută din experiență.

Emma[36] se află astăzi sub compulsia că nu poate să meargă *singură* într-un magazin. Pentru motivarea ei, o amintire de când avea doisprezece ani (imediat după pubertate). S-a dus într-un magazin ca să cumpere ceva, i-a văzut pe cei doi vânzători, dintre care își amintește de unul, râzând între ei, și a fugit de acolo cu un anumit *afect de spaimă*. Asta duce la apariția unor gânduri că cei doi ar fi râs de rochia ei și că unul i-ar fi plăcut sexual.

Atât relația dintre aceste segmente parțiale, cât și efectul trăirii sunt de neînțeles. Dacă a simțit neplăcere când a fost luată în râs în privința rochiei ei, atunci acest lucru ar fi trebuit să se fi îndreptat de mult, de când se îmbracă așa ca o doamnă; în plus, nu se schimbă nimic la îmbrăcămintea ei dacă merge în magazin singură sau însoțită. Că nu are nevoie de o simplă protecție reiese din aceea că, așa ca în cazul agorafobiei, compania unui copil mic îi dă deja siguranță. Incongruent este aici faptul că ei i-a plăcut unul dintre vânzători; nici aici situația de a fi însoțită nu ar schimba nimic. Amintirile trezite nu explică deci nici compulsia, nici determinarea simptomului.

Cercetând în continuare descoperim acum o a doua amintire, pe care ea neagă s-o fi avut în momentul scenei I. Nici nu este dovedită prin ceva. Pe când era copil de opt ani s-a dus de două ori singură în prăvălia unui negustor de mărunțișuri pentru a cumpăra dulciuri. Proprietarul a ciupit-o atunci prin haine la organele genitale. În ciuda primei experiențe s-a mai dus și a doua oară. După a doua

36 Emma Eckstein joacă în anumite părți ale documentelor Fließ (1985 *c* [1887–1904]) un rol central.

nu a mai mers. Își face acum reproșuri că s-a dus și a doua oară, de parcă ar fi vrut să provoace astfel atacul. Într-adevăr, se poate pune pe seama acestei întâmplări o stare „apăsătoare din cauza conștiinței încărcate".

Acum înțelegem scena I (vânzătorii), dacă îi adăugăm scena a II-a (negustorul). Ne trebuie numai o legătură asociativă între cele două. Ea însăși arată că aceasta este dată prin *râs*. Râsul vânzătorilor i-a amintit de rânjetul cu care negustorul își însoțise atacul. Cursul evenimentelor se poate reconstitui după cum urmează: în magazin *râd* cei doi vânzători, acest râs trezește (inconștient) amintirea negustorului. Situația mai are o similitudine: ea este din nou singură în magazin. Cu negustorul își amintește de ciupitura prin haine, dar de atunci ea a devenit puberă. Amintirea provoacă ceva ce atunci cu siguranță nu putea, o *eliberare sexuală*, care se transformă în angoasă. Având această angoasă, ea se teme că vânzătorii ar putea repeta atacul și fuge de acolo.

Este sigur că aici se încâlcesc două tipuri de procese ψ, că amintirea scenei a II-a (negustorul) a avut loc într-o stare diferită decât cealaltă. Evoluția celor întâmplate se poate reprezenta în felul următor [fig. 5]:

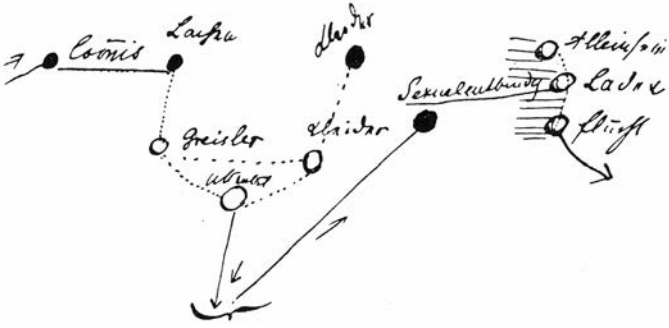

[fig. 5]

Aici, R[eprezentările] înnegrite[37] sunt percepții care sunt și ele rememorate. Că eliberarea sexuală a ajuns și la conștiință o demonstrează ideea altminteri de neînțeles că vânzătorul care a râs i-a plăcut. Concluzia de a nu rămâne singură în magazin din cauza pericolului atacului s-a format foarte corect, ținând seamă de toate segmentele procesului asociativ. Numai că din acest proces (înfățișat jos)[38] nu a ajuns nimic la conștiință decât segmentul „haine", și gândirea care lucrează cu *conștiința* a alcătuit din materialul existent (vânzători, râs, haine, senzație sexuală) două legături false, că ea a fost luată în râs din cauza hainelor ei și că unul dintre vânzători i-a trezit plăcerea sexuală.

Întregul complex (neînnegrit) este reprezentat în conștiință prin acea imagine: haine — evident cea mai inofensivă. Aici s-a produs o refulare cu formare de simbol. Este de fapt o particularitate a cazului că concluzia — simptomul — este atunci trasă foarte corect, așa încât simbolul nu joacă nici un rol aici.

S-ar putea spune că este foarte obișnuit ca o asociație să treacă prin verigi intermediare inconștiente, până ce ajunge la una conștientă, așa cum se întâmplă aici. Probabil că atunci intră în conștiință veriga aceea care trezește un interes special. În exemplul nostru este însă remarcabil tocmai că în conștiință nu ajunge veriga ce trezește un interes (atac), ci o alta ca simbol (haine). Dacă ne întrebăm care ar putea fi cauza acestui proces patologic interpolat, atunci reiese numai una singură, *eliberarea sexuală*, atestată și în conștiință. Aceasta este legată de amintirea atacului, dar remarcabil este că nu era legată de atacat atunci când el a fost trăit. Avem aici un caz în

37 Acelea înfățișate prin cercuri umplute cu negru.

38 „Jos" se referă la cercurile neumplute din partea de jos a figurii.

care o amintire trezește un afect pe care nu-l trezise ca trăire, întrucât între timp transformarea din pubertate a înlesnit o înțelegere diferită a celor amintite.

Cazul este tipic pentru refularea în isterie. Invariabil se întâmplă ca o amintire care nu a devenit traumatism să fie refulată doar prin *efect retroactiv*. Cauza acestei stări de fapt este întârzierea pubertății față de restul dezvoltării individului.

[5] *Condiții ale* πρῶτον ψεῦδος ὑστ [ερικόν]

Deși în viața psihică nu se întâmplă în mod obișnuit ca o amintire să trezească un afect pe care nu l-a adus cu sine ca trăire, pentru reprezentarea sexuală este totuși ceva foarte obișnuit, tocmai din cauză că întârzierea pubertății este o caracteristică generală a organizării. Orice adolescent are urme mnezice care pot fi înțelese abia la apariția senzațiilor sexuale proprii, fiecare ar trebui să poarte deci în sine germenele isteriei. Ar fi necesari în mod evident încă niște factori care să-și dea concursul dacă această constrângere generală ar trebui să se limiteze la numărul redus de persoane ce devin cu adevărat isterice. Analiza ne arată că ceea ce deranjează la un traumatism sexual este în mod manifest eliberarea de afect, și experiența ne învață să privim istericii ca pe niște persoane despre care știm parțial că au devenit *prematur* excitabile sexual prin stimulare mecanică și emoțională (masturbare) și despre care putem presupune parțial că o eliberare sexuală prematură face parte din predispoziția lor. *Începutul* precoce al eliberării sexuale sau eliberarea sexuală prematur *mai puternică* sunt însă în mod evident echivalente. Acest element este redus la un factor cantitativ.

În ce să constea însă importanța *caracterului prematur* în eliberarea sexuală? Aici toată greutatea cade asupra caracterului prematur, căci nu se poate reține că eliberarea sexuală în general produce refularea; ar face, pe de altă parte, refularea un proces de o frecvență normală.

[6] *Tulburarea gândirii prin afect*

Nu am putut respinge faptul că tulburarea procesului psihic normal avea două condiții, 1. ca eliberarea sexuală să se lege de o *amintire*, nu de o trăire, 2. ca această eliberare sexuală să aibă loc *prematur*. Prin aceste două adaosuri urma să fie produsă o tulburare care depășește măsura normală, care este însă prefigurată și în starea normală.

Este o experiență cât se poate de curentă ca dezvoltarea de afect să inhibe cursul normal al gândirii, și anume în chip diferit. În primul rând, prin faptul că sunt uitate multe căi de gândire, care altminteri ar intra în discuție, deci asemănător cu ceea ce se petrece în vis. Așa, de exemplu, mi s-a întâmplat să uit în agitația produsă de o preocupare solicitantă să mă folosesc de telefonul instalat la mine de curând. Calea recentă a sucombat în starea de afect. *Facilitarea*, adică *cele de mult stabilite*, a avut câștig de cauză. Cu această uitare dispar alegerea, oportunitatea și logica din cursul [gândirii], asemănător cu ceea ce se întâmplă în vis. În al doilea rând, prin faptul că fără uitare se pășește pe drumuri care altminteri sunt evitate, mai cu seamă căi de descărcare, acțiuni [desfășurate] în afect. În sfîrșit, procesul afectiv se apropie de procesul primar neinhibat.

De aici se pot trage câteva concluzii. Mai întâi că la eliberarea de afect însăși reprezentarea care eliberează

cunoaște o intensificare, apoi că funcția principală a Eului investit constă în preîntâmpinarea unor noi procese afective și reducerea vechilor facilitări de afect. Ne putem imagina relația numai în următorul mod. Inițial, o investire de percepție a eliberat, ca moștenitoare a unei experiențe dureroase, neplăcere, s-a intensificat prin Qη eliberată și a procedat acum la descărcare pe căile de curs parțial prefacilitate. În modul cunoscut s-a dezvoltat, după ce s-a format un Eu investit, „atenția" față de noi investiri de percepție, care a urmat acum cu investiri laterale cursul [de cantitate] dinspre P[ercepție]. Astfel, eliberarea de neplăcere a fost limitată cantitativ, și începutul ei a fost pentru Eu tocmai un semnal de a pune în acțiune o apărare normală; în acest mod s-a prevenit apariția cu atâta ușurință a unor noi experiențe dureroase cu facilitările lor de acces. Cu cât este însă mai puternică eliberarea de neplăcere, cu atât este mai dificilă sarcina pentru Eu care poate oferi cu investirile lui laterale Qη-urilor doar până la o anumită marjă o contragreutate, prin urmare trebuie să admită un *curs primar* [de cantitate].

Apoi, cu cât cantitatea ce tinde să se scurgă este mai mare, cu atât este pentru Eu mai dificil travaliul gândirii, care constă, după toate semnele, într-o deplasare cu titlu de încercare a unor mici Qη. „Cugetarea" este o activitate a Eului ce răpește timp, care nu poate avea loc în caz de Qη puternice la nivelul afectului. De aici precipitarea și o alegere a căilor în afect similară procesului primar.

Se pune deci problema ca Eul să nu admită o eliberare de afect, pentru că astfel el admite un proces primar. Instrumentul său cel mai bun în acest sens este mecanismul atenției. Dacă o investire care eliberează neplăcere s-ar putea sustrage acestuia, atunci Eul ar ajunge prea

târziu împotriva lui. Ei bine, la p[rotonul] p[seudos] isteric avem de-a face exact cu acest caz. Atenția este axată pe P[ercepții], care altfel duc la eliberarea de neplăcere. Aici nu este o P[ercepție], ci o Am[intire] care eliberează pe neașteptate neplăcere, iar Eul află prea târziu de ea; a admis un proces primar, întrucât nu aștepta nici unul.

Numai că se întâmplă și în alte ocazii ca amintirile să elibereze neplăcere. Desigur, la amintiri proaspete se petrece așa în mod normal. Mai întâi, dacă traumatismul (experiența dureroasă) vine — primele de tot îi scapă de fapt Eului – la un moment când există deja un Eu, are loc o eliberare de neplăcere, doar că simultan este activ și Eul pentru a crea investiri laterale. Dacă investirea mn[ezică] se repetă, atunci se repetă și neplăcerea, numai că și facilitările Eului sunt deja prezente; experiența arată că a doua oară eliberarea este mai redusă, până ce, prin repetări continuate, se micșorează la intensitatea plăcută Eului a unui semnal. Este deci vorba numai de faptul că la *prima* eliberare de neplăcere inhibiția Eului nu este absentă, procesul nu se desfășoară ca o trăire primară postumă de afect, și tocmai asta se întâmplă dacă, așa ca în cazul p[rotonului] p[seudos] isteric, amintirea declanșează întâi eliberarea de neplăcere.

Una dintre condițiile menționate, furnizate de experiența clinică, ar părea deci să fie confirmată în importanța ei. *Întârzierea pubertății face posibile procese primare postume*.

[Partea a III-a]

ÎNCERCAREA DE PREZENTARE A PROCESELOR ψ NORMALE

5 oct. 95

[1]

Așa-numitele procese secundare trebuie să poată fi explicate mecanic prin efectul pe care o masă de neuroni constant investită (Eul) îl exercită asupra altora cu investiri alternative. Vreau să încerc mai întâi să fac o prezentare psihologică a unor astfel de procese.

Dacă am pe de o parte Eul, pe de alta P (percepții), adică investiri în ψ de φ (dinspre lumea exterioară), atunci am nevoie de un mecanism care determină Eul să urmeze percepțiile și să le influențeze. Îl găsesc în aceea că o percepție excită după presupunerile mele de fiecare dată ω și astfel dă naștere indiciilor calității. Mai exact spus, ea excită în ω conștiință (conștiința unei calități), iar descărcarea de excitație ω va oferi [ca] orice descărcare o informație lui ψ, care este tocmai indiciul calității. Eu emit deci presupunerea că aceste indicii ale calității sunt cele care *interesează* ψ pentru percepție.

Acesta ar fi mecanismul atenției psihice. Îmi vine greu să explic originea lui mecanic (automat). De aceea cred că el este condiționat biologic, adică rămas în decursul dezvoltării psihice, întrucât orice alt comportament al lui ψ a fost exclus datorită generării neplăcerii. Efectul *atenției psihice* este investirea acelorași neuroni care sunt purtători ai investirii de percepție. Această stare are un prototip în *trăi-*

rea de satisfacere atât de importantă pentru întreaga dezvoltare și în repetările ei, stările de *poftă*, care au evoluat în stări de *dorință* și stări de *așteptare*. Am arătat că aceste stări conțin *justificarea biologică* a întregii gândiri. Situația psihică este acolo următoarea: în Eu domnește tensiunea produsă de poftă, ca urmare a căreia este investită reprezentarea obiectului îndrăgit (reprezentarea de *dorință*). Experiența biologică a arătat că această R[eprezentare][39] nu trebuie investită atât de puternic, încât să poată fi confundată cu o P[ercepție], și că descărcarea trebuie amânată, până ce apar de la R indiciile calității ca dovadă că R este acum reală, o investire de P[ercepție]. Dacă vine o P[ercepție], care este identică cu R sau asemănătoare ei, atunci ea găsește neuronii ei *preinvestiți* prin dorință, adică fie pe toți deja investiți sau doar o parte dintre ei, pur și simplu atât cât merge concordanța. Diferența dintre R și P[ercepția] care se apropie dă atunci loc la procesul gândirii, care-și atinge sfârșitul când investirile excedentare de P[ercepție] sunt transpuse pe o cale găsită în investiri de R[eprezentare]; atunci s-a obținut *identitatea*.

Atenția constă atunci în producerea situației psihice a stării de așteptare și pentru astfel de percepții care nu coincid parțial cu investiri de dorință, căci a devenit important să le fie trimise tuturor percepțiilor o investire, deoarece printre ele s-ar putea găsi cele dorite. *Atenția* este justificată biologic; este vorba numai de a iniția Eul *ce* investire de așteptare să instaureze, și aici sunt de ajutor indiciile calității.

Putem urmări procesul *atitudinii psihice* ceva mai precis. Mai întâi să presupunem că Eul nu este pregătit. Se

---

39 În manuscris acest „V" [de la *Vorstellung*, redat în română prin „R", *N. t.*], ca și celelalte care apar mai jos în acest paragraf sunt subliniate de două ori.

produce o investire de percepție și apoi apare indiciul ei de calitate. Facilitarea profundă dintre cele două informații va mai amplifica investirea de percepție și acum va rezulta investirea cu atenție a neuronilor de percepție. Următoarea percepție a aceluiași obiect va avea drept urmare (după a doua lege asociativă) o investire mai mare a aceleiași percepții, și abia aceasta va fi percepția psihic utilizabilă.

(Încă din această parte a prezentării reiese o concluzie de mare însemnătate: investirea de percepție este prima dată una puțin intensă, cu o Q redusă, a doua oară, când există o preinvestire ψ, este una cantitativ mai mare. Nu se schimbă prin atenție în principiu nimic în privința judecății despre proprietățile cantitative ale obiectului. Prin urmare, Q exterioară a obiectelor nu se poate exprima în ψ prin Qη psihice. Qη psihică înseamnă cu totul altceva, care nu este reprezentat în realitate, și Q exterioară se exprimă într-adevăr în ψ prin ceva diferit, prin complexitatea investirilor. Astfel însă, Q exterioară este reținută de la ψ.)

Următoarea prezentare este mai satisfăcătoare: e un rezultat al experienței biologice că atenția ψ este îndreptată permanent spre indiciile calității. Acestea au loc deci pe neuroni preinvestiți și cu o cantitate suficient de mare. Informațiile calității, întărite astfel, întăresc prin facilitarea lor de acces investirile de percepție, și Eul a învățat să lase ca investirile sale de atenție să urmeze desfășurarea acestei mișcări asociative de la indiciul calității la P. Se ajunge astfel să se investească tocmai percepțiile corecte sau vecinătățile lor. Într-adevăr, dacă presupunem că este aceeași Qη din Eu care migrează prin facilitarea de acces de la indiciul calității la P, atunci am explicat investirea de atenție chiar mecanic (automat). Atenția pă-

răsește deci indiciul calității pentru a se îndrepta spre neuronii de percepție acum suprainvestiți.

Să presupunem că dintr-un motiv anume mecanismul atenției a dat greș, atunci investirea ψ a nevrozei de percepție nu va avea loc, iar Q ajunsă acolo se va propaga în direcția facilitărilor celor mai bune de acces (pur asociativ), atât cât permit relațiile dintre rezistențe și cantitatea investirii de percepție. Probabil că acest curs s-ar încheia curând, întrucât Q se divide și devine îndată prea mică într-un neuron apropiat pentru a continua fluxul. Cursul c[antității] P[ercepției] poate, în anumite condiții, să trezească sau nu atenție ulterior. Atunci ea sfârșește neluată în seamă în investirea anumitor neuroni învecinați, al căror destin nu-l cunoaștem. Este un curs al percepției fără atenție, așa cum trebuie să se petreacă zilnic de nenumărate ori. El nu poate să ajungă departe, așa cum va arăta analiza procesului de atenție, și de aici putem conchide asupra cantității mici a percepției.

Însă dacă P și-a primit investirea de atenție, se pot întâmpla diverse lucruri, printre care se evidențiază două situații, cea a *gândirii comune* și cea a gândirii care doar *observă*. Cel din urmă caz pare a fi mai simplu; el corespunde aproximativ stării cercetătorului care a făcut o percepție și se întreabă ce înseamnă ea, la ce conduce. El procedează atunci așa (trebuie însă, de dragul simplității, să substitui acum investirii complexe de percepție pe cea a unui neuron în parte): neuronul de percepție este suprainvestit, cantitatea compusă din Q și Qη se revarsă înspre cele mai bune facilitări de acces și va depăși, în funcție de rezistență și cantitate, câteva bariere și va investi neuroni noi, asociați, iar alte bariere nu le va depăși, deoarece „cătul" care-i revine este sub prag. Acum sunt investiți cu siguranță neuroni mai mulți și mai îndepărtați de-

cât la simplul proces asociativ fără atenție. În cele din urmă, și aici fluxul va sfârși în anumite investiri finale sau într-una singură. Rezultatul atenției va fi că în locul percepției apar mai multe investiri *mnezice* sau una singură (legate prin asociere cu neuronul inițial).

Pentru simplitate [să] presupunem că avem o singură *imagine mnezică*. Dacă aceasta ar putea fi iar investită (cu atenție) dinspre ψ, atunci jocul s-ar repeta, Q ar ajunge iar să se scurgă și ar investi (*trezi*) pe drumul celei mai bune facilitări de acces o nouă *imagine mnezică*. Așadar, este în mod evident în intenția gândirii *care observă* să cunoască pe cât de amplu posibil drumurile care duc de la P; astfel trebuie, într-adevăr, epuizată cunoașterea obiectului P[ercepției]. Remarcăm că modul de gândire descris aici duce la *cunoaștere*. De aceea este din nou nevoie de o investire ψ pentru imaginile mnezice dobândite, dar și de un mecanism care să conducă o astfel de investire la locurile corecte. Cum să știe altminteri neuronii ψ în Eu unde trebuie condusă investirea? Un mecanism al atenției ca cel evocat mai sus presupune însă din nou indicii ale calității. Apar acestea în cursul asociației? După presupunerile noastre, nu e o regulă. Ele pot fi însă dobândite printr-un nou mecanism, care arată după cum urmează: indiciile calității apar în mod normal numai de la P; este deci vorba de a obține din cursul Qη o P[ercepție]; dacă ar fi legată de cursul Qη o descărcare (pe lângă mersul circular), atunci aceasta, ca orice mișcare, ar furniza o informație a mișcării. Căci indiciile de calitate în sine sunt numai informații de descărcare (poate [aflăm] mai târziu de ce tip). Se poate întâmpla ca în cursul Q[40] să fie investit și un neuron motor, care atunci

40 După sens, aici ar trebui să fie Qη.

descarcă Qη și dă un indiciu de calitate. Numai că problema este să se obțină de la toate investirile astfel de descărcări. Ele nu sunt toate motorii, trebuie deci să fie aduse în acest scop într-o facilitare sigură de acces cu neuronii motori.

Acest scop îl realizează *asocierea verbală*. Ea constă într-o legare a neuronilor ψ cu neuroni care servesc prezentărilor sonore și se află ei înșiși în asocierea cea mai strânsă cu imagini verbale motorii. Aceste asocieri au două caracteristici în avans față de celelalte, ele sunt închise (puține la număr) și exclusive. De la imaginea sonoră, excitația ajunge în orice caz la imaginea cuvântului, de la aceasta la descărcare. Așadar, dacă imaginile mnezice sunt de o asemenea natură încât un flux parțial poate să plece de la ele la imaginile sonore și imaginile motorii ale cuvintelor, atunci investirea imaginilor mnezice este însoțită de informații de descărcare ce sunt indicii de calitate, deci și indicii de conș[tiință] ale am[intirii]. Dacă acum Eul preinvestește aceste imagini de cuvinte precum anterior imaginile de descărcare ω, atunci și-a creat mecanismul care orientează investirea ψ asupra amintirilor ivite în cursul Qη. Aceasta este gândirea *conștientă*, *care observă*.

Asocierea verbală mai realizează, în afara posibilității cunoașterii, încă altceva, foarte important. Facilitările de acces dintre neuronii ψ sunt, după cum știm, „memoria", reprezentarea tuturor influențărilor pe care le-a cunoscut ψ de la lumea exterioară. Acum observăm că Eul însuși procedează și el la investiri de neuroni ψ și stimulează cursuri care trebuie cu siguranță să lase după ele ca urme și facilitări de acces. ψ nu are nici un mijloc pentru a deosebi aceste consecințe ale unor procese de gândire de consecințele proceselor de percepție. Procesele de per-

cepție pot fi recunoscute și reproduse prin asocierea cu descărcări ω, însă de la facilitările de acces pe care le-a făcut gândirea rămâne numai rezultatul, nu o *memorie*. Aceeași facilitare de gândire poate să fi luat naștere printr-un procedeu intens sau prin zece procedee mai puțin puternice. Acestei deficiențe îi vin acum în ajutor *indiciile descărcării verbale*, ele echivalează procesele de gândire cu procesele de percepție, le conferă o realitate și *fac posibilă memorarea lor*.

Dezvoltarea biologică a acestei asocieri deosebit de importante merită și ea să fie luată în considerare. Inervarea verbală este inițial o pistă de descărcare pentru ψ ce acționează ca o supapă spre a regla oscilațiile Qη, o porțiune a pistei spre *modificarea internă*, care constituie singura descărcare atât timp cât *acțiunea specifică* abia urmează a fi găsită. Această pistă dobândește o funcție secundară, făcând individul care este dornic de ajutor (de obicei însuși obiectul dorinței) atent asupra stării de dorință și supărare a copilului, și servește de acum încolo *comunicării*, este deci inclusă și ea în acțiunea specifică. La debutul funcției judecății, când percepțiile trezesc interes din cauza posibilei lor relații cu obiectul dorinței și își descompun complexele (după cum am arătat deja) într-o [parte] neasimilabilă (lucrul) și una cunoscută Eului din proprie experiență (însușire, activitate), ceea ce numim *înțelegere*, rezultă pentru exprimarea verbală două legături. Mai întâi există obiecte — percepții — care ne fac să *țipăm*, pentru că produc durere, și se dovedește a fi extraordinar de important că această asociere a unui sunet (care stimulează și imagini de mișcare proprii) cu o percepție altminteri compusă evidențiază acest obiect ca fiind *ostil* și servește la direcționarea atenției asupra P[ercepției]. Unde altfel nu s-au obținut din cauza dure-

rii indicii bune de calitate ale obiectului, *informația proprie prin țipăt* servește la caracteristica obiectului. Această asociere este prin urmare un mijloc pentru a face ca amintirile care produc *neplăcere* să fie conștiente și obiect al atenției, și prima clasă a *amintirilor conștiente* este creată. Nu este nevoie acum de mult pentru a inventa limba. Există alte obiecte care scot constant diferite sunete, deci la al căror complex de percepții contribuie și un sunet. Datorită tendinței de *imitație* care apare în timpul judecării putem găsi pentru această imagine sonoră informația de mișcare. Și această clasă de amintiri se poate conștientiza acum. Mai rămâne să asociem intenționat sunete percepțiilor, atunci, dacă sunt respectate indiciile descărcării sonore, amintirile se conștientizează așa ca percepțiile și pot fi investite dinspre ψ.

Am descoperit deci ca fiind caracteristic pentru procesul gândirii *cognitive* că aici atenția este îndreptată de la bun început asupra indiciilor descărcării gândirii, asupra indiciilor verbale. După cum se știe, și așa-numita gândire conștientă doar se desfășoară cu o cheltuială motorie ușoară.

Procesul urmăririi cursului Q printr-o asociație poate fi continuat, așadar, indefinit de mult, de obicei până la verigi finale de asociere „complet cunoscute". Fixarea acestui drum și a stațiilor sale finale conține atunci „cunoașterea" percepției, care poate fi nouă.

Am dori să știm ceva cantitativ despre acest proces de gândire cognitivă. Percepția este aici, în comparație cu procesul asociativ naiv, suprainvestită, procesul însuși constă într-o deplasare de Qη reglementată prin asocierea cu indicii ale calității; la fiecare stație investirea ψ este reînnoită, și în sfârșit are loc, dinspre neuronii motori ai pistei verbale, o descărcare. Ne întrebăm acum dacă în

timpul acestui proces se pierde oare multă Qɳ înspre Eu sau risipa în gândire este una relativ redusă. Un indiciu pentru a răspunde la această întrebare ni-l dă faptul că în timpul gândirii inervațiile verbale care se scurg sunt în mod evident foarte reduse. Nu se vorbește cu adevărat, așa cum la închipuirea unei imagini de mișcare nu ne mișcăm cu adevărat. Închipuirea și mișcarea sunt însă numai cantitativ diferite, după cum am învățat din experimentele legate de citirea gândurilor. În timpul gândirii intense se și vorbește tare, desigur. Dar cum putem să realizăm descărcări atât de mici, o dată ce Qɳ mici doar nu se pot revărsa și Qɳ mari se echilibrează *en masse* prin neuronii motori?

Este probabil ca nici cantitățile de deplasare să nu fie mari în procesul gândirii. În primul rând, risipa de mari Qɳ este pentru Eu o pierdere care trebuie redusă cât se poate de mult, căci Qɳ este destinată acțiunii specifice solicitante. În al doilea rând, o Qɳ mare ar merge simultan pe mai multe căi asociative și nu ar lăsa timp investirii gândirii, ar produce și mari risipe. Trebuie deci să se scurgă Qɳ mici în timpul procesului gândirii. Totuși, după părerea noastră, percepția și amintirea trebuie să fie suprainvestite în cazul gândirii mai puternic decât în cazul percepției simple. Apoi, există desigur intensități diferite de atenție, ceea ce noi putem doar să traducem — diferite amplificări ale Qɳ care este de investit. Tocmai în cazul unei atenții mai intense urmărirea care observă ar fi mai dificilă, ceea ce este atât de neadecvat, încât nici nu trebuie să facem o astfel de presupunere.

Avem două cerințe aparent opuse: investire puternică și deplasare slabă. Dacă vrem să le reconciliem pe amândouă, atunci ajungem la supoziția unei *stări* oarecum *legate* în neuron, [stare] *care, deși investirea este înal-*

tă, permite totuși numai un flux redus. Putem face această presupunere mai plauzibilă dacă ne gândim că fluxul într-un neuron este influențat în mod evident de investirile care îl înconjoară. Eul este el însuși o astfel de masă de neuroni care își țin investirea strâns, deci sunt într-o stare legată, și asta se poate întâmpla desigur numai prin influență reciprocă. Ne putem deci imagina că un [neuron de] P[41] care este investit cu atenție este parcă [preluat] astfel provizoriu în Eu, fiind supus acum aceleiași legări Qη ca toți neuronii Eului. Dacă este investit mai puternic, atunci cantitatea fluxului poate în consecință să fie redusă, nu neapărat mărită. Ne putem eventual închipui că prin această legare rămâne liberă tocmai Q externă pentru a se revărsa, în timp ce investirea de atenție este legată; un raport care, desigur, nu trebuie să fie constant.

Prin această stare legată, care reunește o investire înaltă cu un flux redus, procesul gândirii s-ar caracteriza deci mecanic. Sunt imaginabile alte procese, în care fluxul decurge paralel cu investirea, procese cu o descărcare neinhibată.

Sper că ipoteza unei astfel de stări legate se va dovedi a fi întemeiată din punct de vedere mecanic. Aș dori să clarific urmările psihologice ale acestei ipoteze. Ea pare mai întâi să sufere de o contradicție internă. Dacă starea constă în aceea că la o investire înaltă nu rămân decât Q mici pentru deplasare, cum poate ea să includă neuroni noi, adică să lase să migreze mari Q în neuroni noi? Și, ducând aceeași dificultate mai mult înapoi, cum s-a putut oare dezvolta un *Eu* compus în acest fel?

---

41 În manuscris: [„ein W“] — [„un P“]. După sens, aici nu poate fi vorba decât despre un „neuron de percepție“. Poate că Freud a uitat de fapt „N“-ul care lipsește.

Am ajuns astfel cât se poate de neașteptat în fața problemei celei mai obscure, formarea „Eului", adică a unui complex de neuroni care își menține investirea, deci [sunt] pentru intervale scurte de timp un complex cu nivel constant. Abordarea genetică va fi cea mai instructivă. Eul se compune inițial din neuroni nucleu, care primesc Q̓ endogenă prin conducții și o descarcă pe drumul spre modificarea internă. Trăirea de satisfacere a creat acestui nucleu o asociere cu o percepție (imaginea dorită) și o informație a unei mișcări (a părții reflexe a acțiunii specifice). În starea de reiterare a poftei, în *așteptare*, au loc educația și evoluția acestui Eu originar. El învață mai întâi că nu are voie să investească imaginile de mișcare, așa încât să urmeze descărcarea, atât timp cât nu sunt îndeplinite anumite condiții din partea percepției. Mai învață și că nu are voie să investească reprezentarea de dorință peste o anumită măsură, căci altfel s-ar înșela halucinatoriu. Însă dacă respectă aceste două bariere și își orientează atenția spre noua percepție, are perspective să ajungă la satisfacerea căutată. Este, așadar, clar că barierele care împiedică Eul să investească imaginea dorită și imaginea mișcării peste o anumită măsură sunt temeiul pentru o acumulare de Q̓ în Eu și îl constrâng oarecum pe acesta să-și transfere Q̓ până la anumite limite asupra neuronilor la care poate să ajungă el.

Neuronii nucleu suprainvestiți se lovesc în ultimul rând de conducțiile din interior devenite permeabile prin permanenta umplere cu Q̓ și, fiind continuarea lor, trebuie să rămână și ei umpluți. Q̓ de-acolo se va scurge proporțional cu rezistențele aflate pe drum, până ce următoarele rezistențe vor fi mai mari decât „cântul" Q̓ disponibil fluxului. Apoi însă întreaga masă de investire este în echilibru, ținută pe de o parte prin cele două bariere

contra motilității și dorinței, pe de alta prin rezistențele neuronilor celor mai îndepărtați și contra interiorului prin presiunea constantă a conducției. Investirea nu va fi nicidecum egală pretutindeni în interiorul acestei configurații a Eului, ea trebuie [să fie] numai proporțional egală, adică în raport cu facilitările de acces.

Dacă nivelul de investire din nucleul Eului crește, mărimea Eului își va putea extinde perimetrul, iar dacă scade, Eul se va îngusta concentric. La un anumit nivel și [o anumită] mărime a Eului nu se va putea obiecta nimic împotriva unei deplasabilități în aria investirii.

Se pune acum numai întrebarea cum se realizează cele două bariere care garantează nivelul constant al Eului, în special cea împotriva imaginilor de mișcare, care împiedică descărcarea. Ne aflăm aici într-un punct decisiv pentru conceperea întregii organizări. Putem doar să spunem că, atunci când această barieră încă nu exista și când o dată cu dorința a survenit și descărcarea motorie, plăcerea așteptată eșua în mod regulat să apară și persistența eliberării endogene de stimuli a stârnit în cele din urmă neplăcere. Numai această amenințare a *neplăcerii*, care s-a legat de descărcarea prematură, poate reprezenta bariera despre care este vorba aici. În decursul dezvoltării, facilitarea de acces a preluat apoi o parte din sarcină. Este însă sigur și că Qη nu investește în Eu imaginile de mișcare imediat, pentru că *urmarea ar fi o eliberare de neplăcere*.

Tot ceea ce numesc eu o *achiziție biologică* a sistemului nervos îmi imaginez reprezentat printr-o astfel de *amenințare a neplăcerii*, al cărei efect constă în faptul că <u>*nu*</u>[42] sunt investiți acei neuroni care duc la o eliberare de ne-

42 Acest cuvânt este subliniat dublu în manuscris.

plăcere. Este *apărarea primară*, o urmare de înțeles a tendinței inițiale a sistemului nervos. Neplăcerea rămâne singurul mijloc de educație. Firește că nu știu să arăt cum poate fi reprezentată mecanic *apărarea primară*, neinvestirea prin amenințarea neplăcerii.

Îmi permit de acum încolo să rămân dator cu reprezentarea mecanică a unor asemenea reguli biologice care se bazează pe amenințarea cu neplăcerea; sunt mulțumit dacă pot rămâne de aici înainte fidel unei dezvoltări clar demonstrabile. O a doua regulă biologică, abstrasă din procesul de așteptare, va fi desigur să îndreptăm atenția asupra indiciilor calității, pentru că acestea fac parte dintre percepțiile care pot duce la satisfacere, și să ne lăsăm conduși apoi de la indiciul calității la percepția ivită. Pe scurt, mecanismul atenției își va putea datora originea unei astfel de reguli biologice; el va regla deplasarea investirilor Eului.

Putem obiecta acum că un asemenea mecanism cu ajutorul indiciilor calității este superfluu. Eul ar putea să fi învățat biologic să investească el însuși în starea de așteptare domeniul percepției, în loc să fie determinat la această investire abia de indiciile calității. Numai că aici se pot spune două lucruri, pentru a justifica mecanismul atenției: 1. că domeniul indiciilor de descărcare de la ω este evident unul mai mic, cuprinde mai puțini neuroni decât cel al percepției, adică al întregului *pallium* al lui ψ care se găsește în relație cu organele senzoriale, așa încât Eul economisește extraordinar de multă cheltuială, dacă ține în locul P[ercepției] investite indiciile de descărcare, și 2. că indiciile de descărcare sau indiciile de calitate sunt mai întâi și indicii de realitate, care trebuie să servească tocmai la deosebirea investirilor reale de percepție de investirile de dorință. Așadar, mecanismul atenției nu poa-

te fi ocolit. El constă însă în orice caz în aceea că Eul investește acei *neuroni* în care a survenit deja o investire.

Regula biologică a atenției însă este pentru Eu următoarea: *Dacă apare un indiciu al realității, atunci investirea de percepție prezentă simultan trebuie suprainvestită*.

Aceasta este a doua regulă biologică, prima a fost cea a *apărării primare*.

[2]

Din cele de mai sus se pot obține și câteva indicii generale pentru reprezentarea mecanică, așa cum a fost acel prim indiciu despre cantitatea externă care nu poate fi reprezentată prin Qἠ, cantitatea psihică. Din reprezentarea Eului și a oscilațiilor lui rezultă că nici înălțimea nivelului nu are raport cu lumea exterioară, că scăderea sau creșterea generală nu schimbă (în mod normal) nimic la imaginea lumii. Întrucât imaginea lumii exterioare se bazează pe *facilitări de acces*, înseamnă că oscilațiile generale de nivel nu modifică nimic la facilitări. Un al doilea principiu a fost deja menționat, că în cazul unui nivel înalt niște cantități mai mici sunt mai ușor deplasabile decât în cazul unui nivel mai scăzut. Acestea sunt diferite elemente individuale pe care trebuie să le avem în vedere pentru a ajunge la caracteristica mișcării încă atât de necunoscute nouă a neuronilor.

Să ne întoarcem acum la descrierea procesului de gândire ce observă sau *cunoaște* (*cognitiv*), care se deosebește de procesul de așteptare prin faptul că percepțiile nu cad asupra investirilor de dorință. Atunci Eul este aten-

ționat de primele indicii ale realității ce domeniu de percepție trebuie investit. Cursul asociativ al Q aduse se desfășoară prin neuroni preinvestiți, și $Q\varphi$[43] care se deplasează se poate scurge din nou de fiecare dată. În timpul acestui proces apar indiciile de calitate (ale vorbirii), conform cărora cursul asociației devine conștient și reproductibil.

Am putea pune aici din nou problema avantajului indiciilor calității. Ceea ce realizează ele ar fi doar să determine Eul să trimită investire acolo unde apare o investire în curs[ul asociației]. Ele nu aduc însă singure această $Q\eta$ care investește, ci cel mult o contribuție la ea. Atunci însă Eul poate să lase să migreze fără un astfel de sprijin investirea sa de-a lungul cursului Q.

Este desigur corect, numai că luarea în considerare a indiciilor calității nu este totuși inutilă. Trebuie evidențiat că regula biologică de mai sus a atenției este abstrasă din percepție și se aplică mai întâi numai indiciilor realității. Indiciile descărcării verbale sunt într-un anume sens și indicii ale realității, ale realității gândirii, dar nu ale celei exterioare, și pentru ele o astfel de regulă nu s-a impus nicidecum, întrucât nici o amenințare constantă a neplăcerii nu ar fi legată de încălcarea ei. Neplăcerea prin neglijarea cunoașterii nu este atât de eclatantă ca aceea din cauza ignorării lumii exterioare, deși în fond sunt același lucru. Există deci într-adevăr un *proces de gândire care observă*, la care indiciile calității nu sunt stârnite sau sunt stârnite numai sporadic și care este înlesnit prin faptul că Eul urmează automat cu investirile sale cursul. Acest proces de gândire este chiar de departe cel mai frecvent, fără a fi anormal, este gândirea noastră obișnui-

43 Cantitatea din sistemul φ, deci din lumea exterioară.

tă, inconștientă, cu *idei* ocazionale care ne vin spontan în conștiință [„Einfälle“], așa-numita gândire conștientă cu verigi intermediare inconștiente care pot fi însă conștientizate.

Dar utilitatea indiciilor calității este incontestabilă pentru gândire. Mai întâi, indiciile stârnite ale calității întăresc investirile în curs[ul asociației] și asigură atenția automată, care este legată în mod evident de apariția investirii — cum, nu știm. Apoi, ceea ce pare mai important, atenția pentru indiciile calității asigură imparțialitatea cursului. Căci este foarte greu pentru Eu să se transpună în situația simplei „investigări“. Eul are aproape întotdeauna investiri de scop sau dorință, a căror prezență în timpul investigării influențează cursul asociației, după cum vom vedea, deci produce o cunoaștere greșită a lui P. Nu există o protecție mai bună împotriva acestei falsificări a gândirii decât dacă o Qη altminteri deplasabilă i se direcționează Eului într-o zonă care nu poate să manifeste o astfel de abatere a cursului. Există o singură astfel de informație, și anume dacă atenția se îndreaptă spre indiciile calității, care nu sunt reprezentări-scop, a căror investire scoate din contră și mai tare în relief cursul asociației prin contribuțiile la cantitatea de investire.

Gândirea cu investirea indiciilor realității gândirii sau a indiciilor verbale este deci forma cea mai înaltă, cea mai sigură a procesului de gândire cognitiv.

Având în vedere utilitatea neîndoielnică a unei produceri a indiciilor gândirii, putem aștepta să găsim mecanisme care să asigure această producere. Indiciile gândirii doar nu apar ca indiciile realității spontan, fără aportul lui ψ. Atunci observația ne spune că aceste mecanisme nu sunt valabile pentru toate cazurile procesului gân-

dirii așa ca pentru procesul care investighează. Condiția necesară producerii indiciilor gândirii în genere este desigur ca ele să fie investite cu atenție; ele apar atunci conform legii că între doi neuroni legați și investiți simultan conducția este favorizată. Însă *atracția*, produsă de preinvestirea indiciilor gândirii, are doar o anumită forță și trebuie să lupte contra altor influențe. Astfel, de exemplu, orice investire aflată în vecinătatea cursului (investirea de scop, investirea de afect) va concura și va face cursul [asociației] inconștient. Tot așa, vor opera (ceea ce confirmă experiența) c[antități] mai mari de cursuri, care produc un flux mai mare și deci o accelerare a întregului curs. Afirmația curentă că „s-a produs ceva atât de rapid în cineva încât nici nu a observat" este fără îndoială cât se poate de corectă. Este general cunoscut și că afectul poate perturba producerea indiciilor gândirii.

Pentru reprezentarea mecanică a proceselor psihice rezultă de aici o nouă teză, și anume că acel curs care nu este modificat prin înălțimea nivelului poate fi influențat prin însăși Q *care se revarsă*. *O Q mai mare o ia în general pe alte căi în rețeaua facilitărilor de acces decât una mică*. Nu mi se pare greu să ilustrez această idee:

Există pentru fiecare barieră o valoare-limită, sub care Q nu trece absolut deloc, darmite un „cât" al ei; Q atât de mică se va mai distribui pe alte două drumuri, pentru a căror facilitare de acces Q este suficientă. Dacă Q crește, atunci intră în discuție primul drum, care o să-și stimuleze „câtul", și poate că acum se fac simțite și anumite investiri care se află dincolo de bariera ce acum poate fi depășită. Dar s-ar putea să devină semnificativ și alt factor. Putem, de exemplu, să presupunem că nu toate drumurile unui neuron sunt la fel de receptive pentru Q și să desemnăm această diferențiere drept *lățime de drum*.

Lățimea drumului este ca atare independentă de rezistență, care într-adevăr poate fi modificată prin cc [cantitatea cursului][44], în timp ce lățimea drumului rămâne constantă. Să presupunem acum că prin Q amplificată se deschide un drum care-și poate valorifica lățimea, atunci întrezărim posibilitatea să fie modificat temeinic cursul Q prin creșterea fluxului Q. Experiența zilnică pare să sprijine puternic tocmai această concluzie.

Producerea indiciilor gândirii pare acum să fie legată de curs printr-o Q mică. Nu se afirmă astfel că orice alt curs trebuie să rămână și *inconștient*, căci producerea indiciilor verbale nu este singura cale de a trezi conștiința.

Cum ne putem oare reprezenta acum plastic gândirea cu conștientizare intermitentă, ideile care vin spontan? Gândirea noastră de obicei fără țintă, deși este însoțită de preinvestire și atenție automată, nu pune totuși importanță pe indiciile gândirii. Nu a rezultat biologic că acestea ar fi indispensabile pentru proces. Ele obișnuiesc cu toate acestea să apară, 1. când cursul neted a ajuns la sfârșit sau a dat peste un obstacol, 2. când a trezit o reprezentare care stârnește din alte motive indicii de calitate, deci conștiință. Aici putem întrerupe această dezbatere.

[3]

Există în mod evident alte tipuri de proces de gândire, care nu au în vedere scopul dezinteresat al *cunoașterii*, ci un altul, practic. Starea de așteptare, de la care a plecat gândirea în general, este un exemplu pentru acest al doilea tip de gândire. Se reține aici o investire de dorință și se urmărește pe lângă ea, cu atenție, o a doua in-

44 În manuscris, prescurtat „Abq“, însemnând „Ablaufsquantität“.

vestire de percepție ivită. Dar în acest caz intenția nu este de a descoperi în general unde duce ea, ci pe ce drumuri duce ea la activarea investirii de dorință care între timp a fost reținută. Acest tip de gândire, din punct de vedere biologic mai timpuriu, se poate cu ușurință reprezenta în concordanță cu premisele noastre. Fie R+[45] reprezentarea de dorință care este ținută deosebit de investită și P percepția care trebuie urmărită, atunci rezultatul investirii lui P cu atenție va fi pentru început că Qφ curge spre neuronul *a* cel mai bine facilitat; de acolo ar merge din nou spre facilitarea de acces cea mai bună și tot așa. Tendința de a merge spre facilitarea de acces cea mai bună va fi însă perturbată de prezența unor *investiri laterale*. Dacă de la *a* pornesc trei drumuri, rânduite după facilitarea lor de acces, spre *b*, *c*, *d*, iar *d* este situat în vecinătatea investirii de dorință +R, atunci rezultatul poate fi acela că, în ciuda facilitărilor de acces, Qφ nu se revarsă spre *c* și *b*, ci spre *d*, de acolo spre +R și revelează astfel drumul P–*a*–*d*–+R ca fiind cel căutat. Acționează aici principiul de mult recunoscut de noi că investirea poate să reprezinte facilitarea de acces, deci poate acționa și împotriva ei, prin urmare investirea laterală modifică cursul Qῆ. Întrucât investirile sunt transformabile, este la latitudinea Eului să modifice cursul dinspre P către vreo oarecare investire a scopului.

Prin investirea scopului nu se înțelege aici una uniformă, așa cum afectează ea în caz de atenție un întreg domeniu, ci una care scoate în evidență, care se înalță peste nivelul Eului. Pesemne trebuie să facem presupunerea că la această gândire cu investiri ale scopului migrează concomitent și Qῆ dinspre +R, așa încât cursul de la P poate

45 „R+“ este folosit o singură dată, în toate locurile ulterioare în care apare simbolul scrie „+R“.

să fie influențat nu numai de la +R, ci și de la stațiile sale ulterioare. Numai că atunci drumul +R ... este cunoscut și fixat, drumul de la P ... *a* ... trebuie să fie căutat. Deoarece Eul nostru de fapt întreține mereu investiri ale scopului, adesea simultan în număr multiplu, se înțelege acum atât dificultatea unei gândiri pur cognitive, cât și posibilitatea să se ajungă în cazul gândirii practice pe drumurile cele mai diferite, la momente diferite, în condiții diferite și pentru persoane diferite.

În cazul gândirii practice putem ajunge, de asemenea, la o apreciere a *dificultăților de gândire*, pe care în definitiv noi le cunoaștem din propriile noastre senzații. Să reluăm exemplul de mai devreme în care fluxul Qφ s-ar scurge în concordanță cu facilitarea de acces spre *b* și *c*, în timp ce *d* este caracterizat prin legătura apropiată cu investirea-scop sau reprezentarea-consecință; atunci influența facilitării de acces în favoarea lui *b* ... *c* poate fi atât de mare, încât să depășească cu mult atracția *d* ... +R. Pentru a dirija totuși cursul spre +R, investirea lui +R și a reprezentărilor sale derivate ar trebui să fie mărită și mai mult, și poate că ar trebui [să fie] modificată, de asemenea, atenția asupra lui P, ca să se ajungă la o legare mai mare sau mai mică și la un nivel de flux care este mai favorabil drumului *d* ... +R. O asemenea risipă pentru depășirea facilitărilor bune de acces, spre a atrage Q pe drumuri mai prost facilitate, dar situate mai aproape de investirea scopului, corespunde dificultății în gândire.

Rolul indiciilor calității în cazul gândirii practice se va deosebi numai puțin de cel jucat de ele în cazul gândirii cognitive. Indiciile calității asigură și fixează cursul, nu sunt însă neapărat necesare pentru el. Dacă punem în loc de neuroni complexe și în loc de reprezentare complexe, ajungem la o complexitate a gândirii practice care nu mai

este posibil de descris și realizăm că aici ceea ce se dorește este o rezolvare rapidă. În timpul unei astfel de gândiri, indiciile calității nu sunt însă de obicei produse în totalitate, iar producerea lor servește efectiv la încetinirea cursului și la complicarea lui. Acolo unde cursul a avut deja loc în repetate rânduri de la o anumită percepție spre anumite investiri ale scopului determinate și s-a stereotipizat prin facilitări de memorie, nu va fi de regulă prilej pentru a produce indiciile calității.

Scopul gândirii practice este *identitatea*, revărsarea investirii Qφ deplasate în investirea de dorință între timp reținută. Trebuie privit dintr-un unghi pur biologic faptul că necesitatea gândirii încetează astfel, fiind în schimb îngăduită inervarea totală a imaginilor *mișcării* atinse pe drum, care reprezintă un accesoriu îndreptățit în aceste condiții al *acțiunii specifice*. Întrucât în timpul acestui curs imaginea mișcării a fost investită numai într-un mod legat și întrucât procesul gândirii a pornit de la o P care a fost apoi urmărită numai ca imagine mn[ezică], întregul proces de gândire se poate face independent de procesul așteptării și de realitate și poate avansa, complet nemodificat, până la identitate. Atunci el pornește de la o simplă *reprezentare* și nu duce nici după încheierea sa la acțiune, a produs însă o *cunoaștere practică*, valorificabilă într-un caz real ulterior. Căci se dovedește oportun ca procesul practic al gândirii să nu trebuiască abia să fie inițiat atunci cînd este nevoie de el în fața realității, ci să fie ținut gata pregătit pentru ea.

A venit timpul să restrângem acum o ipoteză emisă mai înainte, și anume că o memorie a proceselor gândirii este făcută posibilă numai prin indiciile calității, pentru că urmele lor nu s-ar putea distinge altminteri de

urmele facilitărilor de acces ale percepției. Trebuie reținut aici că *memoria real[ității]* nu poate fi modificată în mod corect nici măcar de către toată gândirea despre ea. Pe de altă parte este de netăgăduit că gândirea pe o temă lasă urme extraordinar de importante pentru orice supragândire[46] ulterioară și este foarte problematic dacă numai gândirea acompaniată de indicii ale calității și de conștiință procedează așa. Trebuie să existe deci facilitări ale gândirii, și totuși pistele asociative originare nu trebuie să fie șterse. Întrucât nu poate exista decât un tip de facilitări de acces, am putea crede că cele două concluzii sunt incompatibile. Totuși trebuie să se poată găsi o unificare și o explicație în împrejurarea că facilitările gândirii au fost create toate mai întâi la nivel înalt și devin eficiente probabil din nou tot la nivel înalt, în timp ce facilitările asociative, ivite în cursuri complete sau primare, reapar dacă sunt instaurate condițiile cursului neleg[at]. Astfel nu trebuie negată orice influență posibilă a facilitărilor de gândire asupra facilitărilor asociative.

Ajungem deci și la următoarea caracteristică a mișcării necunoscute a neuronilor:

Memoria constă în facilitările de acces. Facilitările de acces nu sunt modificate prin creșterea nivelului, există însă facilitări care sunt valabile numai la un anumit nivel. Direcția cursului nu este în primul rând modificată de schimbarea de nivel, ci de cantitatea fluxului și de investirile laterale. În caz de nivel înalt sunt deplasabile mai curând Q mici.

Pe lângă gândirea *cognitivă* și cea practică mai trebuie distinsă și o gândire reproductivă, *mnezică*, ce intră parțial în cea practică, dar nu o epuizează. Această *rememo-*

46 Sau regândire. A se vedea și notele 22 și 30.

rare este condiția preliminară a oricărei verificări de către gândirea critică; ea urmărește în direcție inversă un proces de gândire dat, aproximativ înapoi până la o percepție, iarăși fără nici o țintă, spre deosebire de gândirea practică, și se folosește în acest timp în mare măsură de indiciile calității. În decursul acestei urmăriri retroactive procesul dă de verigi intermediare, care fuseseră până atunci inconștiente, nu lăsaseră în urmă indicii ale calității, ale căror indicii de calitate apar însă ulterior. De aici reiese cum cursul gândirii ca atare, fără vreun indiciu al calității, a lăsat urme. În unele cazuri aici se insinuează aparența că anumite segmente de drum le-am ghici doar, întrucât punctul lor de pornire și punctul lor final sunt date de indicii ale calității.

Reproductibilitatea proceselor gândirii depășește în orice caz cu mult indiciile lor de calitate; ele trebuie conștientizate ulterior, chiar dacă rezultatul cursului gândirii a lăsat eventual mai des urme decât stadiile sale.

În cursul gândirii se pot întâmpla tot felul de evenimente care merită să fie prezentate, fie că este vorba de gândire *cognitivă*, *examinatoare* sau *practică*. Ea poate să ducă la *neplăcere* sau la *contradicție*. Să urmărim cazul în care gândirea practică cu investiri ale scopului duce la o eliberare de neplăcere.

Experiența cea mai obișnuită arată că acest eveniment produce un impediment pentru desfășurarea în continuare a gândirii. Cum poate oare să se întâmple așa? Dacă o amintire generează neplăcere când este investită, motivul este la modul foarte general că respectiva percepție dezvoltase la vremea ei neplăcere, deci face parte dintr-o experiență dureroasă. Astfel de percepții atrag conform

experienței o atenție mare asupra lor, dar stârnesc mai puțin propriile lor indicii de calitate cât pe cele ale reacției pe care o produc; ele se asociază cu propriile manifestări de afect și apărare. Dacă urmărim destinul unor astfel de percepții ca imagini *mnezice*, observăm că primele repetări continuă să trezească nu numai afect, ci și neplăcere, până ce, cu timpul, își pierd această capacitate. Simultan survine și o altă schimbare în ele. Ele au reținut la început caracteristica calităților senzoriale; dacă nu mai sunt capabile de afect, o pierd și pe aceasta și devin similare altor imagini mnezice. În măsura în care cursul gândirii se lovește de o astfel de *imagine mnezică încă neîmblânzită*, apar indiciile ei de calitate, adesea de natură senzorială, o senzație de neplăcere și tendințe de descărcare, a căror combinație caracterizează un afect determinat, și cursul gândirii este astfel întrerupt.

Ce se petrece oare cu *amintirile* capabile de afect, până ce sunt *îmblânzite*? Nu poate fi presupus că „timpul", repetarea, le slăbește capacitatea de afect, întrucât acest element contribuie altminteri exact la întărirea unei asociații. Trebuie să se producă pesemne ceva la „timp", în decursul repetărilor, care generează această subjugare, și asta nu poate fi altceva decât că o relație cu Eul sau cu investirile Eului capătă forță asupra amintirilor. Dacă ia mai mult timp în acest caz decât de obicei, poate fi găsit aici un motiv special, și anume unul care rezidă în proveniența acestor amintiri capabile de afect. Ca urme de experiențe dureroase ele au fost (conform ipotezei noastre referitoare la durere) investite cu $Q\varphi$ excesiv de mari și au dobândit o facilitare de acces deosebit de puternică spre eliberarea de neplăcere și afect. Este nevoie de o legare deosebit de mare și repetată dinspre Eu, până ce este contrabalansată această facilitare de acces spre neplăcere.

Este nevoie și de o explicație — importantă pentru concepția halucinației în genere — că amintirea manifestă atât de mult timp o caracteristică halucinatorie. Este aici plauzibil să presupunem că această capacitate de halucinație ca și capacitatea de afect sunt indicii că investirea Eului încă nu a dobândit nici o influență asupra amintirii, că în aceasta predomină direcțiile primare ale cursului și procesul complet sau primar.

Suntem nevoiți să vedem în [starea de] a fi halucinat un flux invers al lui Q spre φ și astfel și spre ω; un neuron legat nu admite deci un asemenea flux invers. Se mai pune problema dacă excexiv de marea cantitate de investire a amintirii este cea care face posibil fluxul invers. Numai că aici trebuie să ne amintim că o astfel de Q mare este prezentă numai prima dată, la experiența dureroasă reală. Când are loc repetarea avem de-a face numai cu o investire obișnuit de puternică de Am[intire], care totuși generează halucinație și neplăcere — datorită, putem noi să presupunem doar, unei facilitări de acces neobișnuit de puternice. De aici rezultă că acea cantitate φ ordinară ajunge desigur pentru a produce fluxul invers și excitația pentru descărcare, și efectul inhibitor al legării Eului câștigă în importanță.

Devine acum în cele din urmă posibil ca amintirea durerii să fie investită în așa fel, încât să nu poată manifesta un flux invers și să poată elibera numai o neplăcere minimă; ea este atunci îmblânzită, și anume printr-o facilitare de gândire atât de puternică, încât aceasta exercită un efect durabil și acționează încă o dată inhibitor la fiecare repetare ulterioară a Am[intirii]. Atunci drumul care duce la eliberarea de neplăcere își va mări treptat rezistența prin neutilizare, căci facilitările de acces sunt supuse decăderii (uitării) treptate.

Abia atunci Am[intirea] este o amintire îmblânzită ca oricare alta.

Pare totuși că acest proces de subjugare a amintirii lasă în urma sa o consecință durabilă pentru cursul gândirii. Întrucât înainte cursul gândirii era de fiecare dată perturbat prin activarea memoriei și trezirea neplăcerii, rezultă o tendință de a inhiba și acum cursul gândirii, de îndată ce amintirea îmblânzită dezvoltă urma ei de neplăcere. Această tendință poate fi foarte bine utilizabilă pentru gândirea practică, fiindcă o verigă intermediară care duce la neplăcere nu poate să se afle pe drumul căutat spre identitatea cu investirea de dorință. Se ridică deci *apărarea* primară *a gândirii*, care ia în gândirea practică eliberarea de neplăcere ca semnal pentru a părăsi un anumit drum, adică a îndrepta investirea atenției *în altă parte*. Aici, din nou, neplăcerea direcționează fluxul Qη ca în prima regulă biologică. Ne-am putea pune întrebarea de ce această apărare a gândirii nu s-a orientat împotriva amintirii care este capabilă încă de afect. Dar acolo, am putea presupune, a emis o obiecție cea de-a doua regulă biologică ce a solicitat atenție unde este prezent un indiciu al realității, și amintirea neîmblânzită a mai fost încă în stare să obțină cu forța indicii reale ale calității. După cum se vede, ambele reguli se armonizează când e vorba să servească unui scop adecvat.

Este interesant de văzut cum se lasă condusă gândirea practică de regula biologică a *apărării*. În [gândirea] teoretică (cognitivă și examinatoare) regula nu mai este respectată. E de înțeles, căci la gândirea cu scop este vorba de un *oarecare* drum și cele de care este atașată neplăcerea pot să fie excluse, în timp ce la cea teoretică trebuie să fie cunoscute toate drumurile.

[4]

Următoarea întrebare care se iscă este cum poate să apară *eroarea* pe drumul gândirii. Ce este eroarea?

Procesul gândirii trebuie să fie apreciat acum și mai îndeaproape. Gândirea practică, originea, rămâne și scopul final al tuturor proceselor de gândire. Toate celelalte tipuri s-au scindat din ea. Este un avantaj evident dacă transformarea gândirii, care are loc în gândirea practică, nu se petrece abia în starea de așteptare, ci s-a întâmplat deja, căci 1. astfel se economisește timp pentru configurarea acțiunii specifice, 2. starea de așteptare nu este deloc favorabilă cursului gândirii. Valoarea promptitudinii intervalului scurt dintre percepție și acțiune reiese din constatarea că percepțiile se schimbă rapid. Dacă procesul gândirii a durat prea mult, rezultatul său a devenit între timp inutilizabil. De aceea, el este „gândit anticipat".

Începutul proceselor de gândire scindate [din gândirea practică] este *formarea judecății*, la care ajunge Eul printr-o descoperire în organizarea sa, prin coincidența parțială deja menționată a investirilor de percepție cu informații de la propriul corp. Astfel se divid complexele de percepții într-o parte constantă, neînțeleasă, *lucrul*, și una schimbătoare, inteligibilă, însușirea sau mișcarea lucrului. Din faptul că complexul lucrului revine în legătură cu diferite complexe de însușiri, iar acestea revin în legătură cu multiple complexe de lucruri, rezultă o posibilitate de a elabora căile gândirii ce duc de la aceste două tipuri de complexe la starea dorită a lucrului, în modul oarecum cel mai general valabil și făcând abstracție de percepția reală în acel moment. Travaliul gândirii cu judecăți în loc de cu diferite complexe

în parte de percepții neordonate este deci o mare economisire. Vom lăsa deoparte problema dacă unitatea psihologică astfel dobândită este înfățișată în cursul gândirii și printr-o unitate de neuroni și printr-o alta decât prezentarea prin cuvinte.

În crearea unei judecăți se poate deja strecura eroarea, căci complexele de lucruri sau de mișcare nu sunt niciodată total identice și printre părțile componente divergente se pot găsi unele a căror neglijare perturbă rezultatul în realitate. Acest defect de gândire provine din efortul pe care aici noi îl imităm de a substitui complexului un singur neuron, la care ne obligă tocmai imensa complexitate. *Acestea sunt greșeli în judecată sau erori în premise*.

O altă cauză a erorii poate consta în aceea că [obiectele] P[ercepției] realității nu au fost percepute în totalitate, pentru că nu se găseau în aria simțurilor. Acestea sunt *erori de ignoranță*, inevitabile pentru orice om. Acolo unde nu se potrivește această condiție, preinvestirea psihică poate fi lacunară (din cauza abaterii Eului de la percepții) și poate produce percepții inexacte și cursuri incomplete de gândire; sunt *erori* din cauza *atenției insuficiente*.

Dacă luăm acum ca material al proceselor de gândire complexele care au fost judecate și puse în ordine, în loc de cele naive, rezultă o ocazie pentru a scurta însuși procesul practic de gândire. Dacă a reieșit că drumul de la P la identitatea cu investirea de dorință duce printr-o imagine de mișcare M, atunci este asigurat biologic că după realizarea identității acest M va fi complet inervat. Prin simultaneitatea P[ercepției] și a acestui M se creează o facilitare intensă de acces între cei doi, și un următor P va trezi M fără vreun alt curs al asociației. Se presupune atunci desigur că este oricând posibil să se facă legătura

dintre două investiri. Ceea ce era inițial o legătură de gândire făcută cu greu devine apoi prin completă investire simultană o facilitare puternică de acces, despre care ne întrebăm numai dacă se realizează întotdeauna de-a lungul drumului găsit dintru început sau poate urmări o legătură mai directă. Pare mai probabilă ultima variantă, și mai adecvată, căci scutește necesitatea de a fixa căi de gândire care totuși trebuie să rămână libere pentru tot felul de alte legături dintre cele mai diverse. Dacă nu se mai repetă calea gândirii, atunci nici nu mai putem aștepta la facilitări de acces și rezultatul se fixează mai bine printr-o legătură directă. Oricum, rămâne o întrebare deschisă de unde provine noua cale. Dacă cele două investiri, P și M, ar avea o asociere comună cu un al treilea, atunci sarcina ar fi simplificată.

Porțiunea cursului gândirii de la percepție până la identitate printr-un M poate fi și ea scoasă în evidență și oferă un rezultat similar dacă apoi atenția fixează M și îl aduce în asociere cu P fixat și el din nou. Această facilitare de gândire, de asemenea, va apărea apoi când avem un caz real.

La acest travaliu de gândire mai întâi nu este clar cum se pot petrece erori, dar se poate să se abordeze un drum de gândire neadecvat și să se evidențieze o mișcare risipitoare, întrucât alegerea în cazul gândirii practice depinde la urma urmei numai de experiențele reproductibile.

Cu amplificarea amintirilor apar de fiecare dată noi căi de deplasare. Este de aceea considerat avantajos să se urmărească până la capăt diferitele percepții în parte, pentru a se descoperi printre toate drumurile pe acelea care sunt cele mai favorabile, și aceasta este munca gândirii *cognitive*, care apare, [ce-i] dr[ept], ca pregătire pen-

tru cea practică, deși se dezvoltă de fapt abia târziu din ea. Rezultatele ei sunt apoi utilizabile pentru mai mult decât un tip de investire de dorință.

Erorile gândirii cognitive sunt evidente, ele sunt partinitatea, atunci când investirile scopului nu au fost evitate, și incompletitudinea, atunci când nu s-au urmat toate căile. Este clar că aici există un avantaj imens dacă au fost produse simultan două indicii ale calității; dacă aceste procese de gândire sunt alese și introduse în starea de așteptare, cursul asociației poate să meargă de la veriga inițială la cea finală prin indiciile calității, în loc de [a merge] prin întreaga serie de gânduri, și aici nici măcar nu este necesar ca seria de calități să corespundă în totalitate seriei de gânduri.

În gândirea teoretică neplăcerea nu joacă nici un rol, este de aceea posibilă și în caz de amintire îmblânzită.

Mai avem de luat în considerare încă un tip de gândire, cea critică sau examinatoare. Ea este determinată prin aceea că, în ciuda respectării tuturor regulilor, procesul de așteptare cu acțiune specifică ulterioară în loc să ducă la satisfacere duce la neplăcere. Gândirea critică încearcă fără scop practic, în tihnă și stârnind toate indiciile calității, să repete întregul curs Qη, pentru a dovedi vreo *greșeală de gândire* sau vreo *deficiență psihologică*. Este o gândire cognitivă cu obiect dat, și anume o serie de gânduri. Am auzit în ce pot consta cele din urmă; în ce constă însă *greșeala logică*?

Pe scurt, în nerespectarea *regulilor biologice* pentru cursul gândirii. Aceste reguli spun încotro trebuie să se îndrepte de fiecare dată investirea atenției și când trebuie să se oprească procesul gândirii. Ele sunt protejate de amenințări de neplăcere, sunt câștigate din experiență și se pot transpune direct în regulile logicii, ceea ce va tre-

bui să se dovedească în detaliu. Neplăcerea intelectuală a contradicției, la care se oprește cursul examinator al gândirii, nu este deci nimic altceva decât cea acumulată pentru protecția regulilor biologice, care este activată prin procesul incorect de gândire.

Existența unor astfel de reguli biologice trebuie de fapt să fie dovedită din sentimentul de neplăcere în fața greșelilor logice.

Acțiunea, la rândul ei, nu ne-o putem imagina altfel decât ca investire totală a acelor imagini de mișcare ce au fost scoase în evidență în timpul procesului gândirii, eventual în plus acelea care (dacă exista o stare de așteptare) țin de componenta voluntară a acțiunii specifice. Aici s-a renunțat la starea legată și investirile atenției au fost retrase. Retragerea are loc fără îndoială astfel că o dată cu primul curs dinspre neuronii motori nivelul din Eu scade irezistibil. Desigur, nu ne vom aștepta la o descărcare completă a Eului la diferitele acțiuni în parte, ci numai la actele de satisfacere de tipul cel mai amplu. Acțiunea are loc, în mod instructiv, nu prin inversarea pistei care a produs imaginile de mișcare, ci pe căi motorii speciale, și de aceea, bineînțeles, efectul mișcării nu este atunci și cel dorit, așa cum ar trebui să fie în cazul inversării aceleiași piste. De aceea, în timpul acțiunii trebuie să se facă o nouă comparație a informațiilor de mișcare ce sosesc cu cele preinvestite și trebuie să existe o excitație a inervărilor de corectat, până se ajunge la identitate. Se repetă aici același caz care a avut loc pe latura percepției, numai că în variație mai mică, viteză mai mare și descărcare *completă* constantă, ceea ce acolo lipsea. Analogia este însă remarcabilă între gândirea practică și acțiunea adecvată. Se vede de aici că imaginile de mișcare sunt *senzoriale*. Însă particularitatea că în timpul acțiunii

se abordează drumuri noi în loc de cel al inversiunii care este mult mai simplu pare să arate că direcția de conducție a elementelor neuronilor este una bine fixată, ba eventual că mișcarea neuronilor poate avea caracteristici diferite în cele două cazuri.

Imaginile de mișcare sunt percepții și au ca atare desigur calitate și conștiință trează; nu putem nici contesta că pe-alocuri atrag o mare atenție asupra lor; numai că, oricum, calitățile lor frapează mai puțin, probabil nu sunt atât de variate ca acelea ale lumii exterioare și ele nu sunt asociate cu prezentări prin cuvinte, ci servesc în parte mai degrabă ele însele acestei asocieri. Nu provin însă de la organe senzoriale foarte organizate, calitatea lor fiind fără îndoială monotonă.

ANEXA A:

Extras din scrisoarea lui Freud către Wilhelm Fließ de la 1 ianuarie 1896[47]

[...] Observațiile tale legate de migrenă[48] m-au dus la o idee care ar avea drept consecință o rescriere completă a tuturor teoriilor mele φψω, ceea ce nu cutez să fac acum. Vreau totuși să încerc să o sugerez:

Pornesc de la cele două tipuri de terminații nervoase; cele libere preiau numai cantitate și o conduc prin sumare spre ψ, dar nu au puterea să producă senzație, adică să acționeze asupra lui ω. Mișcarea neuronilor își menține în acest timp caracteristicile sale calitative genuine și monotone. Acestea sunt căile pentru orice cantitate care

---

47 Fragmentul scrisorii reprodus aici conține o revizuire a concepțiilor exprimate în *Proiect* și, scos din context, nu este inteligibil. Pentru textul integral cf. Freud, 1985 *c* [1887–1904], scrisoarea 85, pp. 164–169. — Cf. și explicația lui Ernst Kris în legătură cu modificările pe care le aduce Freud în această scrisoare de la 1 ianuarie 1896 la concepțiile prezentate în *Proiect* [*ibid*., p. 166, nota 6].) Ultimele două paragrafe ale prezentului extras se referă la teoriile emise de Fließ despre importanța regiunii nazale în tulburările nevrotice și mai cu seamă în cele sexuale. A se vedea și recenzia lui Freud (1895 *j*) a unei cărți a lui Möbius despre migrene și comentariile editoriale în care sunt dezbătute viziunile lui Fließ.

48 Așa cum remarcă redactorul ediției germane a scrisorilor lui Fließ neprescurtate, Michael Schröter, referitor la aceste cuvinte (Freud, 1985 *c* [1887–1904], p. 164, nota 59), trimiterea s-ar putea referi la un manuscris al lui Fließ, despre care este vorba în scrisorile anterioare ale lui Freud.

umple ψ, și pentru energia sexuală desigur. Traiectoriile nervoase, care pornesc de la organe terminale, nu conduc cantitate, ci caracteristica lor calitativă particulară, nu adaugă nimic la suma din neuronii ψ, ci transpun acești neuroni pur și simplu într-o stare de excitație. Neuronii ω sunt astfel de neuroni ψ care sunt apți numai de o investire cantitativă foarte redusă. Coincidența dintre aceste cantități minime și calitatea transferată lor fidel dinspre organul terminal este din nou condiția pentru apariția conștiinței. Eu intercalez acum [în noua mea schemă] acești neuroni ω astfel între neuronii φ și ψ, încât φ să-și transfere calitatea lui ω, iar ω să nu transfere acum lui ψ nici calitate, nici cantitate, ci doar să stimuleze pe ψ, adică să indice drumurile energiei libere ψ[49]. (Nu știu dacă poți să înțelegi această exprimare încâlcită.) Există, ca să zic așa, trei modalități în care neuronii acționează unii asupra celorlalți: 1. își transferă reciproc cantitate, 2. își transferă reciproc calitate, 3. au un efect excitant reciproc conform anumitor reguli.

Astfel, procesele de percepție ar implica *eo ipso* conștiință și și-ar exercita influențele psihice ulterioare abia *după* conștientizare, procesele ψ ar fi în sine inconștiente și ar primi abia ulterior o conștiință secundară, artificială, fiind legate de procesele de descărcare și percepție (asociere verbală). O descărcare ω, de care am avut nevoie la o altă prezentare, aici nu mai este necesară; halucinația, a cărei explicație a produs întotdeauna greutăți, nu mai este aici o mișcare îndărăt a excitației spre φ, ci doar spre ω. Regula apărării, care nu se aplică percepțiilor, ci numai proceselor ψ, se înțelege azi mult mai ușor. Faptul că

49 Nu se referă la „energia psihică" în sensul în care este folosit termenul în lucrările de mai târziu ale lui Freud, ci la energia care rezultă din sistemul ψ.

conștiința secundară șchioapătă în urmă permite să dăm o descriere simplă a proceselor nevrotice. Am scăpat și de problema supărătoare cât din forța excitației φ (a stimulului senzorial) este transferată asupra neuronilor ψ. Răspunsul: în mod direct, absolut deloc, Q din ψ depinde numai de cât de departe este dirijată atenția liberă ψ de către neuronii ω.

Noua ipoteză se potrivește mai bine și cu faptul că stimulii senzoriali obiectivi sunt atât de mici, încât este greu de derivat din această sursă puterea voinței în concordanță cu principiul constanței. Căci senzația nu aduce efectiv nici un fel de Q spre ψ; sursa energiei ψ sunt conducțiile [endogene] organice.

Din conflictul dintre conducția organică pur cantitativă și procesele *stimulate* în ψ prin senzația conștientă îmi explic și eliberarea de neplăcere care îmi trebuie pentru refulare în cazul nevrozelor sexuale.

În ceea ce privește partea ta a întrebării, se ivește posibilitatea ca stările de stimulare să poată persista în organe care nu produc o senzație spontană (dar trebuie să manifeste sensibilitate la presiune), care însă pot stimula prin acțiune reflexă, adică prin influențarea echilibrului, tulburări care provin de la alți centri nervoși. Căci ideea unei legări reciproce a neuronilor sau a centrilor nervoși sugerează și că simptomele motorii de descărcare sunt de natură foarte diferită.

Acțiunile voluntare sunt probabil condiționate de transferul Q, deoarece ele descarcă tensiunea psihică. Pe lângă aceasta există o descărcare de plăcere, spasme și altele asemenea, pe care mi le explic nu prin aceea că se transferă Q asupra centrului motor, ci că ea se eliberează acolo, întrucât Q care leagă poate să se fi diminuat în centrul senzorial cuplat. Aceasta ar fi diferența de mult

căutată dintre mișcările „voluntare și spastice", în același timp calea pentru a explica un grup de efecte secundare somatice, în isterie, de exemplu.

Pentru procesele pur cantitative de transfer la ψ există o posibilitate ca ele să atragă asupra lor conștiință, și anume când această conducție Q îndeplinește condițiile necesare producerii durerii. Probabil că suspendarea sumării, afluxul continuu [de Q] spre ψ sunt pentru un moment esențialul acestor condiții. Anumiți neuroni ω sunt atunci *supra*investiți și dau senzația de neplăcere, produc și o captare a atenției în acest punct. Astfel ar trebui imaginată „modificarea nevralgică": aflux de Q dintr-un organ, aflux crescut peste o anumită limită, până la suspendarea sumării, suprainvestire de neuroni ω și captare de energie liberă ψ.

Vezi că astfel ajungem la migrenă; condiția ar fi existența de regiuni nazale în acea stare de stimulare pe care tu o recunoști cu ochiul liber. Surplusul de Q s-ar distribui de-a lungul a diferite căi subcorticale, înainte de a ajunge la ψ. Dacă se întâmplă așa, atunci Q pătrunde continuu în ψ, și conform regulii atenției energia liberă ψ curge în locul erupției.

[...]

ANEXA B:

Natura lui Q

Dintre cele două „idei principale“ pe care le plasează Freud la începutul *Proiectului* — neuronul și Q —, prima nu ne creează enigme. A doua în schimb necesită o cercetare mai îndeaproape, mai cu seamă că totul sugerează că aici este vorba despre precursorul unui concept care urma să dobândească o însemnătate fundamentală pentru psihanaliză. Noi nu ne ocupăm aici cu acea problemă specială, menționată în „Introducerea editorială“, a distincției dintre Q și Qη. Ceea ce ne interesează pe noi este Qη — o Q având (așa cum constată Freud în mod explicit la sfârșitul „primului principiu de bază“) o legătură specială cu sistemul nervos.

Cum își imagina Freud, așadar, această Q în toamna lui 1895?

Făcând abstracție de starea de fapt evidentă că el voia să prezinte Q ca pe ceva material, „supus legii generale a mișcării“ (p. 31), se poate constata de îndată că Q apare în două forme distinctibile. Prima este Q în curgere, trecând printr-un neuron sau de la un neuron la următorul, ceea ce este descris în diferite feluri: de exemplu, „excitație nervoasă drept cantitate curgătoare“ (p. 32), „care curge“ (p. 39), „flux“ (p. 35) sau „curs de excitație“ (p. 36). A doua formă, mai degrabă statică, se manifestă ca „neuron investit [...] umplut cu o anumită Qη“ (pp. 34–35).[50]

---

50 Primul pasaj publicat în care apare termenul de „investire“ (*Besetzung*) în sensul special freudian se găsește în *Studii despre isterie*

Ponderea acestei distincții dintre două stări ale lui Q se clarifică abia treptat în *Proiect*; suntem tentați să presupunem că însuși Freud a devenit conștient de ea abia în timp ce scria. Primul indiciu despre importanța acestei distincții se găsește în contextul unei dezbateri asupra mecanismelor care arată diferența dintre halucinații și percepții, ca și asupra rolului pe care îl joacă în aceste mecanisme funcțiile inhibitoare care pornesc de la Eu (secțiunile 14 și 15 din Partea I). Amănunte despre această acțiune inhibitoare (influențare printr-o „investire laterală", condusă de o investire a atenției care pornește de la Eu) se găsesc la pp. 62 și urm.; ca rezultat se modifică starea lui Q de la o stare care curge (un flux) într-una statică, localizată într-un neuron. Această distincție este pusă apoi imediat (p. 65) în relație cu una între procese primare (neinhibate) și procese secundare (inhibate). Un alt mod de a descrie aceeași diferențiere este introdus de Freud puțin mai târziu (p. 78) cu ideea că investirea laterală care influențează are un efect de „legare" asupra lui Q. Totuși abia în Partea a III-a a *Proiectului* (p. 104) devine evidentă întreaga semnificație a distincției dintre o stare legată și una mobilă a lui Q. Caracterul indispensabil al ipotezei a două stări Q se evidențiază în acest loc în legătură cu cercetarea freudiană a mecanismelor gândirii, care reclamă în neuron o stare „care, deși investirea este înaltă, permite totuși numai un flux redus" (pp. 109–110).

(1895 *d*; *G. W.*, vol. 1, p. 145); în alte formulări însă, conceptul a fost prezentat de Freud încă dinainte. Astfel, el a folosit expresii ca „înzestrat cu energie" (1895 *b* [1894]), „încărcat cu o sumă de excitație" (1894 *a*), „munie d'une valeur affective" (1893 *c*), „deplasări de sume de excitație" (1941 *a* [1892]) și, deja în Cuvântul său înainte la prima traducere [din H.] Bernheim (1888–1889), „deplasări ale excitabilității în sistemul nervos".

Astfel, Q ar putea fi măsurată în două feluri: prin înălțimea nivelului de investire din cadrul unui neuron și prin cantitatea de flux dintre investiri. Acest lucru a fost uneori folosit ca dovadă că Freud chiar crezuse că Q are pur și simplu electricitate și cele două unități de măsură ar corespunde intensității curentului (exprimată în amperi), ca și tensiunii (în volți). De fapt, cu aproximativ optsprezece luni înainte de a scrie *Proiectul*, în prima dintre lucrările sale despre psihonevrozele de apărare (1894 *a*), Freud făcuse o comparație vagă între un tip de precursor al lui Q și o „sarcină electrică răspândită pe suprafața corpurilor" (*G. W.* [*Gesammelte Werke*, *Opere complete*], vol. 1, p. 74). Iar Breuer a acordat un anumit spațiu în contribuția sa teoretică la *Studii despre isterie* (1895), publicată cu numai câteva luni înainte de a fi fost scris *Proiectul*, unei analogii electrice la „măsura de excitație în căile de conducție ale [...] creierului". Cu toate acestea nu se găsește în întreg *Proiectul* nici o singură frază care să justifice afirmația că Freud ar fi avut o asemenea idee în minte. Dimpotrivă, el accentuează în mod repetat că natura „mișcării neuronilor" ne este necunoscută (a se vedea, de exemplu, la pp. 114, 122 și 132).[51]

În prezentarea pe care o face în *Proiect* naturii stării „legate" și respectivelor mecanisme există, trebuie să admitem, câteva obscurități. Enigmatice sunt mai cu seamă observațiile despre procesul „judecății" și rolul pe care-l joacă aici investirile ce pornesc de la Eu. Această influență este descrisă în modalități diverse — ca „investire

51 Pribram și Gill (1976) susțin părerea că Freud nu s-a îndoit, ce-i drept, că „mișcarea neuronilor" este însoțită de modificări electrice, dar nu le-a echivalat pe cele două, ci mai degrabă a presupus că „mișcarea neuronilor" ar fi echivalentul unor modificări neurochimice (necunoscute), ca urmări secundare ale cărora ar apărea fenomene electrice.

laterală", „preinvestire" sau „suprainvestire"[52] — și ea este strâns legată și de conceptul unei investiri a atenției. La început pare ca și cum atenția ar fi exclusiv un mijloc pentru dirijarea investirilor laterale la locurile unde este nevoie de ele (p. 64). În alte părți (de exemplu la pp. 109–110 și urm.) pare mai degrabă că suprainvestirea atenției ar fi, la rândul ei, o forță care produce starea „legată".

Într-adevăr, întreaga chestiune a relației dintre atenție și Q necesită o examinare mai îndeaproape. („Energie liberă ψ" pare s-o numească Freud în scrisoarea sa către Fließ de la 1 ianuarie 1896, a se vedea Anexa A, mai sus.) Atenția o întâlnim pentru prima dată, fără să frapeze, în secțiunea 14 a Părții I, numai că importanța ei devine curând (în secțiunea 19 a Părții I, ca și în secțiunea 6 a Părții a II-a) clară, în Partea a III-a constituind în cele din urmă chiar o temă principală. Totuși în scrierile târzii ale lui Freud „atenția" de-abia mai apare, dacă facem abstracție de câteva menționări sporadice. Oricum, rămășițe anonime ale ei se păstrează până la sfârșit, și anume pe două linii destul de diferite, care ambele, în cele din urmă, trimit la *Proiect*. Prima dintre ele, mai evidentă, se referă la „proba realității"; termenul ca atare apare, ce-i drept, abia în *Formulări despre cele două principii ale funcționării psihice* (*Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens*, 1911 *b*), unde este accentuat efectul de amânare a procesului (*G. W.*, vol. 8, p. 234; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 20). A doua, mai puțin evidentă, dar desigur mai importantă vizează tocmai rolul atenției sau

52 De altfel, nu există nici un motiv să presupunem că Freud ar fi îngrădit folosirea acestui din urmă termen la investiri pornind de la Eu. A se vedea, de exemplu, „suprainvestirea libidinală" în *Totem und Tabu* (1912–13; *G. W.*, vol. 9, p. 110¸ *Studienausgabe*, vol. 9, p. 378).

al unei instanțe asemănătoare în determinarea deosebirii dintre starea legată și cea liber deplasabilă a lui Q și, dincolo de aceasta, dintre procesul primar și cel secundar. La această funcție a atenției face Freud aluzie în mod indirect în ultimele sale lucrări, în *Moise și religia monoteistă* (*Der Mann Moses und die monotheistische Religion*, 1939 *a* [1934–38]; *G. W.*, vol. 16, p. 204; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 544) și în *Compendiu de psihanaliză* (*Abriß der Psychoanalyse*, 1940 *a* [1938]; *G. W.*, vol. 17, p. 86).[53]

Oricare ar fi mecanismul exact care produce transformarea din starea liberă în cea legată, Freud în orice caz a acordat cea mai mare importanță distincției în sine. „Cred", scrie el în *Inconștientul* (1915 *e*), „că această diferențiere reprezintă până acum înțelegerea noastră cea mai profundă a esenței energiei nervoase".[54]

Acest citat ne poate încuraja și să sperăm de la scrierile mai târzii ale lui Freud o clarificare a problemei cu care ne îndeletnicim aici, natura lui Q, care nu mai apare niciodată mai târziu sub această denumire, dar nu este nici un fel de greutate să o recunoaștem îndărătul a diferite nume, dintre care cele mai multe ne sunt deja fami-

---

53 Dintr-o altă perspectivă este luminată concepția lui Freud despre atenție și de observația făcută de el în diferite contexte, și anume că atenția ar prejudicia mai degrabă eficacitatea acțiunilor executate automat și că aceasta ar fi stimulată prin abaterea atenției. A se vedea un pasaj din *Beobachtung einer hochgradigen Hemianästhesie bei einem hysterischen Manne* (1886 *d*); cf. apoi câteva remarci la *Zur Psychopathologie des Alltagslebens* (1901 *b*; *G. W.*, vol. 4, p. 145). Același punct este dezbătut și în *Der Witz* (1905 *c*; *G. W.*, vol. 6, pp. 169–172; *Studienausgabe*, vol. 4, pp. 142–144), ca și în cea de-a doua Prelegere din *Vorlesungen zur Einführung* (1916–17; *G. W.*, vol. 11, p. 23; *Studienausgabe*, vol. 1, p. 54).

54 Aportul lui Breuer la această descoperire a fost recunoscut de Freud; pentru detalii cf. „Introducerea editorială" la *Studien über Hysterie* (1895).

liare din *Proiect*. Unul dintre aceste nume, „energie psihică", merită o atenție deosebită, căci el subliniază o transformare în chip evident decisivă a conceptului. Q nu mai continuă să fie „ceva material"; a devenit ceva psihic. Expresia de „energie psihică" nu se găsește nicăieri în cadrul *Proiectului*.[55] („Energia ψ" din Scrisoarea către Fließ de la 1 ianuarie 1896, Anexa A, mai sus, se referă numai la „energia din sistemul de neuroni ψ".) Însă în *Interpretarea viselor* (*Traumdeutung*, 1900 *a*) expresia este deja folosită în mod curent. Cu toate acestea, transformarea nu înseamnă o abandonare totală a unei baze psihice. E drept că Freud declară: „Rămânem pe tărâm psihologic", însă, la o privire mai atentă, se văd urme ale vechiului fundal neurologic. Chiar și cunoscutul pasaj din cartea despre *Cuvântul de spirit* (1905 *c*), în care el pare să întoarcă spatele neuronilor și fibrelor nervoase, lasă ușa larg deschisă pentru explicații fiziologice. Într-adevăr, Freud vorbește în fraza citată mai sus din lucrarea despre *Inconștient* (1915 *e*) de „energie nervoasă", și nu de „energie psihică". Pe de altă parte, el a modificat în ediția din 1925 o expresie din ultima frază a *Studiilor despre isterie* (1895 *d*): a înlocuit „sistem nervos" prin „viață psihică". Oricum am aprecia această revoluție, ca fiind profundă sau neînsemnată, fără îndoială că multe dintre caracteristicile fundamentale ale lui Q au supraviețuit în formă modificată până în opera târzie a lui Freud; dovezi în acest sens există în numeroasele trimiteri aflate în notele de subsol ale respectivelor pagini.

Deosebit de interesantă apare problema relației lui Q cu pulsiunile. Acestea nu prea sunt numite ca atare în

55 De altminteri, în *Proiect* apare numai foarte rar termenul „energie" în sensul de „Q". Sinonimul cel mai des folosit este „excitație".

Proiect. Ele sunt însă în mod evident succesorii „cantității endogene“ sau ai „excitațiilor endogene“. Nu poate fi expusă în prezentul context întreaga evoluție a vederilor lui Freud despre pulsiuni; ne putem face o anumită idee despre diferitele sale clasificări de pulsiuni dintr-o însemnare lungă de la sfârșitul Capitolului IV din *Dincolo de principiul plăcerii* (*Jenseits des Lustprinzips*, 1920 *g*). O privire mai târzie de ansamblu asupra temei se găsește în a doua jumătate a Prelegerii a 32-a din *Seria nouă* a Prelegerilor (1933 *a* [1932]), precum și în rezumatul final al Capitolului II al scrierii publicate postum, *Compendiu de psihanaliză* (1940 *a* [1938]). Un punct nemenționat acolo, de un interes deosebit tocmai în contextul de față, se referă la sugestia formulată de două ori de Freud despre posibilitatea unei „energii psihice indiferente“, care poate să presupună oricare dintre cele două forme pulsionale: cf. scrierea despre narcisism (1914 *c*; *G. W.*, vol. 10, p. 143; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 45) și *Eul și Se-ul* (*Das Ich und das Es*, 1923 *b*; *G. W.*, vol. 13, pp. 272 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 311). Această „energie psihică indiferentă“ seamănă foarte mult cu un recurs la Q.

Având în vedere această incertitudine târzie în privința pulsiunilor (pulsiunea, ca și Q, apare ca „termen-limită între psihic și somatic“) și a împărțirii lor, trebuie amintit că Freud a accentuat în mod consecvent ignoranța noastră în ce privește natura fundamentală a lui Q, respectiv a dubletelor sale. După cum am văzut (p. 140), se insistă deja în repetate rânduri în *Proiect* asupra acestei probleme și Freud reia respectivul punct tot mereu în lucrările sale mai târzii; pentru a menționa numai câteva locuri: în *Interpretarea viselor* (*Die Traumdeutung*, 1900 *a*; *G. W.*, vol. 2/3, p. 605; *Studienausgabe*, vol. 2, p. 569), în eseul despre *Inconștient* (*Das Unbewußte*, 1915 *e*; *G. W.*,

vol. 10, p. 287; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 147) și în *Moise și religia monoteistă* (*Der Mann Moses und die monotheistische Religion*, 1939 *a* [1934–38]; *G. W.*, vol. 16, p. 204; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 544). Cel mai clar se constată totuși în *Dincolo de principiul plăcerii* că imprecizia tuturor discuțiilor noastre, pe care le numim metapsihologice, provine firește de la faptul că nu știm nimic despre natura procesului de excitație din elementele sistemelor psihice și nu ne simțim îndreptățiți să emitem vreo ipoteză despre ea. Așa că operăm permanent cu un X mare, pe care îl tot luăm după noi în orice formulă nouă. Pare deci că ar trebui să încheiem aici explorarea noastră, că nu ne-ar mai rămâne nimic altceva decât să-l urmăm pe Freud și să lăsăm nesoluționată problema Q.

Lui Freud i-a fost, ce-i drept, necunoscută natura propriu-zisă a lui Q, însă el a făcut diferite supoziții privind elementele sale constitutive pe care le-a menținut până la sfârșitul vieții. Dacă ne mai îndreptăm o dată spre unul dintre locurile cele mai timpurii în care apare Q, pasajul — menționat deja la p. 140 — din prima dintre lucrările sale despre psihonevrozele de apărare (1894 *a*), atunci găsim această unitate necunoscută descrisă drept ceva „care are toate însușirile unei cantități — deși nu avem nici un mijloc pentru a o măsura —, ceva care este capabil de mărire, micșorare, deplasare și descărcare". Fără îndoială, Q și-a primit exact de aceea denumirea, adică pentru a scoate în evidență tocmai aceste trăsături caracteristice lui Q.

Trebuia ținut seamă încă de la început în multe puncte ale teoriilor lui Freud de considerații de ordin cantitativ. Astfel, se spune de exemplu în *Despre etiologia isteriei* (*Zur Ätiologie der Hysterie*, 1896 *c*): „În etiologia nevrozelor, condițiile cantitative sunt la fel de importante ca și

cele calitative; trebuie depășite valori-limită, înainte ca boala să devină manifestă." Mai important este faptul că în ansamblul teoriei conflictului cantitatea joacă implicit un rol drept cauză nu numai a nevrozelor, ci a unei serii întregi de stări psihice. Există locuri în care acest fapt devine explicit: de exemplu în *Despre tipurile de îmbolnăviri de nevroză* (*Über neurotische Erkrankungstypen*, 1912 *c*; *G. W.*, vol. 8, pp. 328 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 6, p. 224), în Prelegerea a 23-a din *Prelegeri de introducere* [*în psihanaliză*] (*Vorlesungen zur Einführung* [*in die Psychoanalyse*], 1916–17; *G. W.*, vol. 11, p. 389; *Studienausgabe*, vol. 1, pp. 364 și urm.), în *Despre câteva mecanisme nevrotice* (*Über einige neurotische Mechanismen*, 1922 *b* [1921]; *G. W.*, vol. 13, p. 202); *Studienausgabe*, vol. 7, p. 224), precum și în *Analiza finită și infinită* (*Die endliche und die unendliche Analyse*, 1937 *c*; *G. W.*, vol. 16, p. 70; *Studienausgabe*, vol. supl., p. 367). În ultima dintre lucrările citate, importanța factorilor cantitativi este pusă în raport cu situația terapeutică; asta se întâmplase cu mai mult de patruzeci de ani în urmă în contribuția lui Freud la *Studii despre isterie* (*Studien über Hysterie*, 1895 *d*; *G. W.*, vol. 1, p. 270; *Studienausgabe*, vol. supl., p. 64). În marele său eseu despre *Inconștient*, 1915, Freud întrebuințează termenul „economic" ca echivalent pentru „cantitativ" (*G. W.*, vol. 10, p. 280; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 140), de atunci încolo el folosește cele două expresii sinonim. Avem deci dreptate dacă privim enigmaticul nostru Q, oricare ar fi natura sa propriu-zisă, drept premergător al unuia dintre cele trei elemente fundamentale ale metapsihologiei.

INTRODUCERE LA DISCUȚIA DESPRE ONANIE. CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

(*Zur Einleitung der Onanie-Diskussion. Schlusswort*)

(1912)

NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

În limba germană:

1912 În Diskussionen der Wiener Psychoanalytischen Vereinigung, editura Bergmann, Wiesbaden.
1925 În Gesammelte Schriften, vol. III, Int. Psychonanalytischer Verlag, Leipzig, Viena, Zürich.

Introducere la discuția despre onanie

Discuțiile din cadrul Asociației Psihanalitice Vieneze nu urmăresc niciodată intenția de a elimina părerile divergente sau de a lua niște decizii. Uniți printr-o concepție fundamentală similară asupra acelorași fapte, diferiții vorbitori se încumetă să dea expresia cea mai pregnantă variațiunilor opiniilor lor individuale, fără a lua în considerare probabilitatea de a-l converti pe ascultătorul care gândește diferit de ei la părerea lor. Se poate întâmpla atunci ca multe puncte din aceste discuții să treacă pe lângă fondul chestiunii și să fie înțelese greșit; rezultatul final este totuși că fiecare în parte a căpătat impresia cea mai clară a unor viziuni care diferă de ale lui și le-a comunicat, la rândul său, altora viziunea sa diferită.

Discuția despre onanie, din care sunt publicate aici de fapt numai fragmente, s-a întins pe mai multe luni și s-a desfășurat după planul că fiecare vorbitor a prezentat un referat căruia i-a urmat o dezbatere detaliată. În această publicație au fost preluate numai referatele, nu și dezbaterile foarte stimulative, în care opiniile divergente au fost formulate și susținute. Această broșură ar fi trebuit să ajungă altminteri la niște dimensiuni care ar fi stat cu siguranță în calea difuzării și a eficienței ei.

Alegerea temei nu necesită să ne scuzăm în vremurile noastre, când se face în sfârșit încercarea de a supune și problemele vieții sexuale omenești unei examinări științifice. Unele repetiții ale acelorași idei și afirmații au

fost imposibil de evitat; căci ele reflectă de fapt niște situații care concordă. Soluționarea numeroaselor contradicții dintre concepțiile referenților a putut fi la fel de puțin o sarcină a redacției precum ar fi fost și încercarea de a le tăinui. Sperăm că nici repetițiile, nici contradicțiile nu vor submina interesul cititorilor.

Intenția noastră a constat în a arăta de această dată pe ce căi a fost împinsă cercetarea problemelor onaniei prin apariția modului psihanalitic de lucru. În ce măsură ne-a izbutit ceea ce am intenționat va rezulta din felul cum vom fi aclamați de cititorii noștri sau poate și mai clar din dezaprobarea lor.

Viena, vara lui 1912

Cuvânt de încheiere la discuția despre onanie

Domnii mei! Membrii mai în vârstă ai acestui cerc își vor aminti că am făcut deja cu mai mulți ani în urmă încercarea unei astfel de discuții colective — un *simpozion*, după expresia colegilor americani — pe tema onaniei. Atunci au reieșit niște divergențe atât de însemnate între opiniile exprimate, încât nu ne-am putut încumeta să dăm publicității dezbaterile noastre. De atunci încoace ne-am lămurit — noi, aceleași persoane ca atunci, ca și cele care ni s-au mai alăturat între timp —, printr-un contact neîntrerupt cu faptele experienței și un schimb permanent de idei între noi, intențiile noastre în așa măsură, reușind să le aducem și pe un teren comun, încât cutezanța de care nu am dat dovadă atunci nu mai poate părea la fel de mare.

Am într-adevăr impresia că punctele în care am fost de acord în ceea ce privește tema onaniei au acum pondere mai mare și sunt mai profunde decât cele în care nu am ajuns la unison — deși acestea există în mod incontestabil. O oarecare aparență de contradicție iese la iveală numai din multilateralitatea punctelor de vedere pe care le-ați dezvoltat, în timp ce în realitate este vorba despre opinii care își găsesc bine un loc unele alături de celelalte.

Îngăduiți-mi să vă prezint un rezumat al punctelor asupra cărora părem a fi de acord și al celor asupra cărora părem a nu fi ajuns la unison.

Suntem cu toții *de acord*, desigur:

a) asupra importanței fantasmelor care însoțesc sau reprezintă actul onaniei,

b) asupra importanței conștiinței de vină care este legată de onanie, de oriunde ar proveni aceasta,

c) asupra imposibilității de a indica o condiție calitativă pentru caracterul dăunător al onaniei. (În acest punct acordul nu este unanim.)

Diferențe de opinii nerezolvate au apărut:

a) referitor la negarea factorului somatic în efectul onaniei,

b) referitor la respingerea caracterului dăunător al onaniei în general,

c) referitor la originea sentimentului de vină, pe care unii dintre dumneavoastră vor să-l deducă direct din lipsa de satisfacere, în timp ce alții aduc în discuție și factori sociali sau atitudinea personalității subiectului în momentul respectiv,

d) referitor la ubicuitatea onaniei infantile.

Iar *incertitudini* importante există:

a) cu privire la mecanismul efectului nociv al onaniei, dacă acest efect există,

b) cu privire la relația etiologică a onaniei cu nevrozele actuale.

Datorăm provocarea, în majoritatea punctelor de controversă dintre noi, criticii bazate pe o experiență serioasă și independentă a colegului nostru W. Stekel. Desigur, am lăsat în urma noastră pentru viitor unui mare număr de observatori și cercetători încă multe spre constatare și elucidare, dar vrem să ne consolăm cu ideea că am lucrat onest și nu cu un spirit îngust și am deschis niște piste pe care va merge și cercetarea ulterioară.

Nu trebuie să vă așteptați acum la multe din partea propriilor mele contribuții la problemele care ne preocupă. Îmi

cunoașteți predilecția pentru tratarea fragmentară a unui obiect de dragul evidențierii acelor puncte care îmi par a fi cel mai bine stabilite. Nu aduc nimic nou, nu vin cu soluții, doar cu unele repetiții ale unor lucruri pe care le-am susținut deja în trecut, cu câteva apărări ale acestor afirmații vechi împotriva atacurilor pornind din mijlocul dumneavoastră și cu încă niște remarci, așa cum au trebuit să se impună ele celui care a ascultat prelegerile dumneavoastră.

Se știe că am împărțit onania după vârstă: 1) onania sugarului, prin care se înțeleg toate gesturile autoerotice servind satisfacerilor sexuale, 2) onania infantilă, care rezultă nemijlocit din cea dintâi și s-a fixat deja pe anumite zone erogene și 3) onania în pubertate, care fie urmează imediat după onania infantilă, fie este despărțită de ea printr-o perioadă de latență. În unele dintre prezentările dumneavoastră pe care le-am ascultat această diviziune temporală nu a fost complet pusă în drepturi. Pretinsa unitate a onaniei întreținută de terminologia medicală uzuală a determinat unele afirmații generale acolo unde ar fi fost mai degrabă justificată diferențierea în funcție de acele trei perioade din viață. Am regretat și că noi nu am putut ține cont de onania femeii într-un mod asemănător celui în care am abordat-o pe cea a bărbatului; consider că onania feminină merită un studiu special și tocmai în cazul ei ar cădea un accent puternic pe modificările determinate de vârstă.

Ajung acum la obiecțiile aduse de Reitler la argumentul meu teleologic pentru ubicuitatea onaniei sugarului. Admit că acest argument trebuie abandonat. Dacă ar fi ca „Teoria sexuală“* să mai cunoască o nouă ediție, aceas-

---

* Este vorba despre una dintre cele mai importante lucrări ale lui Freud, *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*, care a apărut pentru prima dată în 1905 și a fost considerată de către unii critici drept o

ta nu va mai conține fraza contestată. Voi renunța să mai încerc să ghicesc intențiile naturii și mă voi mulțumi cu descrierea stării de fapt.

Și remarca lui Reitler că anumite configurări ale aparatului genital specifice doar omului par să tindă spre împiedicarea raportului sexual la vârsta copilăriei trebuie să o consider ingenioasă și importantă. Dar tocmai de asta se leagă dubiile mele. Închiderea orificiului sexual feminin și lipsa osului penisului care asigură erecția sunt orientate numai împotriva coitului ca atare, nu a excitațiilor sexuale în genere. Mie mi se pare că Reitler înțelege modul în care natura își urmărește țelurile într-un mod prea antropomorf, ca și cum la ea ar fi vorba despre executarea consecventă a unei singure intenții, așa ca atunci când avem de-a face cu lucrare omenească. Din câte vedem însă, în procesele naturale se urmăresc de obicei în paralel o întreagă serie de țeluri, fără ca ele să se anuleze reciproc. Dacă tot vorbim în termeni omenești despre natură, trebuie să spunem că ea ne apare a fi cum am zice referitor la ființa omenească: „inconsecventă". Sunt de părere că Reitler nu ar trebui să pună atâta pondere pe propriile argumente teleologice. Valorificarea teleologiei ca ipoteză euristică își are părțile ei îndoielnice; nu se știe niciodată într-un caz concret dacă s-a dat peste o „armonie" sau peste o „dizarmonie". Este ca și când am bate un cui în peretele unei camere; nu știm niciodată dacă nimerim peste un rost de îmbinare sau dăm de cărămidă.

---

calomnie la adresa inocenței copilului, fiind apoi permanent revizuită și completată de Freud pe parcursul următoarelor cinci ediții ale ei (1910, 1915, 1920, 1922, 1925). A fost tradusă în limba română în Sigmund Freud, *Opere*, vol. 6, „Studii despre sexualitate", sub titlul *Trei eseuri asupra teoriei sexualității*, Editura Trei, 2001. (*N. t.*)

În problema legăturii onaniei și poluției cu producerea așa-numitei neurastenii mă aflu, ca mulți dintre dumneavoastră, pe o poziție ce o contrazice pe a lui Stekel și păstrez împotriva sa argumentele mele din trecut cu o îngrădire pe care o voi menționa ulterior. Nu văd nimic ce ne-ar putea constrânge să renunțăm la distincția între nevroze actuale și psihonevroze și nu pot privi geneza simptomelor primelor decât drept una toxică. Mi se pare că aici colegul Stekel întinde psihogenicitatea chiar prea mult. Eu tot consider, așa cum am susținut pentru prima dată cu peste cincisprezece ani în urmă, că ambele nevroze actuale — neurastenia și nevroza de angoasă — (poate că ipohondria propriu-zisă trebuie desemnată drept a treia nevroză actuală) oferă solicitudinea somatică pentru psihonevroze, furnizează materialul de excitație, care este apoi selectat și învești mântat psihic, așa încât, vorbind la general, nucleul simptomului psihonevrotic — grăuntele de nisip din centrul perlei — este format dintr-o manifestare sexuală somatică. Acest lucru este desigur mai clar pentru nevroza de angoasă și relația ei cu isteria decât pentru neurastenie, asupra căreia încă nu au fost întreprinse investigații psihanalitice minuțioase. La nevroza de angoasă este, așa cum v-ați putut convinge în repetate rânduri, în fond o fărâmă din excitația legată de coit și nedescărcată care iese la iveală ca simptom de angoasă sau oferă nucleul unei formări de simptom isterice.

Colegul Stekel împărtășește cu mai mulți autori care se află în afara psihanalizei tendința de a repudia diferențierile morfologice pe care le-am statuat în interiorul învălmășelii de nevroze și de a le aduce pe toate la același numitor — de pildă cel al psihasteniei. L-am contrazis de multe ori în această idee și ne păstrăm speranța că diferențele morfoclinice se vor dovedi valoroase ca sem-

ne încă neînțelese ale unor procese de esență diferită. Dacă el ne indică — pe bună dreptate — că la așa-numiții neurastenici a găsit în mod regulat aceleași complexe și conflicte ca și la alți nevrotici, acest argument nu atinge desigur problema polemizată. Știm de mult că trebuie să ne așteptăm la aceleași complexe și conflicte și la toți oamenii sănătoși și normali. Da, ne-am obișnuit să-i atribuim fiecărui om civilizat o anumită cantitate de refulare a unor mișcări perverse, de erotică anală, de homosexualitate și altele asemenea, ca și un oarecare cuantum de complex patern și matern și încă alte complexe, așa cum sperăm să găsim cu siguranță la analiza chimică a unui corp organic elementele carbon, oxigen, hidrogen, nitrogen și urme de sulf. Ceea ce deosebește între ele corpurile organice sunt raportul cantitativ al acestor elemente și constituirea legăturilor în care intră reciproc. La oamenii normali și nevrotici nu se pune, așadar, problema existenței acestor complexe și conflicte, ci aceea dacă ele au devenit patogene, și dacă da, pe baza căror mecanisme au devenit astfel.

Esența teoriilor mele despre nevroza actuală emise la vremea respectivă și pe care le susțin și astăzi constă în aserțiunea, bazată pe experiment, că simptomele lor nu pot fi descompuse analitic, precum cele psihonevrotice. Deci că durerea de cap, constipația, oboseala așa-numiților neurastenici nu permit deducerea anamnezică sau simbolică din niște trăiri operative, nu se pot înțelege ca satisfaceri sexuale de substitut, nu pot fi luate drept compromisuri ale unor mișcări pulsionale opuse, așa ca simptomele psihonevrotice (care apar eventual și ele ca fiind de același fel). Nu cred că acest principiu va putea fi răsturnat cu ajutorul psihanalizei. În schimb recunosc astăzi ceea ce nu puteam crede atunci — că un tratament analitic poate avea

indirect și o influență curativă asupra simptomelor actuale, fie ducând la o tolerare mai bună a factorilor nocivi actuali, fie punând individul bolnav în situația de a se sustrage prin schimbarea obiceiului sexual acestor factori nocivi actuali. Acestea sunt desigur perspective dezirabile din punctul de vedere al interesului nostru terapeutic.

Dacă ar fi însă ca în cele din urmă să fiu convins că greșesc în problema teoretică a nevrozelor actuale, atunci voi ști să mă consolez cu progresul cunoașterii noastre, care trebuie să deprecieze punctul de vedere al individului. Veți întreba acum de ce nu cedez imediat noilor sugestii, când am o înțelegere atât de demnă de laudă a limitărilor necesare ale propriei infailibilități, ci prefer să pun din nou în scenă spectacolul văzut de atâtea ori al bătrânului care ține cu obstinație la părerile lui. Răspund — pentru că încă nu văd acea evidență în fața căreia ar trebui să cedez. În anii mai de demult viziunile mele au trecut prin tot felul de transformări pe care nu le-am ținut în ascuns față de public. Mi s-au reproșat aceste schimbări, așa cum astăzi mi se va reproșa spiritul meu conservator. Nu că niște reproșuri m-ar face să dau înapoi. Dar eu știu că am de împlinit un destin. Nu-i pot scăpa și nu trebuie să merg împotriva lui. Îl voi aștepta cu răbdare și mă voi comporta între timp față de știința noastră așa cum am învățat din trecut.

Îmi e neplăcut să iau poziție față de problema mult dezbătută aici de dumneavoastră referitor la caracterul nociv al onaniei, căci aceasta nu este o abordare adecvată a chestiunilor care ne preocupă. Dar trebuie, pesemne, să facem cu toții așa. Oamenii nu par a fi interesați de problema onaniei decât pentru asta. Am avut, după cum vă amintiți, în primele noastre seri de discuții pe

această temă un medic pediatru distins al orașului ca oaspete în mijlocul nostru. Ce a tot cerut în mod repetat să afle de la noi? Ei bine, numai în ce măsură este dăunătoare onania și de ce unuia îi face rău, iar altuia nu. Așadar, trebuie să ne forțăm cercetarea să se pronunțe pentru a veni în întâmpinarea acestei necesități practice.

Recunosc că nu pot nici aici să împărtășesc punctul de vedere al lui Stekel, în ciuda numeroaselor observații curajoase și corecte, pe care ni le-a expus referitor la această problemă. Pentru el caracterul nociv al onaniei este de fapt o prejudecată fără sens, pe care numai ca urmare a limitărilor noastre personale nu vrem să o renegăm suficient de temeinic. Cred însă că dacă privim problema *sine ira et studio* — firește, în măsura în care ne este posibil — trebuie să afirmăm mai degrabă că o astfel de luare de poziție contrazice vederile noastre fundamentale asupra etiologiei nevrozelor. Onania corespunde în esență activității sexuale infantile și apoi menținerii ei în anii mai maturi. Nevrozele le derivăm dintr-un conflict între năzuințele sexuale ale unui individ și celelalte tendințe ale sale (ale Eului său). Cineva ar putea spune: pentru mine factorul patogen al acestei relații etiologice rezidă numai în reacția Eului împotriva sexualității sale. Ar afirma astfel, de pildă, că fiecare persoană s-ar putea ține departe de nevroză, dacă și-ar putea satisface neîngrădit înclinațiile sexuale. Dar este în mod evident arbitrar și în mod vizibil chiar inoportun de decis astfel și de a nu lăsa să participe și înseși năzuințele sexuale la patogeneitate. Însă dacă admiteți că tendințele sexuale pot acționa patogen, atunci nu-i mai puteți contesta această semnificație onaniei, care constă în definitiv numai în executarea unor astfel de mișcări pulsionale. Sigur că veți putea în fiecare caz care pare să învinuiască onania ca patogenă

să explicați acțiunea mai departe în trecut din pulsiunile care se manifestă în onanie și din rezistențele care se îndreaptă împotriva acestor pulsiuni; onania nu este nici somatic, nici psihologic ceva ultim, nu este un adevărat „agent", ci doar un nume pentru anumite activități, dar oricât de mult urmărim lucrurile în trecut judecata noastră despre determinarea bolii rămâne totuși legată pe drept de această activitate. Nu uitați nici că onania nu se poate echivala cu activitatea sexuală în general, ci este o atare activitate cu anumite condiții care limitează. Rămâne deci posibil și ca tocmai aceste particularități ale activității onaniste să fie purtătorii efectului său patogen.

Suntem readuși, așadar, de la argument din nou la observarea clinică, iar aceasta ne atenționează să nu tăiem rubrica „Efecte nocive ale onaniei". În orice caz avem de-a face la nevroze cu cazuri în care onania a produs vătămări.

Această vătămare pare să se impună pe trei căi diferite:

a) ca daună *organică* după un mecanism necunoscut. Aici trebuie să luăm în considerare punctele de vedere adesea amintite de dumneavoastră ale excesului și ale satisfacerii neadecvate,

b) pe calea *psihică*, dacă pentru satisfacerea unei necesități mari nu trebuie să se tindă la modificarea lumii exterioare. Acolo unde se dezvoltă însă o reacție de amploare față de această cale psihică, se pot edifica cele mai valoroase trăsături de caracter,

c) prin înlesnirea *fixării unor țeluri sexuale infantile* și persistenței în infantilismul psihic. Astfel avem aici predispoziția pentru căderea în nevroză. Ca psihanaliști trebuie să manifestăm cel mai mare interes pentru acest succes al onaniei — mă refer desigur la onania din puberta-

te și la cea continuată și dincolo de această perioadă. Să avem în vedere ce importanță dobândește onania ca executare a unor fantasme — acest tărâm intermediar, care s-a intercalat între viața conform principiului plăcerii și cea conform principiului realității —, cum face onania posibil ca în fantasme să fie realizate niște dezvoltări și sublimări sexuale care nu sunt însă progrese, ci numai formațiuni nocive de compromis. Același compromis face însă după remarca valoroasă a lui Stekel să fie inofensive niște înclinații severe spre perversiune și înlătură urmările cele mai grave ale abstinenței.

Conform experienței mele medicale nu pot să exclud din rândul consecințelor onaniei o slăbire permanentă a potenței, chiar dacă îi admit lui Stekel că în unele cazuri ea se dezvăluie a fi doar aparentă. Tocmai această consecință a onaniei nu poate fi însă încadrată fără ezitare printre cele nocive. O anumită scădere a potenței bărbătești și a inițiativei brutale legate de ea poate fi bine valorificată din punctul de vedere al civilizației. Ea îi facilitează omului civilizat păstrarea virtuților moderației sexuale și seriozității care i se cer. Virtutea în cazul potenței depline este resimțită de cele mai multe ori ca o sarcină dificilă.

Dacă această afirmație vi se pare cinică, atunci rețineți că ea nu este gândită cinic. Nu vrea să fie altceva decât o descriere seacă și căreia îi este totuna dacă poate să trezească plăcere sau supărare. Onania are pur și simplu, ca atâtea altele, *les défauts de ses vertus* și invers *les vertus de ses défauts*. Dacă despicăm, în interes practic unilateral, un subiect obiectiv complicat în prejudicierile sau foloasele pe care le aduce, va trebui să ne așteptăm la astfel de descoperiri dezagreabile.

Sunt altminteri de acord că putem distinge în avantajul nostru între ceea ce putem numi vătămările *directe* ca-

uzate de onanie și ceea ce se deduce în mod *indirect* din rezistența și răzvrătirea Eului față de această activitate sexuală. Aici nu am abordat în amănunt efectele indirecte.

Și acum sunt obligat să mai adaug niște cuvinte referitoare la cea de-a doua dintre întrebările penibile ce ne-au fost adresate. Presupunând că onania poate deveni dăunătoare, în ce condiții și la ce indivizi se dovedește ea astfel?

Ca majoritatea dintre dumneavoastră, înclin să refuz să dau un răspuns general la această întrebare. Ea se suprapune parțial cu cealaltă întrebare mai cuprinzătoare, și anume când devine activitatea sexuală în genere patogenă pentru un individ. Dacă lăsăm deoparte această considerație, ne rămâne o întrebare de detaliu care se referă la caracteristicile onaniei, în măsura în care ea reprezintă o modalitate specială de satisfacere sexuală. Aici ar trebui să repetăm de-acum lucruri ce ne sunt cunoscute și care au fost prezentate în alt context, să estimăm influența factorului cantitativ și a conlucrării mai multor elemente eficiente patogen, însă ar trebui mai ales să acordăm un loc de seamă așa-numitelor predispoziții constituționale ale individului. Dar haidem să recunoaștem: este o treabă neplăcută să lucrăm cu ele. Căci noi obișnuim să ne formăm opinia în legătură cu o predispoziție individuală *ex post*; cu efect retroactiv, când persoana s-a îmbolnăvit deja, îi atribuim cutare sau cutare predispoziție. Nu avem nici un mijloc la îndemână pentru a o intui dinainte. Ne comportăm aici aidoma acelui rege scoțian dintr-un roman de Victor Hugo, care se lăuda cu un mijloc infailibil pentru a recunoaște vrăjitoria. O opărea pe învinuită în apă fierbinte, și apoi gusta supa. În funcție de gust el dădea sentința: da, asta era vrăjitoare sau nu, nu era.

V-aș mai putea atrage atenția asupra unei teme care a fost prea puțin tratată în discuțiile noastre, cea a așa-numitei onanii inconștiente. Mă refer la onania în somn, în stări anormale, în crize. Vă amintiți câte crize isterice produce din nou actul onanist într-un mod deghizat sau de nerecunoscut, după ce individul a renunțat la acest tip de satisfacere, și câte simptome ale nevrozei obsesionale încearcă să înlocuiască și să repete acest tip odinioară interzis al activității sexuale. Putem vorbi și de o revenire terapeutică a onaniei. Mai mulți dintre dumneavoastră vor fi făcut deja ca și mine experiența că reprezintă un mare progres dacă pacientul se încumetă să recurgă în timpul tratamentului din nou la onanie, chiar dacă nu are intenția să zăbovească permanent în acest stadiu infantil. Vă pot atenționa în acest context și asupra faptului că un număr considerabil tocmai dintre nevroticii cei mai severi au evitat onania în vremurile istorice ale amintirii lor, în timp ce prin psihanaliză se poate demonstra că această activitate sexuală nu le fusese nicidecum străină în vremurile timpurii și uitate ale vieții lor.

Cred că ar trebui să ne oprim aici. Doar suntem cu toții de acord cu aprecierea că tema onaniei este aproape inepuizabilă.

NOTE ORIGINALE LA UN CAZ DE NEVROZĂ OBSESIONALĂ („OMUL CU ȘOBOLANI“)

(*Originalnotizen zu einem Fall von Zwangsneurose [„Rattenmann“]*)

(1955 [1907–1908])

Note originale la un caz de nevroză obsesională („Omul cu șobolani“)

Introducere editorială

(1907–08 Data scrierii lucrării.)

1974 În Sigmund Freud, *L'Homme aux rats; Journal d'une analyse*, editat și Introducere de Elza Ribeiro Hawelka, Paris, Presses Universitaires de France, pp. 30–248.

Traducere în limba engleză (ediție princeps):

1955 „Addendum: Original Record of the Case“, *Standard Edition*, vol. 10, pp. 251–318.

În timpul tratamentului pacientului devenit cunoscut ca „omul cu șobolani“, Freud a relevat pe parcursul mai multor ședințe ale Asociației Psihanalitice Vieneze acest caz. Iar în aprilie 1908 a ținut la Congresul Internațional de Psihanaliză din Salzburg o prelegere pe această temă (cf. Jones, 1962 *a*, pp. 60 și 312–318).

Prezentarea ca atare a cazului a apărut în 1909 sub titlul *Bemerkungen über einen Fall von Zwangsneurose** (1909 *d*). Notele de față au fost găsite la Londra după moartea lui Freud, printre hârtiile sale. Ele au scăpat într-un mod

---

* Apărută în traducere românească sub titlul *Remarci asupra unui caz de nevroză obsesională*, în Sigmund Freud, *Opere*, vol. 7, „Nevroză, psihoză, perversiune“, Editura Trei, 2002, 2004. (*N. t.*)

inexplicabil de practica lui de a distruge ulterior tot materialul pe care se baza un istoric publicat al bolii. Totuși, „din motive de discreție medicală“ (p. IX), notele nu au fost preluate în volumul 17 al *Operelor complete*, în care editorii au publicat postum câteva dintre scrierile lui Freud. O parte esențială a consemnărilor a apărut în traducerea lui Alix și James Strachey pentru prima dată în 1955, în volumul 10 din *Standard Edition*. Textul original integral există din 1974 într-o ediție bilingvă, franceză-germană, îngrijită de E.R. Hawelka.

Manuscrisul, ale cărui coli au dimensiunile de 38,4 pe 25,4 cm, este fără îndoială acea „consemnare“ despre care ne înștiințează Freud în istoricul publicat al bolii că a făcut-o de fiecare dată „în seara zilei de tratament, bazându-mă cât se poate pe rememorarea cuvintelor pacientului“ (*G. W.*, vol. 7, p. 385, nota 2; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 39, nota 1). Pe alocuri, pe marginea manuscrisului se găsesc cuvinte scrise pe verticală, care par să rezume materialul respectivului pasaj. Freud a notat aceste cuvinte — cum ar fi „vis“, „scenă infantilă“, „superstiție“, „fantasmă de masturbare“ — în mod evident ulterior, posibil în timpul pregătirii materialului pentru una dintre prezentările menționate ale cazului.

Aproximativ prima treime din notele originale a fost preluată de Freud într-o formă asemănătoare a textului în versiunea publicată. Este vorba despre discuția preliminară de la 1 octombrie 1907, ca și despre primele șapte ședințe — deci de orele până la 9 octombrie inclusiv (până la finele secțiunii I (D) a versiunii publicate). Schimbările efectuate de Freud sunt aproape exclusiv modificări de limbă, de natură stilistică. Mai târziu, el a adăugat la versiunea publicată o serie de comentarii. Dar

diferența principală constă desigur în aceea că povestea exercițiilor militare apare mult mai puțin confuză decât în consemnarea din timpul zilei. Următoarele două treimi ale notelor conțin unele elemente care se repetă, de asemenea, în istoricul publicat al cazului. Însă cititorul se întâlnește și cu mult material care nu-i era până acum familiar din *Remarci asupra unui caz de nevroză obsesională*. Dacă se observă uneori discrepanțe între consemnarea din timpul zilei și istoricul publicat al bolii, trebuie să atragem atenția că tratamentul a mai durat o perioadă mai lungă de timp, și anume încă circa șapte luni după ce Freud a încetat, fără un motiv vizibil, după o perioadă de analiză de abia patru luni, o dată cu însemnarea din 20 ianuarie 1908, să-și facă notițe în timpul zilei (cf. *G. W*, vol. 7, p. 409; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 57); este deci posibil ca pacientul să-și fi corectat, în intervalul de timp de după încetarea luării de note în timpul zilei, câteva dintre comunicările sale anterioare, așa încât Freud și-a putut face o imagine tot mai clară despre detalii.[1]

Notele originale sunt atât de importante, întrucât ele sunt singurele care ne conturează o impresie asupra felului materialului brut pe care se bizuie întreaga operă a lui Freud, ca și asupra muncii fragmentare, cu ajutorul căreia a fost scos la iveală acest material brut. În fine, notele oferă, fiind unice în această privință, prilejul de a observa tehnica terapeutică de pe-atunci a lui Freud, ca să zicem așa, *in statu operandi*.

---

1 În Observația editorială preliminară a textului *Bemerkungen über einen Fall von Zwangsneurose* (1909 *d*) tipărit în *Studienausgabe* (vol. 7, p. 34), se află o listă cronologică a datelor biografice ale pacientului, care îi poate ușura cititorului orientarea prin biografia „omului cu șobolani". [În „Nota introductivă la ediția în limba română" a cazului — cf. Sigmund Freud, *Opere*, vol. 7, Editura Trei, 2002, 2004 —, pot fi urmărite pe scurt datele lui biografice, *N. t.*]

Pentru această primă publicare a notelor originale într-o ediție germană Freud, Ingeborg Meyer-Palmedo a realizat o nouă transcriere[2], pe baza unei fotocopii a manuscrisului (pusă la dispoziție de K.R. Eissler și de Library of Congress, Washington, pentru care le mulțumim). Spre deosebire de obiceiul practicat altminteri în volumul suplimentar, în acest caz nu s-au efectuat adaptări redacționale la practicile moderne de ortografie și punctuație. Am și renunțat să rezolvăm prescurtările și — cu excepția câtorva cazuri — să completăm între paranteze drepte cuvintele lipsă; căci în ciuda stilului telegrafic al majorității pasajelor de text, sensul este numai în puține locuri neclar. S-a intervenit, de asemenea, doar rareori în punctuația originară, și anume unde era indispensabil pentru înțelegere. Ne-a interesat să prezentăm consemnările din timpul zilei într-o versiune pe cât de autentică posibil și să-i oferim cititorului o imagine vie a felului în care, aflat încă sub impresia proaspătă a celor tocmai auzite, își făcea Freud notițele, urmându-și fluxul rapid de gânduri, concentrat numai asupra esențialului. O completare redacțională mai amplă ar fi apropiat întru câtva notele de istoricul publicat al bolii și i-ar fi răpit cititorului șansa să observe deosebirile dintre materialul brut și textul elaborat și transcris pe curat și să le descopere singur, prin comparația sistematică a celor două texte. În sensul autenticității am păstrat aici, pe cât a fost posibil, în mod excepțional și încăpățânările ortografice ale lui Freud: astfel, în original lipsesc de exemplu adesea liniuțele de *Umlaut* deasupra vocalelor, la fel

2 Ea se abate în câteva puncte importante de la transcrierea Elzei Ribeiro Hawelka, preocupată, de asemenea, să realizeze o redare foarte fidelă. Fotocopia de față a manuscrisului este, ce-i drept, parțial mai greu lizibilă.

ca și punctele pe *i* și *j* (desigur, aceste din urmă omisiuni nu au putut fi reproduse la tipar); dublarea literei *m*, respectiv *n* este adesea indicată printr-o linie orizontală deasupra unui singur *m*, respectiv *n*; la unele cuvinte lipsește *e*-ul de prelungire, cum ar fi la „interessirt"*.

Iată menționate în continuare principalele abrevieri folosite de Freud în original și păstrate aici în forma tipărită:

Cș, cș = conștiință; conștientizare; conștient(ă) [în original Bw, bw de la *Bewußtsein*; *Bewußtwerden*; *bewußt*(*e*, *er*, *es*), *N. t.*].

O = onanie.

F, f = fantasmă/me; a fantasma [în original Ph, ph de la *Phantasie*(*n*); *phantasieren*, *N. t.*].

Sex., sex. = sexualitate; sexual(ă).

V, v = vis; a visa [în original Tr, tr de la *Traum*; *träumen*, *N. t.*].

Icș, icș = inconștientul; inconștient(ă) [în original Ubw, ubw de la (*Das*) *Unbewußte*; *unbewußt*(*e*, *er*, *es*), *N. t.*].

C = compulsie; reprezentare/tări compulsivă/e sau obsesională/le [în original Zw de la *Zwang*; *Zwangsvorstellung*(*en*), *N. t.*].

(„Erinnerung" [amintire], respectiv „erinnern" [a(-și) aminti] a fost prescurtat de Freud în manuscris cu „Er", respectiv „er". Am rezolvat această abreviere, căci în multe locuri pare posibilă o confuzie cu pronumele personal „er" [el]. Abrevierea poate fi însă identificată cu ușurință ca atare în manuscris, deoarece, ca toate celelalte abrevieri de altfel, ea este scrisă, spre deosebire de restul textului, cu litere latine.)

James Strachey a folosit, respectând practica lui Freud din istoricul publicat al bolii, în ediția englezească prin-

* Corect: „interessiert". (*N. t.*)

ceps a *Notelor originale*, pseudonime pentru pacient și câteva (nu toate) dintre celelalte persoane amintite. Preluăm și noi alegerea numelor făcută de el, de la care ediția germană-franceză din 1974 se abate însă.

I

1 octombrie 07

Dr. Lorenz 29 ½ de ani. Zice că suferă de C, din 1903 deosebit de puternic, că datează însă din copilărie. Conținut principal: *temeri că la două persoane pe care le iubește foarte mult li s-ar întâmpla ceva:* tatălui și unei doamne pe care o admiră. În plus, impulsuri compulsive de ex. de a-și tăia gâtul cu briciul, interdicții care se referă și la lucruri neînsemnate. A pierdut ani din studiul său din cauza luptei împotriva ideilor lui, de aceea este abia acum practicant juridic. În activitatea sa profesională, ideile se impun numai când este vorba de probleme de drept penal. Suferă și de *impulsul* de a-i *face ceva* doamnei admirate de el, impuls care în general nu se manifestă în prezența ei, ieșind la iveală în absența ei. Depărtarea de ea, care trăiește la Viena, i-a făcut însă întotdeauna bine. Nu i-a folosit nici una dintre curele încercate de el, în afara unei hidroterapii la München, care i-a făcut însă atât de bine pentru că a cunoscut acolo pe cineva, și a ajuns să întrețină raporturi sexuale regulate cu acea persoană. Aici nu are astfel de ocazii, are relații sexuale foarte rar și neregulat, dacă se ivește vreodată ceva. Îi e silă de prostituate. Viața lui sexuală a fost mizeră, onania a jucat numai un rol foarte mic la 16–17 ani, potența normală. Primul act sexual la 26 de ani.

Lasă impresia unei minți clare, agere. După ce îi spun condițiile, este de părere că trebuie să discute cu mama lui, revine a doua zi și acceptă.

Prima ședință [miercuri, 2 octombrie]

După ce i-am comunicat cele două cond. de bază ale trat. și i-am lăsat libertatea să aleagă începutul, mi-a spus:

Are un *prieten* pe care-l stimează extraordinar, dr. Springer, căruia i se adresează de fiecare dată când este torturat de un impuls criminal, întrebându-l dacă îl disprețuiește ca pe un criminal. Ăla îi menține demnitatea, asigurându-l că-i un om impecabil care s-a obișnuit prob[abil] încă din tinerețe să-și privească viața din astfel de perspective. O influență asemănătoare a exercitat odată, mai demult, un altul asupra lui, un domn Loewy, medicinist, care avea vreo 19 a. când el avea 14–15, îi plăcea pe el și pe fratele lui și îi ridica extraordinar orgoliul, așa încât i se părea că e un geniu. L. a devenit ulterior profesorul lui particular și atunci și-a schimbat comportamentul, jignindu-l și făcându-l tâmpit. Când se plimbau într-o zi cu un coleg al lui L., L. l-a determinat pe acesta să-i îndruge verzi și uscate pe teme medicale, și când el le-a dat crezare au râs amândoi de prostia lui. A observat mai târziu că pe L. îl interesa una dintre surorile lui și că se apropiase de frați numai pentru a obține accesul în casă. Ăsta a fost primul mare șoc al vieții lui.

Continuă imediat. Viața mea sexuală a început foarte devreme. Îmi amintesc de o scenă pe când aveam 4–5 a. (de la 6 a. amint. mele sunt în gen. complete) care mi-a reapărut clar niște ani mai târziu. Aveam o guvernantă foarte frumoasă, Frl. *Peter* [numele mă frapează][3]. Ședea într-o seară îmbrăcată lejer pe sofa și citea, eu mă aflam lângă ea și am rugat-o să mă lase să mă furișez sub fusta ei. Mi-a permis cu condiția să nu zic nicioda-

3 Parantezele drepte de la Freud. — Pentru semnificația numelui guvernantei, a se vedea puțin mai jos. Cf. și *G. W.*, vol. 7, p. 386, nota 1; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 39, nota 2.

tă cuiva ceva. Era îmbrăcată sumar și i-am pipăit organele genitale și trupul, care mi s-a părut „ciudat". De atunci am rămas cu o curiozitate arzătoare, chinuitoare de a vedea corpul feminin. Știu cu ce tensiune așteptam în baie, unde aveam încă voie să mă duc cu Fräulein și cu surorile, până ce Frl. intra goală în apă. Mai multe îmi amintesc începând cu 6 a. Aveam atunci o altă Frl., tot tânără și frumoasă, care avea abcese pe șezut, pe care obișnuia seara să și le stoarcă. Pândeam momentul pentru a-mi potoli curiozitatea. Tot în baie, deși Frl. Lina (îi pomenește și celălalt nume) era mai retrasă ca prima. La întrebări: nu dormeam regulat în camera ei, de obicei la părinți. Îmi amintesc de o scenă, unde trebuie [să] fi avut 7 a. (mai târziu menționează probabilitatea unui an ulterior). Ședeam seara împreună, Fräulein, bucătăreasa Resi, o altă fată, eu și cu fratele meu mai mic cu 1 ½ a. Am auzit deodată din discuția fetelor cum Frl. Lina spunea că cu cel mic o puteai face deja, dar Paul (el) era prea neîndemânatic, va da cu siguranță chix. Nu am înțeles clar la ce se refereau, am priceput însă că eram desconsiderat și am început să plâng. Lina m-a consolat și mi-a povestit apoi cum o fată care făcuse așa ceva cu un băiat ce-i fusese încredințat a fost închisă timp de mai multe luni. Nu cred că m-a abuzat sexual, dar îmi luam multe libertăți față de ea. Când ajungeam la ea în pat, o dezveleam și o atingeam, ceea ce ea mă lăsa să fac fără probleme. Nu era foarte inteligentă și era evident nesatisfăcută sexual. Avea 23 de a., avusese deja un copil și numai rar ocazia să-și vadă iubitul. Acesta s-a căsătorit mai târziu cu ea, așa încât acum este soția unui funcționar mai înalt de stat. O văd încă deseori. (F.)

Mă opresc asupra drei Peter și vreau să-i aflu prenumele. Nu-l știe. Îl întreb dacă nu se miră că a uitat numele mic, care doar caracterizează atât de exclusiv o femeie, și a reținut numele de familie. Nu se miră; eu îmi dau seama însă după introd. sa și compromisul „Peter" că este homosexual.

Am avut deja de la 6 a. erecții și știu că m-am dus o dată la mama ca să mă plâng. Știu și că am avut de depășit niște ezitări, căci intuiam legătura cu reprezentările mele și cu curiozitatea mea și am nutrit un timp ideea bolnăvicioasă că părinții mi-ar cunoaște gândurile, ceea ce *mi-am explicat prin faptul că le exprimam cu voce tare, fără ca eu însumi să le aud însă*. Aici văd eu începutul bolii mele. Existau persoane, fete, care îmi plăceau foarte mult și pe care îmi doream intens să le văd goale. Mă copleșea însă la aceste dorințe o senzație neliniștitoare, ca și cum ar fi trebuit să se întâmple ceva dacă gândeam astfel și trebuia să fac tot ce-mi stătea în puteri ca să împiedic asta. Ca dovadă pentru aceste prime temeri indică „de ex., ar muri tatăl meu" (*exemplul este însăși problema*). Gânduri despre moartea tatălui meu m-au preocupat de timpuriu și de-a lungul multor ani și îmi creau o stare de tristețe profundă.

Tatăl lui a murit (când?).

Ședința a doua [joi, 3 octombrie]

Cred că voi începe astăzi cu evenimentul care a fost pentru mine mobilul direct ca să vă caut. Era în august în timpul exercițiilor militare din Galiția. Mă simțisem înainte mizerabil și mă chinuiam cu tot felul de idei obsesionale, care au dispărut însă curând în timpul manevrelor. Mă interesa să le arăt ofițerilor că aici nu doar învățăm

ceva, dar și îndurăm și rezistăm ceva. — Într-o zi am pornit într-un marș scurt din Spas[4]. Când am făcut haltă mi-am pierdut pince-nez-ul și, cu toate că l-aș fi putut găsi ușor, nu am vrut totuși să întârzii pornirea și am renunțat la el. I-am telegrafiat în acest sens opticianului la Viena, să-mi expedieze urgent un alt pince-nez. În timpul aceleiași halte am luat loc între doi ofițeri, dintre care unul, un căpitan cu nume cehesc[5], care era însă vienez, devine important pentru mine. Mi-a fost puțin frică de acest om, căci *îi plăcea în mod evident cruzimea*. Nu vreau să afirm că era rău, dar susținuse de ex., fiind la popotă cu ofițerii, în repetate rânduri introd. pedepsei corporale și eu avusesem prilejul să-l contrazic energic. În timpul haltei am ajuns să vorbim și căpitanul a povestit că citise despre o pedeapsă deosebit de cumplită în Orient...

Aici se oprește, se ridică și mă roagă să-l scutesc de zugrăvirea detaliilor. Îl asigur că eu însumi nu am nici un fel de înclinații spre cruzime, că nu-mi face cu siguranță plăcere să-l chinui, dar că bineînțeles că nu-l pot scuti de ceva asupra căruia nu am nici o putere. *La fel de bine m-ar putea ruga să-i dăruiesc* două comete*. Îi explic că depășirea rezistențelor este un principiu al curei, peste care desigur că nu am putea trece. [I-am explicat la începutul orei termenul de rezistență, când a menționat că are multe de depășit în el dacă trebuie să comunice cele trăite.][6] Am continuat — dar ce pot face pentru a ghici *complet* ceva sugerat de el, asta voi face. Se referea oare la tragerea în țeapă? — Nu, nu la asta.

---

4 Localitate în fosta provincie austro-ungară Galiția, astăzi Ucraina.

5 Căpitanul Novak, menționat mai jos, la p. 179.

* *Schenken* înseamnă în germană atât „a dărui" (cuiva ceva), cât și „a scuti" (pe cineva de ceva). (*N. t.*)

6 Paranteze drepte ale lui Freud.

Ci condamnatul era legat — s-a exprimat atât de neclar, încât nu am înțeles imediat în ce poziție —, peste șezutul său era răsturnată o oală în care fuseseră lăsați să intre șobolani, care apoi — se ridicase iarăși și dădea toate semnele groazei și rezistenței — pătrundeau în el sfredelindu-l. În anus, am completat eu. Doar recunoscusem componenta homosex. după cele spuse în prima ședință.

În toate momentele importante ale pov. se observă la el o *mină ciudată*, pe care o pot interpreta doar ca groază în fața plăcerii[7] sale care lui însuși îi este necunoscută. Continuă cu multă greutate. În acest moment m-a străfulgerat o *reprezentare* — că așa ceva i s-ar întâmpla unei persoane dragi mie. [[8] El spune reprezentare, cuvântul mai puternic și mai corect „dorință" este acoperit în mod evident prin cenzură. Indeterminarea spec[ifică] a modului său de exprimare nu o pot reda din păcate. La întrebarea directă confirmă că nu el însuși îi aplică acestei persoane pedeapsa, ci că pedeapsa i se aplică (impersonal). Ghicesc repede că persoana la care se referă aici este doamna admirată de el.

Ne oprim, pentru a discuta câte ceva despre aceste idei obsesionale. El scoate în evidență cât de străine și de ostile i se par aceste gânduri și cu ce viteză extraordinară se desfășoară ele și tot ce se leagă în continuare de ele. Cu ideea ca atare a venit și „pedeapsa"; așa numește el măsura de apărare, adică ceea ce trebuie să facă pentru ca o atare fantasmă să nu se realizeze cu adevărat. Nu pomenește care erau pedepsele ce i-au trecut simultan prin minte; dar a izbutit să se păzească de ambele pen-

7 Freud revine asupra ei mai jos, la p. 244.

8 Paranteză dreaptă, care ar fi trebuit închisă desigur la sfârșitul propoziției.

tru o perioadă mai lungă cu formulele sale obișnuite: un „dar“ cu o mișcare de respingere cu mâna, un „ce-ți trece oare prin cap“.

În seara următoare, căpitanul i-a înmânat un pachet venit cu poșta și i-a spus: Lt.-mj. David a avansat banii pentru ramburs și tu trebuie să i-i dai înapoi. În pachet era pince-nez-ul comandat. În acest moment i s-a conturat o pedeapsă: să nu restituie banii, altminteri se întâmplă asta; se referea la faptul că se împlinea F lui. Și după un model cunoscut lui, se contură un ordin ca un jurământ pentru combat. acestei pedepse: Tu trebuie să-i dai lt.-mj. David cei 3 cr. 80 înapoi — ceea ce și-a spus cam cu o jumătate de glas.

Se întrerupe, pentru a se plânge de lipsa de înțelegere a medicilor pe care-i consultă. Când i-a făcut lui Wagner v Jauregg[9] numai câteva sugestii referitoare la conținutul ideilor sale c, acesta a avut un zâmbet plin de milă, iar când a menționat exemplul că el avea niște idei care-l constrângeau să dea un examen la o anumită dată, cu toate că nu era gata cu pregătirea lui și că nu se întâmpla nimic dacă îl dădea zece zile mai târziu, W. i-a spus: „O reprez. c binefăcătoare.“ Numai că nu există nici o repr. c binefăcătoare: el ura orice compulsie, chiar dacă asta l-ar fi constrâns să facă un lucru corect, căci era ceva bolnăvicios.

Într-un timp fusese chinuit mult mai rău decât acum de impulsuri compulsive imperioase, de ex. îți vei vârî acum pe loc un cuțit în inimă, și atunci îl epuiza la extrem lupta cu ele și cu apărările îndreptate împotriva lor. I-a venit odată ideea, în cazul în care impulsul imperios va deveni vreodată compulsie: nu vei ceda niciodată unei

9 Julius Wagner-Jauregg (1857–1940), profesor de psihiatrie la Universitatea din Viena și laureat al premiului Nobel.

idei compulsive. [[10] El omite că aceasta ar fi [putut] deveni pentru el eliberarea. Dar a alungat-o imediat, căci prefera să lupte și să sufere decât să fie constrâns la ceva, chiar și la o protecție. Odată această idee a pus totuși stăpânire pe el într-o stare de epuiz. Nu menționează ce modif. au fost legate de ea.

Această intercalare se raportează în mod evident la împotrivirea lui față de ultima idee obsesională pozitivă, care corespunde perfect cu judecata sănătoasă. Mai are de făcut completări, dar se ivesc dificultăți noi, îi este într-adevăr îngreunat ca printr-o interdicție să vorbească despre ceea ce vine acum; [este] ca și cum, dacă ar vorbi, s-ar și produce. Această interdicție a existat deja înainte de cură; când a vorbit despre cond. curei, s-a intensificat. Ideea care i-a venit imediat a fost, cum vei trece peste această greutate. — Îi spun că acesta este un rafinament deosebit al bolii să se apere în acest mod de atacul din partea forțelor minții lui. „Viclean" este cuvântul corect, consideră el, dar uneori pare că și condițiile exterioare ar fi viclene.

M-am dus la subofițerul meu contabil și i-am poruncit să îi dea lt.-mj. David 3 cr 80, am trecut astfel peste ordinul făcut ca un jurământ, căci acesta suna astfel: Tu îi vei da lui D. cei 3,80 înapoi, deci eu însumi și nu un altul. S-a întors și a comunicat că D. era la avanpost. Mi-a fost deci ușor, mă scutise de încălc. jurământului. Un ofițer care se ducea în orășel mi-a oferit să plătească suma pentru mine la poștă, dar de astă dată am rezistat, ținându-mă exact de textul ordinului. (Nu este clar cum e cu D. față de poștă.) L-am întâlnit în fine pe D. și i-am oferit cei 3,80, pe care-i achitase pentru mine. M-a refuzat: Nu am plătit nimic pentru tine. În acest moment m-a

10 Paranteză dreaptă a lui Freud; nici acum nu a închis-o.

copleșit ideea: apar greutăți, așa că „toți" vor fi pradă acelei pedepse (pentru că nu-și putea respecta jurământul). Toți înseamnă mai cu seamă: tatăl său decedat și acea doamnă.

Simte nevoia unei explic.; trebuie să remarce că de la bun început, chiar și la toate temerile anterioare că celor dragi lui li se va întâmpla ceva, el nu plasa pedepsele în lumea aceasta, ci în lumea de dincolo, în eternitate. A fost religios cu conștiinciozitate până la 14–15 ani, iar de atunci încolo s-a dezvoltat până la atitudinea liber-cugetătoare din ziua de azi. El aplanează contradicția, spunându-și: Ce știi tu despre viața de dincolo? Ce știu ceilalți despre ea! Doar nu se poate ști; nu riști nimic, deci fă-o. *Se folosește deci de nesiguranța rațiunii*. După ce i-am atras atenția asupra importanței factorului infantil din religiozitatea lui și i-am arătat că vom găsi tocmai în copilărie legăturile dintre gândirea sa involuntară și cea conștient normală, el observă că povestirile biblice i-au plăcut foarte mult pe când era copil, dar că tot ceea ce avea acolo de-a face cu pedeapsa a avut încă pe atunci un caracter compulsiv pentru el.

Mai menționează că a născocit după comunic. lui D. următoarea modalitate de a putea satisface textul jurământului. Se duce cu D. la poștă, acolo acesta plătește cei 3,80 la ghișeu și i-i dă imediat după aceea înapoi.

Reacționează o dată la remarca mea că eu însumi nu sunt crud, adresându-mi-se cu „domnule căpitan"[11]. Când se plânge de lipsa de înțelegere a medicilor mă laudă discret și adaugă că a citit un fragment din teoria mea despre vise.

---

11 O referire la căpitanul menționat mai sus, la p. 175, căruia „îi plăcea în mod evident cruzimea".

Ședința a treia [vineri, 4 octombrie]

La întrebări: tatăl a † când el avea 21 de a. Implicarea lumii de dincolo a avut loc abia după câtva timp.

Neclaritatea legată de propunerea să plătească la poștă pentru el o înlătură cu o pov. mai detaliată. Aici pot să corectez eu însumi câte ceva ce am reținut greșit.

Ofițerul care voia să plătească banii pentru el era medic asistent. A stat pe gânduri dacă să-i dea banii, dar a făcut-o totuși. Destinul a contribuit și el din nou. A venit înapoi, fusese reținut și nu a putut plăti. Întrebat dacă nu crezuse atunci că banii nu trebuiau achitați la poștă, ci lui David, răspunde că a stat în cumpănă, dar în interesul jurământului lui crezuse în ultima variantă. Aici rămân o neclaritate și nesiguranță a amint., ca și cum ar fi aranjat ceva ulterior. Începutul poveștii, pe care îl adaugă, a fost de altfel acela că un alt căpitan, căruia i s-a prezentat, i-a spus că a fost întrebat la poștă dacă cunoaște un lt. Lorenz pentru care a sosit un pachet cu ramburs. Ăla a spus nu și de aceea nu a ridicat pachetul. Abia apoi a urmat episodul cu cpt. Novak. După aceea continuă despre întâln. cu David, care i-a spus că nu el are pachetul, ci lt.-ml. *Engel*. Acum intervine uitarea mea.

Calea sa de ieșire și-a născocit-o în somn, după-amiază, ca să zicem așa în vis, și aceasta consta în a se duce la poștă cu ambii domni, David și Engel; acolo David îi va da funcționarei de la poștă 3,80, dra i-i va da lui Engel, iar acesta i-i va da înapoi lui David, așa cum sună jurământul.

Își continuă pov. acum. Seara, după acest somn de după-amiază, a avut loc ultima întâlnire a ofițerilor pentru încheierea manevrei. Lui i-a revenit să mulțumească la toastul ținut pentru domnii de la rezervă. A vorbit bine, dar ca în somnambulism, căci în fundal îl chinuia tot me-

reu gândul la jurământul lui. Noaptea a fost cumplită, argumentele și contraargumentele se luptau între ele; desigur, argumentul principal era că

Șed. a treia (cont.)[12]

premisa jurământului său, și anume că David a plătit banii pentru el, nu corespunde. Dar s-a consolat cu ideea că încă nu trecuse totul, că doar mai avea timp să-l roage mâine pe David în drumul călare spre Przml. [Przemyśl], pe care-l făcea și acesta până într-un anumit loc, să meargă cu el la poștă. Însă nu a făcut așa, ci l-a lăsat pe David să plece, poruncindu-i totuși ordonanței lui să-i spună că-l va vizita după-masă. A ajuns la Prz. la gară la ora 9 ½ dimineață, și-a depus acolo bagajul, a mai avut în oraș tot felul de treburi și și-a propus să-i facă apoi vizita lui David. Acesta își avea [locul de] reședință cam la 1 oră depărtare cu trăsura de Prz., călătoria cu trenul în localitatea unde se afla oficiul poștal ar fi durat 3 ore; este de părere că ar fi putut încă foarte bine să se întoarcă la trenul de seară spre Viena.

Ideile care se combăteau erau, pe de o parte: e o lașitate din partea lui, vrea în mod evident doar să-și scutească inconvenientul de a-i cere lui David acest sacrificiu și de a apărea ca un prost în fața lui și de aceea nu dă curs jurământului; și pe de altă parte: este dimpotrivă o lașitate dacă execută jurământul, pentru că astfel nu vrea decât să-și asigure liniștea în fața reprez. obsesionale. *Dacă într-o reflecție argumentele stau astfel în echilibru, se lasă de obicei condus de evenimente întâmplătoare ca de judecăți divine*. De aceea a spus da când un hamal l-a întrebat la

12 Restul acestor note ale ședinței a treia este scris pe o foaie anterioară, și anume în continuarea consemnărilor primei ședințe, ca și pe o altă coală, intercalată.

gară: La trenul de ora 10? și și-a văzut de treburile din oraș. La ora 10 a plecat, și astfel s-a aflat în fața unui *fait accompli*, ceea ce l-a ușurat foarte mult. La conductorul vagonului-restaurant a mai luat un tichet pentru table d'hôte. În prima stație i-a trecut brusc prin minte că aici ar putea foarte bine să coboare, să aștepte trenul în direcție inversă și să se întoarcă în localitatea unde se afla lt.-mj. David. Numai considerentul acceptului pe care i-l dăduse chelnerului l-a reținut și a amânat coborâtul pentru o stație ulterioară. Într-una dintre acestea i s-a părut exclus, căci avea acolo rude, și s-a hotărât să-și continue drumul, să caute la Viena un prieten, să-i prezinte problema ca să ia o decizie și apoi să se întoarcă cu trenul de noapte. Ar fi avut o jumătate de oră la dispoziție între cele două trenuri. La Viena nu l-a găsit însă pe prietenul lui în restaurantul unde se așteptase să-l găsească, ci doar pe un cunoscut care l-a invitat să petreacă noaptea la el. L-a refuzat, pentru că voia să doarmă la prietenul său Springer, a sunat acolo la ora 11, cu toate că își făcea griji să n-o deranjeze pe mama bătrână și i-a înfățișat prietenului încă în timpul nopții problema. Acela s-a mirat că el poate încă să se îndoiască dacă a fost o reprez. obsesională sau nu, l-a liniștit pentru această noapte, așa încât a dormit excelent și în dimineața următoare s-a dus cu el la poștă, ca să expedieze cei 3 cr 80 la oficiul poștal din Saz. După ce și-a părăsit prietenul și a ajuns la ai lui la Brühl[13], grija s-a ivit din nou. Argumentele prietenului său doar nu fuseseră altele decât ale lui proprii și nu se îndoia că numai influența lui personală îi produsese liniștirea. A hotărât să se ducă la un medic, să-l facă pe acesta să-i dea un certificat că avea nevoie de o astfel de

13 O suburbie a Vienei.

acțiune, cum și-o imaginase cu David, pentru ca să-și revină, și nu avea nici un dubiu că David va lua atunci banii de la el, pe baza acestui certificat. O coincidență i-a ghidat alegerea asupra mea. Un student la Filosofie, care locuia în aceeași casă și le împrumutase cărți, le-a cerut înapoi. A mai răsfoit una dintre ele, era Psihop. vieții cotidiene[14], a găsit acolo lucruri care i-au amintit de propriile lui înlănțuiri de gânduri și a decis să mă caute.

Nereproduse bine, multe dintre frumusețile pr-z. ale cazului omise, șterse.

Ședința a patra [sâmbătă, 5 octombrie]

Cum veți continua acum? M-am decis să vă povestesc ceea ce consider a fi foarte important și mă chinuie încă de la început. Relatează acum foarte pe larg ceva ce necesită să fie scurtat: istoricul bolii tatălui său, care a murit în 1899[15], când el avea 21 de a., de emfizem, evoluția treptată a stării sale până la cea de pericol și esențialul, cum a întrebat într-o noapte medicul, în ideea că ar fi vorba de o stare de criză, când se putea considera pericolul înlăturat. Răspunsul a fost: poimâine seară, și nu i-a trecut prin minte că tatăl lui nu va trăi până la acea dată. De aceea s-a culcat pentru o oră pe la 11 ½ și, când s-a trezit la ora 1, a dat de un prieten al casei, medic, care i-a spus că tatăl lui murise. Și-a reproșat că nu fusese de față în clipa morții, reproș ce s-a intensificat când o infirmieră i-a comunicat că tatăl îi pronunțase o dată numele în ultimele zile, ca și cum l-ar fi cerut, și îi adresase în-

14 *Psihopatologia vieții cotidiene* (1901 *b*). [Apărută în traducere românească în Sigmund Freud, *Opere*, vol. 14, Editura Trei, 2006, *N. t.*]

15 Mai întâi, Freud a scris „1902", apoi a tăiat și a corectat.

grijitoarei care se apropiase de el întrebarea: Sunteți Paul? Crede că a remarcat că și mama, și sora îșsi făceau reproșuri asemănătoare. Numai că ele nu au vorbit despre asta. Reproșul nu a fost însă la început unul chinuitor, mult timp el nu a realizat realitatea [morții]; i se întâmpla tot mereu, când auzea o glumă bună, să își spună: *Asta* trebuie să i-o povestesc tatii. Și F sale se roteau în jurul tatălui său, așa că adesea, când bătea cineva la ușă, își spunea: Acum vine tata, iar când intra într-o cameră se aștepta să-și întâlnească acolo tatăl și, cu toate că nu uita niciodată realitatea morții, aștept. unei asemenea apariții de spirite nu avea nimic înfricoșător în sine, ci ceva cât se poate de dorit pentru el. Abia 1 ½ a. mai târziu, în mai 02[16], s-a trezit am[intirea]* absenței sale și a început să-l chinuie îngrozitor, așa încât s-a considerat un criminal. Mobilul l-au reprezentat moartea unei mătuși căsătorite[17] și vizita făcută de el la Baden la casa îndoliată. De aici încolo a adăugat la edificiul său de idei continuarea pe lumea cealaltă. Consecința următoare a fost o gravă incapacitate de muncă.

Acum intervin eu și explic, legându-mă de încercările prietenului său de a-l liniști: situația de mezalianță între conținutul de reprez. și afect, deci [între] mobilul reproșului și dimensiunea reproșului. Un profan ar spune: afectul este prea mare pentru reprezentare, deci este exagerat, concl. trasă din reproș, de a fi un criminal, este falsă. Medicul, dimpotrivă: nu, afectul este justificat, Cș de

16 Și aici Freud a procedat la o corectură ulterioară în manuscris (din „dec. 02“).

* Cf. cele explicate în lista abrevierilor din finalul „Introducerii editoriale“ în legătură cu prescurtarea lui „Er“, de la Erinnerung, amintire și „er“ de la erinnern, a(-și) aminti. (*N. t.*)

17 La această mătușă se mai face o dată referire mai jos, la p. 210 cf. și *G. W.*, vol. 7, p. 399, nota; *Studienausgabe*, vol, 7, p. 50, nota.

vinovăție nu mai trebuie criticată, dar ține de un alt conținut, care nu este cș, de un conținut care abia trebuie căutat, și numai printr-o leg. falsă a ajuns respectiva reprez. cș în acel loc. Noi nu suntem obișnuiți cu afecte puternice fără conținut de r[eprezentare] și preluăm de aceea, în cazul lipsei conținutului, ca surogat un altul care se potrivește întru câtva, cam așa cum poliția arestează, în cazul în care nu prinde ucigașul, drept criminal un om nevinovat. Neputința muncii log. din pricina acestei legături false. Închei cu indicarea marilor enigme care rezultă din această nouă concepție, în spec[ial] întrucât el ar trebui să știe că de fapt nu a comis niciodată ceva criminal.

Ședința a cincea (luni, 7 octombrie]

Foarte interesat, își îngăduie să emită dubii. Cum ar putea de fapt să aibă un efect tămăduitor comunic. că reproșul, Cș de vinovăție au dreptate. — Nu această comunic. are un astfel de efect, ci descoperirea conținutului necunoscut al reproșului. — Da, la asta mă refer. — Diferența dintre folosirea cș și icș [a conștientului], caracterul neschimbat al Icș. Trimitere la antichit. din camera mea — obiecte antice găsite în morminte. Îngroparea determină păstrarea. Pompei se distruge abia acum, de când este descoperi[t]. — Dacă există vreo garanție cum se vor comporta oamenii față de cele găsite. Desigur, unii așa, încât să depășească reproșul, ceilalți nu. — Nu, ar zăcea în natura situației că afectul este apoi depășit de fiecare dată, deja în timpul muncii. Doar ne străduim să păstrăm Pompeiul, în schimb vrem să scăpăm de astfel de idei chinuitoare. — Și-a spus că un reproș s-ar putea ivi doar prin încălc. legilor morale personale celor mai proprii, nu a celor exterioare. (Îi confirm că cine le încal-

că pe alea se simte adesea un erou.) Un astfel de procedeu este posibil numai în cazul unei *descompuneri* a personalității, care există încă de la început. Întreabă dacă-și va redobândi unitatea personalității. În acest caz s-ar încumeta să realizeze multe, mai mult ca alții care îi sunt prezentați ca modele. — De acord cu această scindare a personalității, el dorește să sudeze această nouă contradicție dintre persoana morală și rău numai cu cea anterioară dintre Cș și Icș; una este Cș, cealaltă Icș. — Își amintește, deși se consideră o persoană morală, că a făcut cu siguranță în copilăria lui lucruri care parcă ar fi pornit de la cealaltă persoană. — Sunt de părere și i-o spun că a descoperit, așa în treacăt, o caracteristică principală a Icș, *infantilul*[18]; Icș este infantilul precum și acea bucată a persoanei care s-a separat atunci de ea, nu a luat parte la restul dezvoltării și de aceea a fost refulată. Derivatele acelui Icș ref. sunt elementele care susțineau gândirea involuntară, din care constă boala lui. Mai rămâne acum de descoperit o caracteristică, mă refer la cea sexuală, el însă nu o găsește. Formulează în schimb îndoiala dacă niște modif. care persistă de atât de mult timp mai pot fi anulate, mai cu seamă ideea cu lumea cealaltă, care doar nu poate fi contrazisă logic. Eu nu contest dificultatea cazului și însemnătatea acestor construcții, dar vârsta lui este una foarte favorabilă și multe depind de caracterul intact al personalității — și emit o apreciere foarte favorabilă despre el, care-l bucură în mod vizibil foarte mult. Mai povestește cum caracterul stărilor lui s-a modificat puternic. La începutul lui 1903 și în perioada următoare au apărut crize, ideea l-a invadat brusc, a ținut insistent timp de 8–10 zile, apoi a fost depășită și el a

18 Subliniat dublu în manuscris.

avut câteva zile în care s-a simțit complet eliberat de ea, până la ivirea următoarei crize. Acum este altfel — s-a supus, presupune că a făcut deja respectivul lucru și își spune apoi, în lupta de apărare: oricum nu mai poți să faci nimic, ai comis-o deja. Această supoziție a unei culpe mai vechi îi este mai rea decât tentația pe care o avea la început de a comite ceva ce ar fi culpabil. — Îi fac un compliment pentru claritatea cu care exprimă aceste stări. — Nu știe dacă această modif. are de-a face cu vreo trăire nouă.

Ședința a șasea [marți, 8 octombrie]

Trebuie să povestească ceva real din tinerețe. Își am[intește] că pe la vreo 8 a. i-a fost teamă că părinții îi ghicesc gândurile. Această idee i-a rămas de fapt fidelă de-a lungul vieții. La 12 a. iubea o fetiță, sora unui prieten, care nu era însă atât de tandră cu el pe cât și-ar fi dorit. (La întrebarea mea: nu senzual, nu că ar fi vrut să o vadă goală, era prea mică.) Acum își am[intește] cert ideea că ea va fi drăgăstoasă cu el, dacă lui i s-ar întâmpla o nenorocire, astfel i s-a impus deodată cond.: dacă tatăl lui ar muri. A alungat-o imediat, acum luptă împotriva posibilității ca o dorință să se fi manifestat așa, nu a fost pur și simplu decât o „leg. de gândire". Obiectez, dacă nu a fost o dorință, atunci de ce împotrivirea. Păi numai din cauza conținutului reprez. că tatăl poate muri. Eu: el tratează aceste vorbe ca pe un act de lez-majestate — pedepsindu-se deci la fel când cineva spune: Împăratul nostru este un măgar, ca atunci când o înveșmântează astfel: Dacă cineva spune ..., atunci are de-a face cu mine. I-aș putea produce fără probleme niște cond. în acest context, față de care o împotrivire ca a lui nu ar fi cu siguranță necesară, de ex.: Dacă tatăl meu moare, mă

omor pe mormântul său. Zguduit, își amintește acum exemplul cu fata din Cartea V[19], care visează moartea nepotului (el spune: nepoatei[20]), aceasta nefiind însă o dorință a ei. Corect, dar în acel caz adevărata dorință a fost tăinuită, caracterul de dorință trece de aceea asupra cond. care nu se potrivește deloc la dorință. În cazul lui, dorința este denumită clar, și impresia care se creează este că cine dorește scop dorește și mijloc. De altfel, ideea despre moartea tatălui nu s-a înfiripat aici pentru prima dată, ea provine din trecut și acolo vrem să mergem pe urmele ei și să o cercetăm. Povestește mai departe că o a doua oară i-a venit brusc ca un fulger un gând foarte asemănător, ½[21] de a. înainte de moartea tatălui. Era îndrăgostit de *acea* doamnă, dar nu putea fi vorba de o legătură din cauza piedicilor materiale, și ideea lui fusese următoarea: *Prin moartea tatălui poate că va deveni atât de bogat, încât* se va putea căsători. A mers atât de departe în apărarea sa, încât acum își dorește ca tatăl lui să nu lase absolut nimic de pe urma lui, așa ca să nu existe nici un câștig pentru el care să compenseze această pierdere cumplită. O a treia oară, dar foarte îmblânzită, în ziua dinaintea morții tatălui, ideea: îmi pot pierde acum ce-mi este mai drag, împotriva ei s-a ivit contradicția: Nu, mai există încă o altă persoană a cărei pierdere ți-ar fi și mai dureroasă. Cu atât mai minunat[22], zice că este sigur că nu

19 [*Interpretarea viselor*] *Die Traumdeutung* (1900 *a*), *G. W.*, vol. 2/3, pp. 158 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 2, pp. 168 și urm.

20 Această eroare de vorbire se poate explica prin faptul că pacientul avea „o nepoțică drăguță", „pe care o iubea foarte mult"; cf. *G. W.*, vol. 7, p. 444; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 87.

21 Aici scria în manuscris mai întâi „1", ceea ce Freud a șters și corectat apoi.

22 În sensul de „mirat"; în versiunea publicată se spune: „el s-a minunat".

s-a gândit *niciodată* că moartea tatălui său ar putea fi pentru el o dorință. După aceste cuvinte pronunțate cu toată tăria consider necesar să-i prezint o bucată de teorie.

Teoria afirmă că orice teamă corespunde unei dorințe refulate odinioară, așa încât trebuie să presupunem exact contrariul. E corect atunci și că Icș este opusul direct al Cș. Este foarte zguduit, foarte incredul și continuă să se mire cum ar putea fi adevărată această dorință, când tatăl său doar i-a fost cel mai drag dintre toți oamenii. Fără îndoială că ar fi renunțat fără să clipească la orice fericire personală, ca să-l țină în viață. Îi răspund că tocmai această dragoste intensă este cond. pentru ura refulată. La persoane care-i sunt indif. îi va veni cu certitudine ușor să alăture motivele pentru o simpatie și antipatie moderate, cum ar fi în cazul șefului de la birou, dacă este ca superior un om agreabil, dar ca jurist mediocru și ca judecător inuman. Într-un mod asemănător a spus și Brutus despre Cesar[23] ... și totuși asta sună deja surprinzător, căci ne închipuim că afecțiunea lui Brutus pentru Cesar a fost mai mare. La o persoană care-i este mai aproape, de pildă soția lui, va nutri strădania pentru o senzație unitară și de aceea va neglija, ba va trece chiar cu vederea, orbit, defectele care i-ar putea trezi respingerea, considerându-le ca fiind general umane. Așadar, tocmai marea dragoste nu permite ca ura (denumită așa în mod caricaturizat), care trebuie să aibă desigur o sursă, să rămână conștientă. O problemă ar fi numai de unde provine ea, și îi indic chiar afirmația lui despre perioada când se temea ca părinții să nu-i ghicească gândurile. Pe de altă

23 W. Shakespeare, *Iuliu Cezar*, actul III, scena II: „Fiindcă Cezar m-a iubit, îl plâng; fiindcă a fost fericit, mă bucur; fiindcă a fost viteaz, îl cinstesc; dar fiindcă a fost însetat de putere, l-am ucis." [*Opere*, vol. II, ESPLA, București, 1955, trad. de Tudor Vianu, *N. t.*]

parte, ne putem întreba de ce marea dragoste nu a șters pur și simplu ura, așa cum suntem obișnuiți de la mișcările opuse. Aceasta trebuie să fie deci în legătură cu o sursă, un mobil, care o fac din nou invulnerabilă. Așadar, pe de o p[arte] această conexiune ferește ura față de tată de dispariția ei, pe de altă p. marea dragoste o împiedică să devină cș, așa încât îi mai rămâne tocmai existența icș, din care [ea] se manifestă apoi fulgerător în diferite momente. Admite că este corect așa, dar nu are nici urmă de conving., firește. Ar dori să-și permită o întrebare. Cum se poate ca o atare idee să facă asemenea pauze, un moment la 12 a., apoi altul la 20 de a., apoi 2 a. mai târziu în mod continuu? Doar nu poate să creadă că în aceste intervale de timp ostilitatea fusese anulată. Și totuși în pauze nu se manifestase nici un reproș. Răspund cu regula: Dacă cineva pune o astfel de întrebare, atunci are răspunsul deja pregătit și nu trebuie decât să continue să vorbească. Deci continuă aparent fără legătură cu cele spuse până acum. A fost cel mai bun prieten al tatălui său, iar acesta al lui, și cu excepția a puține domenii în care tatăl și fiul se îndepărtau unul de celălalt (la ce s-o fi referind), intimitatea dintre ei fusese mai mare decât acum cea cu cel mai bun prieten al lui. Pe acea doamnă, pe care o preferase în gând tatălui lui, o iubise, ce-i drept, foarte mult, dar nu p.-z[is] senzual. Pornirile sale senzuale fuseseră mult mai puternice în timpul copilăriei decât în pubertate. — Acum a dat răspunsul, îi zic, și a găsit totodată al treilea mare mister. Sursa din care ostilitatea își extrage indestructibilitatea este evident de tipul dorințelor senzuale, pe tatăl său îl privise aici într-un oarecare fel ca perturbator, iar acest *conflict dintre senzualitate și dragostea de copil este cel foarte tipic*. Acele pauze existaseră la el, deoarece, din cauza exploziei premature,

senzualitatea lui fusese atât de temperată în perioada intermediară. Abia atunci când se reinstalaseră dorințe îndrăgostite foarte intense, chiar dacă ele se ținuseră cș departe de caracterul senzual, această ostilitate, bine adecvată situației, reapăruse. Mi se confirmă că nu eu l-am adus nici la tema infantilă, nici la cea sex., ci că a ajuns singur la ele. Acum întreabă mai departe. Întreabă mai departe de ce pe vremea acelei doamne el nu a luat pur și simplu decizia că nu poate intra în discuție tulburarea dragostei prin tatăl său împotriva dragostei lui pentru el. Primește răspunsul: pentru că prezentul este absolut necesar ca să răpună pe cineva. În acest sens, dorința contestată ar fi trebuit să-i vină atunci pentru prima dată, dar ea era una de mult refulată, față de care el nu se putea comporta altfel decât o făcuse înainte și care a scăpat de aceea de o atare distrugere. Dorința trebuie să se fi născut în vremuri când condițiile erau cu totul altele, când nu-și iubise tatăl mai mult decât pe persoana iubită sau când nu era capabil de o decizie clară, deci în a. primei sale copilării, înainte de vârsta de 6 a., începând de la care amint. sale sunt proaspete, și ea rămăsese pur și simplu așa toată viața.

Dar acum este timpul să părăsească teoriile și să revină la autoobservație și la amint.

Ședința a șaptea [miercuri, 9 octombrie]

Reia aceeași temă. Nu poate crede că a avut vreodată dorința aceea împotriva tatălui. Își amintește de o nuvelă de Sudermann, care-i lăsase o impresie atât de profundă, în care sora simte această dorință de moarte la patul de moarte al celeilalte, pentru a se căsători cu bărbatul ei și apoi se omoară, căci nu merită să trăiască după o asemenea josnicie. El înțelege asta și i se pare foarte corect

să meargă la baza gândurilor lui, căci este sigur că nu merită altceva [deci contradicție împotriva Nu-ului ivit că nu ar fi avut această dorință][24]. — Știu foarte bine că așa este la bolnavi, că suferința le dă satisfacție și că de fapt parțial se împotrivesc să se însănătoșească. Îl rog să nu piardă din vedere că această cură are loc sub o rezistență permanentă, i-o voi aminti din nou. — Vrea să povestească acum despre o acțiune criminală, în care el nu se recunoaște, dar de care-și amintește exact. Nietzsche spune: [Propoziție pe care trebuie s-o caut.][25] În fine, amintirea cedează.[26] Aici a mea nu a cedat deci. — *Tocmai pentru că sunteți o persoană care se chinuie singură, pentru că simțiți plăcere din a vă aduce reproșuri*. Cu fratele meu mezin — acum mă am realmente bine cu el, tocmai îmi face griji serioase, vrea să se căsătorească, ceea ce consider cea mai mare prostie, mi-a venit deja ideea să plec la el și să omor persoana, ca să nu o poată lua în căsătorie — m-am încăierat mult când eram mic. În afară de asta, ne iubeam mult și eram nedespărțiți, dar eram stăpânit de o gelozie vizibilă, căci el era mai puternic, mai frumos și de aceea mai îndrăgit. Da, mi-ați împărtășit deja o asemenea scenă de gelozie, la 8 a., dra Lina.[27] Deci după o asemenea întâmplare, cu certitudine înainte de 8 a., căci încă nu eram la școală, la care am intrat la 8 a., am făcut următoarele. Aveam niște puști pentru copii; mi-am încărcat-o pe a mea cu vergeaua de pușcă, i-am spus să pri-

24 Paranteze drepte ale lui Freud.

25 Parantezele drepte îi aparțin din nou lui Freud.

26 Friedrich Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse*, IV, 68: „«Am făcut asta» spune memoria mea; «E cu neputință s-o fi făcut» spune mândria mea și rămâne neînduplecată. În cele din urmă memoria e cea care cedează.“ [*Dincolo de bine și de rău*, Editura Humanitas, București, 1991, trad. de Francisc Grünberg, *N. t.*]

27 Cf. mai sus, p. 173.

vească în țeavă că va vedea ceva și apoi am tras. L-a nimerit în frunte și nu a pățit absolut nimic; dar intenția mea fusese să-i fac foarte rău. Am fost apoi total întors pe dos și m-am întrebat: Cum am putut să fac așa ceva, dar am făcut-o.

Folosesc ocazia pentru a pleda — dacă a păstrat memoria unei asemenea fapte atât de străine lui, cât de ușor ar putea să fi existat totuși cu adevărat cu câțiva ani în urmă ceva asemănător, pe care nu și-l mai amintește, împotriva tatălui lui, lucru pe care el îl tăgăduiește.

Mai știe și de alte mișcări de răzbunare, împotriva acelei doamne pe care o admiră atât. Detalii despre ea, al cărei nume îl ține încă secret. O rudă, a cunoscut-o în 1898; în 1899 a murit tatăl lui. O descrie ca pe o persoană dintr-o bucată; ea nu poate iubi așa, se păstra intactă pentru acela cu care se va căsători. Pe el nu-l iubea; când a fost sigur de asta, a avut o F cș. Va deveni foarte bogat, se va căsători cu alta, apoi va face o vizită cu ea la această doamnă, pentru a o amărî. Dar aici F lui a dat greș, căci a trebuit să-și admită că cealaltă femeie îi era total indiferentă, gândurile sale au devenit confuze și abia la urmă s-a clarificat ideea că ea avea să moară. Și în această F el găsește, ca în fapta împotriva fratelui, caracteristica *lașității*, care i se pare atât de cumplită, ceea ce nu-mi este complet explicabil.

În discuția cu el îi atrag atenția că, în mod logic, trebuie să se considere total neresponsabil, căci toate aceste mișcări reprobabile proveneau din timpul vieții sale de copil, corespundeau în Icș unor derivate ce au continuat să dăinuie ale acel[ora] și el știe că responsab. nu poate fi valabilă pentru copil. Căci din suma predispozițiilor copilului se naște omul responsabil etic abia în decursul dezvoltării. Dar el se îndoiește de această proveniență a

tuturor gândurilor sale rele și îi promit că tratamentul îi va dovedi aceasta în fiecare caz în parte.

Mai menționează că de la moartea tatălui boala i s-a amplificat enorm și îi dau dreptate în măsura în care recunosc drept contribuție principală la intensitatea ei tristețea și doliul după tată, care și-au găsit deci o expresie patol. aici. Explic. frazei anterioare: Pe când doliul normal se încheie în 1 ½ – 2 a., unul patol. este însă, ca al lui, nelimitat în timp.

Din următoarele șed. vreau să notez numai unele elemente esențiale faptic, fără să reproduc mersul analizei.

10/X Vrea să vorbească despre începutul reprez. sale c. Iese la iveală că se referă la începutul ordinelor pe care și le impunea. În timpul studiului pentru exam. de stat, ele sunt legate de acea doamnă, mai întâi niște prescripții mărunte fără sens, între tunet și fulger să numere, începând de la minut să alerge prin cameră etc., în leg. cu intenția sa de a slăbi, imperativele pe care și le-a impus l-au constrâns să alerge în timpul plimbărilor sale prin Gmunden[28] (vara lui 1902) în arșița fierbinte a soarelui. Ordinul de a da exam. în iulie, căruia i-a rezistat la sfatul prietenului; apoi însă porunca de a-și fixa primul termen în oct., pe care a urmat-o. Se îndemna la studiu prin F că trebuia să se grăbească pentru a se căsători cu acea doamnă, se pare că această F a fost deja motivul ordinului pe care și-l impusese. Pare că îi atribuie tatălui aceste ordine. Mai multe săptămâni a pierdut din cauza prezenței[29] doamnei care

Exemplu sinucidere

28 Localitate balneară la Traunsee.

29 În istoricul publicat al bolii: „absența" (*G. W.*, vol. 7, p. 410; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 58).

Intenții criminale

Intenție

a plecat când bunica ei foarte bătrână s-a îmbolnăvit. S-a oferit să meargă și el, ceea ce ea a refuzat — cucuvea. În toiul studiului sălbatic gândul că ordinul de a fixa primul termen în oct. și l-ar putea permite — dar dacă ar veni ordinul să-ți tai gâtul? A remarcat imediat că acest ordin era deja dat, a fugit la dulap ca să-și ia briciul. Atunci i-a trecut prin minte: Nu, atât de simplu nu este, trebuie să pleci și să o ucizi pe bătrână. Atunci a căzut la pământ de groază. Cine este cel care-i poruncește astfel? Doamna încă foarte misterioasă. Jurăminte pe care el le-a uitat. Lupta de apărare manifestată împotrivă, uitată și ea.

Semne ale conflictului

11/X Luptă puternică, zi neferic. Rezistență pentru că am cerut ieri să aducă fotografii ale doamnei, deci să renunțe la reținere pe care le are în legătură cu ea. Conflictul între a renunța la cură sau a dezvălui secretul. Cș lui nu a depășit deloc gândurile sale agitate. Relatează în ce mod a încercat să se apere împotriva reprez. c. Simultan își formulase cu religiozitate niște rugăciuni care-i luau treptat până la 1 oră ½, întrucât în formulele simple se amesteca ceva ce le întorcea în opusul lor, de ex. „Gott schütze ihn — nicht.“ [„Dumnezeu să-l aibă în pază — nu.“]* (Bileam[30] inversat.) Îl lămuresc asupra incertitudinii de principiu a tuturor metodelor de liniștire, deoarece se furișează treptat în ele ceea ce este combătut, iar el mă aprobă. Odată i-a venit chiar când era în mijlocul rugăciunii ideea de a blestema, asta nu va fi cu siguranță o C (sensul iniț[ial] al ref[ulatului]). A renunțat brusc la toate astea acum 1 ½ a., adică și-a format din inițialele anu-

* „Dumnezeu — să nu-l aibă în pază.“ Dar datorită topicii propoziției germane negația „nicht“ ajunge pe ultimul loc. (*N. t.*)

30 Profetul păgân Bileam plecase pentru a-i blestema pe israeliți, dar apoi i-a binecuvântat.

mitor rugăciuni un cuvânt, ceva gen „Gigellsamen“[31] (să întreb mai exact), pe care îl pronunță atât de rapid, încât nu se mai poate strecura nimic între sunete. Accentuează încă o anumită superstiție, ca și cum dorințele sale rele ar avea forță, o bucată de atotputernicie, întărită de trăiri autentice. De ex., la clinica din München[32], și-a avut prima dată camera lângă fata cu care a întreținut raporturi sex. Când a venit pentru a doua oară, a oscilat dacă să ia aceeași cameră, căci era foarte mare și scumpă. Când i-a spus apoi fetei că se decisese să o ia, aceasta i-a comunicat că profesorul o luase deja. Atunci să-l lovească damblaua, s-a gândit supărat. 14 zile mai târziu i-a tulburat somnul imaginea unui cadavru, a depășit-o și a auzit de dimineață că pe prof. chiar îl lovise damblaua și că aproximativ atunci era dus în camera lui. Are și darul viselor profetice, dintre care îl povestește pe primul.

Superstiție

12/X Nu-l povestește pe al doilea, ci își zugrăvește ziua. A fost vesel, s-a dus la teatru și, ajuns acasă, soarta i-a scos-o pe camerista lui în față, care nu este nici tânără, nici drăguță și care îi acordă de mai mult timp atenție. Nu-și poate explica de ce a sărutat-o deodată și apoi a atacat-o; în timp ce ea opunea rezistență numai de formă, el și-a venit în fire și a fugit în camera lui. Așa i se întâmplă mereu, ceva josnic îi pângărește de fiecare dată momentele sale frumoase sau voioase. Îi atrag atenția asupra *analogiei* cu atentate[le] instigate prin *agents provocateurs*. Continuă în acel context și ajunge la onanie, care are la el o istorie ciud[ată]. A început s-o practice la 21 de a. (îl pun să stabilească: este după moartea tatălui), dintr-o anumită curiozitate, pentru că auzise de ea; o repeta foarte rar și

Onanie

31 Cf. mai jos, pp. 216 și urm.

32 Unde pacientul făcuse hidroterapie; a se vedea mai sus, p. 171.

era întotdeauna extrem de rușinat după aceea. Într-o zi i-a trecut prin cap fără nici un motiv: Jur pe fericirea sufletului meu să renunț la ea. Cu toate că nu a pus nici un preț pe acest jurământ, de care a râs din cauza solemnității lui stranii, s-a lăsat totuși atunci de ea. Câțiva ani mai târziu, atunci când a murit bunica doamnei lui și el a vrut să plece acolo, mama a zis: Pe sufletul meu, nu o să te duci. Asemănarea acestor jurăminte i-a dat de gândit, și-a făcut reproșuri că punea în pericol liniștea sufletului mamei lui, s-a convins să nu fie mai laș față de sine decât față de alții și să înceapă din nou cu O dacă se ține strict de intenția de a pleca la acea doamnă. A renunțat atunci la călătorie, pentru că i s-a scris să nu vină. De atunci încolo, onania reapărea temporar. Momente deosebit de frumoase pe care le trăia sau pasaje frumoase pe care le citea o provocau. Așa, de ex., când a auzit o dată într-o frumoasă după-amiază un postilion cântând splendid dintr-un instrument de suflat pe str. Teinfalt [Viena], care s-a oprit însă când un gardian al ordinii publice i-a interzis-o, probabil cu refer. la vreun vechi decret al Curții că în oraș nu era voie să cânți astfel. Altă dată, când a citit în Adevăr și poezie[33] cum Goethe s-a eliberat prin răbufniri de tandrețe de efectul blestemului pe care o iubită îl pronunțase asupra celor care vor săruta buzele lui. Mult timp fusese reținut ca printr-o superstiție de acest blestem, acum și-a smuls lanțurile și și-a sărutat drăgăstos iubita (Lilli Schönemann?[34]).

Onanie

Și, incredibil, atunci s-a masturbat. La Salzbg a fost de altfel prilej pentru O lui o servitoare care îi plăcea și cu

33 Așa apare în manuscris [titlul inversat: „Wahrheit und Dichtung", în loc de „Dichtung und Wahrheit", *N. t.*].

34 Lilli (de fapt Anna Elisabeth) Schönemann (1758–1817), cu care Goethe a fost logodit scurt timp în tinerețe.

care a și fost mai târziu împreună. Povestește asta în așa fel, încât prezintă cum din cauza acestei O și-a stricat o călătorie scurtă la Viena, de ideea căreia se bucurase foarte mult. Dă în continuare detalii despre viața lui sexuală. Îi e silă de relații cu târfele, a fost o dată la așa una și i-a pus cond. să se dezbrace, și atunci când i-a cerut pentru asta un supliment de 50%, a plătit și a plecat, așa o repulsie a simțit. În puținele dăți când a avut relații sexuale cu fetele, la Salzbg și apoi la München cu chelnerița aia, nu și-a făcut niciodată reproșuri. Cât de exaltat era, când chelnerița i-a relatat povestea emoționantă a primei ei iubiri, cum a fost chemată la patul de moarte al iubitului ei, el a regretat că aranjase cu ea vizita nocturnă și numai conștiinciozitatea ei l-a silit să comită nedreptatea față de mort. Se străduiește întotdeauna să separe strict raportul sexual, care are loc numai din cauza coitului, de tot ceea ce înseamnă iubire, iar ideea că ea a fost iubită cu atâta căldură a făcut-o în ochii lui nepotrivită pentru senzualitatea lui.

Separ. și dragoste și sexual

Scenă infantilă

Nu mă pot abține acum să-i prezint materialul existent în legătură cu o întâmplare — că la vârsta de 6 a. aprecia onania, că tatăl lui i-a interzis-o și a formulat amenințarea: din asta se moare, o fi folosit-o poate și pe cea a tăierii membrului. De aceea onania la eliberarea de blestem, ordinele și interdicțiile în Icș și acum amenințarea, plasată în gura tatălui, cu moartea. Gândurile sale cont[inue] de sinucidere ar corespunde reproșului că ar fi criminal. Îi trec în acest timp foarte multe prin minte, spune la sfârșitul orei.

Adaosuri. Sinuciderea este la el o intenție serioasă și numai două considerente îl reține. Unul că nu suportă ideea cum mama lui îi găsește cadavrul însângerat. De

asta se poate apăra însă prin F că va comite fapta pe Semmering[35] și va lăsa în urma lui o scrisoare în care cere ca mai întâi să fie anunțat cumnatul lui. (Al doilea [considerent] l-am uitat în mod ciudat.)

Din trecut nu am menționat 3 am[intiri] care țin una de alta, de la 4 a., pe care le desemnează ca fiind cele mai timpurii și care se referă la moartea surorii mai mici de statură, dar mai mare ca vârstă, Katherine. Prima, cum este dusă în pat. A doua, cum intră cu întrebarea: Unde este Katherine? în odaie la tata, care șade plângând în fotoliu, și a treia, cum tata se apleacă asupra mamei care plânge. [[36] Ciudat că nu sunt sigur dacă aceste am[intiri] sunt ale lui sau ale lui Ph[37].]

14/X Aceste două ultime îndoieli și uitări sunt strâns legate. Sunt într-adevăr am[intirile] sale, iar motivul uitat este acela că sora i-a spus odată, în anii fragezi, când au vorbit despre moarte: Pe viața mea, dacă tu mori, mă omor. De ambele dăți este deci vorba despre moartea surorii. Uitare din complexe proprii. De altfel, și această am[intire], cea mai timpurie, de la 3 ½ a. (sora avea 8), corespunde cu construcția mea. I s-a vorbit despre moarte, *el chiar a crezut că dacă te masturbezi mori*.

Ceea ce i-a trecut prin minte[38] sunt următoarele: [mai întâi] reprez. tăierii membrului l-a chinuit extraord., și an[ume] când era în toiul studiului; nu găsește pentru ea nici o altă sursă, doar că suferea pe atunci de dorința onaniei. În al doilea rând, ceea ce i se pare mult mai impor-

35 Trecătoare în munți în Niederösterreich.

36 Această paranteză dreaptă este a lui Freud, la fel și cea de la sfârșitul frazei.

37 Probabil un alt pacient al lui Freud.

38 La sfârșitul ședinței anterioare.

tant, de două ori în viață, la primul coit (Trieste) și o a doua oară la München (primul marcat de îndoieli, plauzibil în interior), i-a trecut apoi prin minte: *este o senzație atât de extraordinară, ai putea să faci orice pentru asta, de ex. să-ți ucizi tatăl*, ceea ce era absurd pentru el, tatăl lui fiind deja mort. În al treilea rând el povestește o scenă care i se relatează foarte [des], tatăl însuși[39], de care nu-și amintește însă absolut deloc. I-a fost toată viața o frică teribilă de bătaie și îi este foarte recunoscător tatălui său că nu l-a bătut niciodată în am[intirea] lui; când erau bătuți alți copii, el se ascundea de groază. Dar când era foarte mic, 3 a., se pare că a făcut o prostie pentru care tatăl l-a bătut și atunci piciul s-a înfuriat grozav și l-a ocărât pe tatăl lui. Dar cum nu cunoștea nici un fel de înjurături, i-a trântit toate numele de obiecte care i-au trecut prin cap: lampă ce ești, prosop ce ești, farfurie ce ești etc. Se pare că tatăl a zis atunci: Micuțul ăsta va deveni fie un mare bărbat, fie un mare infractor. Astfel, admite el, sunt dovedite mânia lui, setea lui de răzbunare din anii copilăriei timpurii.

Scenă infantilă

Îi explic principiul lui Adige[40] din Verona, care i se pare foarte convingător.

Mai multe despre setea lui de răzbunare. Odată, când era fratele lui la Viena, a crezut că are motiv să presupună că doamna îl preferă și a resimțit o asemenea gelozie, încât s-a temut că-i va face ceva fratelui. L-a rugat să se lupte cu el, și abia după ce el însuși a fost mai prejos, s-a liniștit.

---

39 În versiunea publicată se spune că mama „a povestit în repetate rânduri“ această scenă. Cf. *G. W.*, vol. 7, p. 426; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 71.

40 Râul face la Verona o buclă, care îl aduce înapoi aproape acolo unde se varsă în oraș.

Mai povestește despre doamnă o fantasmă de răzbunare, de care nu trebuie să se rușineze. I se pare că ea pune preț pe poziția socială înaltă. El f deci că ea s-a căsătorit cu un asemenea bărbat cu funcție, iar el ajunge să dețină aceeași funcție și apoi pe o poziție chiar mai înaltă ca acesta. Într-o zi bărbatul, acum subalternul său, comite o faptă necinstită. Doamna îi cade la picioare și îl conjură să-i salveze bărbatul. Îi promite, îi dezvăluie că numai din dragoste pentru ea a ocupat acest post, căci a prevăzut un asemenea moment, acum misiunea lui este împlinită, soțul ei este salvat, el renunță la funcție. Zice că mai târziu a mers și mai departe și și-a dorit să-i facă [ei] un bine, să-i facă un mare serviciu, fără ca ea să afle că el este acela. El vede doar dovezile de dragoste în aceste F, nu noblețea de caracter à la Monte Cristo, destinată refulării răzbunării.

18/X Adaos.

Începe cu mărturisirea unei acț. frauduloase la maturitate. La jocul de cărți 21, când a câștigat foarte mult, a declarat că va miza totul pe următoarea carte și că apoi se va opri din joc. A ajuns până la 19 și s-a gândit o clipă dacă să continue, s-a jucat ca la întâmplare cu cărțile și a văzut că într-adevăr următoarea era un doi, cu care a avut apoi când s-au dat cărțile pe față 21. O am[intire] inf[antilă] legată de aceasta, cum tatăl l-a oprit să-i ia mamei punga de bani din geantă și să-i sustragă niște creițari. — Scrupulozitatea lui de atunci încolo, contabilitatea sa financiară, el nu și-a luat averea în primire, ci a lăsat-o mamei lui, de la care-și ia ceva bani de buzunar. Cum începe să se comporte pe această cale ca un zgârcit, cu toate că nu are deloc înclinații în această direcție. Cum i-a creat dificultăți și susținerea prietenului. Că nu este

în stare nici măcar să împrumute obiecte care i-au aparținut tatălui sau doamnei.

În ziua următoare, în cont. asociativă comportamentul său față de o „Reserl", care este logodită, dar manifestă vizibil multă afecțiune pentru el. Cum el i-a furat un sărut; a simțit atunci C chinuitoare că doamnei lui i se va întâmpla ceva rău, ceva de genul F cu cpt. Novak. Ceea ce i s-a părut în stare de veghe numai ceva așa, fugitiv, o spune apoi V din timpul nopții mult mai clar:

I. Reserl este la noi, se ridică de parcă ar fi hipnotizată, se duce palidă în spatele scaunului meu și mă îmbrățișează. A fost de parcă aș fi vrut să mă scutur de îmbrățișarea ei, ca și cum de fiecare dată când mă mângâia pe cap s-ar fi ivit un dezavantaj pentru doamnă, chiar și un dezavantaj pe lumea cealaltă. Era automat așa, ca și cum o dată cu mângâierea dezavantajul se ivise deja.

(V nu este interpretat, este pur și simplu numai C mai clară pe care el nu se încumetă să o perceapă în timpul zilei.)

Acest V de astăzi l-a afectat foarte tare, căci el se încrede mult în V, au jucat un rol mare în istoricul lui, au produs de-a dreptul crize.

II. În oct. 06, poate după acea onanie la pasajul din Adevăr și poezie[41].

Doamna se află într-o oarecare situație grea. El își ia cele două săbii japon. și o eliberează. Ținându-le pe ambele în mâini se îndreaptă alergând acolo unde bănuiește că se află ea. Știe că cele două înseamnă căsătorie și coit. Ambele sunt realizate acum; o găsește sprijinită de perete, prinsă cu șuruburi-fluture. V pare să-i devină acum ambiguu, fie în așa fel, încât el o eliberează cu cele

41 Din nou, așa în manuscris.

două săbii: căsătorie și coit, din această poziție, fie cealaltă idee că ea ajunge abia astfel în poziția respectivă. (E evident că nici el nu înțelege această alternat., cu toate că vorbele lui nu pot însemna nimic altceva.) — Săbiile japon. există cu adevărat, ele atârnă deasupra capului patului său și sunt formate din foarte multe monede japon. mici. Cadou din partea surorii lui mai mari în Trieste, care, la întrebarea mea, are o căsnicie foarte fericită.* Poate că fata, care obișnuiește să șteargă praful în timp ce el încă doarme, a atins monedele și a făcut un zgomot care a pătruns în somnul lui.

III. A apreciat un al treilea V ca pe bunul său suprem.

Dec./ian. 07. Am fost în pădure, sunt foarte trist. Doamna îmi iese în întâmpinare, foarte palidă. Paul, vino cu mine, până nu e prea târziu. Suferim amândoi, știu asta. Mă ia sub braț și mă duce cu forța de acolo. Mă lupt cu ea, dar este prea puternică. Ajungem la un râu lat, acolo se oprește; sunt îmbrăcat în zdrențe mizerabile, acestea cad în apa care le ia cu ea. Vreau să înot după ele, dar ea mă împiedică: Lasă zdrențele. Mă aflu acolo într-un veșmânt strălucitor.

A știut că zdrențele înseamnă boală, că întregul V îi promite sănătate prin intermediul doamnei. Era foarte fericit pe atunci, până ce au venit alte V, care l-au făcut profund nefericit.

Trebuie să creadă în semnele date de V, căci a avut parte de niște dovezi foarte stranii. În mod cș nu crede p.-z[is] în ele. (Ambele există alături, dar [atitudinea] critică este sterilă.)

IV. În vara lui 01 îi scrisese unui coleg să-i trimită tutun de pipă de 3 cr. Scrisoarea și tutunul au întârziat cir-

---

* Frază tradusă conform originalului. (*N. t.*)

Superstiție

ca 3 săptămâni. Într-o dimineață se trezește, povestește că a visat despre tutun, o fi adus poștașul un pachet pentru el. Nu. Sună 10 min. mai târziu, poșta aduce tutunul.

V. În vara lui 03, când studia pentru al 3-lea exam. de stat.

V că este întrebat în exam. de diferența dintre împuternicit și organ de stat. Câteva luni mai târziu este întrebat apoi într-adevăr la exam. despre asta. Acest V îi este foarte evident, dar nu este o dovadă că a vorbit în interval[42] despre el.

La prima [dovadă] încearcă să explice că pr[ietenul] nu avea bani și el știa poate în ce mom. va avea bani. Nu se pot obține date exacte.

VI. Sora lui mai mare are dinți foarte frumoși. De 3 ani însă încep să doară, până ce trebuie să fie extrași. Dentistul de acolo, prieten, [a] spus: Vei pierde toți dinții. Într-o zi îi vine deodată ideea: Cine știe ce are acum Hilde cu dinții. Poate că avea el însuși dureri de dinți. În ziua în care se masturbase din nou, vede în timp ce adoarme, ca o viziune în semisomn, cum sora tot scormonește ceva pe la dinți. 3 zile mai târziu scrisoare care relatează despre niște dureri care încep la al doilea dinte, [pe care] de atunci l-a și pierdut.

Onanie | Dinte

Explicația că O lui poartă vina pentru asta îl miră.[43]

VII. Acum ceva mai în detaliu V la Marie Steiner, pe care l-a povestit deja. St. este un fel de dragoste de-a lui din copilărie, la 14–15 a. avea o pasiune pentru ea, acum îi accentuează mărginirea ambițioasă. În sept. 03 a vizitat-o, l-a văzut acolo pe fratele ei de 7 a. idiot, care i-a făcut o impresie îngrozitoare. În dec. a v că era prezent la înmormântarea lui. Cam pe atunci copilul a murit. Nu

42 Dintre vis și evenimentul ca atare.

43 A se vedea mai jos visul despre dinte, la p. 251.

poate stabili date mai exacte. În V ședea lângă Marie St. și îi insufla curaj. [[44] Cucuvea[45], cum îl numea sora lui mai mare. El omoară tot mereu oameni, pentru ca apoi să poată intra sub pielea a diferite persoane.] Contrast între dragostea exagerată a mamei față de copilul idiot și comportamentul ei înaintea nașterii lui. Se pare că este vinovată de infirmitatea copilului din cauză că se strânsese în corset, fiindu-i rușine de acest copil venit la bătrânețe. —

Superstiție

În timpul ședерii [lui] la Salzbg l-a urmărit continuu împlinirea unor previziuni stranii. Bărbatul pe care l-a auzit vorbind la restaurant cu chelnerița despre spargere, unde a luat-o ca oracol, dacă urma să-l revadă ca infractor. Asta s-a întâmplat cu adevărat după câteva luni, când a fost mutat întâmplător la secția penală. — Apoi întâlnește la Salzbg pe pod persoane la care se gândise cu o clipă înainte (explic. cu vederea indirectă[46] i-a dat-o deja sora lui). — Se gândește întâmplător la scena din Trieste, unde a fost cu sora lui la biblioteca publ. și unde a pornit o discuție un domn care vorbea prostește și i-a spus: Dumneavoastră sunteți efectiv încă în perioada nebuniilor tinereții liter. a lui J. Paul.[47] În biblioteca publ. din Salzburg, 1 oră mai târziu, *Flegeljahre* a fost una dintre primele cărți care i-a căzut în mâini (nu prima, 1 oră mai devreme intenționa deja să meargă la bibliotecă și de aceea s-a gândit la scena din Trieste).

Superstiție

A avut impresia că a fost vizionar la Salzbg, dar nu a fost niciodată vorba de coincidențe care aveau valoare și

---

44 Paranteze drepte ale lui Freud.

45 A se vedea mai sus, p. 195.

46 Adică prin utilizarea zonelor periferice ale retinei.

47 Aluzie la biografia lui Jean Paul (1763–1825), *Flegeljahre; Eine Biographie*. [*Flegeljahre* înseamnă în germană anii pubertății, vârsta ingrată, nebuniile tinereții, *N. t*.]

nici de lucruri pe care le așteptase, ci mereu numai de lucruri indiferente.

(Povestea Mariei St. este intercalată între 2 pov. de surori.) Neclaritatea ideilor sale c considerabilă, în V sunt mai clare.][48]

18/X 2 vise, de care sunt legate efectiv crize. I-a venit deja o dată ideea să nu se mai spele, sub forma pe care o iau în mod obiș[nuit] interdicțiile sale: ce sacrificiu sunt gata să fac, pentru ca să... Dar a alungat-o rapid. Acum [[49] la întrebări: până la pubertate a fost p.-z[is] un jegos, apoi a devenit mai degrabă exagerat de curat, cu boala de o curățenie fanatică, și anume în legătură cu ordinele sale]. Acum s-a dus într-o zi la plimbare cu doamna — consideră că povestește aici lucruri fără valoare. Doamna a salutat un domn, medic, oric[um] foarte amabil, prea amabil, mărturisește că a fost cam gelos, a și vorbit despre asta. La doamnă au jucat cărți, s-a întristat seara, a avut dimineața V.

VIII. Este împreună cu doamna, ea este foarte drăguță cu el; el îi povestește reprez. lui c și interdicția cu surorile[50] japon., al cărei sens este că nu are voie nici să se însoare cu ea, nici să aibă relații sex. cu ea. Asta-i o tâmpenie, spune el, la fel de bine s-ar putea ivi interdicția să nu mă mai spăl. Ea-i zâmbește și dă din cap spre el. El a înțeles-o în V așa: că doamna îi confirmă că ambele sunt prostii; dar când s-a trezit i-a venit ideea că la ceea ce se referise fusese că el nu mai trebuia să se spele. A intrat într-o stare afectivă cumpl. și a început să se dea cu capul de stinghia patului. I se pare

Prezentare

48 Paranteză dreaptă a lui Freud; cea de deschidere lipsește.

49 Paranteză dreaptă a lui Freud, la fel și cea de închidere.

50 Scriere greșită a lui Freud: „Schwestern“ [surori], în loc de „Schwertern“ [săbii].

că în capul lui ar fi ca un nod de sânge, în astfel de ocazii i-a venit deja ideea să-și facă o gaură sub formă de pâlnie în cap, pentru ca elementul bolnav din creier să iasă, se va înlocui el apoi cumva. De altfel, nu înțelege starea. Dezleg eu: *Nürnberger Trichter**, ceea ce era de fapt o expresie frecventă a tatălui lui. Și *Der Knopf wird dir schon aufgehen*** spunea des. Îi interpretez: furie, răzbunare față de doamnă din cauza geloziei, leg. cu motivul din timpul plimbării atât de desconsiderat de el. Furia față de medic o confirmă, rest[ul], lupta dacă să se căsătorească cu ea, nu îl înțelege. În V a mai avut senzația eliberării (eliberare de ea, vreau să zic).

A amânat de altfel ordinul de a nu se spăla și apoi nu l-a mai executat. Această idee i-a fost înlocuită cu tot felul de altele: în primul rând, tăierea gâtului.

27/X Adaosuri. Atât timp cât se codește să spună numele doamnei, pov. [lui] nu este coerentă.

Să scot în evidență amănunte.

În iunie 07 a fost seara la colegul Braun, a cărui soră Adela făcea muzică și îi făcea lui multă curte. S-a simțit foarte apăsat și s-a gândit mult la V cu săbiile japon. Ideea de a se căsători cu doamna, dacă nu ar fi *cealaltă*.

Noaptea V: Gerda (sora lui) este foarte bolnavă, se apropie de patul ei, Braun îi iese în întâmpinare: Îți poți salva sora numai renunțând la orice plăcere sex. La care el spune (spre rușinea lui mirat): la orice plăcere.

Braun este interesat de sora lui, a adus-o cu luni în urmă o dată acasă, când i s-a făcut rău. Ideea poate fi nu-

---

* Literal „pâlnia din Nürnberg“, expresie germană însemnând: o metodă pentru a-i vârî și celui mai prost cunoștințe în cap sau o metodă didactică fără vreo proprie contribuție a minții. (*N. t.*)

** Literal „Nasturele ți se va desface până la urmă“, însemnând: te vei dumiri până la urmă. (*N. t.*)

mai: dacă el s-ar căsători cu Adela, ar deveni probabilă și căsătoria Gerdei cu Braun. Astfel, el se sacrifică de dragul ei. În V se pune într-o situație c, pentru a trebui să se căsătorească. Opoziția față de doamna lui, tentația spre infidelitate clară. Cu Braun a avut rel. homosex. când avea 14 a., privire reciprocă a penisului.

La Salzbg 06 ziua ideea: Dacă doamna ar spune, Trebuie să renunți la orice plăcere sex. până ce te căsătorești cu mine, dacă ar face acest jurământ. O voce din el zice Da. [[51] În Icș, jurământul abstinenței. În timpul nopții, un V. S-a logodit cu doamna și, în timp ce ea merge la brațul lui, îi spune extrem de fericit: Nu aș fi bănuit niciodată că se va realiza atât de curând. (Se referă la C la abstinență, ceea ce este foarte ciudat și corect, îmi confirmă viziunea mea de sus.) În acest moment el vede că doamna face o mutră ca și cum logodna nici nu ar privi-o. Astfel, fericirea lui este spulberată. Își spune: Ești logodit și nu ești deloc fericit. Ba chiar pozezi ceva fericire, pentru a te convinge singur.

După ce l-am determinat să divulge numele Gisa Hertz și toate rel., pov. devine clară și sistematică. Precursoarea [a fost] Lise O., o altă Lise, (II)[52]. În același timp, are însă tot mai multe interese, ca și mai multe serii sexuale (pornind de la mulțimea surorilor):

Vara 98

20 de a. V. Vorbește cu Lise II despre o temă abstractă, deodată dispare imaginea onirică și în fața lui se află mașina mare din imens de multe roți, așa încât este mirat de caracterul complicat. — Se referă la faptul că această Lise i se părea întotdeauna foarte complicată față de

51 Paranteză dreaptă de deschidere a lui Freud, pe care nu a închis-o.
52 Referirea la „o altă Lise“ se găsește mai jos, p. 215.

Julie[53], pe care, de asemenea, o admira atunci, care acum tocmai a murit.

Interdicția tatălui

Apoi pe larg povestea rel. sale cu doamna lui. În ziua după respingerea din partea ei următorul V: dec. 1900. Traversez strada. Pe drum se află o perlă; vreau să mă aplec ca s-o ridic și de fiecare dată când încerc să mă aplec, ea dispare. La doi trei pași o dată apare din nou. Îmi spun: Ei bine, doar nu ai voie. Această interdicție se explică [prin aceea] că mândria lui i-ar interzice-o, pentru că ea l-a respins o dată. În realitate ar putea fi vorba despre o interdicție din partea tatălui său, care se extinde încă din copilărie asupra căsătoriei. Găsește apoi într-adevăr și remarca tatălui, sunând asemănător: *Nu te duce atât de des sus. Te vei face de râs* — o altă exprim. defensivă. În leg. cu V. Văzuse cu puțin înainte în oraș un colier de perle, despre care s-a gândit, dacă ar avea bani i l-ar cumpăra. Perlă de fată spune deseori despre ea, o expresie uzuală la ei. Perlă i se potrivește lui pentru ea și ca o comoară ascunsă, care trebuie căutată abia în scoică.

Vis

Vorbit în V

Suspiciune că a ajuns pornind de la surori la Sex.; poate nu independent, sedus.

Vorbitul lui în V nu trebuie să se refere la un vorbit real, *ideile icș ca voci interioare au valoarea unor discursuri reale, pe care le aude numai în V*.[54]

Bunica doamnei lui s-a îmbolnăvit atunci de prolaps al rectului.

27/X Criza a izbucnit ca urmare a unei lamentări a unchiului rămas văduv: Doar nu am trăit decât pentru

53 Nu se poate referi la sora cu același nume a pacientului, căci aceasta mai trăia în momentul analizei (a se vedea mai jos, p. 250).

54 Despre vorbitul în vis a se vedea și versiunea publicată (*G. W.*, vol. 7, p. 441; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 85).

această femeie, în timp ce alți bărbați se distrează afară. Era de părere că unchiul se referise la tatăl lui. Numai că nu i-a trecut asta imediat prin cap, ci abia câteva zile mai târziu. Când a vorbit cu „doamna" despre asta, ea a râs de el și a știut data următoare să îndrepte înaintea lui discuția cu unchiul asupra tatălui, pe care acesta l-a lăudat apoi cât se poate de mult. Dar acest lucru nu i-a ajuns: a trebuit să-l provoace pe unchi ceva mai târziu la vorbă și să-l întrebe direct dacă se referise la tatăl lui, ceea ce acesta a negat uimit. Se miră de asta cu atât mai mult, cu cât nu i-ar lua-o deloc tatălui în nume de rău, dacă ar fi avut câte o escapadă amoroasă. Adaugă aici o observ. pe jumătate în glumă a mamei lui despre perioada când tata a trebuit să locuiască la Bratislava și venea la Viena numai o dată pe săptămână. [55 Prima dată, această leg. caract. a fost omisă în pov. — Coincidență stranie în timp ce studia pentru al II-lea exam. de stat. A sărit numai peste 2 pasaje din câte 4 pagini și a fost ascultat tocmai din ele. Apoi, vis profet. în timp ce studia pentru al treilea. În timpul studiului pentru al treilea, începutul p.-z[is] al cucerniciei, și F care-l arată pe tată ca fiind încă în leg. cu el. A deschis noaptea ușa spre coridor, în conving. că tatăl va sta afară. F sale se legau pe atunci direct de această lacună a cognoscibilului. În fine, s-a adunat, s-a combătut pe sine cu argumentul rațional, oare ce ar spune tatăl lui despre ceea ce-l preocupă pe el, dacă ar mai fi în viață. Numai că asta nu l-a impresionat deloc, abia forma de delir a acel[uiași] că tatăl lui ar putea să mai aibă încă de suferit în viața de dincolo din cauza F lui i-a pus stavilă.

Prez. superst. vis

C apărute în timpul stud. pentru al III-lea [examen] de a da exam. sigur în iulie par a fi leg. de sosirea aștep-

55 Paranteze drepte ale lui Freud.

tată a lui X. din New York, un unchi al doamnei pe care era cumplit de gelos. Poate și de plecarea doamnei în America, mai întâi presupusă apoi având chiar loc.

29/X Îi comunic suspiciunea că curiozitatea lui sex. se trezește față de surori. Un rezultat nemijlocit. Își am[intește] că a remarcat pentru prima dată la răpos. *Katherine (cu 5 a. mai mare) diferența de sex, când aceasta ședea pe oliță sau cam așa ceva.*

Povestește V pe când studia pentru al III-lea [examen]: Grünhut[56] obișnuia să pună o întrebare anumită la fiecare al treilea, al patrulea examen, despre trata[57] domiciliată, și după ce i se răspundea, întreba mai departe: Și care este *ratio* acestei legi? La care trebuia să i se răspundă: Pentru a te asigura față de șicanele adversarului cambial. El a v asta exact așa, dar apoi a spus: Pentru a te asigura de „Schügsenen"[58] etc. Un spirit pe care ar fi putut să-l facă la fel de bine când era treaz.

Tatăl său nu se numea David, ci Friedrich.

Adela nu era sora lui Braun, ideea căsătoriei duble cade.

8 nov. Când era copil a suferit mult de viermi[59], probabil că se scormonea în fund și că era un porc la fel de mare ca și fratele său, acum este exagerat de curat.

F înainte de a adormi că ar fi căsătorit cu verișoara[60] și i-ar săruta picioarele, care însă nu sunt curate, ci au

---

56 Profesor de drept la Universitatea din Viena.

57 Poliță trasă asupra cuiva.

58 Expresie în idiș pentru fete neevreice. [Spirit bazat pe pronunția destul de asemănătoare a celor două cuvinte, „Chicanen" și „Schügsenen", în germană, *N. t.*]

59 Cf. *G. W.*, vol. 7, p. 432; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 77.

60 Doamna lui.

dâre negre (ceea ce i se pare foarte respingător). El însuși nu s-a putut spăla atât de atent în timpul zilei și a observat asta la el, și apoi a transpus-o asupra iubitei. Noaptea a v că lingea picioarele iubitei, care erau însă curate, aceasta din urmă este dorință onirică. Perversiunea este exact aceeași cu cea recunoscută pozitiv.

Că este deos. de excitabil de la popo reiese din faptul că la întrebarea surorii unde îi place verișoara, a răspuns: La popo. Cusătoreasa pe care a sărutat-o astăzi îi incitase lib. pentru prima dată atunci când aceasta se aplecase și contururile șezutului ei se observaseră deos. de clar.

Adaos la aventura cu șobolani. Cpt. Novak a spus ca această tortură să fie exercitată asupra unor delegați. Atunci i-a venit ideea: numai să nu o numească[61] acum pe Gisa, și spre spaima lui l-a menționat imediat după aceea pe dr. Hertz[62], ceea ce i s-a părut din nou un lucru fatal. Pe verișoara lui o cheamă în realitate Hertz și lui îi trecuse imediat prin minte că la numele Hertz va trebui să se gândească la verișoara lui, o și recunoaște. *El caută să o izoleze pe verișoara lui de orice murdărie*.

Suferă de compulsie sacrileg. precum călugărițele. Un V se referă la înjurăturile hazlii din partea prietenului său V.: fiu de târfă și fiu de maimuță chioară [1001 de nopți][63]. — La 11 a. inițiere în secretele vieții sex. prin vărul pe care acum îl urăște cumplit, care i-a înfățișat femeile ca fiind toate niște curve, și pe mama și surorile lui, așa încât el i-a pus contraîntrebarea: Crezi același lucru și despre mama ta?

---

61 Căpitanul Novak.

62 Numele care este scris aici cu adevărat în manuscris, necodificat, este cel al unei personalități cunoscute pe atunci în Austria.

63 Paranteze drepte ale lui Freud.

Rel. cu doamna

11 nov. În timpul bolii verișoarei (dureri de gât și stări de somn) cam în epoca în care afecțiunea tandră a fost cea mai puternică, i-a venit deodată ideea, văzând-o cum stătea pe sofa: „*Așa să zacă mereu*." O interpretează ca pe o stare de boală perm[anentă] spre degrevarea lui, ca să scape de teama de această stare de boală. Neînțelegere sofisticată! Este legată după indic. celor povestite anterior cu dorința de a o vedea lipsită de apărare, pentru că a opus rezistență iubirii lui respingând-o, și corespunde în linii mari unei F despre profanarea cadavrului, pe care a avut-o o dată cș, dar care nu s-a încumetat, ce-i drept, mai departe de privirea întregului corp.

Disoc.

El este alcătuit din 3 personalități, una plină de umor, normală, una ascetică, religioasă și una vicios-perversă.

Înțelegerile greșite necesare ale Icș prin Cș, mai degrabă deformarea prin cenzură pricinuită dorinței icș.

— Gândurile hibride ce decurg de aici —

17 nov. Până acum perioadă de elan, vesel, se comportă liber, devine agresiv față de o fată, cusătorească. Idee bună că inferioritatea lui merită de fapt să fie pedepsită corporal prin boală. Apoi urmează mărturisiri, rel. cu surorile; agresiunile repetate față de Julie, puțin mai mică decât el, care încetează după moartea tatălui, ar putea fi cele care explică transform. lui în boală — el mai păcătuise o dată.

A v odată că a avut raport sexual cu Julie, apoi o remușcare mare că își încălcase legământul de a se ține departe de ea. La trezire fericit că [fusese] doar un V. Intră apoi în camera în care doarme ea și îi trage una peste popo sub pătură. Nu înțelege, o poate compara numai cu onania la pasajul din Poezie și adevăr. De aici tragem concluzia că pedeapsa corporală aplicată odinioară de

tată era în legătură cu o păcătuire față de soră. Dar cum? Pur sadic sau deja limp. sexual? Față de cea mare sau de cea mică? Julie este cu 3 a. mai mică decât el, scenele căutate au loc între 3 și 4, deci nu prea poate fi vorba de ea. Atunci răp. soră Katherine?

Pedeapsa lui că atunci i s-ar întâmpla tatălui său ceva pe lumea cealaltă se poate înțelege simplu ca *elipsă*. Ea înseamnă: *Dacă tata ar mai trăi și ar afla asta, mi-ar trage din nou o bătaie iar eu m-aș înfuria din nou pe el, iar furia mea ar duce la moartea lui, dacă afectele mele sunt atotputernice. Deci tipul: Dacă Kraus*[64] *citește asta, primește o palmă.*

Elipt.

Față de sora lui mai mică — cu doar câțiva ani în urmă, dimineața pe când ea dormea în camera lui, [a] dezvelit-o, așa încât se vedea tot. Apoi apare mama ca piedică a activ. lui sexuale, cum a preluat acest rol de la moartea tatălui, cum l-a ferit de seducția binevoitoare a unei slujnice Lise. Față de aceasta, el a exhibiț. o dată cu multă pricepere în somn, adormind epuizat după un acces de boală, zăcând gol. Când fata i s-a adresat devreme, l-a întrebat suspicioasă dacă [el] nu râsese în somn. Râsese, și anume din cauza unui V minunat, în care apărea verișoara. Admite că fusese o reprezentație. În anii mai timpurii exhibiț. fără probleme, la 13 a. încă în fața Linei, care a revenit pentru o scurtă perioadă în casă, cu argumentul corect că aia îl cunoaște atât de bine din copilăria fragedă (6–10 a. la ei).

18 nov. Se referă la nevroza verișoarei lui, care îi devine clară, în care tatăl ei vitreg, apărut la 12 a., joacă un rol. Acesta [este] ofițer, bărbat frumos, acum despărțit de mamă. Gisa îl tratează foarte prost, când vine el o dată

64 Karl Kraus, editorul revistei vieneze *Die Fackel*; cf. *G. W.*, vol. 7, p. 444, nota 2; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 87, nota 2.

în vizită și tot mai stăruie ca ea să-l tolereze. Detaliile istorisite nu prea lasă dubii că acest bărbat atacă sexual copila, însă că i-a venit în întâmpinare ceva la copilă, ce ea nu cunoștea, dragostea transferată de la propriul tată a cărui lipsă o simte de 6 a. Astfel, situația între cei doi este rigidă, ca înghețată.

I se pare că el însuși a știut asta: Nu i-a fost deja în timpul manevrelor atât de neplăcut, când căpitanul N. a pomenit o dată numele unei femei Gisela Fluss (!!!)[65], de parcă nu ar fi vrut în nici un fel vreo apropiere între Gisa și un ofițer. Cu un an înainte a avut V ciud[at] despre locotenentul bavarez, care este respins ca pețitor de către Gisa. Asta trimite la München și la relația lui cu chelnerița, dar către locotenent nu duce nici o altă urmă, iar un adaos despre ordonanța ofițerului trimite tot numai la lt. tată vitreg.

Substitut O

21 nov. Mărturisește că poate să fi presupus ceva asemănător despre verișoară. A fost foarte vesel, a avut recădere în onanie, de care nu este marcat deloc profund (perioadă de latență intercalată). La începutul O are ideea că astfel este vătămată o persoană iubită, verișoara, de aceea își recită o *formulă de apărare*, pe care și-a alcătuit-o după *modelul* cunoscut[66], *prin extragere* din diferite *rugă-*

65 Freud fusese îndrăgostit de o fată cu același nume în timpul anilor săi de gimnaziu, de aceea semnele de exclamare. A se vedea Jones (1960), pp. 45 și urm.; apoi scrierea lui Freud *Über Deckerinnerungen* (1899 *a*) [apărută în traducere românească în Sigmund Freud, *Opere*, vol. 12, „Studii despre isterie", sub titlul *Despre amintiri-ecran*, Editura Trei, 2005, *N. t.*], care a fost identificată de Siegfried Bernfeld (1946) ca text autobiografic cifrat; alte informații pe acest subiect în scrisorile lui Freud către prietenul său din tinerețe Eduard Silberstein, a căror publicare este în pregătire.

66 A se vedea mai sus, p. 196.

ciuni scurte, și pe care a prevăzut-o cu *amin*-ul care izolează. O cercetăm, ea se numește

Formulă de protecție

Glejisamen gl = glückliche adică: beglücke [fericește]
l = și: alle [toți]
e = vergessen [a uita]
j = jetzt u imer [acum și pururea] (i stă nesigur alături)
s = vergeßen [a uita]

Acum este clar că acest cuvânt s-a format din

Gisela
s amen, că el își unește sămânța [sămânță, spermă, germ. *Samen*, *N. t.*] cu trupul iubitei, adică se masturbează la modul foarte obișnuit cu imaginea ei.

Este desigur convins și mai menționează că formula i s-a ivit secundar într-adevăr uneori ca

Giselamen

dar că a zărit aici o asimilare cu numele iubitei (neînțelegere inversă).

Vine a doua zi foarte prost dispus, vrea să vorbească despre lucruri indiferente, dar mărturisește curând că este într-o criză. În timp ce mergea ieri cu tramvaiul i-a trecut prin minte ceva cumplit, despre care îi este total imposibil să vorbească. Zice că însănătoșirea lui nu merită sacrificiul, o să-l dau afară, căci este vorba de transfer. Cum pot să accept așa ceva. Toate explic. despre transfer, care nu-i sună deloc străin, eșuează însă; abia în urma unei lupte de 40 de min., după părerea mea abia când descopăr motivul răzbunării sale pe mine și îi indic că el se răzbună prin tăinuire și renunțare la cură mai grosolan decât povestind, îmi zice că este vorba de fiicele mele. Apoi ora se încheie.

Cu destulă dificultate, după lupte, asigurarea că afirmația mea că voi readuce totul la el se aseamănă totuși

cu o temere din partea mea, dezvăluie prima dintre reprez.

a) Un șezut gol de femeie, pe firele de păr ouă, larve de păduchi.

Sursa. O scenă uitată, trecută cu vederea la spovedanie, cu sora Julie, care după ce o tot întărâtase se aruncase pe pat în așa fel, încât privind din față, el a avut această imagine, desigur fără păduchi. În legătură cu cele din urmă, el îmi confirmă bănuiala că cuvântul „ouă" indică faptul că ceva asemănător se întâmplase odată, în trecut, în odaia copiilor.

Motivele sunt clare: pedeapsa pentru plăcerea resimțită privind, *asceza care recurge la tehnica scârbirii*, furia pe mine că îl oblig, de aceea transferul: cu copiii dvs. se va întâmpla desigur la fel. [A auzit de fiică și știe că am un fiu; multe F de a-i deveni infidel Gisei cu această fiică, și pedeapă pentru asta.][67]

După liniștire și o luptă mai de scurtă durată, al doilea început și mai dificil al unei serii întregi [de reprezentări], care îi lasă însă o altă impresie. El realizează că aici nu folosise transferul, dar după efectul primului, totul ar fi intrat în transfer.

[b]) Trupul mamei mele gol, cu două săbii înfipte lateral în piept (ca o decorație, spune mai încolo, după motivul Lucreției[68]). Abdomenul și în spec. organele genitale complet mâncate de mine [și] copii.

Sursa ușoară: bunica verișoarei (de a lui proprie abia de-și am[intește]). A intrat o dată în cameră când aceasta se îmbrăca și [ea] a scos un țipăt. — Eu: el trebuie să fi

Scârbă Asceză

V de goliciune

67 Paranteze drepte ale lui Freud.

68 După legendele romane, Lucreția, o patriciană, se înjunghiase singură, după ce fusese dezonorată de Sextus Tarquinius, fiul regelui roman Tarquinius Superbus.

fost curios cum arăta corpul ei. Atunci povestește V dintr-o vreme când credea că verișoara era prea în vârstă pentru el: verișoara l-a dus la patul bunicii, al cărei trup și ale cărei organe genitale erau dezgolite, și i-a arătat cât de frumoasă mai este încă la 90 de a. (realizare de dorință). Cele două săbii sunt cele japon. ale V lui: căsătorie și coit.

Sensul este clar, s-a lăsat înșelat printr-o metaforă. *Conținutul este ideea ascet. cum ar fi consumată*[69] *frumusețea unei femei prin raport sexual și nașterea copiilor!* De astă dată râde chiar el.

c) Unul dintre secretarii lui juridici, un tip slinos, pe ăsta și-l imaginează gol și o persoană feminină îi face felație. Iarăși fiica mea! Tipul slinos este chiar el. Doar vrea să ajungă curând secretar, pentru a se căsători. Despre felație a auzit cu repulsie, însă când cu fata din Trieste a urcat o dată atât de sus pe ea, încât i-a dat astfel de înțeles să i-o facă, ceea ce nu s-a întâmplat. Îmi repet preleg. de sâmbăta trecută despre perversiuni.

Transform. opoziție

V 22 nov. Vesel, dar deodată abătut când îl readuc la temă. Un nou transfer: Mama mea a murit. Vrea să mă condoleze, îi e însă teamă să nu aibă acel *râs* impertinent, pe care l-a avut deja în repetate rânduri *în cazuri de deces*. De aceea *preferă să lase o carte de vizită pe care să scrie p. c., iar asta se transformă în p. f.*[70]

Nu v-ați gândit niciodată că prin moartea mamei dumneavoastră ați scăpa de toate conflictele, căci v-ați putea căsători? Vă răzbunați pe mine, este el de părere. — Mă forțați s-o fac prin faptul că vreți să vă răzbunați pe mine.

---

69 Subliniat de două ori în manuscris.

70 Prescurtări pentru „pour condoler“, respectiv „pour féliciter“.

Transfer

Confirmă, de altfel, că *mersul său de colo-colo prin cameră în timpul acestor mărturisiri corespunde fricii de a nu fi bătut de mine*. Și-o motivase cu delicatețe că nu-mi poate spune lucruri atât de oribile, stând întins confortabil. De altfel, se lovește singur în timpul mărturisirilor tot mai îngreunate.

Acum o să mă *dați afară*. Este vorba despre o imagine în care eu și cu soția mea stăm în pat, cu un copil mort între noi. Îi știe proveniența. Copil mic fiind (timpul nedefinit, poate 5, 6 a.) stătea așa între tata și mama și a udat patul, la care tatăl l-a bătut și l-a dat afară. Copilul mort nu poate fi decât sora Katherine, el trebuie să fi profitat de pe urma morții ei. Scena a avut loc, după cum confirmă, după moartea ei.

Mimică

Mimica lui este cea a unui disperat și a unuia care vrea să se ferească de lovituri nelimitate, își reazemă capul în mâini, fuge, își acoperă fața cu brațul etc. Confirmă că tatăl era iute la mânie și că atunci nu știa ce făcea.

O altă idee cumplită care îi vine. Își închipuie că i-o aduc în cameră pe fiica mea, pentru ca să o lingă, și spune: Să intre „Miessnik“[71].

La care pov. despre prietenul lui care vrea să tragă cu tunul în cafeneaua pe care o frecventează, dar care o să-l salveze mai întâi pe chelnerul cumsecade, foarte urât, comandându-i: Să iasă Miessnik!

El a fost însă ticălos față de fratele mai mic.[72]

Altminteri, se joacă cu numele meu: Freudenhausmädchen*

---

71 Cuvânt de ocară în idiș, cam în sensul de tip ticălos, unul care este urât și le face altora viața mizeră.

72 A se vedea, de exemplu, mai sus, p. 192.

* *Freud*, bucurie, plăcere; *Freudenhaus*, casă de plăceri, casă de toleranță; *Mädchen*, fată. (*N. t.*)

23/XI. Ora următoare este umplută cu transferul cumplit, de comunicarea căruia se codește, făcându-și probleme imense. Mama mea asistă disperată cum toți copiii ei sunt spânzurați. Îmi am[intește] de prezicerea tatălui său că va deveni un mare infractor. Nu pot intui însă ce motivație aduce. El știe că în familia mea s-a întâmplat odată o mare nenorocire, un frate care era chelner a comis o crimă la Budapesta și a fost executat. Izbucnesc în râs, de unde știe asta, și astfel i se stinge tot afectul. Cumnatul lui, care-l cunoaște pe fratele meu, i-a comunicat asta ca dovadă că educația nu este nimic, predispoziția este totul. Cumnatului îi place să combine și a găsit notița într-o colecție veche din Presse[73]. Știu că este vorba despre Leopold Freud, criminalul de la căile ferate, când eram în anul 3 sau 4, îl asigur că nu am avut niciodată rude la Bpesta. [Este] ușurat și mărturisește că a venit deja de la început cu o oarecare neîncredere din cauza asta.

25/XI S-a gândit, dacă în *familie există impulsuri criminale*, atunci mă voi năpusti ca un *animal de pradă asupra lui*, pentru a găsi ce este rău în el. Relatează astăzi cu ușurință și vesel că întotdeauna cumnatul lui face astfel de combin., găsește însă imediat explicația că nu a uitat niciodată pata ce planează asupra familiei sale pentru că tatăl lui a fugit din cauza unor datorii de înșel. în America și susține că el de aceea nu a devenit conferențiar în botanică la Univ. O clipă mai târziu găsește și motivul întregii ostilități față de familia mea. Sora Julie s-a exprimat odată că *Alex*[74] *ar fi bărbatul potrivit pentru verișoara Gisa*, de acolo furia! [[75] Analog la ofițeri.[76]]

---

73 Cunoscutul cotidian vienez.
74 Fratele lui Freud, Alexander (1866–1943).
75 Paranteze drepte ale lui Freud.
76 A se vedea mai sus, pp. 215 și urm.

Acum un V. Se află pe deal cu un tun, pe care-l îndreaptă împotriva unui oraș, care se ghicește de acolo îndărătul multor ziduri circulare orizontale. Lângă el tatăl lui, cu care discută din ce epocă o fi provenind oare orașul, dacă o fi unul vechi oriental sau unul german medieval. (Căci este sigur că acesta nu este complet real.) Apoi, zidurile orizontale se preschimbă în unele verticale, care se înalță ca niște odgoane și el vrea să demonstreze ceva la acestea, dar spagatul nu este destul de rigid și se tot îndoaie și cade: adaos, analiză.

26/XI Întrerupe analiza V pentru a comunica un transfer.

Câțiva copii stau înșirați pe jos și el trece pe la fiecare și îi vâră în gură. Unul dintre ei, fiul meu (fratele lui, care și-a mâncat la 2 a. excrem.), mai are încă un contur maro în jurul gurii și se linge, ca și cum ar fi ceva foarte bun. Apoi, modificat: Sunt eu și o fac mamei mele.

Îi am[intește] de F când gândea despre verișoara necuviincioasă că nu merita ca Gisa să-i facă în gură și imaginea s-a inversat apoi. Îndărăt zac orgoliu și înaltă prețuire. Își am[intește] aici că tatăl lui era adesea grosolan în exprimare și că îi plăceau cuvinte precum *cur și căcat*, la care pe mama o apuca mereu disperarea. A încercat o dată să-l imite pe tata, ceea ce a dus la o faptă rușinoasă neispășită. Era un mare jegos și de aceea mama lui a decis să-l spele odată zdravăn, când avea 11 a. A plâns de rușine și a zis: Unde mai vrei să mă freci? Poate în cur. Asta i-ar fi atras cea mai aspră pedeapsă din partea tatălui, dacă nu l-ar fi salvat mama.

De această apreciere înaltă ține probabil orgoliul de familie, pe care-l confirmă râzând. De fapt, numai Lorenzii sunt drăguți, a declarat o soră. Cumnatul său cel mai mare

s-a considerat printre ei și râde despre asta. I-ar părea rău dacă ar trebui să-i dispreţuiască pe cumnaţii lui tocmai din cauza familiilor lor (comparaţia dintre tatăl său și taţii celor doi cumnaţi). Tatăl era văr cu mama, amândoi din condiţii foarte simple, și el obișnuia să exagereze situaţia din tinereţea lor într-un mod umoristic. Ura faţă de mine era deci un caz special de ură de cumnat.

S-a temut ieri după ce a acordat ajutor epilepticului că va avea un acces de furie, a fost furios pe verișoara lui și a necăjit-o cu dif[erite] aluzii. De unde furia? Apoi l-a podidit plânsul în faţa ei și a surorii.

Aici un V nou.

Vis anal

29 de a. Cea mai splendidă F anală, că șade pe spate pe fată (fiica mea) și o regulează cu scaunul care atârnă din șezut. Asta se referă direct la Julie, căreia i-a spus, [la] tine nu mi-ar fi silă de nimic. Noaptea a dus o luptă grea, nu știe care. Reiese: *dacă să se căsătorească cu fiica mea sau cu verișoara*, și această oscilare se poate explica ușor din oscilaţia sa între cele 2 surori.

Din F că dacă ar trage lozul câștigător ar [putea] să se însoare cu verișoara și să-mi scuipe în faţă, reiese că îl doresc drept ginere. — Prob. că era un sugar care se forţa să își ţină scaunul.

Astăzi a primit o invit. la un rendez-vous, s-a gândit imediat: șobolani. În legătură cu asta rezultă că atunci când l-a văzut pe lt. D, tatăl vitreg, pentru prima dată, a relatat povestea cum trăgea când era băiat [cu un] pistol Flaubert asupra a tot ce era viu și astfel s-a împușcat (sau și-a împușcat fratele) în picior. Își am[intește] la o vizită ulterioară de asta, când a văzut un șobolan mare, lt. însă nu. Are tot timpul pe buze: o să te împușc. Cpt. Novak trebuie să-i fi amintit de D., mai cu seamă că și el și-a făcut serviciul în rgmt în care a fost la vremea lui și D., iar

acesta a spus: Eu ar trebui să fiu acum cpt. — Numele Gisela l-a pronunțat un alt ofițer, numele Hertz cpt. Novak.[77] — D. este însă sifilit. și de aceea s-a destrămat căsnicia, mătușii îi mai [este] și acum teamă să nu fie infestată. Șobolanii înseamnă *angoasă* Σ[78].

Șobolani – Bani

29/XI L-au supărat tare chestiunile de bani cu prietenii lui (garanții ș.a.). I-ar fi foarte dezagreabil, dacă asta ar duce la bani. „Șobolani" are o leg. specială cu *bani*. Când a împrumutat ieri de la soră 2 fl, s-a gândit: *fiecare gulden — un șobolan*. — Când i-am comunicat la prima discuție cond. de onorariu, și-a spus: Pentru fiecare coroană un șobolan pentru copii. Acum *Ratten* [șobolani] înseamnă pentru el cu adevărat *Raten* [rate]. Nu pronunță cuvântul altfel*, ceea ce argumentează prin faptul că *rătum* de la *reor*[79] este scurt și i-au făcut odată observație niște juriști că *Ratten* și *Raten* nu este același lucru. Garantase cu 1 a. în urmă pentru un prieten, care avea de plătit o sumă în 20 de rate și căruia creditorul îi promisese că îi va aduce la cunoștință orice scadență, ca să nu ajungă să fie forțat, așa cum scria în contract, să plătească dintr-o dată. Astfel, în *Ratten*, se întâlnesc *bani și sifilis*. El plătește acum cu șobolani. — *Moneda șobolani*.

Σ

Transfer armată Tatăl

Dinspre Σ încă ceva: În mod evident, *reprez. despre ros și mâncat* a lui Σ a amintit de șobolani. Aici produce cu adevărat mai multe surse, mai ales din timpul serviciului său militar, când s-a spus asta (analog transferului de-

77 A se vedea mai sus, p. 213.

78 Angoasă de sifilis.

* Vocala *a* se pronunță mai scurt și mai deschis în primul cuvânt decât în al doilea. (*N. t.*)

79 Se referă la legătura etimologică a cuvântului „Rate" cu verbul latinesc „reor" („a fi de părere, „a crede", „a judeca"), respectiv cu adjectivul „ratum" („a socoti", „a calcula") derivat din el.

spre organele genitale mâncate[80]). A auzit întotdeauna că în armată toți erau sifilitici (de aici teama că ofițerul va pronunța numele Gisela).

Așadar, la armată nu și-a amintit doar de D., ci și de tatăl lui, care a fost atât de mult timp în armată. Ideea că însuși tatăl lui a fost s[ifilitic] nu i se pare atât de străină, s-a gândit adesea la asta. Aici pov. despre traiul vesel al tatălui său în armată. S-a gândit adesea că mult *din nervoz. lor a tuturor provine din faptul că tatăl a avut Σ.*

Ideea șobolanilor pentru verișoară înseamnă deci: angoasă că este infestată de tatăl ei vitreg, îndărătul ei că este bolnavă de la propriul ei tată și îndărătul ei angoasa rațională corectă că, fiind *copilul unui paralitic, este chiar ea bolnavă (contextul îi este cunoscut de ani de zile)*. Pe de altă p[arte] se înțelege acum izbucnirea bolii după plângerea unchiului.[81] Trebuia să fie pentru el dorință împlinită ca și tatăl [să fi fost] sifilit., ca să nu [aibă] nimic să-i reproșeze verișoarei și să se poată din nou căsători cu ea.

30 [nov.] Alte povestiri cu șobolani, pe care însă, după cum mărturisește în final, le adună numai pentru ca să nu relateze F de transfer apărute între timp, care, după cum vede, înseamnă remușcare din cauza rendez-vous-ului ce trebuie să aibă loc astăzi.

Adaos. Verișoara și unchiul X din New York, în timpul călătoriei cu trenul, au găsit în cârnăciorul pe care l-au primit o coadă de șobolan, din cauza căruia au vomitat amândoi ore în șir. (Bucuros de necazul altora?)

Nou: povestiri scârboase cu șobolani. Știe că șobolanii sunt purtătorii multor boli infecț. În strada Fugbach, vedere din curte spre hala mașinilor Băilor romane, cum

Armată

80 A se vedea sus, p. 218.

81 A se vedea sus, p. 210.

erau prinși șobolanii și se auzea că erau aruncați în cazane. Tot acolo erau două pisici, care se miorlăiau lamentabil și o dată a observat cum un muncitor lovea de pământ cu un obiect dintr-un sac. S-a interesat și a aflat că era o pisică și că după aceea era azvârlită în cazan. Apoi alte cruzimi care îl țintesc în final pe tată. La vederea pisicii i-a venit ideea că în sac se afla tatăl lui. Tatăl mai era încă în armată când exista pedeapsa corporală, a povestit că s-a lăsat antrenat o singură dată să lovească recruții cu patul puștii, dar apoi s-a prăbușit. Tatăl a jucat mult la loterie, a găsit la un camarad, care risipea toți banii, un bilet aruncat, pe care erau scrise 2 numere, le-a jucat și ambele au ieșit câștigătoare, le-a încasat în timpul marșului și a alergat în urma trenului cu guldenii zornăindu-i în cartușieră. Ce ironie cumplită că celălalt nu câștigase niciodată nimic. Tatăl avea odată la el 10 fl pentru aproviz. milit., a jucat cu camarazii și a pierdut ceva din ei, s-a lăsat dus de val să joace mai departe și a pierdut tot. S-a văitat unui camarad că trebuie să se împuște; acesta a spus: Păi împușcă-te, cine a făcut așa, să se împuște, dar apoi i-a întins niște bani. Tatăl l-a căutat după ce a ieșit din armată, dar nu l-a găsit (*I i-o fi plătit oare înapoi?*). — Mama a crescut ca fiică adoptivă în familia Rubensky, dar a fost tratată foarte prost; povestea că unul dintre fii era atât de sentimental, încât pentru a se căli tăia capete la găini, evident numai un pretext, și intra astfel într-o stare puternică de surescitare. — O imagine onirică despre un șobolan mare și gras care avea un nume și era ca un animal de casă. Ăla i-a amintit imediat de unul dintre cei doi șobolani (mai întâi — că erau numai 2) care erau lăsați să se vâre în oală, după pov. cpt. Novak. De altfel, este vina șobolanilor că el a venit la Salzbg. Mama a povestit despre același

Crud

Transferul tatălui

Rubensky cum a „curățat" o dată o pisică, băgând-o în sobă și jupuindu-i apoi pielea de pe ea. Dar i s-a făcut atât de rău, încât cumnatul lui l-a convins prietenește să facă ceva pentru sănătatea lui. Axat pe șobolani, îi găsește pretutindeni. Când s-a întors atunci de la manevre, s-a întâlnit cu un coleg la dr. Springer[82], pe care i l-a prezentat ca dr. Ratzenstein. O reprezentație teatrală au fost Maeștrii cântăreți unde a auzit apoi David, David. Motivul David[83] l-a folosit ca denumire în familie. Dacă își rostește acum vraja sa Glejsamen, adaugă de atunci încoace „*ohne Ratten*" [„fără șobolani"], dar își imaginează cuvântul scris cu un T. Acest material și încă mai multe apar în mod curent, legate superficial, niște conexiuni mai adânci rămân ascunse; în mod evident l-a pregătit după mărturisire, pentru a acoperi tot. Pare să conțină leg. dintre *bani și cruzime* cu șobolanii, pe de o parte, cu tatăl, pe de altă p., și trebuie să se raporteze desigur la *căsnicia* tatălui. Căci mai relatează o poveste. Când s-a întors tatăl în ultimii ani de la Gleichenberg[84], i-a spus mamei, după 33 de a. de căsătorie, că a văzut atât de incredibil de multe femei rele, încât trebuie s-o roage să-l asigure că nu i-a fost niciodată infidelă. Când ea s-a împotrivit i-a spus că o s-o creadă numai dacă jură pe viața copiilor, și atunci când a făcut așa, s-a liniștit. Apreciază mult asta la tatăl lui ca semn de naturalețe, la fel ca și confesiunea acelei maltratări ca soldat sau acelui păcat comis la joc. — Lucruri

82 Prietenul menționat mai sus de două ori.

83 David era numele locotenentului menționat ceva mai sus (p. 177). Freud pare să presupună aici evident că acesta fusese și numele tatălui pacientului său, cu toate că stabilise clar mai sus, la p. 212: „Tatăl său nu se numea David, ci Friedrich." Asta se întărește și mai jos, la p. 234, încă o dată.

84 Stațiune balneară în Steiermark.

importante îndărăt. Povestea cu șobolanii devine tot mai mult un *punct nodal*[85].

Motiv de boală

8 dec. Multă schimbare într-o săptămână. Mare tamtam cu rendez-vous-ul cu cusătoreasa, care duce însă la un coit pripit, curând după aceea mohorâre, care se revarsă în transferul din tratament. În timpul scenei cu fata numai atenționări ușoare ale pedepsei cu șobolani. Reținerea de a-și răsuci cu degetele care au atins-o țigări din tabachera pe care a primit-o de la verișoara lui, căreia îi rezistă însă. Mai multe despre tată, grosolăniile lui, numit de mamă „tip ordinar", pentru că obișnuia să-și verse focul fără jenă. Pe tot felul de căi ocolite, îndărătul transferului în t[ratament] pov. unei tentații a cărei semnif. nu pare a o recunoaște. Că o rudă a lui Rubensky a vrut să-i amenajeze de îndată ce va deveni doctor — pe-atunci trebuia să fie vorba doar de câteva luni — un birou în apropierea pieței abatorului, și să-i facă rost de clienți din împrejurimi. În context, [era] planul vechi al mamei lui ca el să se însoare cu o fiică R[ubensky], o fată fermecătoare, având acum 17 a. Nu bănuiește că, spre a scăpa de acest conflict, s-a refugiat în boală, pentru care i-au croit drumul alegerea inf. între sora mai mare și mai mică și regresia la povestea căsătoriei tatălui. Tatăl obișnuia să-i înfățișeze cu umor povestea pețirii lui, mama îl înțepa uneori amintindu-i că înainte îi făcuse curte unei fete de măcelar. Ideea i se pare insuportabilă ca tatăl să-și fi lăsat eventual baltă dragostea pentru a trage un avantaj de pe urma leg. cu R. Se iscă o iritare puternică împotriva mea, ce se manifestă prin ocărâri pe care le produce numai cu mare greutate. Îmi reproșează că mă scobesc

85 Dublu subliniat în manuscris.

în nas, nu vrea să dea mâna cu mine, așa un porc trebuie dresat, consideră că am semnat prea intim cu „călduros" cartea poștală pe care i-am adresat-o. Se apără în mod evident de tentația F de a se căsători cu fata mea în loc de verișoara lui, ocări și la adresa soției și fiicei mele. Un transfer spune direct doamna prof. F. poate să-l lingă în fund, o împotrivire față de familia mai nobilă. Altă dată o vede pe fiica mea care are *în loc de ochi două pete de murdărie, adică el nu s-a îndrăgostit de ochii ei, ci de banii ei*, Emmy[86] are ochi deosebit de frumoși. În primele zile i-a rezistat bărbătește mamei lui, care voia să se lamenteze că el cheltuise luna trec. 30 fl bani de buzunar în loc de 16.

Despre șobolani lipsește o relatare care o vizează pe mamă, de la ea pornind în mod clar r[ezistențele] cele mai puternice. Cu echivalarea *Ratten – Raten* râde totodată și de tatăl lui care i-a spus odată prietenului său: sunt doar un *geamiu*, în loc de *ageamiu*, ceea ce l-a jenat îngrozitor, ca toate semnele de incultură la tatăl lui. Tatăl făcea din când în când tentative de a economisi, legate de încercări de educ. spart., dar se lăsa întotdeauna curând din nou de ele. Mama este cea econoamă în gospodărirea traiului, dar pune preț pe confortul în casă. Felul lui de a-și sprijini în ascuns prietenii este identif. cu tatăl, care s-a comportat la fel față de primul chiriaș pentru care a plătit chiria, și față de alții, în gen. era în realitate un umorist foarte autentic, strașnic, bun, ceea ce știe să aprecieze foarte mult în norm. O rușinare din cauza felului său soldățesc-simplu din perspectiva rafinării este însă foarte clară.

9/XII Vesel, se îndrăgostește de fată — trăncăneală — V cu form. nouă de cuvânt, hartă de stat-major de la WłK

86 Fata cu care ar fi trebuit să se căsătorească pacientul după dorința mamei lui.

(poloneză) de urmărit mâine. vielka = vechi[87], L = Lorenz, Gl. prescurt. de la Glejsamen[88] = Gisela Lorenz.

10/XII V povestit integral, nu știe însă nimic despre el, în schimb câte ceva despre WłK. Presupunerea mea W. C. closet nu se confirmă. În schimb W [ar fi într-un] cântec al surorii: „In meinem Herzen sitzt ein großes Weh“[89], la care a remarcat adesea cât de ciudat i se pare, trebuind să-și imagineze de fiecare dată un mare W latinesc*.

Formula de protecție

Formula lui de apărare contra C este un „Aber“ [„Însă“] puternic, în ultimul timp (abia de când cu tratamentul?) accentuarea este „Abér“ [„Însắ“]. Și-a explicat-o prin faptul că acest accent fals trebuie să servească la întărirea lui ă care este mai slab și nu oferă protecție suficientă față de imixtiune. Dar acum se întreabă dacă acel „Aber“ nu vrea să însemne „Abwehr“ [apărare], w-ul lipsă regăsindu-se în Wlk.**

Formula sa Glejsamen, în care a captivat într-o oră inspirată tot ceea ce acum trebuie să fie valabil nemodificat, ține deja de suficient de mult timp, fiind totuși expusă dușmanului, adică inversării în opusul ei, și de aceea el tinde să o mai scurteze și a introdus — din motive necunoscute — un scurt „cum“ [„Wie“] pentru ea.

---

87 Cuvântul polonez „vielka“ înseamnă de fapt „mare“.

88 A se vedea mai sus, p. 217.

89 [„În inima mea zace un mare of“. Cuvântul german „Weh“ (durere, necaz) se pronunță la fel ca și litera W, *N. t.*] Citatul din „Der arme Peter“ al lui Heine, din *Cartea cântecelor* (*Buch der Lieder*), este nițel diferit: „În pieptul meu zace un of.“

* Deci nu în scriere gotică. (*N. t.*)

** *Aber* accentuat pe *e* s-ar pronunța în germană destul de asemănător cu *Abwehr*, dacă s-ar elimina w-ul din acest cuvânt. (*N. t.*)

K-ul corespunde lui vielka = vechi[90], în afară de asta îi am[intește] de frică, atunci când era ascultată la școală litera K[91], când L-ul lui era deci foarte aproape. Ar corespunde deci unei dorințe, când K vine după l: l-ul a trecut deja.

Transferurile în tratament se reduc foarte mult, mare teamă să se întâlnească [cu] fiica mea. Povestește cât se poate de candid că un testicul a rămas la el în cavitatea abdominală — la o potență foarte bună. În V l-a salutat un campion german, care-și avea distincția numai pe o parte, cea d[reaptă], unde și una dintre cele 3 stele atârna deja în jos. Aici analogia cu operația verișoarei.[92]

Miros fin

12 dec. Transferurile murdare continuă, sunt anunțate și mai multe. Se dezvăluie a fi un om cu miros fin, care era în stare în tinerețe să recunoască hainele oamenilor după miros, pentru care existau mirosuri de familie, căruia efectiv îi plăceau mirosurile părului femeilor. Reiese și că și-a creat un transfer al luptei inc lui din cauza căreia [s-a] îmbolnăvit, deplasând dragostea de la verișoară asupra cusătoresei și făcând-o acum să se certe cu fiica mea ca fiind partida bogată și distinsă. Potența cu cusătoreasa este excelentă. Se încumetă astăzi să-și atace mama, am[intire] foarte veche, cum ședea ea pe canapea, s-a îndreptat și și-a scos ceva galben de sub fustă și l-a pus pe fotoliu. El a vrut să-l atingă atunci, mare oroare, în am[intirea] lui a devenit mai târziu secr. și de acolo transferul că toți membrii feminini ai familiei mele se sufocă în apa mării de la secrețiile scârboase cele mai diverse. A presupus că femeile au toate niște secreții scârboa-

90 A se vedea nota 87.

91 Adică elevii ale căror nume începeau cu litera K.

92 Cf. *G. W.*, vol. 7, p. 435; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 79.

se și a fost foarte mirat când nu [le-]a găsit apoi la cele două legături ale lui. Mama lui suferea la organele genitale și are acum un miros foarte urât al acelor organe, care-l mâhnește cumplit. Ea însăși spune că pute dacă nu face baie mai des, dar că nu-și poate permite asta și el este disperat.

Povești despre copii

Spune două povești despre copii încântătoare, una despre o fată de 5–6 a., care este extrem de curioasă în legătură cu Sfântul Nicolae, se face că doarme și apoi vede cum tati și mami umplu pantofii și ciorapii cu mere și pere. De dimineață îi povestește guvernantei: Nu există Sfântul Nicolae, asta o fac t și m și acum nu mai cred absolut nimic, nici în barză, și asta fac tot ta și ma.

Alta despre nepoțelul lui, 7[93] a., foarte fricos, se teme de câini și căruia tatăl îi aruncă: Ce ai face tu, dacă vin 2 câini. De 2 câini nu mi-e teamă, ăia se miros unul pe altul atâta la popo, că între timp putem fugi.

14 dec. În timp ce merge bine cu fata care-i place pentru naturalețea ei și la care este foarte potent, devine clar din niște idei c produse mai lejer că există un curent ostil împotriva mamei, față de care reacționează acum cu menajamente exag., și care provine de la reproșurile ei educaț., mai cu seamă din cauza lipsei de curățenie. Povestea despre râgâiala mamei și despre afirm. lui 12 a. că nu poate mânca de scârbă.

Formula cu șobolani

16 dec. Se gândește la cusătoreasa lui. „Pentru fiecare coit al verișoarei un șobolan.“ Asta arată că șobolan este ceva numărabil. Propoziția apare ca un compromis între curentul priet. și ost. În măsura în care a). fiecare astfel

93 Cifra este greu de descifrat în manuscris. Ar putea fi și un „9“.

de coit îi croiește drumul spre un altul la verișoară b). fiecare coit are loc ca să-i facă ei în ciudă și ar trebui s-o supere. —

Imaginea lui se compune din idei cș clare, fantasme, deliruri și idei compulsive, transferuri.

În legătură cu povestea cu șobolani o întâmplare „groaznică". La mormântul tatălui său, încă înainte de îmboln. lui, a văzut odată trecând iute un animal ca un șobolan. Una dintre nevăstuicile atât de frecvente acolo. A presupus, cum se face foarte prob[abil], că animalul venea de la o masă la tatăl lui. Ideile lui despre continuitatea după moarte sunt în Icș la fel de consecvent materialiste ca [cele] ale vechilor egipteni. Aici iluzia, după cele spuse despre șobolani de cpt. N., că pământul se ridică în fața lui, ca și cum ar fi un șobolan dedesubt, ceea ce a luat ca pe un semn prevestitor. Nu bănuia legătura.

Accidental

19 dec. Zgârcenia sa devine clară. Conving. că tatăl s-a căsătorit cu mama pentru avantajul material și și-a lăsat propria dragoste baltă, care se poate sprijini pe o aluzie a mamei că relația ei cu Rubensky a fost mai valoroasă decât zestrea, + am[intirea] strâmtorării tatălui său în timpul armatei îl fac să deteste sărăcia, care ne constrânge să comitem astfel de infracțiuni. Desconsiderarea de către el a mamei găsește astfel satisfacție. El economisește deci pentru a nu trebui să-și trădeze dragostea. Tot așa, îi cedează mamei toți banii, pentru că nu vrea să aibă nimic de la ea, îi aparțin ei și nu aduc noroc.

Parvenit

Tot ce-i rău în firea lui, este de părere, are dinspre latură maternă. Bunicul m. era un om brutal, care trata femeile rău. — Toți frații lui au trecut prin marea schimba-

re de la copii răi la oameni foarte buni, fratele cel mai puțin. *Parvenitism*.

21 dec. Se identif. cu mama în purtare și transfer în tratament. Purtare: vorbărie prostească în timpul zilei, strădania de a le spune câte ceva dezagreabil fraților, remarci critice despre mătușă și verișoară. Transfer: ideea că va spune că nu mă înțelege, gândul: 20 cr ajung pentru acest parch[94] — etc. Confirmă această construcție prin dovada că folosește despre familia verișoarei cuvinte identice cu mama. Prob[abil] că se identif. în critica tatălui și cu mama și astfel continuă vrajba părinților în interiorul lui. Într-un [V vechi] pe care-l povestește face direct o paralelă între motivele sale de ură față de tată și cele ale mamei. „Tatăl a revenit; nu se miră deloc de asta (tăria dorinței). Se bucură imens, mama spune plină de reproș, Friedrich, de ce nu ai dat nimic de știre atâta amar de vreme. Iar lui îi trece prin minte că vor trebui să se limiteze acum, căci gospodăria s-a mărit cu o persoană." Ideea lui e o răzbunare pentru faptul că a auzit că tatăl a fost la nașterea lui atât de disperat ca la orice alt copil nou-născut, îndărăt altceva, că tatăl se lăsa cu drag rugat, ca și cum i-ar fi plăcut să facă abuz de forța lui, în timp ce poate că nu făcea altceva decât să savureze plăcerea că totul pornea de la el. Observ. mamei se referă la pov. ei că odată, pe când era la țară, el i-a scris atât de puțin, încât ea a venit la Viena ca să vadă ce-i cu el, adică plângere din cauza tratamentului rău.

23.XII.07 Zguduit de îmbolnăv. recentă a dr. Pr., care [are] un caracter asemănător tatălui, un om de onoare

94 Cuvânt de ocară în idiș, adică unul cu râie la cap, un tip tâmpit, înfumurat, care nu are habar de nimic.

dur, trece prin lucruri similare ca la însăși boala tatălui. De altfel, aceeași suferință: emfizem. Regretul său de altminteri amestecat cu ceva răzbunare — întrezărește el din niște F care-l văd pe Pr. deja mort. Motivele răzbunării ar putea fi reproșuri care i s-au adus mult timp în familie că nu și-a îndemnat suficient de energic tatăl să se retragă liniștit. Pedeapsa cu șobolani trece și asupra lui. Îi vine brusc ceva în minte. La câteva zile înainte de moarte, dr. Pr. a explicat că el însuși se simte mizerabil și îl lasă pe dr. Schmidt să-l trateze în locul lui; evident deoarece cazul era pierdut și îl marca prea mult ca urmare a prieteniei intime. Atunci și-a spus: șobolanii părăsesc corabia care se scufundă. — Îi vine ideea că îl omoară pe Pr. prin dorința lui și că îl poate menține în viață. Deci ideea atotputerniciei lui. El chiar este de părere că prin dorința lui și-a ținut de două ori în viață verișoara. O dată când suferea ea anul trecut de insomnie, când el a rămas toată noaptea treaz și a fost într-adevăr prima noapte în care ea a dormit mai bine. Altă dată în timpul crizelor, când el reușea mereu când ea era gata să cadă într-o stare de amorțire să o țină trează prin observ. care o interesau. Ea reacționa la discuții chiar din acea stare.

De unde provenea ideea atotputerniciei lui? Eu sunt de părere că de la primul deces în familie — Katherine, de la care a păstrat 3 am[intiri]. Mă corectează și o amplifică pe prima. Vede cum este dusă în pat, nu de tata și încă înainte să se știe că e bolnavă, deoarece tata ocărăște și ea este luată din patul părinților. Căci ea se plângea de mult de oboseală, ceea ce nu a fost luat în serios. Când a consultat-o o dată dr. Pr., a pălit. A constatat un carcinom (?), care apoi a și răpus-o. În timp ce analizez acum posibilitățile în care el se consideră vinovat de această moarte, el se referă la un alt moment, important și pen-

Atotputernicie

tru faptul că nu-și amintește de ideea atotputerniciei în vreunul anterior. Când avea 20 de a., aveau o cusătoreasă, pe care el o tot ataca, dar de fapt nu o plăcea, căci era pretențioasă, avea o nevoie excesivă de iubire și se plângea că nu era plăcută. L-a provocat direct să o asigure că o plăcea și a fost foarte disperată când el a respins ideea de-a dreptul. Câteva săptămâni mai târziu, s-a aruncat de la fereastră. Nu ar fi făcut-o, dacă el s-ar fi implicat în relație. Manifestăm deci atotputernicie prin acordarea sau refuzul iubirii, în măsura în care deținem puterea de a face pe cineva *fericit*.

A doua zi se miră că nu simte remușcare după această descop., dar este de părere că pur și simplu ea exista deja acolo (excelent!).

Vrea să-și dezvolte acum anamnezic reprez. sa c.

Prima în dec. 02 când i-a trecut brusc prin minte că trebuie să-și dea exam. la o dată anume, ian. 03, ceea ce s-a și întâmplat apoi [după moartea mătușii și criza de reproș din cauza observației ulterioare a tatălui][95]. Înțelege asta foarte bine ca vrednicie cu efect retroactiv. Tatăl se necăjise întotdeauna că nu era harnic. Deci ideea că dacă ar trăi, trândăvia lui i-ar face un rău, același lucru și acum. Îi dovedesc cum premisa întregii nevroze este această încercare de a respinge realitatea morții tatălui. În febr. 03 după moartea unui unchi care-i era indiferent din nou criza de reproș că a dormit în acea noapte[96]; mare disper., idei de sinucidere, fiori în fața propriei morți. Ce înseamnă oare să mori? De parcă sunetul cuvântului ar trebui să i-o spună. Cât de îngrozitor trebuie să fie să nu vezi, să nu auzi și să nu simți nimic. Nu a observat deloc concluzia greșită și s-a salvat din această

95 Paranteze drepte ale lui Freud.
96 Noaptea în care a murit tatăl lui.

idee prin presupunerea că trebuie să existe o lume de dincolo și o nemurire. În vara lui 03, în timpul călătoriei cu vaporul pe Mondsee*, deodată ideea să se arunce în apă. Se întorcea cu Julie de la o vizită la dr. E., de care era îndrăgostită. În timp ce se gândea ce ar face el pentru tata i-a venit mai întâi ideea ipotet. dacă ai putea sări în apă ca să nu i se întâmple nimic rău, și apoi imediat pozitiv îndemnul. Analogie cu reflecția dinaintea morții tatălui dacă ar da totul pentru a-l salva, chiar în cuvinte. De aceea prob. comparația cu verișoara, care-l tratase în această vară pentru a doua oară rău. Furia lui a fost atunci imensă, își am[intește] că, șezând pe canapea, s-a gândit deodată: E o curvă, la care s-a speriat foarte tare. Nu se mai îndoiește că avea de ispășit și față de tată atare furie. Pe atunci oscilau deja temerile între tată și verișoară (curvă = probabil comparație cu mama). *Îndemnul de a sări în apă* poate să fi venit deci numai din partea verișoarei, din cauză că o iubea nefericit.

27/XII Nou început cu corectarea: în dec. 02 și-a mărturisit prietenului autoreproșurile, a dat exam. în ian., pe atunci nu avea încă un termen fixat, cum crezuse greșit, ci abia în 03 pentru luna iulie. În primăvară [1903?] reproșuri puternice (de unde?), din detaliu reiese explicația. A căzut deodată în genunchi, a dezgropat evlavia, a decis să creadă în lumea cealaltă și în nemurire. Asta înseamnă deci creștinism, ca și mersul la biserică în Unterach[97], după ce își numise verișoara curvă. Tatăl nu voise niciodată să se boteze, dar regretase foarte tare că strămoșii lui nu i-au luat această treabă neplăcută. Lui îi zicea adesea că nu-i va pune nimic în cale dacă vrea să

Creștinism

* Lac în Austria superioară. (*N. t.*)

97 La Attersee din Salzkammergut.

devină creștin. Ca și cum o fată creșt. venise atunci în concurență cu verișoara? Nu. Rubensky doar sunt evrei? Da, și încă unii buni, botezul lui ar fi pus capăt oricărui plan din partea R. Atunci îngenuncherea trebuie să fi fost îndreptată împotriva planului R. iar el să fi aflat de acesta înainte de scena îngenuncherii. Zice că nu, dar admite că ceva nu știe sigur. Ce-și am[intește] clar este punctul inițial al planului, vizita lui cu viit. cumnat (și văr) Bob St. la R., unde a fost cântărit planul ca el să se stabilească în funcția de concipient, iar St. ca avocat în apropierea pieței abatorului. St. l-a jignit atunci foarte tare. În discuție s-au spus cuvintele: Acum vezi să termini odată. Este foarte posibil ca mama să-i fi comunicat planul cu luni în urmă.

Povestește mai departe că în această primăvară 03[98] a studiat foarte prost, și-a împărțit materialul, dar lucra numai seara până la 12–1^{h}, iar apoi citea ore în șir, ceea ce nu înțelege deloc. Aici intercalează că prin a. 1900 a făcut un *jurământ* să nu se mai masturbeze niciodată, singurul de care-și amintește. În această perioadă obișnuia însă ca după ce citea să-și mai facă adesea multă lumină în antreu și closet, să se dezbrace în pielea goală și apoi să se privească în oglindă. Mereu grija că are membrul prea mic; în timpul acestor ceremonii, o oarecare erecție, care-l liniștea. Uneori își băga chiar oglinda între picioare. În afară de aceasta, obișnuia să sufere pe-atunci de iluzia că bătea afară pe coridor, că era tatăl lui care voia să intre în locuință și că dacă nu i se deschidea, considera asta ca semn că nu-l voia nimeni și atunci pleca din nou. Venea și de mai multe ori să bată. A mers atât de departe cu această

98 Anul nu se poate descifra cu certitudine din manuscris, poate că este corectat din „01“.

idee, până ce a ajuns să se sperie de caracterul ei bolnăvicios și s-a eliberat de ea prin leg. de idei că dacă făcea așa tatăl lui ar păți ceva rău.

F contrad. tatăl

Toate aceste lucruri sunt fără coeziune și neînțelese. Ele se rânduiesc dacă presupunem că așteaptă cu o intenție superstițioasă vizita tatălui între 12–1^{h}, că își mută studiul noaptea, pentru ca acesta să-l găsească studiind, dar că după aceea, după izol. intercalată și așteptarea lungă a posibilei incertitudini de timp, a făcut ceea ce el însuși consideră ca substitut al onaniei, deci în ciudă tatălui. Confirmă prima și zice că la ultima are senzația că de ea ține o am[intire] obscură din copilărie, care nu-i vine însă.

Seara înainte de plecarea la țară, la începutul sau mijlocul lui iulie, a avut loc acea scenă a despărțirii de verișoară care s-a dus acasă cu X., când el s-a crezut renegat de ea. În primele săptămâni ale sejurului la Unterach privitul acela în cabină prin crăpături, când a văzut goală o fată foarte tânără și și-a făcut reproșurile cele mai serioase cum ar putea să o marcheze conșt. de a fi urmărită de cineva în ascuns.

Pov. sistem. înghite aici toate celelalte lucruri actuale.

28 dec. Îi e foame și se delectează cu o gustare.

Gras

Contin. C la Unterach. I-a trecut deodată prin minte că trebuie să *slăbească*, a început să se ridice de la masă, prăjitura desigur nu a mâncat-o, și să alerge prin soare, până ce a fost inundat de sudoare, atunci s-a oprit și a alergat din nou pe porțiuni, și pe munți a urcat așa în fugă. Pe o pantă abruptă i-a venit ideea să *sară jos*. Ar fi însemnat desigur moartea. Aici o am[intire] din armată. Când își făcea serviciul ca voluntar, nu-i era ușor să urce munții. În timpul unor exerc. iarna pe

Exelberg[99] a rămas în urmă și a încercat să-și insufle elan prin F că pe vârful muntelui stă verișoara și-l așteaptă. Dar și-a ratat scopul și a fost tot mereu de căruță, până ce s-a alăturat soldaților rămași în urma trupei. Zice că în timpul armatei — anul în care a murit tatăl —primele C au fost pur ipotetice. Dacă ai comite acum ceva împotriva subord. Își închipuia situații, ca spre a-și măsura dragostea pentru tatăl lui. Dacă ar mărșălui în formație și tatăl lui s-ar prăbuși la pământ, dacă ar ieși atunci din rând și ar fugi spre el ca să-l sprijine. (Am[intirea] tatălui, care încasează numerele câștigătoare și apoi aleargă în urmă.[100]) Originea acestei F, când, ieșind în marș din cazarmă, trecea pe lângă casă, a avut pe-atunci 3 săptămâni de arest în cazarmă și nu-i văzuse pe ai lui în aceste prime săptămâni grele de după moartea tatălui. Nu i-a mers bine în armată, era apatic, nu îi reușea nimic, avea un lt.-mj. care-i chinuia și dacă nu nimereau anumite sărituri, lovea după ei cu latul sabiei. Am[intire]: Și-a luat odată inima-n dinți și i-a spus: „Domnule lt.-mj., se poate și fără sabie.“ Omul era să leșine, dar apoi s-a apropiat de el și a zis, data viitoare aduc cnutul. Avea pe atunci de înăbușit multă furie, a f o grămadă în legătură cu provocarea, dar a renunțat. Era mai bine într-o anumită privință că tatăl nu mai trăia. S-ar fi amărât foarte tare ca vechi soldat. Tatăl i-a procurat și relații. Când i-a comunicat lista ofițerilor, tatăl a găsit un nume care-i era cunoscut, fiul unui ofițer sub care își făcuse și el serviciul militar, și i-a scris acestuia. Povestea acestui tată; cum tatăl lui le-a pus odată în timpul unei înzăpeziri la Bratislava, din cauza căreia trenul nu putea circula,

99 Deal în Pădurea Vieneză.
100 A se vedea mai sus, p. 226.

evreilor lopeți în mână, când în rest erau izol. de pe piață, iar ofițerul care era atunci comisar acolo s-a îndreptat spre el și a zis: Bun, bătrâne camarad, asta ai făcut-o bine, la care tatăl: Ești un tip rău, acum îmi spui camarad bătrân, pentru că te-am ajutat, atunci m-ai tratat altfel.

(Se vede strădania de a-l mulțumi pe tată prin alergat.)

Compulsie la înțelegere

Altă C la Unterach sub influența renegării lui de către verișoară: compulsia de a vorbi, vorbea altminteri puțin cu mama, dar atunci s-a forțat să vorbească în timpul plimbării din acel punct până în celălalt neîncetat cu ea, a debitat multe prostii, o povestește mai general, dar pornește evident de la exemplul mamei. Compulsie obișnuită de a număra, de ex. de a fi numărat între tunet și fulger 40 sau 50.[101] Tip de compulsie la protecție, când a călătorit cu verișoara pe vapor și s-a pornit un vânt puternic, a trebuit să-i pună capa lui. A fost pentru el ca un ordin că ea nu trebuie să pățească nimic. *Compulsie la înțelegere* că se silea să înțeleagă exact orice silabă i se adresa, ca și cum altfel îi scăpa o mare comoară. Deci întreba mereu: Ce ai spus și când i se repeta constata că prima dată sunase altfel, și devenea foarte incomod.

Asta necesită ordine referitor la verișoară. Explic. pe care i-a dat-o ea despre așa-zisa renegare, că nu voise decât să-l ferească să apară ridicol în fața lui X., trebuie să fi schimbat din temelii situația. Compulsia la protecție este remușcare și ispășire evidentă, și compulsia la înțelegere se raportează la ea, căci erau cuvintele ei cele care avuseseră atât de multă valoare pentru el. Nu a avut-o cu adevărat înainte de momentul verișoarei de

101 A se vedea mai sus, p. 194.

sosire al.* Generalizarea se înțelege atunci cu ușurință. Celelalte tipuri de C au fost înainte de discuția explicativă cu verișoara, ceea ce-i confirmă am[intirea]. *Angoasa de a număra* înainte de furtună are atunci caracter de oracol și indică angoasa de moarte, *oare cât de mult va trăi*. Atunci alergatul prin soare are în sine ceva sinucigaș, din dragoste neferic. Asta confirmă el cu totul. Înainte de plecarea la Unterach i-a spus prietenului Y. că de astă dată are un *anume sentiment ciudat că el* nu se va mai întoarce la Viena. Ideile clare de sinucidere îi erau familiare din copilărie, de ex. dacă trebuia să vină acasă cu note proaste de la școală, când știa că tata urma să se necăjească. Însă odată, când avea 18 a., a fost în vizită sora mamei, al cărei fiu se împușcase cu 1 ½ a. înainte, din cauza unei iubiri nefer. se spunea, și el era de părere că Hilde, de care fusese odată foarte îndrăgostit, încă mai este cauza. Această mătușă arăta atât de lamentabil și de distrusă, încât și-a jurat, orice i s-ar întâmpla lui, și iubire nefer., nu se va omorî niciodată, din pricina mamei. Sora Constanze i-a spus, când a ajuns acasă după alergat: O să vezi, Paul, te lovește odată damblaua.

Însă dacă înainte de discuția explicativă cu verișoara au fost impulsuri de sinucidere, asta nu poate să fi fost decât autopedepsire, pentru că dorise în furia lui moartea verișoarei. Îi dau să citească Joie de vivre[102] a lui Zola. Mai povestește că în ziua plecării verișoarei din U. a găsit pe stradă o piatră și a f că trăsura ei ar putea să dea peste piatră și să o rănească [pe verișoară]. De aceea a

* Confuz în original. Este de presupus că Freud a introdus ulterior cuvântul „verișoarei" (*Cousine*) într-un loc greșit. Topica ar fi deci: Nu a avut-o cu adevărat înainte de momentul de sosire al verișoarei. (*N. t.*)

102 Eroul acestui roman este mereu preocupat de gândul morții lui și a altor oameni.

dat-o deoparte, dar 20 de min. mai târziu s-a gândit că asta era o prostie și s-a întors ca să pună piatra la loc. Deci și aici încă mișcarea ostilă împotriva verișoarei menținută alături de cea protectoare.

2 dec.[103] Întrerupți de boala și moartea dr. Pr., pe care-l tratează ca pe un tată, și poate așa după rel. person., ies tot felul de trăsături dușmănoase la iveală: dorințe cu șobolani, care se raportează la faptul că a primit bani de la ei ca medic al casei. Câți creițari, atâția șobolani, își spune, în timp ce aruncă la înmormântare bani în cutia pentru colectă. În identif. cu mama poate chiar să motiveze personal ura față de el, pentru că ea îi aduce reproșul că nu l-a determinat pe tată să se retragă din muncă. În drum spre cimitir mai are acel zâmbet ciudat care-l supără mereu când ia parte la înmormântări. Mai indică F că dr. Pr. o violează pe sora lui, Julie (prob. invidie din cauza consult. medic.). Aici am[intirea] că tata trebuie să fi făcut odată ceva necuviincios cu ea, când avea 10[104] a. El a auzit țipete în cameră și apoi a ieșit tata și a zis: Fata are un fund ca de piatră. În mod ciudat credința lui că a resimțit cu adevărat mânie împotriva tatălui său, deși întrevede toate motivațiile logice, nu a făcut progrese.

Leagă, dar e neclar unde, o F de transfer că între două femei, soția mea și mama mea, este întinsă o scrumbie care ajunge din gaura anusului uneia în cea a celeilalte, până ce o tânără o taie în două, iar atunci cele două bucăți (parcă sunt curățate de piele) cad.

Aici mărturisirea că nu-i plac deloc scrumbiile, a primit de curând la masă scrumbie și nu s-a atins de ea. Fata

---

103 Așa, probabil greșit, în manuscris. Data corectă ar trebui să fie: „2 ian.“

104 Cifra este greu de descifrat în manuscris; ar putea fi și „16“.

este una pe care a văzut-o pe scară și a crezut că este fiica mea de 12 a.

2 ian. [1908] (Direct.) Se miră că a fost atât de furios când Constanze i-a cerut azi dim. să meargă cu el la teatru. I-a dorit imediat șobolanii, s-a îndoit apoi dacă să meargă acum sau nu și ce ar fi de fapt să cedeze compulsiei una dintre cele două decizii. I-a deranjat astfel un rendez-vous cu cusătoreasa lui și vizita la verișoara care este bolnavă, de altfel a vorbit direct așa. De la boala verișoarei provine probabil proasta lui dispoziție de azi. El are chipurile numai mărunțișuri, eu îi pot spune astăzi multe. În timp ce-i dorește lui Constanze șobolanii, simte el însuși cum șobolanul îl mușcă de fund și îl și vede plastic. Fac o legătură, care aruncă o lumină nouă asupra șobolanului. Doar a avut viermi, ce a primit contra lor? Nu clistire. Ba și alea, crede că-și amintește. Atunci trebuie să li se fi împotrivit în mod deos., căci îndărăt zăcea o plăcere refulată. Crede și în împotrivire. Înainte de asta trebuie să fi avut o perioadă de timp mâncărimi în dos. Povestea cu scrumbia îmi amintește foarte mult de aceste clistire (etapă preliminară la el: e sătul de asta până-n gât). Dacă nu a avut și alți viermi, tenie, contra cărora se dă scrumbie sau dacă nu a auzit cel puțin de așa ceva? Asta nu, dar continuă cu am[intirile] legate de viermi. [La München a descoperit odată un vierme mare rotund în scaunul lui, după ce a avut mai înainte visul că stă pe o trambulină, care se mișcă în cerc cu el. Astea erau mișc. viermelui. Are o nevoie imperioasă de defecație totdeauna imediat după ce se trezește.][105] La 10 a. și-a văzut odată vărul în timp ce acesta ieșea afară, și vărul i-a atras

Viermi

105 Paranteze drepte ale lui Freud.

atenția că în scaun era un vierme mare; scârbă mare. De asta leagă ceea ce numește a fi cea mai mare spaimă a vieții lui: cam înainte [de vârsta de] 6 a. Mama avea o pasăre împăiată de la o pălărie pe care și-a luat-o ca să se joace cu ea. În timp ce se mișca în fugă [cu] pasărea în mână, acesteia i se mișcau aripile. De spaimă că a înviat, a aruncat-o cât colo. Mă gândesc la legătura cu moartea surorii — scena a fost cu siguranță mai târziu — și îi atrag atenția cum această credință ușurează învierea ulterioară a tatălui. Întrucât nu reacționează, interpretez altfel[:] ca erecție prin efectul mâinii lui, și găsesc legătura cu moartea în faptul că în timp preist. l-a amenințat cu moartea dacă se atinge, dacă aduce penisul în erecție și că moartea surorii a fost dedusă de el din onanie. Aici detaliază în măsura în care se mira într-adevăr că în pubertate nu a practicat niciodată O, cu toate că suferea atât de mult de erecție, deja copil fiind o scenă unde-i arată direct erecția mamei. Își rezumă Sex., care s-a mulțumit cu privitul, la [dra] Peter și alte femei. De fiecare dată când își imagina femeia goală, ceea ce îl excita, erecție. Își am[intește] limpede în baia doamnelor două fete, 12 și 13 a., la care i-au plăcut coapsele atât de mult, încât și-a dorit clar să aibă o soră cu coapse atât de frumoase. Apoi perioadă homosex. cu prieteni, însă niciodată ating. reciprocă, numai privit și cel mult plăcerea venită de aici. Privitul îi înlocuiește ating. Îi am[intesc] de scenele cu oglinda noaptea după ce studia, unde conform interpretării se masturba în ciudă tatălui, după ce studiase de dragul tatălui, exact așa cum după Dumnezeu să-l aibă în pază — urmează „nu"-ul.* Nu mai continuăm cu aceste conexiuni și el pov. acum visul din München de-

Moarte

Manie

* A se vedea nota * de la p. 195 legată de topica propoziției germane în acest caz. (*N. t.*)

spre vierme și, pornind de acolo, lămuriri despre scaunul său rapid de dimineață, ceea ce se leagă apoi de F de transfer despre scrumbie. Referitor la copilul care rezolvă problema dificilă cu „genialitate jucăușă" îi vine în minte Mizzi Q, o fetiță delicioasă care avea 8 a. pe vremea când era el în relație cu familia, încă nu era doctor: Plecare la Salzburg la 6[106] h dimineață. A fost foarte ursuz, căci știa că o să simtă curând nevoia să iasă afară și când s-a întâmplat într-adevăr așa, a coborât sub un pretext în stație, a reușit să mai prindă trenul, dar a fost surprins de doamna Q când își arunca o ultimă privire asupra toaletei lui. Blamări neîncetate din partea acestei femei în cursul zilei din acel moment încolo. Apoi îi vin[e] în minte legat de asta un taur, după care se întrerupe. Ideea chipurile nu ține de asta. La conferința lui Schweninger și Harden[107] l-a întâlnit pe prof. Jodl[108], pe care îl admira foarte mult pe atunci, care chiar a schimbat câteva cuvinte cu el. „Jodl" doar înseamnă taur, după cum bine știe. Atunci a scris Schönthan[109] un foileton, în care descria V: este Schw. și H. într-o singură persoană și răspunde astfel la întrebările care i se pun, până ce unul îl întreabă de ce peștii nu au păr. Asudat de frică, până când îi trece prin minte o scăpare și spune, Doar se știe cât de mult dăunează mătreața creșterii părului și de

106 Cifra este neclară în manuscris. Ar putea fi și „4".

107 Ernst Schweninger (1850–1924), medicul lui Bismarck, și publicistul Maximilian Harden (1861–1927) au ținut la 5 februarie 1898 la Viena o prelegere comună despre medicină, și anume sub formă de dialog. Articolul lui Schönthan menționat mai jos parodia fără îndoială acea prelegere.

108 Friedrich Jodel (1849–1914) a fost profesor de Filosofie la Universitatea din Viena.

109 Franz Schönthan (1849–1913) era cunoscut la Viena ca autor de comedii și farse.

aceea peștii nu puteau avea păr.* Astfel, scrumbia este determinată în F de transfer. Îmi exprimasem regretul odată, mai demult, când descria cum fata lui ședea pe burtă și părul pubian i se vedea ieșindu-i pe la spate, că femeile nu acordă acum atenție acestuia, spusesem că nu arată frumos și de aceea el se preocupă de lipsa de păr a ambelor femei.[110]

Mama mea trebuie... să însemne bunica, pe care el însuși nu a cunoscut-o niciodată, dar îi vine în minte bunica verișoarei. Casă condusă de două femei. Când i-am adus mica gustare[111], i-a venit imediat ideea că era pregătită de 2 femei.

Soluțion. șobolanilor

3 ian. Dacă *șobolanul este viermele*, atunci și penisul; decid să-i spun asta; atunci formula lui este pur și simplu afirmația despre libido, exprimată arhaic (t[eoria] sexuală infant. a raportului prin anus), înzestrată cu dorință și aspectul de furie, referitoare la raportul sex. pe ambele părți asemănător blestemului sud-slav despre regulatul în fund.[112] Astăzi îmi comunică mai înainte foarte vesel soluțion. ultimei F. Știința mea este copilul care rezolvă cu superioritate senină, „genialitate zâmbitoare" problema, își curăță ideile de deghizarea lor și astfel eliberează cele două femei de dorințele lui legate de scrumbie.

După ce îi spun că șobolanul este penisul prin intermediul viermelui (la care el adaugă imediat „p[enis]

---

* Joc de cuvinte: „Schuppen" înseamnă în germană atât solzi, cât și mătreață. (*N. t.*)

110 În fantasma menționată mai sus, la p. 243.

111 A se vedea mai sus, p. 239.

112 În legătură cu această temă cf. *Anthropophyteia*, vol. 2 (1905), pp. 421 și urm.

mic"), coada șobolanului – sula*, îl năpădește un adevărat flux de idei, nu toate cu legătură, în special dinspre latura de dorință a plăsmuirii. Ceva despre povestea anterioară ideii șobolanilor, ceea ce i s-a părut întotdeauna că ține de ea. Cu luni înainte de form. ei a întâlnit pe stradă o femeie de care și-a dat seama imediat că era prostit. sau cel puțin una care intra cu însoțitorul ei în rel. sex. La zâmbetul ei ciudat ideea stranie că verișoara este plasată în trupul și organele ei genitale în așa fel în spatele celor ale femeii, încât are ceva din fiecare coit. Apoi verișoara este în ea și se umflă atât de mult, încât face ca persoana să explodeze. Poate desigur să însemne numai că este mama ei, mătușa Laura. Apoi despre aceste gânduri care nu o fac cu mult mai bună decât o curvă și în fine leg. cu unchiul Alfred, fratele ei, care o jignește direct: Te pudrezi ca o chonte[113]. Acest unchi a murit în dureri cumplite. După inhib. lui se sperie cu amenințarea că ar fi pedepsit la fel pentru aceste gânduri. Apoi îi vin diferite idei, că i-a dorit verișoarei direct raport sex. — înaintea teoriei despre șobolani — și forma ocazională a acestora, că trebuie să-i aducă șobolanii. Apoi multe leg. cu banii, că a fost idealul lui să rămână mereu gata pregătit sex., și direct după coit, poate că se referă de aceea la deplasarea pe lumea cealaltă? La 2 a. după moartea tatălui mama i-a comunicat că a jurat pe mormântul tatălui să refacă în perioada următoare prin economie ce se cheltuise din capital. El nu crede în legământ, dar aici motivul princ. pentru spiritul său econom. A jurat apoi (în felul său) la Salzbg să nu-i trebuiască mai mult de 50 fl pe lună, mai târziu și-a făcut adaosul [„]la Salzbg[„] incert, așa încât nu ar fi trebuit să aibă niciodată nevoie de

* „Schwanz" este în germană cu dublu sens. (*N. t.*)

113 Expresie în idiș pentru prostituată.

mai mult, nici să se căsătorească cu verișoara. (Asta pornește ca și fantasma cu scrumbia despre mătușa Laura de la tendința ostilă verișoarei.) Împotriva acestora ideea, nu trebuie să se însoare, dacă verișoara i se pune numai astfel la dispoziție. Și împotriva acesteia din nou obiecția, atunci trebuie să plătească fiecare coit ca la prostit. cu guldeni. Așa ajunge la germenele delirului său: câți guldeni, atâția șobolani (*Câte cozi* — coit — atâția guldeni*).

Firește că întreaga F despre curvă se referă la mama lui, la incitarea vărului lui, care i-a împuiat celui de 12 a. într-un mod răutăcios urechile, că mama lui e o curvă și face semne așa ca aceasta.[114] Când mama se piaptănă el obișnuiește să o tragă de coada ei acum foarte subțire și să-i zică ăsteia „*coadă de șobolan*". — Când era copil s-a gândit odată, când mama stătea în pat și și-a arătat dosul la o mișc. neatentă, că a fi căsătorit constă în a-și arăta reciproc popourile. În jocurile homosex. cu fratele s-a speriat odată rău, când, în timpul încăierărilor în baie, penisul fratelui s-a îndreptat către anusul lui.

Aici îi vin multe idei care nu pot fi interpretate, și un transfer ostil la adresa mea.

4 ian. Vesel. Abundență de alte idei spontane, transferuri etc., pe care renunțăm momentan să le interpretăm. Referitor la copilul care desface leg. scrumbiei — știința: F că îi dă acestui copil o lovitură cu piciorul și apoi că tatăl sparge geamul. Aici povestea care motivează mânia ascunsă împotriva tatălui. După ce a lipsit la prima oră de religie la gimnaz. și a negat-o atât de neiscusit, tata foarte nefericit, și când s-a plâns că Hans[115]

* A se vedea nota anterioară a traducătorului.

114 A se vedea p. 213.

115 Fratele pacientului.

îl bate, a zis: Asta e, lovește-l cu piciorul. De la dr. Pr. o altă poveste cu o lovitură de picior: Cumnatul actual Bob St. a oscilat mult timp între Julie și fiica d Pr., care se numește acum Z. Când s-a apropiat momentul luării deciziei, a fost chemat la consiliu și a venit cu sfatul ca fata care-l iubește să-l întrebe direct dacă da sau nu. Dr. Pr. a spus: Bine, dacă-l iubești, sunt de acord, dar dacă astă seară (după rendez-vous) îmi poți arăta urma popoului lui pe talpa ta, primești de la mine un pupic. Nu-l plăcea deloc. Deodată îi vine în minte și că pov. căsătoriei este strâns legată cu ispita sa Rub. Pr. are drept soție o născ. Rubensky și dacă Bob s-ar fi căsătorit cu fiica, ar fi fost singurul candidat pentru susținerea familiei. Apoi mai departe despre cumnatul Bob că este foarte gelos pe el; ieri scenele cu sora, în care s-a exprimat direct. Servitoarele din casă spun și că ea-l iubește și sărută ca pe un iubit, nu ca pe un frate. El însuși i-a zis ieri cumnatului, după ce a fost o clipă cu sora în cealaltă cameră: Dacă Julie face un copil în 9 luni nu trebuie să crezi că e de la mine; sunt nevinovat. S-a gândit deja că trebuie să se poarte josnic pentru ca, în alegerea dintre bărbat și frate, sora să nu aibă motiv să-l prefere pe el.

Mai înainte îi spusesem deja ca rezolv. a unui transfer că face cu mine pe tipul josnic, adică pe cumnat, și asta înseamnă că îi pare rău că nu o are pe Julie soție. Asta vrea să zică ultimul lui delir despre purtatul josnic, pe care-l scoate foarte complicat din el. Transferul era că la acea masă[116] pe care i-am oferit-o profit, căci el a pierdut timp, cura durează mai mult. Când mi-a dat onorariul i-a trecut prin cap că trebuie să achite și această masă, și

116 A se vedea mai sus, p. 239.

anume cu 70 cr. Ăștia provin din farsa de la sala de varietăți din Budapesta, în care mirele firav îi oferă 70 cr. chelnerului, dacă vrea să preia primul coit cu mireasa în locul lui.

Sugestii că este îngrijorat că afirmaț. prietenului său Springer despre cură l-au putut face recalcitrant față de ea. Când laud ceva din ideile lui este întotdeauna foarte bucuros, dar o a doua voce spune apoi: nu dau doi bani pe laudă sau, și mai clar: mă piș pe ea.

Despre semnificația sex. a șobolanului nu vine astăzi vorba. Ostilitate mult mai clară, de parcă ar avea o conștiință încărcată față de mine. Părul de pe corpul iubitei lui i-a amintit de o blană de șoarece și acest șoarece i se pare că are de-a face cu șobolanul. Nu știe că asta este semnificația alintului Șoricel pe care chiar el îl folosește. Un văr stricat, care i-a arătat lui și fratelui la 14 a. penisul, a spus: al meu e ca un soare ce bate într-o junglă. Dar el a înțeles: șoarece.

6 și 7 ian. Zâmbind vesel pe sub mustață, ca și cum ar coace ceva.

Un V pe lângă câteva crâmpeie. Merge la dentist, ca să-i scoată un dinte stricat, ăla îi scoate unul, dar care nu este cel corect, ci unul de alături, ușor atins. Când ajunge afară, se minunează de mărimea lui. (La asta ulterior două completări.)

Are un dinte cariat, care nu-l doare însă, ci îi dă doar uneori senzații surde. A fost odată la dentist ca să i-l plombeze. Dar ăla a explicat că nu poate fi vorba aici decât de extracție. De obicei nu era fricos deloc, însă aici i-a trecut prin minte ca reținere că durerile i-ar vătăma cumva verișoarei și a refuzat. Probabil că a avut noaptea această senzație surdă și de aceea visul.

Dar V poate să treacă peste niște senzații mai puternice decât aceasta, chiar peste dureri. Oare știe care ar fi semnific. V despre dinte?

Își am[intește] vag — moartea unor rude.

Da, într-o oarecare măsură. Deplasare de jos în sus. De ce? Limbajul, care echivalează fața și organele genit. Asta știe. Dar jos nu există dinți? — Înțelege apoi că tocmai de-aia. Îi povestesc și că să iei crengile din copaci și să le rupi cu mâna are aceeași semnific.[117] „Să ți-o iei în mână cunoaște el."

Dar el doar nu și-a scos singur dintele cu mâna, ci i l-a scos altcineva?

Mărturisește că la cusătoreasă are tentația și știe cum să procedeze ca ea să-i apuce penisul. La întrebarea mea dacă se plictisește deja cu ea răspunde cu mirare afirmativ. Mărturisește teama că îl va ruina material și că el îi dă ce i se cuvine iubitei. Reiese că s-a comportat foarte neadecvat în gospodărirea banilor, nu și-a notat, așa că nu poate să spună cât l-a costat ea pe lună, și că i-a împrumutat prietenului 100 fl. Fiind surprins, admite că era cât pe ce să-și strice cheful de relație și să revină la abstinență.

Sunt de părere că asta poate căpăta și o altă interpretare, pe care nu vreau să o spun. Ce poate să însemne că dintele nu a fost cel corect?

7 ian. I se pare chiar că boala vicleană ar urzi ceva. A fost din nou drăguț cu cusătoareasa, al doilea coit nu s-a soldat cu ejacul. I-a venit în minte teama că va urina în loc să ejaculeze. Când era copil în cl. a 5-a primară un co-

---

117 Visele despre dinți sunt dezbătute pe larg în *Traumdeutung* (1900 *a*) — (*G. W.*, vol. 2/3, pp. 391 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 2, pp. 378 și urm.).

leg i-a spus că reproducerea omului are loc așa, bărbatul face pipi în femeie. Uitase prezervativul. Caută în mod evident căi pentru a-și strica cheful de relație, de pildă: coit. inter., impotență, nemulțumire.

Ieri a mai completat: dintele nu arată deloc ca acela, ca bulbul de lalea, la care îi vin în minte felii tăiate de ceapă*. — Cealaltă cale: orhidee, criptorhidia[118] lui, la operația verișoarei nu participă.[119] Despre operație povestește că și-a ieșit atunci din fire de gelozie. A fost la ea [la] sanat[oriu], 1899, când a venit la vizită un medic tânăr și i-a băgat mâna pe sub pătură. Nu știa dacă asta era regulamentar. Când a auzit de curajul ei la operație, a avut ideea tâmpită că fusese așa, pentru că îi plăcea să-și arate medicilor corpul frumos. Mirat că această idee nu mi se pare atât de tâmpită.

Cond. de îndrăgostire

Despre acest corp frumos auzise de la sora Hilde în 1898 când s-a îndrăgostit de ea. Impresie cu atât mai puternică, cu cât însăși Hilde are un corp foarte frumos. Poate rădăcina iubirii lui. Verișoara știa pe atunci exact despre ce vorbeau și a roșit. Și cusătoreasa T, care s-a omorât mai târziu, a spus: știe sigur. Verișoara este oficial pentru el cea mai frumoasă dintre femei, cu toate că el știe desigur că există unele mai frumoase.

Castrare

Da, dintele este penisul, își dă seama de asta, căci completarea sună astfel: dintele a picurat. — Ce înseamnă deci că dentistul i-a scos „dintele“? Cu greutate poate fi adus numai la ideea că este operația de smulgere a penisului; și continuarea simplistă că penisul foarte mare ar putea fi numai cel al tatălui o admite în fine ca „repli-

* „Zwiebel“ însemnând în germană atât ceapă, cât și bulb. (*N. t.*).

118 Oprirea testicululuiîn cavitatea abdominală sau în canalul inghinal, a se vedea mai sus, p. 231.

119 A se vedea tot p. 231.

că cu aceeași monedă“ și răzbunare față de tată. Visului doar îi este foarte greu să aducă am[intiri] atât de dezagreabile.

20 i[anuarie]. Întrerup. lungă, atmosf. cea mai veselă, aprop[ieri]. Fără o soluție. O explicație întâmplătoare că alergatul său ca să nu devină gras [„dick“ în germană, *N. t.*] are de-a face cu numele vărului american *Dick*[120] (Richard) *cuvânt-parolă*. Ură față de ăsta. Doar că asta este găselnița mea și lui îi lipsește o apreciere.

Astăzi 5 V, dintre care 4 militare. Din primul reiese mânia stăpânită față de ofițeri și reținerea pentru a nu-l provoca pe unul, care i-a dat una peste fund chelnerului slinos Adolf. [Acest Adolf este el însuși.][121] Asta dă în scena cu șobolani, prin intermediul pince-nez-ului* [Kneifer][122] care a căzut și s-a pierdut și se leagă de un incident din prim. an univ. în care a fost acuzat de prieten că se „eschivează“**, pentru că se lăsase convins de colegi să-i dea o palmă, îl provocase la propunerea făcută în glumă de Springer, și apoi nu urmărise chestiunea mai departe. Mânie înăbușită față de prietenul Springer, a cărui autoritate provine deci de aici, și față de altul care l-a trădat, pe care l-a ajutat în schimb mai târziu cu sacrificii. Deci reprim. progresivă a pulsiunii de furie cu reîntoarcerea pulsiunii erogene reful. de murdărie.

---

120 Explicațiile legate de „dick“, respectiv „Dick“, ca și (a se vedea mai jos) de „Zwicker“, respectiv „Kneifer“, au fost comunicate de Freud două zile mai târziu (22 ianuarie 1908) la ședința Asociației Psihanalitice Vieneze (Nunberg și Federn, 1976, vol. 1, p. 270).

121 Paranteze drepte ale lui Freud.

* În original „Zwicker“. „Zwicker și „Kneifer“ înseamnă amândouă pince-nez. (*N. t.*)

122 Paranteze drepte tot ale lui Freud.

** „Kneifen“: a ciupi, a se eschiva. (*N. t.*)

VIZIUNE DE ANSAMBLU ASUPRA NEVROZELOR DE TRANSFER

(*Übersicht der Übertragungsneurosen*)

(1985 [1915])

VIZIUNE DE ANSAMBLU ASUPRA NEVROZELOR DE TRANSFER
[PROIECT AL CELUI DE-AL DOISPREZECELEA STUDIU METAPSIHOLOGIC DIN 1915]

Editat de Ilse Grubrich-Simitis

Introducere editorială

(1915 Data scrierii lucrării.)

1985 Sigmund Freud, *Übersicht der Übertragungsneurosen; Ein bisher unbekanntes Manuskript*. Editat și prevăzut cu un eseu de Ilse Grubrich-Simitis, Frankfurt pe Main, S. Fischer Verlag, 128 de pagini. (Ediția princeps conține un facsimil al manuscrisului și, în afara versiunii editate a textului, o transcriere foarte fidelă.)

Sigmund Freud a lucrat din noiembrie 1914 până în vara lui 1915 la o serie de studii, pe care inițial a vrut să le publice sub formă de carte cu titlul *Zur Vorbereitung einer Metapsychologie* (Despre pregătirea unei metapsihologii). Scopul lor l-a formulat el însuși într-o notă la unul dintre aceste texte, apărut în 1917, *Completare metapsihologică la teoria viselor* (*Metapsychologische Ergänzung zur Traumlehre*, 1917 *d* [1915]): „Intenția acestei serii o constituie clarificarea și aprofundarea ipotezelor teoretice pe care le-am putea pune la baza unui sistem psihanalitic“

(*G. W.*, vol. 10, p. 412; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 179). Tot din această serie face parte și *Doliu și melancolie* (*Trauer und Melancholie*, 1917 *e* [1915]), publicată abia în 1917. În schimb, celelalte trei lucrări, așternute pe hârtie în primele luni ale anului de război 1915, au fost publicate mai devreme, și anume deja în anul scrierii lor, în caiete succesive ale revistei *Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse* (vol. 3, caietele 2–5). Sunt textele metapsihologice de bază *Pulsiuni și destine ale pulsiunilor* (*Triebe und Triebschicksale*, 1915 *c*), *Refularea* (*Die Verdrängung*, 1915 *d*) și *Inconștientul* (*Das Unbewußte*, 1915 *e*).*

Din corespondența lui Freud știm[1] că, în continuarea celor cinci scrieri menționate, până la mijlocul anului el a încheiat mai mult sau mai puțin încă alte șapte studii metapsihologice, care urmau să rotunjească seria la o carte cu douăsprezece capitole. Nu a publicat însă niciodată această carte. Având în vedere că cele șapte manuscrise au dispărut fără urmă, se presupune astăzi că Freud le-ar fi distrus ulterior. „Se poate foarte greu estima", așa a apreciat James Strachey, „pierderea pe care am suferit-o prin dispariția acestor lucrări. Pe vremea când Freud le-a scris exista o constelație unică de condiții favorabile. Marea expunere teoretică a lui Freud (capitolul VII din *Interpretarea viselor* [1900 *a*] fusese redactată cu cincisprezece ani înainte, deci într-o fază relativ timpurie a cercetărilor sale psihologice. Acum însă, în anul 1915, avea douăzeci și cinci de ani de experiență psihanalitică în urma lui, pe care își putea întemeia construcțiile teoreti-

---

* Cele cinci scrieri metapsihologice menționate mai sus au apărut în traducere românească în Sigmund Freud, *Opere*, vol. 3, intitulat „Psihologia inconștientului", la Editura Trei, 2000. (*N. t*).

1 A reconstituit-o deja E. Jones (1962 *a*, pp. 223 și urm.). Cf. și J. Strachey (1957 *a*).

ce, și totodată se afla încă la zenitul forței sale intelectuale.“ (1957 *a*, p. 72.)

În contextul unor lucrări preliminare pentru publicarea corespondenței dintre Sigmund Freud și Sándor Ferenczi[2] am găsit în 1983 la Londra, printre hârtiile care ajunseseră de la Ferenczi la Michael Balint, proiectul celui de-al doisprezecelea studiu metapsihologic pierdut. Manuscrisul se afla într-un plic adresat lui Ferenczi. Este alcătuit din foi scrise pe față și verso cu cerneală, în formatul de 21,3 pe 33,7 centimetri.[3]

O scrisoare a lui Freud, scrisă pe versoul ultimei foi de manuscris, a facilitat identificarea textului. Ea sună astfel[4]:

28.7.15

Dragă prietene,

Vă trimit proiectul la al XII-lea [studiu], care vă va interesa cu siguranță. Îl puteți arunca sau păstra. Textul transcris pe curat îl urmărește frază cu frază, abătându-se numai puțin de la el. Paginile 21–23 sunt adăugate după scrisoarea dumneavoastră, pe care o așteptasem. Obiecția dumneavoastră excelentă fusese din fericire prevăzută.[5]

---

2 Sándor Ferenczi (1873–1933), psihanalist maghiar, un colaborator apropiat și prieten al lui Freud.

3 Pentru alte detalii, cf. în ediția princeps din 1985 „Notiz zum Faksimile“, precum și facsimilul însuși.

4 În ediția princeps există și facsimilul acestei scrisori. Redarea de față urmează regulile valabile pentru editarea întregului manuscris, explicate mai jos, la p. 267.

5 Ultimele două propoziții se referă la întrebările și obiecțiile lui Ferenczi referitoare la o primă schiță de scrisoare, în care Freud își informase prietenul la 12 iulie 1915 în avans asupra ideilor filogenetice formulate în partea a doua a celui de-al doisprezecelea studiu și îl rugase să se pronunțe asupra lor. (Tipărit în ediția prin-

Voi lăsa acum să treacă o pauză, înainte de a elabora definitiv Cș [= Bw, Bewußtsein, conștiința] și angoasa. Sufăr mult de afecțiuni de Karlsbad[6].

Salutări cordiale.

Al dumneavoastră,

Freud.

Freud a corespondat în anul de război 1915 în mod regulat cu Ferenczi despre proiectul unei metapsihologii. Din acest schimb de scrisori ca și din altele se pot extrage anumite informații și în legătură cu temele celor șapte capitole pierdute, printre care conștiință, angoasă respectiv isteria de angoasă — munca la aceste două texte este menționată în mod expres în scrisoarea însoțitoare —, apoi isteria de conversie, nevroza obsesională, ca și o sinteză a nevrozelor de transfer.

Tocmai despre conținutul acestei sinteze dobândim acum cunoștințe detaliate prin proiectul unei *Viziuni de ansamblu asupra nevrozelor de transfer*, pe care transcrierea pe curat l-a urmărit „frază cu frază", așa cum spune scrisoarea însoțitoare.

Structura textului proiectului indică o împărțire evidentă în două. Prima porțiune cuprinde, fixată sub formă de prescurtări, repere și cuvinte-cheie, comparația sistematică a factorilor eficienți în cele trei nevroze de transfer. Este ceea ce promite titlul. Procedând inductiv, toate constatările — după cum menționează chiar Freud deplasându-se pe un teren familiar — fiind edificate pe „observarea atentă și anevoioasă" (p. 277) și limitate la planul ontogenetic. Parcă pornind năvalnic de la al șaselea fac-

---

ceps a proiectului la *Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer*, 1985 *a* [1915], pp. 89 și urm.)

6 Tulburări intestinale.

tor, participarea predispoziției moștenite la etiologia nevrozelor, urmează apoi cea de-a doua parte, formulată în manuscris aproape de la un capăt la celălalt cu temeinicie și precizie, aventura speculativă a reconstituirii filogenetice, care, depășind cadrul titlului studiului, a constrâns la vasta „abordare a nevrozelor narcisice" (p. 277).

Pentru a-i înlesni cititorului înțelegerea textului atunci necunoscut, în ediția princeps a fost schițat contextul: contextul biografic, contextul lucrării și contextul ținând de istoria științei.[7] Aici vor fi redate din prezentarea detaliată numai câteva indicii orientative.

Din corespondența încă nepublicată dintre Freud și Sándor Ferenczi[8] reiese că Ferenczi a fost în timpul lunilor de geneză a celor douăsprezece studii metapsihologice ale lui Freud principalul partener de discuție, și anume nu doar ca urmare a izolării lui Freud determinate de război — majoritatea colaboratorilor săi fuseseră recrutați —, ci și pentru că îl considera pe Ferenczi a fi dintre discipolii lui biologul cel mai competent[9], ceea ce era important mai cu seamă pentru partea filogenetică a celui de-al doisprezecelea studiu. Scrierea lui Ferenczi despre *Etapele de dezvoltare ale simțului realității* (1913), la care face Freud trimitere de două ori în *Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer* (pp. 262 și 285), îl stimulase evident să scrie „Fantasma filogenetică"[10]. Ce-i drept, Ferenczi argumentează acolo în

---

7 *Metapsychologie und Metabiologie*, pp. 85–119; pentru o interpretare a reconstituirii filogenetice, cf. Grubrich-Simitis (1987).

8 Pentru permisiunea de a cita din transcriere aducem mulțumiri lui: Sigmund Freud Copyrights, Colchester, Enid Balint, Londra, și Judith Dupont, Paris.

9 Cf. o scrisoare a lui Freud către Ferenczi din 29 aprilie 1916.

10 Așa este numită pe alocuri partea a doua a celui de-al doisprezecelea studiu metapsihologic în corespondența Freud–Ferenczi (de pildă în scrisoarea lui Freud din 18 iulie 1915).

esență pe plan ontogenetic, totuși el presupune un „transfer de urme mnezice ale istoriei raselor asupra individului“ (p. 152) și se încumetă să emită în final o „profeție științifică“ (p. 161), și anume că „transformările geologice ale suprafeței terestre cu urmările lor catastrofale pentru strămoșii omenirii au fost cele care au forțat la refularea obiceiurilor îndrăgite și la «dezvoltare». Astfel de catastrofe pot să fi fost zonele de refulare ale istoriei evoluției semnției, și localizarea temporală și intensitatea unor asemenea catastrofe pot să fi decis asupra caracterului și nevrozelor raselor“ (p. 162). Aceste formulări ne fac să înțelegem de ce a adăugat Freud în menționata scrisoare din 12 iulie 1915 către Ferenczi, cu prima schițare a seriei filogenetice, la sfârșit propoziția: „Dreptul dumneavoastră de autor asupra celor de mai sus este evident.“[11]

Această atribuire nu se referea desigur, așa cum arată corespondența, exclusiv la scrierea lui Ferenczi *Etapele de dezvoltare ale simțului realității*, ci și la niște speculații ample, numite alternativ „paleobiologice“, „bioanalitice“ sau „metabiologice“, care îl preocupau atunci și în legătură cu care avea un schimb intens de idei cu Freud, fie pe cale epistolară, fie verbal. Nu mult după ce a scris cel de-al doisprezecelea studiu metapsihologic, Freud a cumpănit un timp la ideea de a redacta împreună cu Ferenczi un studiu mai amplu despre lamarckism și psihanaliză. Planul a fost abandonat desigur încă înainte de sfârșitul războiului. Urme nemijlocite ale discuției dintre cei doi prieteni care a abordat în timpul anilor de război diferite teme biologice se pot descoperi în schimb în *Dincolo de principiul plăcerii* (*Jenseits des Lustprinzips*, 1920 *g*) și în *Încercarea unei teorii genitale*, publicate de Ferenczi în 1924.

11 Vezi mai sus nota 5.

Dacă ideea lui Ferenczi despre o influență a „transformării geologice a suprafeței terestre“ asupra apariției nevrozelor o fi fost nouă pentru Freud, cea a unui „transfer de urme mnezice ale istoriei raselor asupra individului“ nu era. Căci deja în *Totem și tabu* (1912–13) Freud descrisese în cel de-al patrulea eseu marele „eveniment, cu care a început cultura și care de atunci înainte nu mai dă pace omenirii“* (*G. W.*, vol. 9, p. 175; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 429): și anume uciderea, presupusă pentru perioada timpurie a filogeniei, a tatălui tiranic din hoarda primitivă de către fiii alungați de el din gelozie. Despre transferul urmelor mnezice ale acelei fapte cu grele consecințe, care a provocat sentimentul vinovăției, Freud scrie în *Totem și tabu*, formulând desigur mai prudent decât în prezentul proiect și în scrierile sale mai târzii: „În special conștiința vinovăției din pricina unei fapte supraviețuiește peste secole și rămâne activă la generații care nu au putut să știe nimic despre această faptă. Un proces afectiv care ia ființă la generațiile fiilor care au fost tratați rău de tatăl lor se perpetuează la noile generații, care au fost scutite de un astfel de tratament tocmai prin înlăturarea tatălui. [...] Se ridică acum două întrebări: câtă încredere putem avea în continuitatea psihică între șirurile de generații și de ce mijloace și căi se folosește o generație pentru a transfera starea ei psihică la următoarea? [...] O parte din această sarcină pare să fie asigurată prin moștenirea dispozițiilor psihice, care însă, pentru a fi activate, necesită anumite impulsuri ale vieții individuale.“** (*G. W.*, vol. 9, pp. 189 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 440.). Citită pe fundalul unor astfel de formulări,

---

* Citat din *Totem și tabu*, apărut în Freud, *Opere*, vol. 4, „Studii despre societate și religie“, Editura Trei, 2000, p. 321. (*N. t.*)

** *Idem*, pp. 329–330. (*N. t.*)

„fantasma filogenetică“ din *Viziune de ansamblu asupra nevrozelor de transfer* arată ca o variațiune pe tema abordată în *Totem și tabu*. Și nu ne miră că Freud trimite în text în mod expres la lucrarea lui mai timpurie (p. 286).

Freud a ținut neclintit la ipoteza lui despre uciderea tatălui originar, în ciuda criticii care și-a ridicat glasul încă în timpul vieții lui, mai cu seamă din cercul antropologilor culturii.[12] Nici dubiile motivate ale biologilor, care nici ele nu i-au scăpat, legate de un mod lamarckist de moștenire, nu l-au determinat până la sfârșit să renunțe la concepția sa că ereditatea arhaică a omului nu cuprinde numai predispoziții, ci și conținuturi, urme mnezice ale trăirilor generațiilor trecute.[13]

Așadar, nu aceste din urmă bucăți lamarckiste, respectiv psiholamarckiste, problematice și după nivelul de azi al cunoștințelor noastre, ale metapsihologiei lui[14], au fost cele care l-au determinat pe Freud să nu lase *Viziunea de ansamblu asupra nevrozelor de transfer* să ajungă a fi dată publicității. La prima lor parte, care tratează teme clinic apropiate, s-ar putea să fi renunțat din aceleași motive ca și la celelalte șase texte ale seriei, care nu au fost niciodată pu-

---

12 Cf., de exemplu, *Massenpsychologie und Ich-Analyse* (1921 *c*; *G. W.*, vol. 13, pp. 136 și urm., 151 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 9, pp. 114 și urm., 126 și urm.); apoi *Das Unbehagen in der Kultur* (1930 *a* [1929]; *G. W.*, vol. 14, pp. 459 și urm., 490 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 9, pp. 230, 257 și urm.) și *Der Mann Moses und die monotheistische Religion* (1939 *a* [1934–38]; *G. W.*, vol. 16, pp. 239 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 9, pp. 575 și urm.).

13 *Der Mann Moses* (1939 *a* [1934–38]; *G. W.*, vol. 16, p. 206; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 546). Cf. și *Abriß einer Psychoanalyse* (1940 *a* [1938]; *G. W.*, vol. 17, pp. 89 și 138).

14 Cf. în acest sens expunerile mai detaliate din I. Grubrich-Simitis (1985, pp. 110 și urm.), acolo găsindu-se și câteva motive prezumtive pentru perseverarea lui Freud în ipoteza uciderii tatălui originar și a mijlocirii ancorate ereditar a sentimentului vinovăției.

blicate. Când s-a ivit după Primul Război Mondial posibilitatea unei publicări, Freud în mod evident nu a mai putut să considere aceste manuscrise redactate cu ani în urmă o sinteză valabilă a concepțiilor sale teoretice, drept care își planificase inițial cartea despre metapsihologie. Căci între timp tocmai aceste concepții teoretice începuseră să se modifice radical. El se afla pe punctul de a concepe un nou dualism pulsional — pulsiuni de viață versus pulsiuni de moarte; pe fundalul înțelegerii sale crescânde a funcționării inconștiente a mecanismelor de apărare se cristalizau treptat teoria structurală și psihologia Eului; în fine, se profilaseră pesemne deja contururile celei de-a doua teorii a angoasei.[15] Poate că imediat după sfârșitul războiului Freud chiar își pierduse trecător încrederea în sensul unei astfel de sinteze, căci într-o scrisoare din 2 aprilie 1919 către Lou Andreas-Salomé, care se interesase de soarta cărții despre metapsihologie, se poate citi: „Nu-mi este posibil să fac prelucrarea sistematică a unui material; natura fragmentară a experiențelor mele și caracterul sporadic al ideilor ce-mi vin nu mi-o îngăduie“ (1966 *a* [1912–36], p. 105). Și, privind retrospectiv, a întărit ulterior în *Autobiografie*: „Încercarea a rămas fragmentară [...], întrucât încă nu venise timpul pentru astfel de predicații teoretice“ (1925 *d* [1924]; *G. W.*, vol. 14, p. 85).

În ceea ce privește partea a doua filogenetică din cel de-al doisprezecelea studiu metapsihologic, pe Freud l-a

15 În *Das Unbewußte* (1915 *e*; *G. W.*, vol. 10, p. 282; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 142) se găsește într-adevăr un indiciu al conceptului unei dezvoltări reduse a angoasei, valorificabile ca semnal, în timp ce, din contră, studiul despre angoasă din textele metapsihologice din 1915 pierdute trebuie să se fi sprijinit încă în mare măsură pe prima teorie a lui Freud asupra angoasei, cea toxicologică; în acest sens pledează cel puțin expunerile despre angoasă din prezentul proiect al *Viziunii de ansamblu asupra nevrozelor de transfer*.

deranjat pesemne mai cu seamă caracterul speculativ, fantastic al acestor prezentări, și anume încă de la bun început.[16] De parcă ar fi vrut indirect să se cheme la ordine după această scriere, a subliniat într-o scrisoare, pe care i-a adresat-o lui Ferenczi la numai trei zile după trimiterea proiectului *Viziunii de ansamblu asupra nevrozelor de transfer*: „Insist că teoriile nu trebuie făcute — ele trebuie să-i pice cuiva ca oaspeții nepoftiți în casă, în timp ce el este preocupat de cercetările de detaliu [...]."

Totuși acest text respins de Freud este astăzi de interes, și anume nu doar pentru că partea a doua conține niște idei care nu au mai fost reluate în lucrări mai târzii[17], ci și pentru că ne oferă o înțelegere a necesității imaginației în procesul științific de creație. În timpul muncii la scrierile sale metapsihologice, Freud caracterizase într-o scrisoare adresată lui Ferenczi la 8 aprilie 1915 „mecanismul" creativității științifice drept „succesiune de fantasme ludico-îndrăznețe și critică reală lipsită de scrupule". Partea a doua a celui de-al doisprezecelea studiu metapsihologic este un exemplu de atare fantasmă ludico-îndrăzneață, care nu a rezistat ulterioarei critici reale lipsite de scrupule a lui Freud.[18]

---

16 A se vedea mai sus primul paragraf al scrisorii lui Freud către Ferenczi (cf. p. 259 și nota 5), în care Freud își schița reconstituirea lui.

17 De exemplu, problema dacă ceea ce impune astăzi în lumea interioară nevrotică și psihotică drept patologic și limitant în viață ar putea să fi fost odată, la începuturile sale evoluționiste din vremurile timpurii ale filogeniei noastre, o reacție de adaptare, vitală pentru supraviețuirea speciilor, la transformările amenințătoare ale condițiilor exterioare de viață și la evenimentele traumatice, „așa încât toți oamenii erau pe-atunci așa cum este astăzi numai o parte din ei" (p. 281). „Ce sunt astăzi nevroze erau faze ale stării omenirii" (Freud, 1985 *a* [1915], p. 89).

18 Proiectul se poate citi și din perspectiva aspectului, de asemenea actual, al unei dezbateri a factorilor traumatici în etiologia nevrozelor. A se vedea Grubrich-Simitis (1987).

Despre prezentarea proiectului unei *Viziuni de ansamblu asupra nevrozelor de transfer* în volumul de față: manuscrisul conține o grămadă de prescurtări, mai cu seamă ale sfârșiturilor de cuvinte. În interesul lizibilității ele au fost rezolvate tacit în ediția princeps din 1985, în versiunea editată a textului, care este tipărită în cele ce urmează. (Numai în acele locuri în care acest lucru nu se putea face fără dubii, scrierile integrale ale cuvintelor sunt aduse la cunoștință prin paranteze drepte ca adaosuri editoriale.) Au fost menținute numai formulele de prescurtare specifice lui Freud, cum ar fi „ubw" [icș, inconștient], „vbw" [pcș, preconștient], „bw" [cș, conștient], „ΨA". În schimb, caracteristica originalului de a conține cuvinte-cheie, prescurtări, notițe și repere, mai cu seamă în prima sa parte sistematică, nu ar trebui anulată prin completări ale editorului; în definitiv, este vorba despre un proiect, și nu despre transcrierea definitivă. Numai în câteva locuri a fost ajutată înțelegerea prin scurte intercalări de cuvinte. Acestea sunt marcate, fără excepție, prin paranteze drepte ca adaosuri editoriale, nu în ultimul rând deoarece corectitudinea lor nu pare întotdeauna sigur stabilită. În ortografie și punctuație s-a urmărit din nou tacit adaptarea precaută la regulile moderne. Se atrage atenția în note de subsol asupra unor particularități ale textului scris de mână.* — Prezentarea textului se deosebește deci de cea din *Note originale la un caz de nevroză obsesională* (pp. 163 și urm.). Întrucât textul ca atare al prezentării cazului „Omului cu șobolani" (1909 *d*) este cunoscut de mult, acolo a părut indicată o redare a notelor cât mai fidelă posibil cu originalul, pentru a-i mijloci cititorului o impresie autentică a stilului lui Freud de a-și

* O parte din aceste note au fost eliminate din prezenta versiune a traducerii, a se vedea nota * a traducătorului de la p. 269. (*N. t.*)

face notițele. În schimb, pentru mulți cititori ai volumului suplimentar* ar putea fi vorba la confruntarea cu proiectul celui de-al doisprezecelea studiu metapsihologic de prima întâlnire cu textul — motiv suficient ca să-i ușurăm lectura prin completările descrise. Îi trimitem pe cei care vor să cunoască versiunea originală la facsimilul și la transcrierea fidelă a textului, ambele aflându-se în ediția princeps.

---

* *Übersicht der Übertragungsneurosen* se găsește în volumul suplimentar din *Gesammelte Werke*, intitulat „Nachtragsband. Texte aus den Jahren 1885–1938“. (*N. t.*)

VIZIUNE DE ANSAMBLU ASUPRA NEVROZELOR DE TRANSFER

Pregătire

După examinarea detaliilor[19] încercarea de a rezuma caracteristicile, delimitarea de altele, elaborarea comparativă a diferiților factori[20] în parte. Factorii sunt: refularea, contrainvestirea, formațiunea substitutivă și formarea de simptom, relația cu funcția sexuală, regresia, predispoziția. Limitare la cele trei tipuri isterie de angoasă, isterie de conversie și nevroză obsesională.*

---

19 Asta s-ar putea referi la studiile anterioare dintre cele șase metapsihologice pierdute, care, corespunzător celor exprimate de Freud în scrisori, se ocupau în detaliu cu isteria de angoasă, isteria de conversie și nevroza obsesională.

20 În *Die Verdrängung* (1915 *d*) și *Das Unbewußte* (1915 *e*) sunt tratați mai mult sau mai puțin pe larg deja cinci dintre cei șase factori. În *Die Verdrängung* (*G. W.*, vol. 10, pp. 257 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 3, pp. 115 și urm.) se găsește în final chiar o prezentare comparativă a procesului refulării la cele trei nevroze de transfer. Cf. și finalul comparativ al Părții a IV-a din *Das Unbewußte* (*G. W.*, vol. 10, pp. 281 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 3, pp. 140 și urm.). — Pentru o discutare ulterioară a diferiților factori din nevrozele de transfer cf. *Hemmung, Symptom und Angst* (1926 *d* [1925]), de pildă capitolul V referitor la formarea de simptom și Completarea A în privința contrainvestirii.

* Dintre notele editoriale le-am selectat numai pe acelea care pot fi de interes pentru cititorul român. Am eliminat note referitoare strict la textul scris de Freud de mână, la anumite ștersături, adaosuri sau modificări neclare, la unele cuvinte nesigur (sau imposibil) de descifrat etc. Un exemplu în acest sens ar fi nota ce urma după cuvântul „Gegenbesetzung" (contrainvestire) din acest pa-

a) *Refularea*[21] are loc la toate cele trei, la granița sistemului icș și pcș, constă în retragerea sau refuzul investirii pcș, este asigurată prin felul contrainvestirii. La nevroza obsesională în stadii mai târzii se deplasează la granița dintre Pcș și Cș.*

Vom auzi că în grupa următoare[22] refularea are o altă topică, ea se amplifică atunci în conceptul de clivaj.

Punctul de vedere topic nu trebuie supraestimat în sensul că orice relație dintre cele două sisteme ar fi cumva întreruptă prin ea. Devine deci esențial la ce elemente este introdusă această barieră.

Succesul și omogenitatea sunt legate între ele în măsura în care insuccesul forțează la alte strădanii. Succesul variază la cele trei nevroze și în diferite stadii în parte ale acestora.

---

ragraf: „Inițial, în manuscris «Gegenbesetzung» stătuse pe locul trei în această enumerare; printr-un semn de inversare de cuvânt, Freud a mutat ulterior cuvântul pe locul doi."
Am încercat apoi să oglindesc prin traducere acele situații în care stilul scriiturii lui Freud, mai ales în prima parte a *Viziunii de ansamblu*, este evident cel al unor notițe, ce abia urmau să fie transcrise. (*N. t.*)

21 Este vorba aici încă de noțiunea de refulare concepută larg, în sensul general de apărare. Abia mai târziu (1926 *d* [1925]) a limitat-o Freud referitor la mecanismul de apărare specific isteriei. În *Die Verdrängung* (1915 *d*; *G. W.*, vol. 10, p. 256; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 114) această diferențiere este deja menționată.

* Pentru a distinge adjectivele (sau adverbele) inconștient (icș), preconștient (pcș) și conștient (cș) de substantivele inconștient, preconștient și conștiință, voi folosi în cazurile din urmă majuscule: Icș, Pcș, Cș. (*N. t.*)

22 Se referă firește la psihozele abordate în a doua parte a proiectului, nedescrise desigur mai îndeaproape în ceea ce privește procesele specifice de apărare, respectiv, în vocabularul lui Freud, la nevrozele narcisice; cf. în acest sens un pasaj din *Metapsychologische Ergänzung zur Traumlehre* (1917 *d* [1915]; *G. W.*, vol. 10, pp. 424 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 3, pp. 190 și urm.).

Succesul cel mai mic la isteria de angoasă; se limitează la faptul că nu se realizează un reprezentant* pcș (și cș). Mai târziu, că în loc de cea supărătoare devine pcș și cș o [reprezentare] de substitut. În fine, la formarea fobiei își atinge scopul, în inhibarea afectului neplăcerii printr-o mare renunțare, încercare pronunțat[ă] de fugă. Intenția refulării este întotdeauna evitarea neplăcerii. Destinul reprezentantului este numai un semn al procesului. Aparenta descompunere a procesului ce trebuie parat, în reprezentare și afect (reprezentant și factor cantitativ), rezultă tocmai din faptul că refularea rezidă în refuzul reprezentării cuvântului, deci din caracter[ul] topic al refulării.

La nevroza obsesională, succesul este mai întâi unul deplin, dar nu permanent. Proces și mai puțin omogen. Se continuă după prima fază reușită cu alte două, dintre care prima (refulare secundară[:] formarea reprezentării obsesionale, lupta împotriva reprezentării obsesionale) se mulțumește ca [la] isteria de angoasă cu înlocuirea reprezentantului, [faza] mai târzie ([refulare] terțiară) produce renunțări și limitări corespunzătoare fobiei, dar lucrează în schimb cu mijloace logice.

Spre deosebire de aceasta, succesul isteriei de conversie este de la început unul deplin, dar plătit printr-o puternică formațiune substitutivă. Derularea procesului refulării mai omogenă.

b) *Contrainvestirea*

La isteria de angoasă ea lipsește la început[,] pură încercare de fugă, se aruncă apoi pe reprezentarea substitutivă și, mai cu seamă în faza a treia, pe ambianța acesteia, pentru a asigura din direcția aceea înfrânarea elibe-

* În orig.: vbw (und bw) Repräsentanz. (*N. t.*)

rării de neplăcere, ca vigilență, atenție. Reprezintă cota-parte a [investirii] pcș, deci risipa de energie pe care o face nevroza.

La nevroza obsesională, în care este vorba de la început de apărarea față de o pulsiune ambivalentă, ea furnizează prima refulare reușită, realizează apoi formațiunea reacțională datorită ambivalenței, [re]dă după aceea în faza terțiară atenția, care evidențiază reprezentarea obsesională și are grijă de munca logică. Deci faza a doua și a treia exact ca la isteria de angoasă. Diferență în prima fază, unde [investirea] nu face nimic în isteria de angoasă, dar face totul la nevroză obsesională.

Întotdeauna ea asigură refulării cota-parte resp[ectivă] de Pcș. La isteria [de conversie] caracterul fericit facilitat prin aceea că de la bun început contrainvestirea caută întâlnirea cu investirea pulsională și se unește cu ea în compromis, dă peste o determinare selectivă la reprezentant.

c) *Formațiunea substitutivă și formarea de simptom*

Corespunde întoarcerii refulat[ului], nereușita refulării. O clipă [cele două] pot fi separate, mai târziu [formațiunea substitutivă] se contopește cu ea [formarea de simptom].

Cel mai desăvârșit la isteria de conversie: substitut = simptom, nu mai e nimic de separat.

La fel la isteria de angoasă, formațiunea substitutivă îi face posibilă refulatului prima întoarcere.

La nevroza obsesională se separă clar [formațiunea substitutivă de formarea de simptom], prin aceea că prima formațiune substitutivă este furnizată de factorul refulant prin contrainvestire și nu este socotită printre simptome. În schimb, simptome[le] ulterioare ale nevro-

zei obsesionale sunt adesea cu precădere întoarcerea refulatului, participarea la ele a factorului refulant mai mică.

Formarea de simptom, de la care pornește studiul nostru, coincide întotdeauna cu întoarcerea refulatului și se produce cu ajutorul regresiei și al fixațiilor predispozante. O lege generală spune că regresia merge înapoi până la fixație și din direcția ei se impune întoarcerea refulatului.

d) Relația cu funcția sexuală

Pentru ea rămâne valabil că mișcarea pulsională refulată este mereu una libidinală, ținând de viața sexuală, în timp ce refularea pornește de la Eu din diferite motive, care se pot rezuma ca ne-putință (din cauza puterii excesive) sau ne-voință. Cea din urmă se deduce din incompatibilitatea cu idealurile Eului sau dintr-o prejudiciere temută, de altă natură, a Eului. Neputința corespunde și unei vătămări.

Acest fapt fundamental este întunecat de doi factori: în primul rând, pare adesea că refularea ar fi stimulată de conflictul a două mișcări, [care] ambele sunt libidinale. Aceasta se rezolvă prin aprecierea că una dintre ele este conformă Eului și că poate chema în conflict ajutorul refulării ce pleacă de la Eu. În al doilea rând, prin faptul că printre tendințele refulate se întâlnesc nu numai tendințe libidinale, ci și tendințe ale Eului, deosebit de frecvent și de clar în cazul existenței mai îndelungate și al dezvoltării progresive a nevrozei. Cea din urmă se produce astfel: mișcarea libidinală refulată încearcă să răzbată pe cale ocolită printr-o tendință a Eului, căreia i-a împrumutat o componentă, îi transmite energie și acum smulge această [tendință a Eului] cu ea în refulare, ceea

ce se poate întâmpla în cantitate mare. Astfel nu se schimbă nimic în valabilitatea generală a acelui principiu. Cerință firească de a se extrage cunoștințe din stadiile incipiente ale nevrozei.

La isterie și nevroza obsesională evident că refularea se îndreaptă împotriva funcției sexuale în forma definitivă, în care ea reprezintă exigența reproducerii. Cel mai clar din nou la isteria de conversie, fiind fără complicații, la nevroza obsesională abia regresie. Totuși a nu exagera această relație, a nu presupune de pildă că refularea intră în acțiune abia o dată cu stadiul libidoului. Dimpotrivă, tocmai nevroza obsesională arată că refularea [este] un proces general, nu dependent libidinal, căci aici orientat împotriva treptei preliminare. Tot în dezvoltare că refularea luată în considerare și împotriva mișcărilor perverse. Întrebare: de ce reușește refularea aici, altminteri nu? În natură tendințele libidinale foarte apte de reprezentare, așa că la refularea celor normale cele perverse se întăresc și invers. Cu funcția sexuală refularea nu [are] altă relație decât că se străduiește pentru apărarea ei ca regresia și alte destine ale pulsiunilor.

La isteria de angoasă relația cu funcția sexuală este mai neclară din motive care au ieșit la iveală la tratarea angoasei. Pare că isteria de angoasă cuprinde acele cazuri în care pretenția pulsiunilor sexuale [este] parată ca prea mare, ca primejdie. Fără o condiție specială din organizarea libidoului.

e) *Regresia*

Cel mai interesant factor și destin al pulsiunilor. Dinspre isteria de angoasă nici un prilej pentru a o ghici. S-ar putea spune că nu intră aici în discuție, poate pentru că orice isterie ulterioară de angoasă regresează atât de clar

la una infantilă (predispoziția exemplară a nevrozei) și aceasta din urmă se ivește atât de timpuriu în viață. În schimb celelalte două [nevroze de transfer] exemplele cele mai frumoase de regresie, dar aceasta joacă la fiecare [un] alt rol în structura nevozei. La isteria de conversie este o puternică regresie a Eului, întoarcerea la fază fără separare între Pcș și Icș, deci fără limbă și cenzură. Regresia servește însă formării de simptom și întoarcerii refulatului. Mișcarea pulsională, care nu [este] acceptată de Eul actual, revine la unul mai timpuriu, pornind de la care găsește descărcare, fiește în alt mod. Menționat deja că atunci se ajunge virtual la un fel de regresie a libidoului. La nevroza obsesională este altfel. Regresia este o regresie libidinală, nu servește întoarcerii [refulatului], ci refulării și este înlesnită printr-o puternică fixație constituțională sau o formare incompletă. În realitate, aici primul pas revine apărării față de regresie, unde este vorba de mai mult decât inhibiția dezvoltării la regresie[23], iar organizarea libidinală regresivă este supusă abia atunci unei refulări tipice, care rămâne însă fără succes. O fărâmă de regresie a Eului este forțată de libido din Eu sau este dată în dezvoltarea incompletă a Eului, care este legată aici de faza libidoului. (Separarea ambivalențelor.)

f) [*Predispoziția*[24]]

În spatele regresiei se ascund problemele fixației și predispoziției. Regresia, se poate spune în general, ajunge înapoi până într-un loc de fixație, fie în dezvoltarea

23 Această parte obscură a frazei pare să capete mai mult sens printr-o altă topică a elementelor sale constitutive: „unde este vorba de mai mult decât regresie la inhibiția dezvoltării".

24 Acest factor, de la care Freud deschide, ca să zicem așa, dimensiunea filogenetică de adâncime a părții a doua a *Viziunii de*

Eului, fie în a libidoului, și aceasta reprezintă predispoziția.[25] Acesta este, așadar, factorul concludent, care mijlocește decizia asupra alegerii nevrozei[26]. Merită deci de zăbovit asupra lui. Fixația se produce prin faza dezvoltării, care era prea puternic marcată sau poate a și durat prea mult, pentru a trece pe de-a-ntregul în următoarea. Cel mai bine nu [se] cere o idee mai clară în ce, în ce fel de modificări constă fixația. Dar de spus ceva despre proveniență. Există atât posibilitatea ca o asemenea fixație [să fie] adusă ca atare, cât și ca ea [să fie] produsă prin impresii timpurii, și în fine ca ambii factori să conlucreze. Cu atât mai mult, cu cât putem afirma că ambii factori sunt de fapt ubicui, căci [pe de o parte] toate predispozițiile sunt prezente constituțional în copil și pe de alta foarte mulți copii au parte în același mod de impresiile eficiente. Este vorba deci de mai mult sau mai puțin și de o coincidență eficientă. Întrucât nimeni nu este înclinat [să] combată factorii constituționali, îi revine lui ΨA să reprezinte puternic și dreptul achizițiilor infantile timpurii.[27] De altfel, la nevroza obsesională factorul consti-

---

ansamblu asupra nevrozelor de transfer, de-abia dacă este menționat în studiile metapsihologice publicate (din 1915); cf. în orice caz ultimul paragraf din Partea a V-a din *Das Unbewußte* (1915 *e*; *G. W.*, vol. 10, p. 294; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 154).

25 În *Die Disposition zur Zwangsneurose* (1913 *i*; *G. W.*, vol. 8, p. 443; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 110) Freud explică de-a dreptul: „Predispozițiile noastre sunt deci inhibiții de dezvoltare.“ — Între acest articol și proiectul de față mai există și alte legături.

26 Problema alegerii nevrozelor, care l-a preocupat deja în anii nouăzeci, a fost văzută de Freud întotdeauna într-o perspectivă biologică evolutivă. Cf. din nou, de exemplu, *Die Disposition zur Zwangsneurose* (1913 *i*; *G. W.*, vol. 8, pp. 442 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 7, pp. 109 și urm.).

27 Într-un mod asemănător se exprimase Freud pe tema constituție/trăire deja la 1 octombrie 1911 într-o scrisoare către Else Voigtländer (1960 *a* [1873–1939], ed. a 3-a, pp. 299 și urm.).

tuțional este mult mai clar cunoscut decât la isteria de conversie cel accidental, asta trebuie admis. Distribuția detaliilor tot îndoielnică.

Acolo unde intră în discuție factorul constituțional al fixației, achiziția nu [este] astfel înlăturată; ea doar se deplasează într-un trecut și mai îndepărtat, întrucât putem afirma pe drept că predispozițiile moștenite sunt resturi ale achizițiilor străbunilor. Dăm astfel de problema predispoziției filogenetice îndărătul celei individuale sau ontogenetice și nu putem găsi nici o contradicție dacă individul adaugă la predispoziția sa moștenită pe baza trăirilor timpurii noi predispoziții din propria trăire. De ce ar trebui să se stingă procesul care creează predispoziție pe baza trăirii, tocmai la individul a cărui nevroză o cercetăm? Sau să creeze acest [individ o] predispoziție pentru urmașii săi, dar să nu o poată dobândi pentru sine? Pare mai degrabă o completare necesară.

Nu trebuie încă trecut cu vederea în ce măsură predispoziția filogenetică poate contribui la înțelegerea nevroze[lor]. De asta ținea și faptul că, desigur, contemplarea merge dincolo de tărâmul îngust al nevrozelor de transfer. Caracteristica de diferențiere cea mai importantă a nevrozelor de transfer nu putea fi de altfel apreciată în această viziune de ansamblu, întrucât ea nu ne frapează la ele în comun și am remarca-o prin contrast abia la o abordare a nevrozelor narcisice. La această lărgire a orizontului, relația dintre Eu și obiect ar trece [în] prim-plan, iar menținerea fermă a obiectului ar rezulta ca element comun de diferențiere. Se îngăduie aici o anumită pregătire.

Sper că cititorul, care a remarcat altminteri din caracterul greoi al anumitor pasaje cât de mult este construit totul pe observarea atentă și anevoioasă, va da dovadă

de indulgență, dacă o dată critica se dă în lături în fața fanteziei, fiind prezentate lucruri care nu sunt sigure și bine stabilite, doar pentru că sunt incitante și deschid o perspectivă spre depărtări.

Este legitim de presupus că și nevrozele trebuie să depună mărturie despre istoria evoluției sufletești a omului.[28] Cred că am arătat în articol (Despre două principii[29]) că putem să le atribuim tendințelor sexuale ale omului o altă dezvoltare decât tendințelor Eului.[30] Motivul în esență că cele dintâi pot fi satisfăcute o bună bucată de timp autoerotic, în timp ce tendințele Eului depind de la început de obiect și astfel de realitate. Credem că am învățat în linii mari care [este] dezvoltarea vieții sexuale omenești (*Trei eseuri asupra teoriei sexualității — Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* [1905 *d*][31]). Cea a Eului omenesc,

---

28 O presupunere care era plauzibilă în gândirea lui Freud instruită darwinist. În *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* (1916–17 [1915–17]), apărute aproape în același timp, Freud a reluat-o, de exemplu în legătură cu fantasmele originare, arătând că a bănuit în repetate rânduri că psihologia nevrozelor ne-a păstrat mai mult din antichitățile dezvoltării omenești decât toate celelalte surse (*G. W.*, vol. 11, p. 386; *Studienausgabe*, vol. 1, p. 362). Cf. și *Aus der Geschichte einer infantilen Neurose* (1918 *b* [1914]; *G. W.*, vol. 12, p. 131; *Studienausgabe*, vol. 8, p. 210) ca și *Das Ich und das Es* (1923 *b*; *G. W.*, vol. 13, p. 266; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 305).

29 *Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens* (1911 *b*).

30 După cum reiese deja din unele pasaje anterioare, Freud pornește în proiectul de față încă de la dualismul pulsional: pulsiuni sexuale/pulsiuni ale Eului. Abia în *Jenseits des Lustprinzips* (1920 *g*) el și-a introdus ultima clasificare a pulsiunilor: pulsiuni de viață/pulsiuni de moarte.

31 Într-o scrisoare către Sándor Ferenczi, nepublicată, Freud și-a numit la 2 decembrie 1914 munca sa tocmai începută la studiile metapsihologice pur și simplu „continuarea problemelor la care m-am oprit în teoria sexuală". În momentul scrierii seriei de metapsihologie Freud pregătea ediția a treia a celor *Trei eseuri* (1905 *d*). În Pre-

adică a funcțiilor de autoconservare, și a formațiunilor care derivă din ele, este mai greu de întrezărit. Cunosc numai o singură încercare a lui Ferenczi, care valorifică experiențe ψα în acest scop. Sarcina noastră ar fi desigur cu mult înlesnită, dacă istoria evoluției Eului ne-ar fi dată altundeva, de a înțelege nevrozele, în loc să trebuiască să procedăm acum invers.[32] Ni se creează astfel impresia că istoria evoluției libidoului repetă un segment mult mai vechi al dezvoltării [filogenetice] decât cea a Eului, prima poate că repetă relații ale speciei vertebratelor, în timp ce cea din urmă este dependentă de istoria speciei umane. Există însă o serie de care putem lega diferite idei importante. Aceasta ia naștere dacă rânduim nevrozele ψ (nu numai nevrozele de transfer) după momentul în care obișnuiesc să apară în viața individuală.[33] Atunci isteria de angoasă este [nevroza] cea mai timpurie, aproape necondiționată, ea fiind urmată de isteria de conversie (de pe la vârsta de patru ani), ceva mai târziu apare în prepubertate (9–10) la copii nevroza obsesională. Nevrozele narcisice lipsesc în copilărie. Dintre acestea, dementia praecox este în formă clasică [o] boală a anilor pubertă-

---

fața lor, ca și în adaosurile la text, reflecțiile filogenetice făcute în legătură cu proiectul de metapsihologie a lăsat urme de netrecut cu vederea.

32 Vrea să zică pesemne: „Sarcina noastră de a înțelege nevrozele ar fi desigur cu mult înlesnită, dacă istoria evoluției Eului ne-ar fi dată altundeva, în loc să trebuiască să procedăm acum invers" [adică pornind de la cercetarea nevrozelor și conchizând asupra istoriei evoluției Eului]. Este posibil ca Freud să fi adăugat cuvintele „de a înțelege nevrozele" ulterior în text, așa cum obișnuia, și să fi omis să pună un semn de inversare a ordinii.

33 În legătură cu vârsta izbucnirii nevrozelor cf. *Die Disposition zur Zwangsneurose* (1913 *i*; *G. W.*, vol. 8, pp. 443 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 7, p. 110), precum și *Hemmung, Symptom und Angst* (1926 *e* [1925]); *G. W.*, vol. 14, p. 143; *Studienausgabe*, vol. 6, p. 257).

ții, paranoia se apropie de anii maturității, iar mania-melancolia tot de același interval de timp, altminteri de nedeterminat.

Așadar, seria este următoarea:

isteria de angoasă – isteria de conversie – nevroza obsesională – dementia praecox – paranoia – mania-melancolia.

Și din predispozițiile la fixații ale acestor afecțiuni pare să rezulte o serie, care are însă direcție contrară, mai cu seamă dacă se ia în considerare predispoziția libidinală. Ar reieși deci că, cu cât nevroza apare mai târziu, cu atât trebuie să regreseze la o fază libidinală mai timpurie. Totuși acest lucru nu este valabil decât în linii mari. Fără îndoială, isteria de conversie se îndreaptă împotriva primatului organelor genitale, nevroza obsesională împotriva etapei preliminare sadice, toate cele trei nevroze de transfer împotriva dezvoltării libidinale împlinite. Nevrozele narcisice merg însă înapoi până la faze dinaintea găsirii de obiect, dementia praecox regresează până la autoerotism, paranoia până la alegerea de obiect homosexuală narcisică, iar la baza melancoliei se află identificarea narcisică cu obiectul. Diferențele constau în faptul că dementia apare indubitabil mai devreme decât paranoia, cu toate că predispoziția libidinală datează mai din trecut și că mania-melancolia nu permite o încadrare sigură în timp. Nu se poate reține deci că seria temporală existent[ă] sigur a nevrozelor ψ ar fi determinată exclusiv de dezvoltarea libidoului. În măsura în care acest lucru este valabil, s-ar accentua relația inversă dintre amândouă. Este cunoscut și că o dată cu înaintarea în vârstă isteria sau nevroza obsesională se poate transforma în dementia, dar invers nu se întâmplă niciodată.

Putem întocmi însă o altă serie, una filogenetică, iar aceasta merge într-adevăr în aceeași direcție cu seria temporală a nevrozelor. Numai că aici trebuie să o luăm de departe și să acceptăm câte o verigă intermediară ipotetică.

Dr. Wittels[34] a formulat pentru prima dată ideea că omul preistoric și-a dus existența într-un mediu deosebit de bogat, ce satisfăcea toate necesitățile, al cărui ecou a ajuns la noi prin mitul despre paradisul primordial. Acolo s-ar putea să fi depășit periodicitatea libidoului, care le mai este proprie mamiferelor. Ferenczi a formulat apoi în lucrarea bogată în idei pe care am menționat-o deja că dezvoltarea ulterioară a acestui om primitiv s-a desfășurat sub influența destinelor geologice terestre și că mai cu seamă perioada de lipsuri a erelor glaciare i-a adus stimulentul spre dezvoltarea civilizației. Căci doar este general admis că specia umană exista deja în epoca glaciară și că a făcut experiența înrâuririi acesteia asupra ei.

Dacă reluăm ideea lui Ferenczi, atunci suntem foarte tentați să recunoaștem în cele trei predispoziții la isteria de angoasă, isteria de conversie și nevroza obsesională regresii la faze pe care odinioară întreaga specie umană trebuise să le parcurgă de la începutul până la sfârșitul epocilor glaciare[35], așa încât toți oamenii erau pe-atunci așa cum este astăzi numai o parte din ei în virtutea aptitudinii ei ereditare și prin achizițiile noi. Firește că imaginile nu se pot suprapune complet, întrucât nevroza conține mai mult decât ceea ce aduce regresia cu sine. Ea

---

34 Fritz Wittels (1912).

35 În *Das Ich und das Es* (1923 *b*) Freud reia în contextul apariției Supraeului problema importanței epocii glaciare pentru dezvoltarea civilizației (*G. W.*, vol. 13, p. 263; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 302). Cf. și un pasaj analog din *Hemmung, Symptom und Angst* (1926 *d* [1925]; *G. W.*, vol. 8, p. 187; *Studienausgabe*, vol. 6, pp. 293 și urm.).

este și expresia împotrivirii față de această regresie, și un compromis între vechiul din epoca primitivă și pretenția noului din epoca civilizației. Cel mai puternic va trebui să se manifeste această diferență la nevroza obsesională, care stă, ca nici o alta, sub semnul contradicției interne. Totuși nevroza trebuie, în măsura în care refulatul a avut câștig de cauză în ea, să readucă imaginea primitivă.

[1.)] Prima noastră aserțiune ar susține deci că, sub influența lipsurilor pe care i le-a impus epoca glaciară care își făcuse apariția, omenirea a devenit în general *anxioasă*. Lumea exterioară până atunci predominant prietenoasă, dăruind orice satisfacere, s-a preschimbat într-o învălmășeală de pericole amenințătoare. Existau toate motivele pentru o angoasă în fața unui pericol real manifestată vizavi de tot ce era nou. Ce-i drept, libidoul sexual nu și-a pierdut la început obiectele, care doar sunt unele omenești, dar se poate imagina că Eul amenințat în existența sa a făcut oarecare abstracție de investirea obiectală, a menținut libidoul în Eu și a transformat astfel în angoasă în fața unui pericol real ceea ce fusese mai înainte libido obiectal. În angoasa infantilă vedem cum copilul transformă acum libidoul obiectal, în cazul nesatisfacerii, în angoasă în fața a ceea ce este străin, dar și că înclină în general să se teamă de tot ce e nou. Am purtat o controversă lungă pe tema dacă angoasa în fața unui pericol real sau angoasa de dor este cea primordială, dacă oare copilul își transformă libidoul în angoasa în fața unui pericol real, pentru că [îl] consideră prea mare, prea periculos, și astfel ajunge la reprezentarea generală a primejdiei sau dacă mai curând cedează unei stări generale de frică și învață din aceasta să îi fie teamă și de libidoul său nesatisfăcut. Noi am înclinat să acceptăm pri-

ma variantă, să plasăm angoasa de dor înainte, dar în acest sens ne lipsește o predispoziție specială. A trebuit să o declarăm o înclinație general-infantilă. Considerațiile filogenetice par să aplaneze acum această dispută în favoarea angoasei în fața unui pericol real și ne fac să presupunem că o parte dintre copii aduc cu ei temerea de la începutul erei glaciare și sunt acum îndemnați de ea să trateze libidoul nesatisfăcut ca pe un pericol din afară. Relativul exces de libido ar izvorî însă din aceeași înclinație și ar face posibilă redobândirea temerii la care există predispoziție. În orice caz, discuția despre isteria de angoasă ar sprijini preponderența predispoziției filogenetice față de toți ceilalți factori.

2.) O dată cu avansarea epocilor dure a trebuit să se contureze în omul primitiv amenințat în existența sa conflictul dintre autoconservare și plăcerea reproducerii, care-și găsește expresie în majoritatea cazurilor tipice de isterie. Mijloacele de hrană nu ajungeau ca să permită o înmulțire a hoardelor omenești, iar forțele individului nu erau suficiente pentru a ține în viață atâția dintre neajutorați. Uciderea nou-născuților a avut firește parte de rezistență, mai cu seamă în dragostea mamelor narcisice. Așa că limitarea reproducerii a devenit datorie socială. Satisfacerile perverse, care nu duceau la procrearea copiilor, se sustrăgeau acestei interdicții, ceea ce a favorizat o anumită regresie la faza libidoului înaintea primatului organelor genitale. Limitarea trebuia s-o atingă mai greu pe femeie decât pe bărbatul mai degrabă nepreocupat de consecințele actului sexual. Această întreagă situație corespunde în mod vizibil condițiilor isteriei de conversie. Din simptomatica acesteia conchidem că omul era încă fără grai atunci când și-a impus din cauza lipsurilor insurmontabile interdicția reproducerii, deci încă nici nu

își edificase sistemul Pcș peste Icș său. La isteria de conversie regresează apoi și cel predispus la ea, în special femeia, sub influența interdicțiilor care vor să excludă funcția genitală, în timp ce impresii puternic excitante din vremuri de demult impulsionează la activitatea genitală.

3.) Dezvoltarea ulterioară este ușor de reconstituit. Ea l-a vizat mai cu seamă pe bărbat.[36] După ce acesta a învățat să facă economie cu libidoul și să înjosească activitatea sexuală prin regresie la o fază mai timpurie, punerea în acțiune a inteligenței a dobândit la el rolul principal. A învățat să cerceteze, să înțeleagă întru câtva lumea ostilă și să-și asigure prin invenții o primă dominație asupra ei. S-a dezvoltat sub semnul energiei, a formulat începuturile limbajului și a trebuit să acorde o importanță mare noilor achiziții. Limba îi era ca o vrajă, ideile lui îi păreau atotputernice, el înțelegea lumea după Eul său. Este era concepției animiste despre lume și a tehnicii magice. Ca răsplată pentru forța lui de a asigura atâtor neajutorați viața, și-a arogat dominația nelimitată asupra lor și a reprezentat prin personalitatea lui primele două principii, că el însuși este invulnerabil și că nu i se poate contesta că femeile îi sunt la dispoziție. La sfârșitul acestui interval de timp rasa umană era divizată în hoarde disparate, care erau stăpânite de un bărbat brutal, puternic și înțelept, acesta fiind tatăl. Este posibil ca natura

---

36 Cf. expunerile mai târzii ale lui Freud despre diferențele specifice sexelor în dezvoltarea Supraeului și structura Supraeului: *Das Ich und das Es* (1923 *b*; *G. W.*, vol. 13, pp. 265 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 3, p. 304), *Einige psychische Folgen des anatomischen Geschlechtsunterschieds* (1925 *j*; *G. W.*, vol. 14, pp. 29 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 5, pp. 265 și urm.), *Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* (1933 *a* [1932]; *G. W.*, vol. 15, p. 144; *Studienausgabe*, vol. 1, p. 564).

egoist geloasă și lipsită de scrupule[37], pe care o atribuim după aprecierile psihologiei popoarelor tatălui primordial al hoardei oamenilor, să nu fi existat de la bun început, ci să se fi dezvoltat pe parcursul grelelor epoci glaciare ca rezultat al adaptării la situația de restriște.

Nevroza obsesională repetă acum caracteristicile acestei faze a omenirii, o parte din ele în chip negativ, întrucât nevroza corespunde și ea [sub aspectul] formațiunilor [ei] reacționale împotrivirii la această reîntoarcere. Supraaccentuarea gândirii, uriașa energie care revine în compulsie, atotputernicia gândurilor, tendința spre legi de nestrămutat sunt trăsături neschimbate. Dar împotriva impulsurilor brutale care vor să înlocuiască viața amoroasă se ridică rezistența unor dezvoltări ulterioare, [rezistență] care paralizează dinspre conflictul libidinal în cele din urmă energia de viață a individului și lasă să subziste ca o compulsie numai impulsurile deplasate spre ceva neînsemnat. Astfel, acest tip de om de cea mai mare valoare pentru dezvoltarea civilizației se distruge din cauza cerințelor vieții amoroase în reîntoarcerea sa, așa cum însuși mărețul tip al tatălui primordial, care a revenit mai târziu ca divinitate, s-a distrus în realitate din cauza relațiilor familiale pe care și le-a creat.

4.) Cam aici am ajuns în îndeplinirea unui program prevăzut de Ferenczi „de a pune de acord tipurile nevrotice de regresie cu etapele filogeniei omenirii“[38], poate fără să divagăm în speculații prea temerare. În privința

---

37 Cf. un pasaj din *Massenpsychologie und Ich-Analyse* (1921 *c*), în care Freud spune despre tatăl hoardei primitive că Eul său era prea puțin implicat libidinos, el nu iubea pe nimeni în afară de pe sine, iar pe ceilalți numai în măsura în care serveau necesităților lui (*G. W.*, vol. 13, p. 138; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 115).

38 S. Ferenczi (1913), p. 161. Citatul sună puțin diferit: „Probabil că se va izbuti odată să se facă o paralelă între diferitele stadii de dez-

celorlalte nevroze narcisice și a celor care apar ulterior ne lipsea însă orice punct de legătură, dacă nu ne-ar fi venit în ajutor presupunerea că predispoziția de a le face a fost dobândită de o a doua generație, a cărei dezvoltare duce spre o nouă fază a civilizației omenești.

Această a doua generație începe cu fiii pe care tatăl gelos îi stânjenește. Am arătat în alt loc (T și t[39]) că el îi izgonește când ajung la vârsta pubertății. Însă experiențele ΨA îndeamnă să se pună o soluție diferită, mai cruntă în loc, și anume că el le răpește bărbăția, după care ei pot rămâne în hoardă ca niște ajutoare care nu fac nici un rău. Efectul castrării în acea epocă primitivă ni-l putem închipui pesemne ca pe o stingere a libidoului și o stagnare în dezvoltarea individuală. Această stare pare să o repete dementia praecox, care duce îndeosebi sub forma hebefreniei la renunțarea la orice obiect de iubire, la involuția oricărei sublimări și la întoarcerea la autoerotism. Individul tânăr se comportă ca și cum ar fi suferit castrarea; da, autocastrările reale nu sunt rare în această afecțiune. Ceea ce caracterizează altminteri boala, modificările verbale și furtunile halucinatorii, nu se poate include în tabloul filogenetic, căci ele corespund unor încercări de vindecare, strădaniilor variate de a redobândi obiectul, care sunt în tabloul bolii [un] timp aproape mai izbitoare decât fenomenele de regresiune.

De ipoteza unei astfel de tratări a fiilor se leagă o întrebare la care trebuie răspuns în trecere. De unde le vin

---

voltare ale Eului cu tipurile lor nevrotice de regresie și etapele filogeniei omenirii […]."

39 *Totem și tabu* (1912–13); pentru anumite legături dintre această scriere și prezentul proiect, cf. lucrarea speculativă de bătrânețe *Der Mann Moses und die monotheistische Religion* (1939 *a* [1934–38]; *G. W.*, vol. 16, pp. 186–209; *Studienausgabe*, vol. 9, pp. 529–49), în care este reluată această construcție filogenetică (cf. Grubrich-Simitis, 1987).

taților primordiali urmași și înlocuitori, dacă ei se leapădă în acest mod de fiii lor? Încă Atkinson a indicat drumul[40], evidențiind că numai fiii mai mari trebuiau să se teamă de urmărirea totală din partea tatălui, dar că mezinul — gândit schematic —, datorită intervenției mamei în favoarea lui, dar mai ales îmbătrânirii tatălui și nevoii lui de a fi ajutat, avea șanse să scape de această soartă și să devină succesorul tatălui. Acest avantaj al celui mai mic a fost înlăturat din temelii în configurația socială ce a urmat și înlocuit cu privilegiul primului născut. În mit și în basm, el s-a păstrat însă foarte ușor recognoscibil.

5.) Următoarea prefacere putea consta numai în aceea că fiii amenințați s-au sustras castrării prin fugă și au învățat să preia lupta vieții, uniți între ei. Această conviețuire trebuia să genereze sentimente[le] sociale și putea fi edificată pe satisfacerea sexuală homosexuală. Este foarte posibil ca în moștenirea acestei faze de stare să poată fi întrevăzută predispoziția ereditară mult timp căutată a homosexualității. Sentimentele sociale născute aici, sublimate din homosexualitate, au devenit însă proprietatea durabilă a omenirii și fundamentul oricărei societăți ulterioare. Această fază a stării o readuce însă în mod vizibil paranoia; mai corect, paranoia se apără împotriva reîntoarcerii acesteia, [la paranoia] nelipsind aliațele tainice iar urmăritorul jucând un rol imens. Paranoia încearcă să pareze homosexualitatea, care era baza

40 La J.J. Atkinson (1903) se referise Freud deja în al patrulea eseu din *Totem und Tabu* (1912–13; *G. W.*, vol. 9, p. 172; *Studienausgabe*, vol. 9, p. 426) în legătură cu ipoteza lui despre uciderea tatălui primordial, căci și aici indicase Atkinson drumul în capitolul al doilea și al treilea al cărții sale, unde, în contextul construcțiilor universaliste despre starea inițială a conviețuirii umane, este vorba de „parricidal crime“ (p. 225) și „bloody tragedy“ (p. 231), crima fiilor asupra „solitary paternal tyrant“ (p. 228).

organizației frățești, și trebuie atunci să-l alunge din societate pe cel afectat de ea și să distrugă sublimările sale sociale.

6.) A încadra mania-melancolia în acest context pare să dea peste dificultatea că nu se poate indica cu precizie o perioadă normală pentru apariția individuală a acestei suferințe nevrotice[41]. Dar este limpede că ea aparține mai degrabă vârstei mature decât copilăriei. Dacă luăm în considerare alternanța caracteristică între depresie și dispoziție foarte bună, este greu să nu ne amintim de succesiunea asemănătoare între triumf și doliu, care este componenta sistematică a ceremoniilor religioase.[42] Doliu din cauza morții Domnului, bucuria triumfului la Învierea lui. Acest ceremonial religios repetă însă numai, după cum am intuit noi din indiciile psihologiei popoarelor, în direcție opusă comportamentul membrilor clanului de frați, după ce l-au învins și ucis pe tatăl primordial: triumf asupra morții lui și apoi doliu din cauza ei, căci doar îl cinstiseră cu toții ca model. Astfel, acest mare eveniment al istoriei omenirii, care a pus capăt hoardei primitive și a înlocuit-o cu organizația frățească victorioasă, ar da predispoziția pentru succesiunea specială de stări de spirit pe care le recunoaștem ca o afecțiune narcisică deosebită alături de parafrenii. Doliul pentru tatăl primordial [re]iese din identificarea cu el, și am arătat că o asemenea identificare este condiția mecanismului melancolic.[43]

---

41 „Nevrotic" folosit aici desigur în sens de psihonevroză, nu de nevroză de transfer.

42 Cf. aici paragrafele 4 și mai cu seamă 5 din cel de-al patrulea eseu din *Totem und Tabu* (1912–13; *G. W.*, vol. 9, pp. 160 și urm. și 169 și urm.; *Studienausgabe*, vol. 9, pp. 417 și urm. și 424 și urm.).

43 În *Doliu și melancolie*.

Putem spune în rezumat: Dacă predispozițiile la cele trei nevroze de transfer au fost dobândite în lupta cu restriștea epocilor glaciare, atunci fixațiile care stau la baza nevrozelor narcisice provin din năpăstuirea de către tată, care preia [și] continuă după scurgerea epocii glaciare întru câtva rolul lor împotriva celei de-a doua generații. Așa cum prima luptă duce la etapa patriarhală a civilizației, astfel duce a doua la cea socială, dar din ambele rezultă fixațiile care, în reîntoarcerea lor după milenii, devin predispoziția celor două grupe de nevroze. Așadar, și în acest sens este nevroza o achiziție a civilizației. Dacă paralela proiectată aici este mai mult decât o examinare jucăușă a măsurii în care poate ea să lumineze enigma încă nerezolvată a nevrozelor este o chestiune ce se cuvine să fie lăsată în seama unor cercetări ulterioare și elucidării pe baza unor noi experiențe.[44]

A venit timpul să [ne] gândim [la o] serie de obiecții care ne atenționează să nu supraapreciem concluziile la

44 În manuscris se află aici o linie orizontală mai lungă, semnul lui Freud pentru sfârșitul manuscrisului. Ceea ce urmează acum este adaosul anunțat în scrisoarea însoțitoare (a se vedea mai sus, p. 259), o reacție la scrisoarea lui Ferenczi din 24 iulie 1915, în care acesta, comentând schița fantasmei filogenetice din epistola lui Freud din 12 iulie 1915 (tipărită în ediția princeps a prezentului proiect, 1985 *a* [1915], pp. 89 și urm.), stătuse în cumpănă: „Numai analogia dintre dementia praecox și faza castrării nu-mi este clară. Cei castrați doar nu pot să se fi reprodus și să-și fi fixat filogenetic starea lor; vă referiți deci desigur la fixația *angoasei* de castrare. Pierderea mamei a putut avea desigur mai întâi ca urmare la fiii alungați o confuzie totală și o regresie la narcisism. Se pune însă întrebarea cum s-o fi fixat filogenetic și această fază, de asemenea, fixația homosexualității este enigmatică, dacă nu presupunem că anumiți homosexuali au rămas bisexuali și s-au putut reproduce. Dacă nu cumva fiecare dintre aceste faze o fi produs diferiți «infractori» în parte, care, nestingheriți de curentul dominant al timpului, se împerecheau normal cu femeia (mama). (Oedip, Răpirea sabinelor.)“

care am ajuns. Mai întâi [se va] impune fiecăruia ideea că a doua serie de predispoziții, ale celei de-a doua generații, nu puteau fi dobândite decât de bărbați (ca fii), în timp ce dementia praecox, paranoia și melancolia sunt produse și de femei. Femeile [au] trăit în vremurile străvechi în condiții și mai diferite decât astăzi. Apoi, acestor predispoziții le este inerentă o dificultate pe care nu o au [cele] din prima serie: ele par să fie dobândite în condiții care exclud ereditatea. Este evident că fiii castrați și intimidați nu ajung să se reproducă, așadar că nu-și pot perpetua predispoziția (dementia praecox). Dar la fel de puțin poate să câștige influență starea ψ a fiilor izgoniți, implicați în homosexualitate, asupra generației următoare, întrucât ei se sting ca ramuri secundare nefertile ale familiei, atât timp cât nu au triumfat asupra tatălui. Dacă reușesc să ajungă însă la acest triumf, atunci este evenimentul unei generații căreia trebuie să i se răpească reproducerea nelimitată necesară.

După cum se poate imagina, în domenii atât de obscure nu trebuie să rămânem datori cu informații. Greutatea coincide în fond cu una expusă mai devreme, cum s-a perpetuat tatăl brutal al epocii glaciare, care doar nu era nemuritor precum copia sa divină. Din nou e vorba de fiul mezin, care devine mai târziu tatăl, care nu este, ce-i drept, el însuși castrat, dar cunoaște soarta fraților lui mai mari și se teme să nu aibă și el parte de ea, fiul care trebuie să fi simțit și el tentația de a fugi ca aceia mai norocoși dintre ei și de a renunța la femeie. Astfel, ar rămâne pe lângă bărbații înlăturați ca nefertili mereu un șir de alți [bărbați] care trăiesc pe propria piele destinele sexului bărbătesc și le pot moșteni ca predispoziții. Rămâne valabil punctul de vedere esențial că pentru el [fiul mai mic] lipsurile vremurilor sunt înlocuite prin presiunea tatălui.

Triumful asupra tatălui trebuie să fi fost plănuit și fantasmat de-a lungul a nenumărate generații, înainte de a se reuși realizarea lui. Extinderea asupra femeii a predispozițiilor produse de presiunea tatălui pare să prezinte chiar o greutate mai mare. Destinul femeii din acele vremuri preistorice ne este învăluit într-o negură specială. Astfel, se poate să fie vorba despre condiții de viață pe care nu le cunoaștem. De cea mai mare dificultate ne cruță însă observația că nu trebuie să uităm de bisexualitatea omului. Femeia poate să preia astfel predispozițiile dobândite de bărbat și să le scoată la iveală în sine.

Să ne fie totuși clar că nu am obținut cu aceste informații în fond nimic altceva decât că am sustras fantasmele noastre de oameni de știință reproșului absurdității. În mare ele își mențin valoarea de a ne readuce în mod salutar cu picioarele pe pământ, dacă eram eventual pe cale să plasăm predispoziția filogenetică peste orice altceva. Lucrurile nu se petrec deci așa — ca într-un număr proporțional, eventual stabilit legic, constituțiile arhaice să revină la indivizii noi și să-i împingă în nevroză prin conflicul cu exigențele prezentului. Rămâne loc pentru achiziții noi și pentru influențe pe care nu le cunoaștem. În general, nu suntem la capătul, ci la începutul unei înțelegeri a acestui factor filogenetic.

INDICE DE NUME PROPRII

A

Andreas-Salomé L. 265
Aristotel 93
Atkinson J.J. 287

B

Balint M. 259, 261
Bernfeld S. 216
Bernheim H. 138
Bismarck O. v. 246
Bonaparte M. (printesa Georg a Greciei) 4, 11, 13

C

Cabanis G. 31

D

Darwin Ch. 41

E

Eckstein E. 94
Eissler K.R. 168
Exner S. 32, 37

F

Fechner G.T. 54
Ferenczi S. 259, 260, 261, 262, 263, 266, 278, 279, 281, 285, 289
Fließ W. 9, 12, 13, 15, 16, 17, 24, 25, 30, 61, 94, 133, 140, 142
Freud A. 11
Freud L. 221

G

Gill M.M. 26, 139
Goethe J.W. 197
Grubrich-Simitis I. 6, 257, 261, 264, 266, 286

H

Harden 192, 246
Harden M. 246
Heine H. 230
Hugo V. 161

J

Jodel F. 246

Jones E. 12, 13, 15, 23, 32, 165, 216, 258
Jonson Ben 18

K

Kris E. 4, 11, 12, 133

L

Lucreția (patriciană) 218

M

Meyer-Palmedo I. 11, 168
Möbius P.J. 133
Monte Cristo 201

N

Nietzsche F. 192

P

Pribram K.H. 26, 139

R

Reitler R. 153, 154
Ribeiro Hawelka E. 165, 168

S

Schönemann, A.E. (Lilli) 197
Schönthan F. 246
Schröter M. 133
Schweninger E. 246
Sextus Tarquinius 218
Shakespeare W. 18, 189
Sherrington C.S. 35
Silberstein E. 216
Stekel W. 152, 155, 158, 160
Strachey A. 11, 166, 169, 258
Strachey J. 11, 166, 169, 258
Sudermann H. 191

T

Tarquinius Superbus 218

V

Voigtländer E. 276

W

Wagner-Jauregg J. 177
Waldeyer W. 31
Wittels F. 281